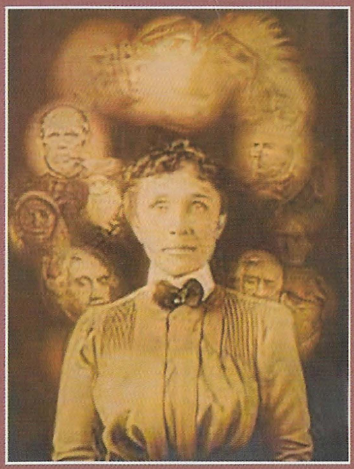
Cilt 2

Sir Arthur Conan Doyle

SPİRİTÜALİZMİN TARİHİ

Maví Kalem yayınevi

SPİRİTÜALİZMİN TARİHİ

Cilt II

Sir Arthur Conan Doyle

Maví Kalem
yayınevi

Maví Kalem
yayınevi

Mavi Kalem Yayınevi - 88

Yayın Yönetmeni
Renan Seçkin

SPİRİTÜALİZMİN TARİHİ
SIR ARTHUR CONAN DOYLE

Birinci Basım
Mart 2022

ISBN: 978 605 9423 49 6

Editör
Serdar Durna
Nermin Şendoğan

Tasarım - Uygulama
Merhaba Grafik

Kapak Tasarım
Şendoğan Yazıcı

Baskı
Ezgi Matbaacılık Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Sanayi Cad. Altay Sok. No:10/A Yenibosna
Sertifika No: 45029

Mavi Kalem Yayınevi
Zümrütevler mh. Handegül sk. No: 86/25 Maltepe/İstanbul
Tel: 0216 675 51 35 - 0542 422 66 51
e-posta: mavikalemyayinevi@gmail.com
www.mavikalemyayinevi.net
Sertifika No: 24539

Bu eserin tüm hakları saklıdır.
Yayınevinden izin alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz,
hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

SPİRİTÜALİZMİN TARİHİ

Cilt II

Sir Arthur Conan Doyle

(Uluslararası Spiritüalizm Fedarasyonu Onursal Başkanı
Londra Spiritüalistler Birliği Başkanı
İngiliz Ruhsal Bilimler Akademisi Başkanı)

Çeviren
FARUK GÜLTEKİN

İÇİNDEKİLER

Bölüm XV - Eusapıa Palladıno'nun Kariyeri 7

Bölüm XVI - 1870'den 1900'e Büyük Medyumlar:
Charles H. Foster - Madam D'esperance -
William Eglinton - Stainton Moses 27

Bölüm XVII - Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti 61

Bölüm XVIII - Ektoplazma 95

Bölüm XIX - Ruh Fotoğrafçılığı 129

Bölüm XX - Ses Medyumluğu ve Kalıplar 155

Bölüm XXI - Fransız, Alman ve İtalyan Spiritüalizmi 175

Bölüm XXII - Günümüzdeki Bazı Büyük Medyumlar 201

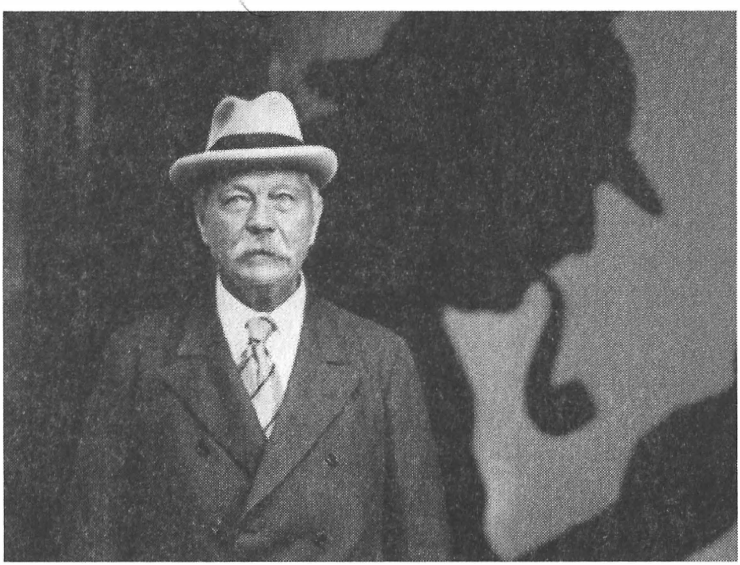
Bölüm XXIII - Spiritüalizm ve Savaş 229

Bölüm XXIV - Spiritüalizmin Dinsel Yönü 249

Bölüm XXV - Spiritüalistlere Göre Ölümden Sonra Yaşam 279

BÖLÜM XV

EUSAPIA PALLADINO'NUN KARİYERİ

Resim 1. Sir Arthur Conan Doyle

Eusapia Palladino'nun medyumluğu, ruhsal araştırmalar tarihinde önemli bir aşamaya işaret eder, çünkü kendisi vasıtasıyla tezahür eden fiziksel fenomenler, çok sayıda seçkin bilim insanı tarafından incelenen ilk medyumdu. Onun vasıtasıyla meydana gelen başlıca tezahürler; nesnelerin temassız hareketi, bir masanın ve diğer eşyaların levitasyonu, bizatihi medyumun levitasyonu, materyalize olan ellerin ve yüzlerin, ışıkların ortaya çıkması ve yine beşeri temas olmadan müzik aletlerinin çalınmasıydı. Daha önce de gördüğümüz gibi tüm bu fenomenler, medyum D. D. Home tarafından çok daha erken bir tarihte gerçekleştirilmiş, ancak Sir William Crookes, bilim camiasından meslektaşlarını gelip bu olayları incelemeye davet ettiğinde kendisini reddetmişlerdi. Şimdi ilk kez, bu tuhaf olgular Avrupalı itibarlı zatlar tarafından yapılan uzun süreli araştırmaların konusu olmaktaydı. Söylemeye gerek yok, bu deneyciler ilk başta son derece şüpheciydiler ve sözüm ona "test" adı verilen şeyler (yani çok kez hedeflenen amacı engelleyen aptalca önlemler) günün modasıydı. Tüm dünyadaki hiçbir medyum bundan daha katı bir şekilde test edilmemiştir ve buna rağmen Palladino hazirundakilerin büyük çoğunluğunu ikna edebildiğinden, onunkinin sıradan bir medyumluk olmadığı aşikardır. Hiçbir ruhsal araştırmacının, medyumluğun karmaşıklığına dair ve gelişmesi için doğru koşulların neler olduğu hakkında en azından bazı temel bilgiler edinmeden veya örneğin, medyumluğun temel gerçeğini, yani deneyin başarısında sadece medyumun değil, aynı zamanda hazirunun da eşit derecede önemli faktörler olduğu hususunu kavramadan celse odasına kabul edilmemesi gerektiğini ne ka-

dar vurgulasak azdır. Fakat o dönemde bin bilim insanının içinde bunun farkında olan tek bir kişi bile bulmak mümkün değildir ve işte Eusapia'nın bu kadar büyük bir engele rağmen zafer kazanmış olması, onun güçlerine dair en anlamlı övgüdür.

Bu alçak gönüllü, okuma yazma bile bilmeyen Napoliten kadının, bu kadar büyük ilgi toplayan ve sonuçları bakımından da son derece büyük önem arz eden medyumluk kariyeri, sözüm ona bilgin geçinenlerin safsatalarını paramparça etmek için bir araç olarak kullanılan mütevazı insanların bir diğer misalini teşkil eder. Eusapia 21 Ocak 1854'te doğdu ve 1918'de öldü. Medyumluğu on dört yaşındayken kendini göstermeye başladı. Annesi onun doğumunda, babası ise Eusapia on iki yaşındayken öldü. Bir gün kalmaya gittiği arkadaşlarının evinde, diğerleriyle birlikte bir masanın başına oturmaya ikna edildi. On dakika sonra masa havalandı, sandalyeler dans etmeye, odadaki perdeler dalgalanmaya ve bardaklar ve şişeler hareket etmeye başladı. Bu hareketlerden kimin sorumlu olduğunu bulmak için herkes sırayla test edildi ve sonunda Eusapia'nın medyum olduğuna karar verildi. Aslında Eusapia olanlarla pek ilgilenmemişti, sadece ev sahiplerini memnun etmek ve bir manastıra gönderilmesini önlemek için daha fazla celse yapılmasına izin verdi. Eusapia'nın spiritüalist eğitimi yirmi ikinci ya da yirmi üçüncü yaşına kadar başlamadı ve ardından M. Flammarion'a göre ateşli bir spiritüalist olan Sinyor Damiani tarafından yönlendirildi.

Bu dönemle bağlantılı olarak Eusapia tek bir olayı anlatır. Napoli'de bir masa celsesinde, daha sonra Sinyor Damiani'nin karısı olacak olan bir İngiliz bayanla iletişim kuran ve kendisini John King olarak tanıtan bir ruh, ondan Eusapia adında bir kadını aramasını söylemiş, kaldığı evin

sokak ve bina numarasını vermiştir. Ruh bu kız aracılığıyla tezahür etmeyi amaçladığını, onun güçlü bir medyum olduğunu söylemiştir. Müstakbel Madam Damiani belirtilen adrese gider ve daha önce adını hiç duymadığı Eusapia Palladino'yu gerçekten de orada bulur. İki kadın bir celse düzenlerler ve John King artık rehberliğini yapacağı ve her zaman kontrol edeceği medyumla bu şekilde iletişime geçer.

Palladino'nun Avrupa bilim dünyasına ilk girişi Napoli'den Profesör Chiaia aracılığıyla olmuştur. 1888'de Roma'da yayınlanan bir dergide Profesör Chiaia'nın Profesör Lombroso'ya yazdığı ve söz konusu medyumla olan tecrübelerini detaylandıran, ayrıca bu ünlü psikiyatristi Palladino'yu bizzat araştırmaya davet eden mektubu yayınlanır. Lombroso bu daveti ancak 1891'de kabul etmiş ve o yılın şubat ayında Napoli'de Eusapia ile iki toplantı yapmıştır. Sonrasında şunları yazar: "Ruhsal olgular olarak adlandırılan gerçeklerin mümkün olması olasılığına karşı bugüne kadar bu denli ısrarla mücadele ettiğim için, şimdi kafa karışıklığı ve pişmanlıkla doluyum." Lombroso'nun bu ifadesi Avrupa'daki birçok önemli bilim insanının da araştırmalar yapmasına yol açtı ve o tarihten itibaren Madam Palladino uzun yıllar boyu sürecek test celselerine tabi tutuldu.

Lombroso'nun 1891'deki Napoli celselerinin ardından Milano Gözlemevi Müdürü Profesör Schiaparelli, Fizik Bölümü Başkanı Profesör Gerosa, Doğa Felsefesi Doktoru Ermacora, Rusya İmparatoru Devlet Meclisi Üyesi M. Aksakof, Münih'ten Felsefe Doktoru Charles du Prel ve Paris Üniversitesi'nden Profesör Charles Richet'nin hazır bulundukları on yedi celse yapıldı. Daha sonra 1893'te Napoli'den yeni araştırmaların haberi geldi; 1893-4'te Roma'da, 1894'te Varşova'da ve yine 1894'te Profesör Richet, Sir Oliver Lodge, Bay F. W. H. Myers ve Dr. Ochorowicz'in yönetiminde olmak

üzere Fransa'da, 1895'te yine Napoli'de ve aynı yıl İngiltere Cambridge'de, Bay F.W.H. Myers'ın evinde Profesör Sidgwick ve Bayan Sidgwick'in, Sir Oliver Lodge'un ve Dr. Richard Hodgson'ın huzurunda deneyler yapıldı. Bu celseler 1895'te Fransa'da Albay de Rochas'ın evinde, 1896'da Tremezzo'da, Auteuil'de ve Choisy Yvrac'ta, 1897'de Napoli, Roma, Paris, Montfort ve Bordeaux'da, Kasım 1898'de Paris'te devam ettirildi. Paris'teki çalışma Camille Flammarion, Charles Richet, A. de Rochas, Victorien Sardou, Jules Claretie, Adolphe Bisson, G. Delanne, G. de Fontenay gibi çok kıymetli isimlerden oluşan bir bilim komitesinin huzurunda yapılmıştı. Ayrıca 1901'de Cenevre'deki Minerva Kulübü'nde Profesörler Porro, Morselli, Bozzano, Venzano, Lombroso, Vassalo ve diğerlerinin katılımıyla da deneyler yürütüldü. Hem Avrupa'da hem de Amerika'da bilim insanları daha birçok deneysel toplantı gerçekleştirdiler.

Profesör Chiaia'nın, Profesör Lombroso'ya yazdığını daha önce belirttiğimiz mektubunda, Eusapia vasıtasıyla meydana gelen fenomenlerin çok canlı tasvirlerini yapmış ve Lombroso'yu bunları bizzat gözlemlemeye davet etmişti. Şöyle devam ediyor:

> Bahsettiğim vaka, toplumun en mütevazı sınıfından, kısmi engelli bir kadının vakasıdır. Neredeyse otuz yaşında ve çok cahil; ne güzel bir görünüme ne de modern kriminologların karşı konulmaz dediği tarzda bir güce sahip, ama dilediği zaman, ister gündüz ister gece, son derece şaşırtıcı fenomenlerle, meraklı bir grubu bir saat kadar oyalayabilir. İster bir koltuğa bağlı ister meraklılar tarafından ellerinden sımsıkı tutulmuş olsun, etrafındaki mobilyaları kendine doğru çekiyor, yerden kaldırıyor, havada asılı tutuyor ve sonra dalgalanan hareketlerle tekrar aşağı indiriyor; eşyalar sanki onun iradesine itaat ediyor gibiler. Eşyaların ağırlıklarını istediği gibi arttırıyor veya azaltıyor. Duvarlardan, tavandan,

> zeminden güzel bir ritim ve ahenkle darbe sesleri işitiliyor. İzleyenlerin isteklerine yanıt olarak, vücudundan elektrik çakmaları gibi bir şeyler fışkırıyor ve bunlar kendi bedeninin çevresini ya da bu muhteşem sahneye şahit olanların etraflarını sarıyor. Kendi elinizde tuttuğunuz kartlar içinden, istediğiniz şeyi -rakamlar, imzalar, sayılar, cümlelersadece elini biraz ileri doğru uzatarak çekiyor. Eğer odanın köşesine yumuşak kilden bir tabaka içeren bir kap yerleştirirseniz, bir süre sonra içinde küçük ya da büyük bir elin izini, bir yüzün (önden ya da profilden) imajını buluyorsunuz ve ayrıca bunun alçıdan kalıbını alabiliyorsunuz. Bir yüzün farklı açılardan görülen portreleri bu şekilde alınmış ve korunmuştur; bu sayede isteyenler bunlar üzerinde ciddi ve önemli çalışmalar yapabilmektedir. Bu kadın, kendisini ne tür iplerle ve nasıl bağlarsanız bağlayın havaya yükseliyor. Tüm yer çekimi yasalarına aykırı olarak, havada tıpkı bir kanepede oturur gibi oturduğu görülüyor. Asla dokunmadığı halde müzik aletlerinin -orglar, çanlar, tefler- çalmasını sağlıyor; aletler sanki görünmez ruhların nefesiyle harekete geçiyorlar. Bu kadın zaman zaman boyunu on santimden fazla artırabiliyor.

Dediğimiz gibi, Profesör Lombroso bu çarpıcı anlatım karşısında olayla ilgilenmiş ve sonuç olarak fenomenlerin gerçekliğine kani olmuştu. Deneylerin ardından Milan Komitesi de (1892), raporunda şunları belirtir:

> Bir elin bu şekilde kaç kez ortaya çıktığını ve içimizden birine dokunduğunu saymak mümkün değil. Ortada artık hiçbir şüphenin kalmadığını söylemek yeterli olacaktır. Gerçekten de gördüğümüz ve dokunduğumuz canlı bir insan eliydi; bu esnada medyumun gövdesi ve kolları görünür haldeydi ve elleri iki yanından tutuluyordu.

İki kandilin ve bir gaz lambasının sağladığı ışıkta birçok olay meydana geldi ve medyum trans halindeyken tam ışıklandırılmış ortamda da aynı olaylara tanık olundu. Dr. Oc-

horowicz 1894'te Eusapia'yı, Varşova'yı ziyaret etmesi için ikna etti ve oradaki deneyler, bilimsel ve felsefi çevrelerden seçkin erkek ve kadınların huzurunda yapıldı. Bu oturumların zabıtları bize, masanın kısmi ve tam levitasyonlarının ve diğer birçok fiziksel fenomenin elde edildiğini söylüyor. Bu levitasyonlar, medyumun her iki ayağı da ışık altında görünür haldeyken meydana gelmişti; üstelik medyumun ayakları bağlıydı ve masanın altında çömelen bir kişi tarafından da ayrıca sıkıca tutulmaktaydı.

1894'te Profesör Richet'nin Ile Roubaud'daki evinde yapılan celselerden sonra Sir Oliver Lodge, İngiliz Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'ne verdiği raporda şunları söyler:

> Her ne kadar hâlâ açıklanmaya muhtaç olsa da bu olguların gerçekliğini kabul etmek zorunda kaldım. Aklımda şüpheye yer kalmadı. Aynı tecrübeyi yaşayan ve mutlak bir ön yargısı olmayan herhangi bir kişi de benimle aynı aşikar sonuca varırdı; yani orada şimdiye kadar imkansız olduğu varsayılan bazı şeylerin gerçekten yaşandığı sonucuna. Tecrübelerimin sonucunda, genellikle anormal olarak kabul edilen bazı fenomenlerin aslında yine tabiatın düzenine dahil olduğuna ve dolayısıyla da bu fenomenlerin, tabiat bilimleriyle ilgilenen kişi ve kurumlar tarafından araştırılması ve kaydedilmesi gerektiğine ikna olmuş durumdayım [S.P.R. Zabıtları, Cilt VI, Kasım 1894, s. 334, 360].

Sir Oliver Lodge'un raporunun okunduğu toplantıda Sir William Crookes, Eusapia vasıtasıyla meydana gelen olayların D. D. Home'un huzurunda meydana gelenlere benzerliğine dikkat çekti.

Sir Oliver Lodge'un raporu, o sırada Amerika Birleşik Devletleri'nde olmayan Dr. Richard Hodgson tarafından olumsuz yönde eleştirildi, bunun sonucunda Eusapia Palladino ve Dr. Hodgson İngiltere'ye davet edildiler ve Cambridge'de F. W. H. Myers'ın evinde, Ağustos ve Eylül

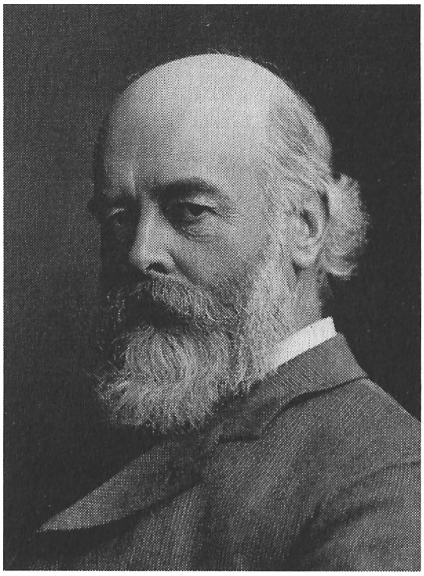
1895'te bir dizi celse düzenlendi. "Cambridge Deneyleri" olarak adlandırılan bu çalışma başarısızlıkla neticelenmiş ve medyumun sahtekarlık yaparken defalarca tespit edildiği iddia edilmiştir. Ardından gelen şiddetli tartışmalarda her iki taraf için de çok şey yazıldı. Biz burada, yetkili gözlemcilerin Eusapia hakkındaki bu hükmü kabul etmeyi reddettiklerini ve Cambridge deneyciler grubunun benimsediği yöntemleri şiddetle kınadıklarını söylemekle yetinelim.

Amerikalı bir muhabirin, Eusapia'nın 1910'da ülkesini ziyareti vesilesiyle, medyuma, kendisini gerçekten hile yaparken yakalayıp yakalamadıklarını açıkça sorması ilginçtir. İşte Eusapia'nın buna verdiği açık yürekli yanıt: "Bunu bana birçok kez söylediler. Ama, işin aslı şu; masanın etrafında toplananlar arasında benim hile yapmamı bekleyenler vardı, aslında bunu istiyorlardı. Bense trans halindeydim. Ve hiçbir şey olmuyordu. O zaman sabırsızlanıyorlardı. Zihinlerine hileler geliyordu –hileden başka hiçbir şey düşünmüyorlardı. Ben de otomatik olarak buna cevap veriyordum. Ama bu sık olmamıştı. Benden bunu yapmamı istiyorlardı. Hepsi bu." Burada Eusapia, başkalarının onun adına yaptığını duyduğu bir savunmayı ustaca benimsemiş gibi görünüyor. Fakat aynı zamanda, medyumluğun psikolojik yönü çok az anlaşıldığından, bu ifadenin içinde bir doğruluk payı da bulunduğuna şüphe yoktur.

Bu bağlamda iki önemli gözlem yapılabilir. Birincisi, Dr. Hereward Carrington'ın da işaret ettiği gibi, fenomenleri hileli yollarla taklit etmek amacıyla yapılan çeşitli deneyler, hemen hemen her çalışmada tam bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır. İkincisi, Cambridge'deki hazirunun, Slade ve diğer bazı medyumlarda gözlemlenen bir fenomen olan ve "ektoplazmik uzuv" olarak adlandırılabilecek şeyin varlığından ve işleyişinden görünüşte tamamen habersiz oldukları an-

laşılıyor. Carrington şöyle diyor: "Eusapia'nın bu fenomenleri yaratan ve olayın sonunda bedenine geri çekilen üçüncü bir kolu materyalize etmiş olduğunu varsayarsak, Bayan Sidgwick'in öne sürdüğü tüm itirazlar çürütülebilir." Şimdi, ne kadar tuhaf görünse de bu aslında bolca kanıtın da işaret ettiği sonuçtur. 1894 gibi erken bir tarihte bile Sir Oliver Lodge, Eusapia'nın bedeninin bir uzantısı gibi olan veya ona çok yakın duran "ekstra uzuvlar" olarak tanımladığı bu şeyi görmüştü. Fakat Sir Oliver'ın raporunun basıldığı *Journal of the Society for Psychical Research*'ün editörü, cahil cesaretiyle buna şöyle bir yorum getiriyor:

> "Medyumun bedeninden uzanan 'ruhsal uzuvlar' iddiasının, *Prima Facie* olarak [daha ilk bakışta, ilk izlenimde] bile sahtekarlığı kuvvetle düşündüren bir durum olduğunu belirtmeye gerek yok."

Resim 2. Sir Oliver Lodge

Ancak daha sonra gelen bilimsel araştırmacılar, Sir Oliver Lodge'un tahminini fazlasıyla doğruladı. Profesör Bottazzi şöyle diyor:

> Başka bir seferde, aynı el hiç sıkmadan sağ kolumun üzerine dokundu. Bu vesileyle sadece sol elimle kontrol etmekle kalmadım, aynı zamanda da baktım; böylece hem gördüm hem de hissettim: Doğal renkte bir insan eliydi bu, parmaklarımla bu elin yüzüne ve tersine dokundum, ılık, gergin, sert bir el algıladım. Sonra el görüntüsü dağılmaya başladı ve (kendi gözlerimle gördüm ki) bir eğri çizerek Madam Palladino'nun vücuduna doğru geri çekildi. Medyumun o esnada, sol elini sağ elimden kurtarıp kurtarmadığına dair bazı şüpheler hissettiğimi itiraf ediyorum, ama bu şüphenin tamamen temelsiz olduğunu kanıtlamam için birkaç saniye yetti; zira ikimizin de ellerimiz aynı şekilde temas halinde ve hareketsizdi. Yedi celsede gözlemlenen diğer tüm fenomenler hafızamdan silinseydi bile, bunu asla unutamazdım.

Profesör Galeotti, Temmuz 1907'de, medyumun sol kolunun ikileşmesi dediği şeyi açıkça gördü. Heyecanla anlatıyor: "Görünüşte aynı olan iki sol kol görüyorum! Biri küçük masanın üzerinde duruyor ve M. Bottazzi hâlâ ona temas halinde, diğeri ise medyumun omzundan çıkıyor gibi görünüyor, birtakım hareketler yapıyor ve sonra geri dönüp tekrar vücudunun içinde eriyor. Bu bir halüsinasyon değil." Temmuz 1905'te Mösyö Berisso'nun evinde düzenlenen bir seansta, Eusapia'nın elleri tamamen kontrol altında tutulmuştu ve herkes tarafından görülebilir şekildeydi. Buna rağmen Dr. Venzano ve diğer kişiler "medyumun sağ omzunun üst kısmından öne ve yukarı doğru çıkan ve koyu renkli bir elbise yeniyle kaplı bir el ve kol gördüler." Pek çok benzer tanıklık sunulabilir.

Medyumluğun, özellikle de Eusapia vakasında olduğu gibi karmaşıklıklarının incelenmesine yönelik olarak, aşa-

ğıdaki vaka ciddi bir ilgiyi hak ediyor. Profesör Morselli ile yapılan bir çalışmada Eusapia'nın elini profesörün elinden kurtardığı ve masanın üzerindeki boruya [burada *trumpet* olarak geçen nesne, bildiğimiz trompet enstrümanı değil, fizik celselerde ruhların konuşması için bir vasıta olarak kullanılan, huni biçimli, basit bir borudur] ulaşmak için uzattığı tespit edilmişti. Ancak bunu yapması engellendi. Raporda daha sonra şunlar yazıyor:

> Oysa bir seferinde, kontrol kesinlikle her zamankinden daha sıkıyken, boru masadan havaya yükselmiş ve medyum ile Dr. Morselli arasından geçerek kabinin içinde kaybolmuştu. Açıkça görülüyor ki medyum, bu durumda, daha önce medyumsal yeteneğiyle yaptığı şeyi, doğrudan eliyle yapmaya çalışmıştı. Böyle beyhude ve aptalca bir sahtekarlık girişiminin bir açıklaması olamaz. Bu konuda hiç şüphe yok. Bu sefer medyumun boruya dokunmasına izin vermedik ve eğer ona dokunabilseydi bile, götürüp arkasında bulunan kabine kadar taşıyamazdı. Bu arada odanın bir köşesinin "kabin" (yani "güç" toplamak için bir mahfaza) oluşturmak üzere perdelenmiş olduğunu ve diğer birçok medyumdan farklı olarak Eusapia'nın kabinin dışında, arkasındaki kabin perdesinin yaklaşık otuz santim uzağında oturduğunu da ekleyelim.

1895'te Ruhsal Araştırmalar Derneği, Eusapia'nın fenomenlerinin tamamının sahte olduğuna ve artık onunla yapacak hiçbir işleri kalmadığına karar vermişti. Ama Avrupa'nın diğer ülkelerinde birbiri ardına bir grup bilimsel araştırmacı, en katı önlemleri alarak yaptıkları deneyler neticesinde Eusapia'nın yeteneklerini onayladılar. Daha sonra 1908'de Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti bu medyumu bir kez daha araştırmaya karar verdi. En yetenekli şüphecilerinden üçünü aday gösterdi. Biri, Konsey üyesi Bay W. W. Baggally, otuz beş yıldan fazla bir süredir ruhsal fenomenleri araştı-

rıyordu ve bu süre zarfında –belki birkaç yıl önce Eusapia ile yapılan bir celsedeki birkaç olay dışında– tek bir gerçek fiziksel olaya tanık olmamıştı. "Araştırmaları boyunca her zaman sahtekarlıkları tespit ettiği ve sahtekarlıktan başka hiçbir şey bulamadığı" söyleniyordu. Ayrıca, uzman bir illüzyonistti. Cemiyet'in onursal sekreteri Bay Everard Feilding yaklaşık on yıldır araştırmalarını yürütüyordu, ancak "bütün bu süre boyunca, kendisine kesin olarak kanıtlanmış gibi görünen tek bir fiziksel fenomen bile görmemişti", yine belki, Eusapia ile yapılan bir celse hariç. Adayların üçüncüsü olan Dr. Hereward Carrington ise sayısız celseye katılmış olmasına rağmen, Eusapia ile çalışana kadar, "Gerçek olduğunu düşünebileceğim tek bir fiziksel tezahür bile görmemiştim" diyebilirdi.

İlk bakışta, üç araştırmacının bu nitelikleri spiritüalistlerin varsayımlarına ezici bir hücummuş gibi görünüyor. Ancak Eusapia Palladino araştırmasında bu şüpheciler üçlüsü, kendi Waterloo'larıyla karşılaştılar. Napoli'de bu medyumla yapılan uzun ve sabırlı araştırmaların tam öyküsü, Dr. Hereward Carrington'ın "*Eusapia Palladino and Her Phenomena*" (1909) adlı kitabında bulunabilir.

Avrupa'daki bilimsel araştırmacıların dikkatli araştırmalarının kanıtı olarak, Profesör Morselli'nin Eusapia Palladino vasıtasıyla tezahür eden otuz dokuz farklı türden fenomeni kaydettiğini belirtebiliriz.

Bilhassa "kusursuz" olarak tanımlanabilecek aşağıdaki olaylardan söz edilebilir. 1894'te Roma'da Profesör Richet, Dr. Schrenck Notzing, Profesör Lombroso ve diğerlerinin huzurunda yapılan bir celse hakkında rapor şöyle diyor:

> Bir cismin temassız hareketini elde etmek ümidiyle, "A" harfi şeklinde katlanmış küçük bir kağıt parçasını bir bardağın altına ve hafif mukavvadan bir diskin üzerine yerleştirdik.

> Bunda başarılı olamayınca medyumu yormak istemedik ve aparatı büyük masanın üzerine bıraktık; sonra tüm kapıları dikkatlice kapattık. Fakat gerekli önlemleri almamakla suçlanmamak için, misafirlerime kapıların anahtarlarını ceplerine koymalarını rica ettim ve ancak bundan sonra küçük masanın etrafında yerlerimizi aldık. Işık söndürüldü. Kısa süre sonra masamızdaki bardağın sesini duyduk ve biraz ışıkla aydınlatınca bardağı yine aramızda, aynı yerde, fakat baş aşağı olarak ve küçük kağıt parçasını örtmüş bir halde bulduk; sadece karton disk eksikti. Her yeri aradık ama bulamadık. Celse sona erdi. Misafirlerimi bir kez daha antreye yönlendirdim. İçeriden sürgülenmiş kapıyı ilk açan Mösyö Richet oldu. Uzun zaman aradığımız diski, kapının diğer tarafında, eşikte bulduk. Richet'nin buna hiç de şaşırmadığı belliydi! Onu yerden alıp herkese gösterdi ve herkes bunun bardağın altına yerleştirilen mukavva olduğunu onayladı.

Kayda değer güçlü bir diğer nesnel kanıt da Mösyö de Fontenay'ın Eusapia'nın başının üzerinde beliren çeşitli elleri fotoğraflamış olmasıdır ve bir fotoğrafta medyumun ellerinin araştırmacılar tarafından sıkı bir şekilde tutulduğu görülebilmektedir. Bu fotoğrafların kopyaları "*Annals of Psychical Science*"da (Nisan 1908, s. 181 ve devamı) sunulmuştur.

Bu celseler serisinin 1906-7'de Profesör Morselli ile Cenova'da gerçekleştirilen altıncı ve son seansı için etkili bir test tasarlanmıştı. Medyum, akıl hastanelerindeki şiddet yönelimli hastaları bağlamak için kullanılan türden kalın, geniş ve eti kesmeden çok sıkı bir şekilde bağlanabilen bir bantla kanepeye bağlanmıştı. Bunu bir psikiyatrist olarak bol deneyime sahip olan Morselli yapmış ve ayrıca el ve ayak bileklerini de bağlamıştı. On mum gücünde kırmızı bir elektrik lambası yakıldıktan sonra, masa hiçbir temas söz konusu olmadan zaman zaman hareket etmiş, odada küçük

ışıklar ve bir el görülmüştü. Bir aşamada, kabinin önündeki perdeler açıldı ve sıkı bir şekilde bağlanmış halde yatan medyumu herkes net bir şekilde gördü. Katılanlardan biri "Fenomenler, medyumun hareket etmesi tamamen imkansız hale getirildiği düşünüldüğünde, tamamen açıklanamaz nitelikteydi" diyor.

Burada, birçok ikna edici materyalizasyondan iki tanesini aktaralım. İlki Dr. Joseph Venzano tarafından *"Annals of Psychical Science"* da anlatılmıştır (Cilt VI, s. 164, Eylül 1907). Işık, medyumun görülmesini sağlayan bir kandille temin edilmişti:

> Işığın loşluğuna rağmen Madam Palladino'yu ve hazirundaki arkadaşlarımı açıkça görebiliyordum. Aniden arkamda oldukça uzun boylu bir suret olduğunu fark ettim. Başını sol omzuma doğru eğmiş, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Bunu oradaki herkes işitti. Sonra beni defalarca öptü. Yüzüme değen bu yüzün ana hatlarını net bir şekilde algıladım ve çok ince ve gür saçların sol yanağıma temas ettiğini hissettim, böylece bir kadın olduğundan emin olabildim. Sonra masa hareket etmeye başladı ve tiptolojiyle, benden başka oradaki kimsenin bilmediği yakın bir akrabamın adını verdi [tiptoloji darbe sesleriyle iletişim kurulması yöntemidir]. Bir süre önce ölmüştü ve mizaçlarımızın uyuşmaması nedeniyle kendisiyle aramızda ciddi anlaşmazlıklar yaşanmıştı. Bu cevaba o kadar hazırlıksızdım ki ilk başta bunun bir isim tesadüfü olayı olduğunu düşündüm, ama daha zihnimde bu düşünce oluşur oluşmaz sol kulağıma dayanan bir ağzın sıcak nefesini algıladım. Bir ses bana Cenevre lehçesinde bir şeyler fısıldadı ve bu fısıltılar hazirundaki herkes tarafından da işitildi. Cümleler hıçkırıklarla bölünüyordu ama esas olarak, sadece söz konusu kişinin bilebileceği bazı aile meseleleriyle ilgili tüm ayrıntılardan bahsetti ve bana yapılan kötülükler için defalarca af diledi. Bu olay o kadar gerçek görünüyordu ki, bana sunulan mazeretlere sevgi dolu ifade-

> lerle cevap vermeye ve eğer bahsi geçen kötü davranışlara karşı aşırı bir kızgınlıkla mukabele etmişsem, ben de ondan af dilemeye mecbur hissettim kendimi. Ama ilk kelimeler ağzımdan daha yeni dökülmüştü ki, iki el olağanüstü bir incelikle dudaklarımı kapatıp daha fazla devam etmemi engelledi. Sonra form bana "Teşekkür ederim" dedi, beni kucakladı, öptü ve ortadan kayboldu.

Diğer bazı medyumlarla bundan daha iyi ışık altında gerçekleşen ve daha net görülen materyalizasyonlar tecrübe edilmiştir, ancak bu vakada gelenin kimliğine dair içsel, zihinsel bir kanıt da vardı.

Vereceğimiz son örnek 1898'de Paris'te, Mösyö Flammarion'un da hazır bulunduğu bir oturumda yaşanmıştır. Bu tecrübede Mösyö Le Bocain, materyalize olmuş bir ruha Arapça olarak hitap ederek şöyle der: "Eğer şu anda ortamızda duran gerçekten sensen Rosalie, arka arkaya üç kez saçımı çek." Yaklaşık on dakika sonra, Mösyö Le Bocain bu talebini neredeyse tamamen unuttuğu esnada, saçlarının tam istediği gibi üç kez çekildiğini hisseder. "Tanıdık bir ruhun varlığının orada gerçekten hazır bulunduğunun son derece inandırıcı kanıtını oluşturan bu olayın doğruluğunu kesinlikle onaylıyorum" diyor. Bu arada Eusapia'nın Arapça bilmediğini de sözlerine ekliyor.

Muhalifler ve ruhsal araştırmacıların bir bölümü ile olağan gözlemciler, illüzyonistlerin hileleri hakkında hiçbir bilgiye sahip olmadıkları için, bu celselerde meydana gelen fenomenlere ilişkin kanıtların pek de değerli olmadığını iddia ediyorlar.

1910'da New York'ta Dr. Hereward Carrington, Amerika'nın en ünlü illüzyonisti olarak tanımladığı Bay Howard Thurston'ı, Eusapia'nın bir celsesine götürdü. Asistanıyla birlikte medyumun ellerini ve ayaklarını iyi bir ışıkta

kontrol altında tutan Bay Thurston şunları yazmıştır:

> Madam Eusapia Palladino'nun masa kaldırma hareketlerine bizzat şahit oldum ve gördüğüm olayların sahtekarlıktan kaynaklanmadığına ve bunların medyumun ayakları, dizleri ya da elleri yardımıyla gerçekleştirilmediğine tamamen eminim.

Thurston ayrıca söz konusu medyumun masayı hileye veya sahtekarlığa başvurmadan kaldıramadığı kanıtlanırsa, bir hayır kurumuna bin dolar vermeyi teklif etti. Okuyucumuz bize bu medyum ile yapılan onca yıllık araştırmanın sonucunun ne olduğu soracaktır. Sir David Brewster'ın yaklaşımını destekleyen bazı bilim insanları, gerçekliğine tamamen inandıkları bu fenomenleri açıklamak için kullanacakları son kavramın "ruh" olacağını söylüyor ve bu yüzden de olayları açıklamak üzere dahiyane hipotezler icat etmeye çalışıyorlar. Albay de Rochas fenomenleri "hareketin dışarılaşması" dediği şeyle açıklamaya çalıştı. Mösyö de Fontenay dinamik bir madde teorisinden söz etti. "Ektenik kuvvet"e [ektoplazmanın bir diğer adı], "kolektif şuura" ve şuuraltının eylemine inanan diğer bazıları da vardır. Ancak olayların arkasında bağımsız bir zekanın işleyişinin açıkça gösterildiği durumlarda, bu izah teşebbüsleri savunulamaz hale gelmektedir. Çeşitli deneyciler, tüm gerçekleri makul bir şekilde açıklayan tek hipotez olarak spiritüalist hipotezi benimsemeye mecbur kaldılar. Dr. Venzano şöyle diyor:

> Görme, temas veya işitme yoluyla algıladığımız cisimleşmiş formların büyük bir çoğunluğunda, medyum tarafından bilinmeyen, sadece hazirun tarafından bilinen vefat etmiş kişilere, genellikle de akrabalara olan benzerlik noktalarını tespit edebildik.

Dr. Hereward Carrington da kendinden çok emin bir ifadeyle konuşuyor. Bayan Sidgwick'in, fenomenlerin ruhsal

kaynaklı olup olmadıklarını veya gerçeklerin kendileri tespit edilene kadar "bazı bilinmeyen biyolojik yasalara" işaret edip etmediklerini tahmin etmenin, faydasız olduğu görüşüyle ilgili olarak şunları söylüyor: "Şunu söylemeliyim ki bu celselere iştirak etmeden evvel ben de Bayan Sidgwick'in görüşünü taşıyordum." Ve şöyle devam ediyor: "İştirak ettiğim celseler, nihai ve kesin olarak, orada gerçek fenomenlerin meydana geldiğine dair beni ikna etti ve bu durumda doğal olarak önümde, bunların yorumlanması sorunu belirdi. Bence bu, yalnızca spiritüalist hipotezin gerçekten işe yarayan tek teori olduğunu göstermekle kalmıyor, aynı zamanda gerçekleri rasyonel olarak açıklayabilen tek hipotez olduğunu da işaret ediyor."[*Eusapia Palladino and Her Phenomena*, Hereward Carrington Ph. D., s. 250-1].

Eusapia Palladino'nun medyumluğu, başta da söylediğimiz gibi, diğer medyumlarınkine benziyordu elbette, ancak nüfuzlu ve tanınmış kişilerin dikkatini çekme gibi bir avantajı olmuştu. Bu şahısların celselere dair anlatımları ve yazdıkları konuya daha büyük bir ağırlık veriyordu. Özellikle Lombroso bu hususta ki fikirlerini "*Ölümden Sonra Ne Var?*" adlı kitabında kaydetmiştir (1909). Eusapia, ortodoks bilim tarafından kabul edilmeyen bazı olguların gerçekliğini göstermek için kullanılan bir araçtı. Dünyanın bu gerçekleri açıklamaktansa inkar etmesi daha kolaydır ve genellikle benimsenen yol da budur.

Eusapia'nın medyumluğunu, haziruna bilinçli ya da bilinçsiz şekilde oyunlar oynama şeklindeki yüzeysel alışkanlığını ima ederek açıklamaya çalışanlar, sadece kendilerini kandırıyorlar. Zaman zaman bu tür oyunlar oynandığı tartışma götürmez. Fakat onun medyumluğunu tamamen onaylayan Lombroso, söz konusu oyun veya hileleri şöyle anlatıyor:

> Hem trans halindeyken (bilinçsizce) hem de normal halinde yaptığı kurnazca numaralar çoktur. Örneğin, yakınındaki nesneleri hareket ettirmek için kontrolörler tarafından tutulan iki elinden birini kurtarmak; dokunuşlar yapmak; bir dizini ve bir ayağını kullanarak masanın ayaklarını yavaşça yerden kaldırmak ve saçını düzeltiyormuş gibi yaparken kurnazca birkaç saç telini koparıp bunu küçük mektup terazisinin bir kefesine koymak ve böylece kefenin aşağı doğru inmesini sağlamak; Faifofer tarafından celseden önce gizlice bahçede çiçek toplarken görülmüş ve sonra bunları odanın karanlığından yararlanarak "apor" gibi göstermeye çalışmıştı [apor, celse odasında mevcut olmayan bir nesnenin birden belirmesi hadisesidir]. Ama de en derin üzüntüsü, celseler sırasında hile yapmakla suçlanmasıdır. Bazen haksız yere de suçlandığını itiraf etmek gerekiyor, çünkü artık kesin olarak biliyoruz ki bazen ektoplazmik uzuvlar oluşmakta ve bunlar medyumun kendi uzuvları üstüne bindirilmekte (veya eklenmekte) ve onların yerine geçmektedir. İşte zaman zaman birtakım hareketleri yaparken tespit edilen bu uzuvlar medyumun kendi uzuvları zannedildiğinden, sahtekarlıkla itham edilmiştir.

Hayatının sonlarına doğru, güçlerinin azaldığı bir zamanda Amerika'ya yaptığı ziyarette, bazı bariz hileler yaparken yakalanmış ve hazirundakileri o kadar gücendirmişti ki hemen hepsi onunla ilişkilerini kestiler. Ancak ünlü illüzyonist Howard Thurston bütün bunları göz ardı etmeye karar vererek celselere devam etti ve sonuçta şüpheye yer bırakmayacak kadar net bir materyalizasyonla karşılaştı. Tanınmış başka bir kişi de tam da bir nesneyi eliyle hareket ettirdiği için onu suçladığı anda, medyumun erişemeyeceği kadar uzakta duran bir başka nesnenin masanın üzerinden kendiliğinden geçtiğini ifade ediyor. Palladionu'nunki kesinlikle özel bir durum, çünkü şunu büyük bir gönül ra-

hatlığıyla söyleyebiliriz ki, hiçbir medyumun ruhsal güçleri onunki kadar kesin bir şekilde kanıtlanmamıştır ve yine hiçbir medyum zaman zaman hile yaparken onunki kadar bariz bir şekilde yakalanmamıştır. Burada, her zaman olduğu gibi, önemli olan, elde edilen olumlu sonuçlardır.

Eusapia'nın, çocukluğunda geçirdiği bir kazadan dolayı parietal kemiğinde [kafatası yan kemiği] bir basınç yaşadığı söyleniyor. Bu tür fiziksel kusurlar genellikle güçlü medyumluk ile ilişkilendirilir. Sanki bedensel zayıflık, ruhun yerinden çıkması olarak tanımlanabilecek bir şeye neden olmuş gibidir, böylece daha bağlantısız ve bağımsız hareket edebilir hale gelir. Nitekim Bayan Piper'ın medyumluğu geçirdiği iki ameliyat sonrasında ortaya çıkmış, aynı şekilde Home'un yetenekleri de tüberküloza bağlı bünyesel zayıflık yaşamaya başlamasıyla belirgin hale gelmiştir. Bunun gibi daha birçok isim verilebilir. Palladino da histerik, aceleci ve tutarsız bir yapıya sahipti, ancak bazı güzel özellikleri olduğunu da belirtmek gerek. Lombroso, onun için "bütün kazandıklarını yoksullara ve bebeklere harcayan, onların talihsizliklerini gidermeye çalışan biriydi, kendisini yaşlılara ve zayıflara sonsuz merhamet duymaya iten eşsiz bir iyi kalpliliğe sahipti ve gecelerini bile onları düşünerek geçirirdi. Aynı güzel özellik, onu kötü muameleye maruz kalan hayvanları da korumaya iter ve bunları yapan zalimleri sert bir şekilde kınardı" diyor. Bu pasaj, ruhsal gücün şeytani bir şey olduğunu düşünenlerin dikkatine sunulabilir.

BÖLÜM XVI

1870'DEN 1900'E BÜYÜK MEDYUMLAR:

CHARLES H. FOSTER - MADAM D'ESPERANCE - WILLIAM EGLINTON - STAINTON MOSES

1870'den 1900'e kadar olan dönemde birçok önemli ve bazı kötü şöhretli medyumlar vardı. Bunlardan D. D. Home, Slade ve Monck'tan daha önce söz edilmişti. İsimleri hareketin tarihinde yaşayacak olan diğer dört isim ise Amerikalı C. H. Foster, Madam d'Esperance, Eglinton ve W. Stainton Moses'tır. Şimdi her birinin kısa öykülerini sunacağız. Charles H. Foster, kendisine "Swedenborg'den bu yana yaşamış en büyük medyum" unvanını verecek kadar hayranı olan bir biyografi yazarına sahip olduğu için şanslı doğrusu. Yazarların, temasa geçtikleri belirli hassas kişilerin iddialarını abartma eğilimi vardır. Nitekim Bay George C. Bartlett, "*Salem'li Kahin*" adlı eserinde, Foster ile yakın kişisel bir tanışıklığı olduğunu ve onun gerçekten çok önemli bir medyum olduğunu anlatıyor. Şöhreti Amerika ile sınırlı değildi, çünkü çok seyahat ediyordu ve hem Avustralya'yı hem de Büyük Britanya'yı ziyaret etmişti. İkinci ülkede Knebworth'u ziyaret ederek Bulwer Lytton ile dostluk kurdu ve böylece "*Tuhaf Bir Öykü*"deki Uçbeyi'ne ilham kaynağı oldu.

Foster, büyük bir güce sahip bir durugörü medyumu gibi görünüyor ve tarif ettiği ruhun adını veya baş harflerini kendi cildi üzerinde ve genellikle önkolunda çıkarabilme gibi özel bir yeteneğe sahipti. Bu fenomen o kadar sık tekrarlandı ve o kadar yakından incelendi ki, gerçekliği hakkında hiçbir şüphe olamaz. Olgunun nedeninin ne olabileceği ise başka bir konudur. Foster'ın medyumluğunda, dışsal bir zekanın mevcudiyetinden ziyade, medyumun kişiliğinin genişlemesi olarak adlandırılabilecek bir duruma işaret eden birçok nokta vardı. Örneğin Virgil, Camoens ve Cervantes gibi büyük, vefat etmiş kişilerin ruhlarının bu eğitimsiz New England'lı-

ya gelmeleri açıkçası inanılmazdır, ama yine de elimizde Bartlett'in birçok alıntısıyla da gösterilen gerçek bir durum vardır; medyum böyle büyük isimlerle sohbetler yapmakta ve bu varlıklar kendi eserlerinden kolayca ve derhal yaptıkları alıntılarla bu sohbetleri derinleştirmektedirler.

Medyumun, kendi kapasitesinin çok ötesinde olan bir literatüre aşinalığına dair bu kanıt, son yıllarda sıklıkla yapılan kitap testleriyle bazı benzerlikler taşıyor; söz konusu testlerde medyumlar bir kütüphanedeki herhangi bir ciltte yer alan herhangi bir satırı kolayca alıntılayabilmektedirler. Bu durumda söz konusu kitabın yazarının ruhunun fiilen orada hazır bulunuyor olması gerekmez, bunun yerine medyumun gevşemiş eterik benliği, henüz tanımlayamadığımız bir gücünü kullanarak o satırları algılar. Veya bazı medyumlar bu şekilde hızla bilgi toplayabilen başka bir varlıkla bağlantı kurmuş olabilirler. Nitekim bendeniz de bir yerde, bir zamanda, yazılı veya basılı olarak kayıt altına alınmış bazı metinlerin medyumlar tarafından algılanıp aktarıldığına ve bunların medyum tarafından başka herhangi bir şekilde önceden bilinemeyeceğinin kesin olduğu durumlara defalarca şahit olduğumu itiraf etmeliyim. Öte yandan spiritüalistler, ruhların mevcudiyetine dair güçlü kanıtlar sunan o kadar çok sayıda vakaya sahipler ki, tüm bunların sadece medyumun psişik gücü ile gerçekleştiğini kabul etmelerine gerek yok elbette.

Foster'ın, cildinin üzerinde söz konusu baş harflerin görünmesini sağlayan tuhaf yeteneğinin bazı komik sonuçları oldu. Bartlett, Bay Adams adında birinin Foster'a nasıl danıştığını anlatıyor: "Ayrılırken Bay Foster ona, bugüne kadarki tüm tecrübelerinde celseye bu kadar çok sayıda ruh getiren tek bir kişi bile tanımadığını, odanın kelimenin tam anlamıyla ruhlarla dolup taştığını söyledi. Ertesi sabah saat iki sularında ise Bay Foster bana şöyle dedi: 'George, lütfen

gaz lambasını yakar mısın? Uyuyamıyorum; oda hâlâ o beyefendinin ailesinin ruhlarıyla dolu ve bana isimlerini her yanıma yazıyorlarmış gibi geliyor.' Ve şaşkınlıkla gördüm ki vücudunda söz konusu aile bireylerinin isimleri birer birer belirmişti. On bir farklı isim saydım; biri alnına, diğerleri kollarına ve birkaçı sırtına yazılmıştı." Bu tür anekdotlar elbette alaycı kimselerin eline bir koz veriyor, öte yandan mizah duygusunun ruhsal alemde körelmekten ziyade arttığına dair elimizde çok fazla kanıtımız var.

Foster'ın cildinde kan kırmızısı harfler belirmesi, aşırı dindar şahısların ellerinde ve ayaklarında ortaya çıkan şu stigma fenomeni ile yakından benzerlik arz ediyor gibidir. Bunlardan birinde bireyin düşüncelerinin bir konu üzerinde aşırı derecede yoğunlaşması nesnel bir sonuç vermiştir. Diğerinde ise görünmez bir varlığın konsantrasyonunun benzer bir etkisi olmuş olabilir. İster bedende ister beden dışında olalım, hepimizin birer ruh olduğumuzu ve değişen derecelerde de olsa aynı güçlere sahip bulunduğumuzu aklımızda tutmalıyız.

Foster'ın kendi mesleğiyle ilgili görüşleri çok çelişkili görünmektedir, çünkü Margaret Fox-Kane ve Davenport'lar gibi, vasıtalık ettiği fenomenlerin ruhsal varlıklardan kaynaklandığını kesin olarak söyleyemeyeceğini sık sık beyan etmiştir, diğer taraftan tüm celseleri durumun tam da böyle olduğuna dair açık bir varsayım üzerine gerçekleştirilmiştir. Böylece gelen ruhun görünüşünü ayrıntılı bir şekilde tarif eder ve hayatta kalan akrabalarına ondan isimlerine hitaben mesajlar verirdi. D. D. Home gibi o da diğer medyumları aşırı derecede eleştiriyordu ve güçleri kendisininki kadar iyi onaylanmış olsa da Mumler'ın ruhsal fotoğrafçılık fenomenine kesinlikle inanmıyordu. Anlaşılan o ki, iyi ya da kötü yönde kolayca etkilenen ve sağı solu belli olmayan bir karak-

tere sahipti. Çalışmalarının yakın gözlemcisi olan bir arkadaşı onun hakkında şunları söylüyor:

> Abartılı bir şekilde ikili karaktere sahipti. Sadece Dr. Jekyll ve Bay Hyde değildi, aynı zamanda yarım düzine farklı Jekyll ve Hyde'ı temsil ediyordu. Garip bir yeteneğe sahipti ve diğer yandan feci bir şekilde kusurluydu. Dengesiz bir dahiydi ve bazen deli gibi davrandığını söylemeliyim. Ama o kadar da büyük bir kalbi vardı ki, tüm dünyayı kaplardı; acı çekenler için gözyaşları döker, fakirlere para bulur, her dertlinin iç çekişinde kalbinin telleri titrerdi. Diğer zamanlarda ise o kalp adeta ortadan kayboluverirdi. Surat asar ve bir çocuğun huysuzluğuyla en iyi arkadaşlarını istismar ederdi. Birçok arkadaşıyla ilişkisini bu şekilde yıprattı ve sonunda onları kaybetti. Foster'ı dizginlemek mümkün değildir. Kötü değildi belki, ama kesinlikle kontrol edilemezdi. Her zaman kendi yoluna giderdi ki bu, genellikle yanlış olan yoldu. Bir çocuğa benzerdi, hiçbir öngörüsü yok gibiydi. Sadece bugün için yaşıyor gibiydi, yarını umursamıyordu. Mümkün olduğu her durumda, sonuçları ne olursa olsun, tam olarak yapmak istediği şeyleri yaptı. Kimsenin tavsiyesini kabul etmezdi çünkü bunu yapmak elinden gelmezdi. Başkalarının görüşlerine karşı duyarsız görünüyordu. Her türden arzuya boyun eğiyordu; ama sonuçta kendini fazla yıprattığını da söyleyemeyiz, zira son günlerine kadar mükemmel bir sağlığı vardı. "Sağlığınız nasıl?" diye sorulduğunda en sevdiği cevap "Mükemmel" olurdu, "Fiziksel sağlıkla dolup taşıyorum." Aynı ikili doğa, çalışmalarında da kendini gösterdi. Bazı günler, bütün gün masada ve gecenin ilerleyen saatlerine kadar muazzam bir zihinsel baskı altında otururdu. Bunu bazen günlerce, her gün ve her gece yapardı. Sonra kesinlikle hiçbir şey yapmadığı günler ve haftalar gelirdi – yüzlerce doları geri çevirir, tam bir aylaklık havasına girer ve görünürde başka herhangi bir sebep olmaksızın insanları hayalkırıklığına uğratırdı.

❁ ❁ ❁

Asıl adı Bayan Hope olan Madam d'Esperance 1849'da doğdu ve otuz yılı aşkın bir süreyi kapsayan kariyerinde hem Büyük Britanya'da hem de kıta Avrupa'sında faaliyetlerde bulundu. İlk olarak Newcastle'ın tanınmış bir vatandaşı olan T. P. Barkas tarafından kamuoyunun dikkatine sunuldu. O zamanlar medyum, orta sınıf eğitim almış genç bir kızdı. Bununla birlikte yarı transtayken bilgelik dolu cümleler aktarıyordu. Barkas, bilimin her dalını kapsayan uzun soru listelerini nasıl hazırladığını ve cevapların genellikle İngilizce, bazen Almanca ve hatta Latince olarak medyum tarafından nasıl büyük bir hızla yazıldığını anlatıyor. Bay Barkas bu celseleri özetlerken şöyle diyor:

> Medyumun hiç aşina olmadığı birçok zor bilim dalına dair kritik ve anlaşılması bile zor soruları böylesine detaylı bir şekilde cevaplamasının normal yoldan açıklanamayacağını herkes kabul edecektir. Dahası, bu cevapların bazılarına çizimler eşlik etmiş ve bunlar tamamen karanlıkta ve tam bir netlikle çizilmiştir. Ayrıca yine karanlıkta ve kapalı halde duran mektupların içeriğini normal bir görme gücüyle okuyabilmek de mümkün değildir. Yine Alman diline tamamen yabancı olan bir kimsenin uzun Almanca konuşmaları hızlı ve doğru bir şekilde yazamayacağı da açıktır. Yine de tüm bu fenomenler bu medyum aracılığıyla gerçekleştiler ve günlük yaşamın sıradan birçok olayı kadar güvenilir bir şekilde ortaya konuldular [*Psychological Review*, Cilt I, s. 224].

Bununla birlikte, eterik bedenin fizik bedenden tam veya kısmi olarak serbestleşmesi sayesinde kazanılan daha büyük güçlerin sınırlarını bilmediğimiz müddetçe, bu tür tezahürlerde ruhların müdahalesini kesin olarak kabul etmemiz de doğru olmaz. Yukarıdaki tarzda tezahürler kişideki olağanüstü bireysel ruhsallığı ortaya koymuştur ve muhtemelen daha fazlasını değil.

Ancak Madam d'Esperance'ın bir medyum olarak ünü, şüphesiz daha çok spiritüel yönüyle bağlantılıdır. Bunların kendi kaleminden çok eksiksiz bir açıklaması var elimizde. "*Gölgeler Diyarı*" adını verdiği bir kitap yazdı ve edebiyatımızda çok kıymetli bir medyum otobiyografisi olarak yer alan bu eser A J. Davis'in "*Sihirli Değnek*" ve Turvey'in "*Kahinliğin Başlangıcı*" isimli kitapları ile yarışacak niteliktedir. Kitabı yazarın güzel duygularından ve dürüstlüğünden etkilenmeden okumak mümkün değil.

Tıpkı diğer büyük medyumların da yaptığı gibi, erken çocukluk döneminde, kendisi için canlılar kadar gerçek olan ruh-çocuklar ile nasıl oynadığını anlatıyor. Bu durugörü gücü, yaşamı boyunca onunla kaldı, ancak sonradan buna, daha nadir olan materyalizasyon medyumluğu yeteneği de eklendi. Daha önce alıntılar yaptığımız bu kitapta, güzel bir Arap kızı olan Yolande'nin fotoğrafları yer alıyor; Florence Cook için Katie King neyse Madam d'Esperance için de bu kız o anlama geliyordu. Madam d'Esperance kabinin dışında, gözlemcilerin karşısında oturduğu zamanlarda, bazen bu kız materyalize oluyordu. Böylece medyum da kendisinden yayılan bu tuhaf imgeyi görebiliyordu. Medyumun sözlerine kulak verelim:

> Üzerindeki ince kıyafet, boynunun, omuzlarının, kollarının ve ayak bileklerinin güzel esmer renginin açıkça görülmesini sağlıyordu. Uzun siyah dalgalı saçları omuzlarından beline kadar sarkıyordu ve başında türban benzeri bir başlık vardı. Yüz hatları küçük, düz ve keskindi; gözleri koyu, büyük ve canlı. Her hareketi küçük bir çocuğunki kadar zarafetle doluydu. Onu bazen yarı utangaç, yarı cesur bir şekilde, genç bir karaca gibi perdelerin arasında dururken gördüğümde böyle hissederdim.

Madam d'Esperance bir celse sırasında olanları anlatırken sanki yüzünü ve ellerini örümcek ağları örmüş gibi his-

settiğinden bahsediyor. Kabinin perdeleri arasından biraz ışık sızdığında, bir lokomotif buharı gibi ortalıkta yüzen beyaz, puslu bir kütle görmüş ve sonra bundan bir insan formunun geliştiğine şahit olmuş. Örümcek ağına benzettiği madde ortaya çıkar çıkmaz, uzuvlarının kontrolünü kaybediyor ve bedenini derhal bir boşluk hissi kaplıyor.

Tanınmış bir ruhsal araştırmacı ve *Psychische Studien*'in editörü olan St. Petersburg'dan Alexander Aksakof, "*Kısmi Bir Materyalizasyon Vakası*" adlı kitabında, bu medyumun vücudunun kısmen çözündüğü [eridiği, ortadan kaybolduğu] olağanüstü bir celseyi aktarır. Bu konuda yorum yaparken şu gözlemlerde bulunur: "Maddeleşmiş formun medyuma olan benzerliği konusunda sıkça dile getirilen olgu, burada doğal açıklamasını bulmaktadır. Bu form, yalnızca medyumun bir kopyası olduğundan, onun tüm özelliklerine de sahip olması doğaldır."

Durum, Aksakof'un dediği gibi doğal olabilir, ancak şüphecilerin alay konusu olması da aynı derecede doğaldır. Bununla birlikte, daha büyük tecrübeler, şüphecileri, bu Rus bilim insanının haklı olduğuna dair ikna edecektir. Biz de iştirak ettiğimiz bazı materyalizasyon celselerinde medyumun yüzünün kopyalarını o kadar net bir şekilde gördük ki, ortada bir hile olduğundan neredeyse emin olacaktık, fakat biraz daha sabredip de medyumun gücünü biraz daha toplamasını beklediğimizde, başka yüz şekilleri belirdi ve bunlar en hayalperest insanın bile medyuma benzetemeyeceği kadar farklı yüzlerdi. Bazı durumlarda, görünmez güçlerin, şuursuz durumdaki medyumun gerçek fiziksel yüzünü kullandıkları ve onun yüzü üzerine uyguladıkları ektoplazmik ilavelerle yüzünü tamamen değiştirdikleri görülmüştür. Diğer bazı durumlarda da medyumun eterik çiftinin bu türden formlar meydana getirdiği düşünülebilir.

Boy ve cilt rengi olarak tamamen farklı olsa da bazen yüzünün görünümü Florence Cook'a çok benzeyen Katie King'de de durum böyleydi. Diğer bazı durumlarda ise materyalize olan figür kesinlikle çok farklıdır. Amerikalı medyum Bayan Ada Besinnet'in iştirak ettiğimiz bir celsesinde biz de ruhsal formun oluşmasının üç aşamasına ve ektoplazmik figürün kaslı ve iyi gelişmiş vücutlu bir Kızılderili şeklini aldığına şahit olduk. Madam d'Esperance'ın öyküsü bu detaylarla yakından örtüşüyor.

"*Melek Vahiyleri*" adlı beş ciltlik dikkate değer eserin derleyicisi ve yayımcısı olan Bay William Oxley, Yolande tarafından bir celsede meydana getirilen yirmi yedi tane gülün, materyalize olmuş bir figürün ve yine nadir bir çiçeğin materyalizasyonunun ayrıntılarını anlatıyor. Bay Oxley şöyle yazıyor:

> Ertesi sabah bitkinin (*ixora crocota*) fotoğrafını çektirdim ve daha sonra eve getirerek bahçıvanın bakımında serama yerleştirdim. Üç ay daha canlılığını korudu. Bahçıvanın bitkinin sorumluluğunu üstlendiğinde kestiği üç üst yaprağını saklamaya devam ettim.

28 Haziran 1890'da St. Petersburg'dan Bay Aksakof ve Profesör Butlerof'un huzurunda yapılan bir seansta, iki metre yüksekliğinde altın renkli bir zambağın marteryalize olduğu söylenir. Bir hafta boyunca saklanmış ve bu süre zarfında altı adet fotoğrafı çekilmiş, ardından dağılmış ve ortadan kaybolmuştur. Bu fotoğraflardan biri "*Gölgeler Diyarı*"nda sunulmuştur (s. 328).

Söz konusu çalışmalarda tezahür eden, ortadan biraz daha uzun olan ve Y-Ay-Ali adıyla bilinen bir kadın formu, büyük hayranlık uyandırmıştı. Bay Oxley şöyle diyor: "Birçok materyalize olmuş ruh formu gördüm, ama bu figürdeki simetrinin mükemmelliği ve çehrenin güzelliği gibisini hiç görmedim." Figür ona cisimleşmiş bir bitki vermiş ve sonra

peçesini kaldırmıştı. Sonra Oxley'nin eline bir öpücük kondurmuş ve onun da öpmesi için kendi elini uzatmıştı.

"Işık ışınlarının içinde olduğu için yüzünü ve ellerini iyice görebiliyordum. Yüzüne bakmak güzeldi, elleri yumuşak, sıcak, tamamen doğaldı ve son derece güzel ve saf, kalıcı bir bedene sahip bir kadının elini tuttuğumu hissediyordum."

Oxley daha sonra figürün, kabindeki medyumun yarım metre yakınına kadar geri çekildiğini ve "zeminde sadece başı kalacak şekilde, ayaklarından yukarıya doğru nasıl eriyerek kademeli olarak dematerya lize olduğunu, sonra bu kümenin de yerde sadece beyaz bir nokta kalana kadar nasıl yavaş yavaş küçülerek, nihayet bir iki dakika içinde ortadan tamamen kaybolduğunu" anlatıyor.

Aynı celsede bir bebek formu da belirmiş ve minik elinin üç parmağını Bay Oxley'in elinin üzerine koymuştu. Bay Oxley onun elini tutarak öpmüştü. Bu, Ağustos 1880'de meydana gelmişti. Bay Oxley, yüksek kanıt değeri olan çok ilginç bir tecrübeden daha bahseder. Arap kızı Yolande, hazirundaki bir bayanla konuşurken, "beyaz kıyafetinin üst kısmı kayarak formunu ortaya çıkarmıştı. Gövde kısmının tam oluşmamış ve bel kısmının da darlaşmamış olduğunu fark ettim, yani form henüz tam anlamıyla teşekkül etmemişti. Bu test bize bu formun sahtekarlıkta kullanılan bir manken olmadığını çok net olarak gösteriyor."

Madam d'Esperance, "*Materyalizasyonlar Sırasında Bir Medyum Neler Hisseder*" başlıklı makalesinde medyumla ruhsal form arasında sürekli olarak mevcut olduğu anlaşılan o tuhaf sempatiye biraz ışık tutuyor. Kabinin dışında oturduğu bir celseyi şöyle anlatıyor:

> Ve şimdi, küçük kollarını uzatmış, başka bir küçük ve narin form ortaya çıkıyor. Hazirunun baş tarafındaki biri ayağa kalkıp ona yaklaşıyor ve kucaklaşıyorlar. Belirsiz, heyecanlı

sesler duyuyorum, "Anna, ah, Anna, çocuğum, canım çocuğum!" Sonra başka biri ayağa kalkıyor ve ruhsal formu kucaklıyor. Bunun üzerine dualarla karışık hıçkırıklar ve inlemeler duyuyorum. Vücudumun bir yandan diğer yana hareket ettiğini hissediyorum; her şey gözümün önünde kararıyor. Omuzlarımda birinin kollarını hissediyorum; birinin kalbi göğsümün üzerinde atıyor. Bir şeyler olduğunu hissediyorum. Fakat yakınımda kimse yok; kimse bana en ufak bir ilgi göstermiyor. Bütün gözler, yas tutan iki kadının kollarındaki o küçük, beyaz ve ince figüre dikilmiş. Bu kadar net işittiğime göre bu benim kalbimin atışı olmalı, ama birinin kollarının beni sardığı kesin; hayatımda hiç bu kadar net bir kucaklama hissetmemiştim. Merak etmeye başlıyorum. Ben kimim? Beyazlı görüntü müyüm, yoksa sandalyede oturan mıyım? Yaşlı kadının boynundakiler benim kollarım mı? Yoksa önümde kucağımda uzananlar mı? Ben bir hayalet miyim ve eğer öyleyse, sandalyedeki varlığa ne ad vermeliyim? Dudaklarımı öpüyorlar, yanaklarım iki kadının bol bol döktüğü gözyaşlarıyla ıslanıyor. Ama bu nasıl olabilir? Kişinin kendi kimliğine ilişkin bu şüphe duygusu çok korkutucu. Kucağımdaki ellerden birini uzatmak istiyorum. Yapamıyorum. Ben ben miyim, yoksa bu sadece bir rüya mı, bundan emin olmak için birine dokunmak istiyorum. Anna ben miyim? Eğer öyleysem, bir şekilde onun kimliği içinde kayıp mı oldum?

Medyum bu şaşkınlık ve şüphe halindeyken, materyalize olan başka bir küçük çocuk gelir ve ellerini Madam d'Esperance'ın ellerinin üzerine koyar.

Küçük bir çocuğun dokunuşunu hissetmek beni ne kadar mutlu ediyor. Kim ve nerede olduğumla ilgili şüphelerim tamamen yok oldu. Ve ben tüm bunları yaşarken, Anna'nın beyaz formu kabinin içinde kayboluyor ve iki kadın gözyaşları içinde, duygularının yoğunluğundan sarsılmış ama son derece mutlu bir şekilde yerlerine dönüyorlar [***Medium and Daybreak***, 1893, s. 46].

Madam d'Esperance'ın celselerinden birinde gözlemcilerden birinin cisimleşmiş figürü tutarak onun aslında medyum olduğunu iddia ettiğini öğrenmek bize şaşırtıcı gelmiyor. Bu bağlamda Aksakof'un görüşleri ilgi çekicidir:

> Kişi cisimleşmiş formu yakalayabilir ve tutabilir ve onun etten ve kemikten oluşan medyumun ta kendisi olduğunu büyük bir inançla söyleyebilir; yine de bu, medyumun bir sahtekarlık yaptığının kanıtı değildir. Diyelim ki medyumun dublesini, iyice maddileştiği bir aşamada zorla tutup orada alıkoyduk; aslında karşımızda duran şey o kadar maddesel bir form almış durumdadır ki, o esnada hâlâ perdenin arkasındaki koltukta, medyumun ancak görünmeyen bir kopyası kalmıştır. Peki bunu yaptığımızda ne olacaktır? Gayet açıktır ki, hâlâ koltukta oturan ve medyumdan geriye kalan o kopya –yani akışkan ve eterik olan daha küçük kısım– iyice yoğunlaşıp maddileşmiş olan form tarafından derhal emilecektir [*A Case of Partial Dematerialization*, s. 181].

Bay Aksakof, Madam d'Esperance'ın "*Gölgeler Diyarı*" kitabı için yazdığı *Giriş*'te onu bir kadın ve bir medyum olarak takdirle anıyor. Gerçeği bulmak için en az kendisi kadar çaba harcadığını söylüyor. Medyum tüm testlere gönüllü olarak rıza göstermişti.

Madam d'Esperance'ın kariyerindeki ilginç bir olay da Breslau'dan Profesör Friese ile Leipzig'den Profesör Zöllner'i uzlaştırmayı başarmasıydı. Bu iki arkadaşın münakaşaları Zöllner'in Spiritüalizm çalışmaları nedeniyle ortaya çıkmıştı, ancak İngiliz medyum Profesör Friese'e öyle kanıtlar sundu ki, o da artık arkadaşının fikirlerine bir daha itiraz etmedi. Bay Oxley'nin Madam d'Esperance ile yaptığı deneyler sırasında, cisimleşmiş figürlerin el ve ayaklarından kalıplar alınmıştır. Bunlar uzuvların –demateryalizasyon haricinde– herhangi bir şekilde geri çekilmesine izin vermeyecek kadar dar el ve ayak bileği açıklıkları olan kaplar kullanı-

larak alındılar. 1922'de Paris'te medyum Kluski'den alınan parafin kalıpların yarattığı büyük ilgi göz önüne alındığında, aynı deneyin daha 1876 senesinde bu Manchester'lı öğrenci tarafından başarılı bir şekilde çoktan gerçekleştirilmiş olduğundan *Psychic Press* dışında basının tamamen bihaber olması da enteresandır.

Madam d'Esperance'ın büyük ölçüde İskandinavya'da geçen yaşamının son kısmı sağlık sorunlarıyla gölgelenmişti. Bunun da temel sebebi 1893 yılında Helsingfors'ta yaşanan sözüm ona "teşhir"de ahmak bir araştırmacı tarafından Yolande'nin zorla tutulması esnasında maruz kaldığı şoktur. Medyumların, çevrelerindeki dünyanın cehaletinden dolayı ne kadar çok acı çektiklerini kimse ondan daha açık bir şekilde ifade edemez. Dikkat çekici kitabının son bölümünde konuyu ele alıyor ve şu sözlerle bitiriyor:

> "Olur ya, benden sonra gelenler de Tanrı'nın kanunlarını bilmemekten doğan bu cehalet yüzünden benim çektiğim gibi acı çekebilirler. Yine de dünya şimdi eskisinden daha akıllı ve belki de gelecek nesilde bu vazifeyi üstlenecek olanlar, benim yaptığım gibi bağnazların hoyratlığı ve kaba ön yargılarıyla savaşmak zorunda kalmayacaklardır."

❁ ❁ ❁

Bu bölümde ele alınan medyumların her birinin kariyerleri üzerine yazılmış bir veya birden fazla kitap vardır. William Eglinton söz konusu olduğunda da J. S. Farmer tarafından yazılan ve medyumun faaliyetlerinin çoğunu kapsayan "*İki Dünya Arasında*" adlı dikkate değer kitaptan bahsetmek gerekir.

Eglinton 10 Temmuz 1857'de Islington'da doğdu ve okulda kısa bir süre geçirdikten sonra bir akrabasının basım ve

yayım işine girdi. Çocukken son derece hayalperest, hülyalı ve duyarlıydı, ancak diğer birçok büyük medyumdan farklı olarak, çocukluğunda herhangi bir psişik güce sahip olduğuna dair hiçbir işaret göstermedi. 1874'te on yedi yaşındayken Eglinton, babasının spiritüalist fenomenleri araştırdığı aile grubuna girdi. O zamana kadar grup hiçbir sonuç alamamıştı, ama delikanlı katıldığında masa aniden yerden yükseldi ve hazirundakiler ellerini tekrar masanın üzerine koyana kadar da havada asılı kaldı. Sorular, hazır bulunanları memnun edecek şekilde cevaplandı. Ertesi akşamki bir sonraki celsede delikanlı transa geçti ve ölü annesinden kanıt niteliğinde mesajlar alındı. Birkaç ay içinde medyumluğu gelişti ve daha güçlü tezahürler gelmeye başladı. Bir medyum olarak ünü yayıldı ve çok sayıda seans talebi aldı, ancak onu profesyonel bir medyum olmaya ikna etmeye yönelik tüm çabalara ayak diredi. Fakat sonunda 1875 yılında bunu kabullenmek zorunda kaldı.

Eglinton celse odasına ilk kez girişinden önceki duygularını ve sonraki değişimini şöyle anlatıyor:

> Önceki tavrım, eğlenceye meraklı bir gencin tavrıydı, ama kendimi "soru soranların" huzurunda bulur bulmaz, üzerime bir türlü kurtulamadığım garip ve gizemli bir duygu geldi. Eğer bir şey olursa bile buna hemen bir son vereceğime dair kararlı bir şekilde masaya oturdum. Bir şey oldu gerçekten de ama bunu önleyecek gücüm yoktu. Masa canlılık ve kuvvet belirtileri göstermeye başladı; aniden yerden yükseldi ve biz onu tutmak için ayakta durmak zorunda kalana kadar da havada kaldı. Bunlar gaz lambasının kuvvetli ışığında oluyordu. Daha sonra masa, kendisine sorulan soruları akıllıca yanıtladı ve orada bulunan kişilere bir dizi test mesajı verdi. Ertesi akşam, daha geniş bir grupla, daha fazla tezahür için hevesle yeni bir celse düzenledik. Çünkü bizim "hayaletleri gördüğümüz ve onlarla konuştuğumuz"

> haberleri derhal yayılmıştı. Alışılmış duayı okuduktan sonra, kendimi artık bu dünyadan değilmişim gibi hissetmeye başladım. Çok esrik bir duygu geldi üzerime ve hemen transa geçtim. Hazır bulunanların hepsi de bu konuda acemiydiler ve beni eski halime getirmek için çeşitli yollar denediler ama sonuç alamadılar. Yarım saatin sonunda, eski durumuma dönmek için güçlü bir istek duyarak şuurumu geri kazandım. Bana göre, annemin ruhunun bize geri döndüğünü kesin olarak kanıtlayan iletişimler kurmuştuk. O zaman geçmiş hayatımın ne kadar yanılgıyla dolu –ne kadar boş ve maddeci olduğunu– anlamaya başladım ve dünyadan göçüp gidenlerin tekrar geri döndüklerini ve bu şekilde ruhun ölümsüzlüğünü kanıtladıklarını şüpheye mahal vermeyecek şekilde bilmekten dolayı tarif edilemez bir zevk duydum. Aile ortamımızın dinginliği içinde, ölülerle iletişimin tadını sonuna kadar çıkardık ve bu şekilde geçirdiğim mutlu saatler çoktur.

Bu çalışmalar da iki açıdan D. D. Home'unkilere benzer. Celseler genellikle ışıklı ortamda yapılıyordu ve medyum, önerilen testleri her zaman gönüllü olarak kabul etmişti. Bir başka güçlü benzerlik noktası da elde edilen sonuçların birçok seçkin kişi ve eleştirel yönü kuvvetli tanık tarafından gözlemlenmesi ve kaydedilmesiydi.

Home gibi Eglinton da çok seyahat etti ve medyumluğuna birçok yerde tanık olundu. 1878'de Güney Afrika'ya gitti. Ertesi yıl İsveç, Danimarka ve Almanya'yı ziyaret etti. Şubat 1880'de Cambridge Üniversitesi'ne gitti ve Psikoloji Cemiyeti'nin himayesinde oturumlar düzenledi. Mart'ta Hollanda'ya gitti, ardından Leipzig'e geçti ve burada Profesör Zöllner ve üniversite ile bağlantılı diğer kişilere celseler düzenledi. Bunu Dresden ve Prag izledi ve Nisan ayında Viyana'da aristokrasinin birçok üyesinin katıldığı otuzdan fazla celse yapıldı. Viyana'da, "*İnsanlığın Önyargıları*" adlı

kitabında orada meydana gelen olayları anlatan ünlü yazar Baron Hellenbach'ın konuğu oldu. İngiltere'ye döndükten sonra, 12 Şubat 1881'de Amerika'ya gitti ve orada yaklaşık üç ay kaldı. Aynı yılın Kasım ayında Hindistan'a gitti ve Kalküta'da sayısız celse yaptıktan sonra Nisan 1882'de geri döndü. 1883'te tekrar Paris'i ziyaret etti ve 1885'te Viyana ve yine Paris'teydi. Daha sonra, "gerçek bir Spiritüalizm şehri" olarak tanımladığı Venedik'i ziyaret etti.

1885'te Paris'te Eglinton, celselerine katılan ve ardından onu İngiltere'de ziyaret eden ünlü ressam Mösyö Tissot ile tanıştı. İki figürün açıkça görüldüğü ve bunlardan bir hanımefendinin ölmüş bir akraba olduğunun anlaşıldığı olağanüstü bir materyalizasyon celsesi, Tissot tarafından "*Medyumsal Görüntü*" adıyla resimleştirilmiştir. Bir kopyası *Londra Spiritüalistler Birliği*'nin ofisinde asılı olan bu güzel, sanatsal prodüksiyon, ellerinde taşıdıkları ruhsal ışıklarla aydınlatılan iki figürü gösteriyor. Tissot ayrıca medyumun da bir portre gravürünü yaptı ve bu da Bay Farmer'ın "*İki Dünya Arasında*" kitabının ön sayfasında yer almıştır.

Erken dönem fiziksel medyumluğun tipik bir örneği Bayan Kislingbury ve Dr. Carter Blake (Westminster Hastanesi Anatomi Bölümü Öğretim Üyesi) tarafından anlatılmaktadır:

> Bay Eglinton'ın ceket yenleri, güçlü beyaz pamuktan iplikle, tam bileklerinin hizasında arkasından birbirine dikilmişti; sonra bağlama işinden sorumlu grup onu sandalyesine bağladı, bandı boynuna doladı ve dizleri ve ayakları görünecek şekilde, haziruna doğru bakan kabin perdesinin arkasına yakın bir yere yerleştirdi. Kabinin dışında ve hazirunun görebileceği şekilde, medyumun önüne, üzerinde çeşitli nesneler bulunan küçük bir yuvarlak masa koyulmuştu. Oxford çanı olarak bilinen küçük telli çalgı medyumun dizlerinin

> üzerine ters olarak yatırıldı ve üzerine bir kitap ve bir de el zili yerleştirildi. Birkaç dakika sonra, görünür bir el dokunmadığı halde enstrümanın telleri oynamaya başladı, ön tarafı oturanlara dönük olan kitap açıldı ve kapandı (bu birçok kez tekrarlandı, böylece hazır bulunan herkes gördü) ve el zili de hiç kıpırdamadan çalındı. Perdenin yanına yerleştirilmiş, ancak tamamen görünür durumda olan müzik kutusu bir çalıp bir durdu, bu arada kapağı kapalıydı. Arada sırada perdeden dışarı çıkan parmaklar ve bazen de bütün bir el görüldü. Bunlardan biri göründükten bir an sonra, Yüzbaşı Rolleston'dan kolunu perdeden geçirmesi ve ipin ve dikişin ilk baştaki gibi olup olmadığını belirlemesi istendi. Yüzbaşı haziruna her şeyin aynı olduğunu söyledi, aynı ifadeyi daha sonra başka bir beyefendi de verdi [*The Spiritualist*, 12 Mayıs 1876, s. 221].

Bu, *İngiliz Ulusal Spiritüalistler Birliği*'nin himayesinde Londra'daki 38 Great Russell Street adresindeki ofiste düzenlenen bir dizi deneysel seanstan biriydi. Bunlara atıfta bulunan *The Spiritualist*'te şunlar yazıyor:

> Bay Eglinton ile yapılan testlerde ortaya çıkan tezahürler, diğer medyumlar da eşit derecede kesin sonuçlar elde edemeyecekleri için değil, tanıklıkları kamuoyunda ağırlık taşıyacak olan, eleştirel yönü kuvvetli tanıklar tarafından gözlemlenip kaydedildikleri için son derece kıymetlidir.

Başlangıçta Eglinton'ın materyalizasyonları herkes bir masanın etrafında otururken, ay ışığında elde edilmiş ve kabin kullanılmamıştı. Medyum da genellikle bilinçliydi. Daha sonra Eglinton profesyonel bir medyumun celsesine iştirak etmiş olan bir arkadaşı tarafından, tezahürler için karanlıkta oturmaya ikna edildi. Bu şekilde çalışmaya başladıktan sonra böyle devam etmeye kendisini mecbur hissettiği anlaşılıyor, fakat elde edilen sonuçların da daha az ruhsal bir karaktere sahip olduğunu belirtiyor. Aslında daha

önceki celselerin bir özelliği de medyumun da hazirun arasında oturması ve ellerinin onlar tarafından tutulmasıydı. Bu koşullar altında, görünenlerin tanınması için yeterli olan bir ışık altında tam biçimli materyalizasyonlar görülmüştü.

Ocak 1877'de Eglinton, Bayan Makdougall Gregory'nin (Edinburghlu Profesör Gregory'nin dul eşi) Park Lane'deki evinde bir dizi profesyonel olmayan celse düzenledi. Bunlara Sir Patrick ve Leydi Colquhoun, Lord Borthwick, Leydi Jenkinson, Rahip Maurice Davies, Leydi Archibald Campbell, Sir William Fairfax, Lord ve Leydi Mount-Temple, General Brewster, Sir Garnet ve Leydi Wolseley, Lord ve Leydi Avonmore, Profesör Blackie ve daha pek çok isim katıldı. Bay W. Harrison (*The Spiritualist*'in editörü) bu celselerden birini anlatıyor:

> Geçen pazartesi akşamı on ya da on iki arkadaş, elleri birleşmiş bir şekilde büyük bir yuvarlak masanın etrafında oturdular ve bu koşullar altında medyum Bay W. Eglinton her iki tarafından sıkı bir şekilde tutuldu. Salonda, masada oturanlardan başka kimse yoktu. Sönmekte olan şömine ateşi odaya loş bir ışık saçıyor ve yalnızca nesnelerin ana hatlarının görünmesine izin veriyordu. Medyum, masanın şömineye en yakın olan kısmına oturmuştu, dolayısıyla sırtı ışığa dönüktü. Birden eksiksiz bir erkek figürü belirerek yerden yavaşça masanın kenarına kadar yükseldi; medyumun sağ dirseğinin yaklaşık otuz santim gerisindeydi. En yakınındaki diğer şahıs Bayswater, Orme Square'den Bayan Wiseman'dı. Formun üzeri beyaz bir kumaşla örtülüydü, ancak yüzünün hiçbir detayı görünmüyordu. Ateşe yakın olduğu için etrafındakiler tarafından açıkça görülebiliyordu. Hazirundakiler masanın kenarının veya diğer kişilerin, formun görünümünü engellemediği bir açıda oturdukları için, pek çoğumuz tarafından net olarak gözlemlenmişti. Böylece toplamda dört veya beş kişi tarafından gözlemlendi; yani öznel izlenimlerin bir sonucu değildi. Masanın kenarına kadar yükseldikten sonra tekrar aşağı doğru alçaldı

> ve anlaşılan tüm gücünü tükettiği için tamamen ortadan kayboldu. Burası Bay Eglinton'ın evi değildi, dolayısıyla olay yapay yollarla üretilemeyecek bir test tezahürüydü [*The Spiritualist*, 23 Şubat 1877, s. 96].

Bay Dawson Rogers tarafından aktarılan bir celse de dikkat çekicidir. 17 Şubat 1885'te, test koşulları altında on dört kişinin huzurunda geçekleştirildi. Kabin olarak bir iç oda tahsis edilmişti, fakat Bay Eglinton kabinde oturmadı, at nalı şeklinde dizilmiş olan gözlemciler arasında volta attı. Derken bir form belirdi ve hazirundaki her bir kişi ile tokalaşarak odayı dolaştı. Sonra Bay Eglinton'a yaklaştı, bu sırada medyum yere düşmek üzereyken Bay Rogers tarafından tutuldu. Ardından form medyumu omuzlarından tutarak kendisiyle birlikte kabinin içine sürükledi. Bay Rogers şöyle diyor: "Form medyumdan birkaç santim daha uzun ve ondan daha yaşlı bir adamdı. Beyaz, dökümlü bir cübbe giymişti, hayat ve hareketle doluydu ve bir ara medyumdan neredeyse üç metre kadar uzaklaşmıştı."

Eglinton'ın yeteneğinin psikografi ya da yazı-tahtası medyumluğu olarak bilinen aşaması özellikle ilgi çekmiştir. Bununla ilgili olarak, ezici sayıda bir tanık kitlesi var. Elde ettiği harika sonuçlar göz önüne alındığında, üç yıldan fazla bir süre boyunca hiçbir yazı elde edememesine rağmen çalışmalarına devam ettiğini belirtmekte fayda var. 1884 yılından itibaren ise güçlerini, özellikle tüm celseler ışıklı ortamda yapıldığından, yeni başlayanlar için en uygun olduğu düşünülen bu çalışma biçimi üzerinde yoğunlaştırdı. Eglinton bu medyumluk türü hakkında hiçbir tecrübesi olmayan bir araştırmacı grubuna materyalizasyon celsesi yapmayı reddederken, bunun nedenini şu şekilde açıklamıştır: "Medyum bu durumda çok sorumlu bir konuma yerleştirildiği için, onun kendisine gelenleri mümkün olduğu kadar

memnun etmeye de hakkı vardır. Çok çeşitli medyumluk türlerini içeren tecrübelerim beni, ne kadar iyi niyetli veya dürüst olursa olsun, hiçbir şüphecinin, bir materyalizasyon celsesinde hüküm süren koşullarla ikna edilemeyeceği ve sonuçta daha fazla şüphecilik doğuracağı ve böylece yine medyumun suçlanacağı sonucuna götürüyor. Bu tür olaylara tanık olacak kadar kendisini geliştirmiş ve birlikte celse yapmaktan her zaman memnuniyet duyacağım uyumlu bir spiritüalist grup söz konusu olduğunda ise durum farklıdır; ancak konuya acemi olanlar başka yöntemlerle hazırlanmalıdır. Eğer arkadaşınız bir arduvaz celsesine gelmek istiyorsa, ona memnuniyetle bir saatimi ayırabilirim, aksi takdirde yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı celse yapmayı reddetmek zorundayım ve bu da ince düşünceli her spiritüalist için çok aşikar bir durumdur."

Eglinton örneğinde, sıradan okul arduvazlarının kullanıldığını (ayrıca hazirundakiler kendi arduvazlarını getirmekte serbesttiler) ve yıkandıktan sonra üst yüzeyine bir arduvaz kalem parçası, sonra arduvazın masanın kanadının altına yerleştirildiğini, ardından medyumun bunu tutarak üzerine bastırdığını ve bu esnada medyumun başparmağının masanın üstünde görünür durumda bulunduğunu açıklayalım. Derken yazma sesi duyulur ve üç darbe sesiyle verilen işaret üzerine levha incelendiğinde, üzerinde yazılı bir mesaj olduğu tespit edilir.

Aynı şekilde, iple sıkıca birbirine bağlanmış aynı boyutta iki levha ve ayrıca bir kilit ve anahtarın takıldığı kutu levhalar da kullanılan malzemeler arasındaydı. Birçok durumda, kalem masa ile levha arasında dururken, masanın üst yüzeyinde bulunan tek bir arduvaz üzerinde yazılar elde edilmiştir.

Bay Gladstone, 29 Ekim 1884'te Eglinton ile bir celse yaptı ve olanlarla çok ilgilendiğini ifade etti. Bu celsenin bir açık-

laması *Light*'ta yayınlandığında, ülke çapındaki neredeyse tüm önde gelen gazeteler tarafından kopyalandı ve ruhçuluk hareketi bu tanıtımla önemli ölçüde ivme kazandı. Celse sonunda Bay Gladstone'un şöyle dediği bildiriliyor: "Bilim insanlarının her zaman çok fazla tek yanlı davrandıklarını düşünmüşümdür. Kendi özel araştırma alanlarında asil işler yaparlar, ancak yerleşik düşünce tarzıyla çelişiyor gibi görünen konulara çoğu zaman en küçük dikkatlerini bile vermeye isteksizdirler. Gerçekten de tabiatta, hakkında henüz hiçbir şey bilmedikleri güçlerin olabileceği gerçeğini yeterince kavrayamıyor ve fakat buna rağmen, hiç araştırmadıkları şeyi inkar etmeye yelteniyorlar." Kısa süre sonra Gladstone, Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'ne katıldı ve kendisini hiçbir zaman bir spiritüalist olarak tanımlamamasına rağmen, konuya olan sürekli ilgisini gösterdi.

Eglinton da bu olağan saldırılardan kaçamamıştı. Haziran 1886'da Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin kurucularından Cambridge'den Profesör Sidgwick'in karısı Bayan Sidgwick, *Journal of the S.P.R.*'de bir makale yayınladı. "*Bay Eglinton*" başlığını taşıyan bu makalede, medyumun arduvaz çalışmaları yaptığı kırk celseye iştirak etmiş şahısların sözlerine yer verdikten sonra şöyle diyor: "Bana gelince; ben söz konusu performansları zekice icra edilmiş illüzyonistliğe atfetmekte tereddüt etmiyorum." Sidgwick'in Eglinton ile kişisel bir tecrübesi yoktu, ancak inancını tezahürler sırasında sürekli gözlem yapabilmenin imkansızlığına dayandırıyordu. *Light*'ın sütunlarında Eglinton, medyumluğunun gerçekliğine ikna olmuş olan katılımcıları, tanıklıklarını beyana davet etti ve aynı derginin daha sonraki özel ekinde böyle çok sayıda ikna edici yanıt yer aldı. Bu kişilerin birçoğu S.P.R. üyeleriydi. On dört yıllık deneyimli bir amatör illüzyonist olan Dr. George Herschell de Bayan Sidgwick'e verilen

birçok ikna edici yanıttan birinin sahibiydi. Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti ayrıca, yazı-tahtasıyla Eglinton'ın elde ettiklerine benzer ve hatta daha harika sonuçlar elde ettiğini iddia eden Bay S. J. Davey'nin çalışmalarının bir özetini de yayınladı. Avukat, çok yetkin ve tecrübeli bir gözlemci ve S.P.R.'nin bir üyesi olan Bay C. C. Massey, Bayan Sidgwick'in makalesine atıfta bulunarak Eglinton'a yazdığı mektupta diğer birçok kişinin de görüşlerini somutlaştırmıştı:

> Bayan Sidgwick'in çok sayıda mükemmel tanıklığa karşı sağduyuya tamamen aykırı bir şekilde ortaya koyduğu ön yargıyı desteklemek üzere "aslında tek bir delil bile göstermiyor" olduğu şeklindeki itirazınıza bütünüyle iştirak ediyorum [*S.P.R. Proceedings*, Cilt IV, s. 416-487].

Genel olarak bakıldığında, Bayan Sidgwick'in medyuma yönelik aceleci saldırısının aslında iyi bir etkisi olmuş, çünkü onun vasıtasıyla meydana gelen tezahürlerin gerçekliği lehinde az çok bir uzman tanıklığı ortaya çıkarmıştı.

Eglinton da fiziksel tezahürlere vasıtalık eden diğer pek çok medyum gibi bazı "ifşa"lara maruz kaldı. Bunlardan biri, on iki celseden oluşan bir çalışma yapmak üzere söz verdiği Münih'te başına geldi. Celselerin on tanesi çok başarılı geçmişti, ancak on birincide odada daha önce orada olmayan bir oyuncak kurbağa bulunmuştu, ayrıca medyumun üzerinde kömür isi tespit edildi ve medyumun elleri sürekli kontrol altında tutulmuş olmasına rağmen sahtekarlıkla suçlandı, çünkü müzik enstrümanları daha önceden medyumdan gizli olarak kömür isine bulanmıştı; bu durumda medyumun bunlara dokunmuş olduğu anlaşılıyordu. Katılımcılardan biri üç ay sonra oyuncağı odaya kendisinin getirdiğini itiraf etti. Kömür isiyle ilgili bir açıklama gelmedi, ancak medyumun ellerinin sürekli olarak tutulmuş olması gerçeği yeterli bir açıklama olmalıydı.

O günlerden bu yana edindiğimiz daha kapsamlı bilgiler bize, fiziksel fenomenlerin ektoplazmaya bağlı olduğunu ve medyumdan çıkan ektoplazmanın daha sonra tekrar medyumun gövdesi tarafından emildiğini göstermiştir ve eğer bu arada ektoplazmaya renkli bir kimyasal madde ilave edilirse, bu da medyumun bedeninde tespit edilebilmektedir. Örneğin medyum Bayan Goligher ile yaptığı bir deneyde karmin [kırmızı boya] kullanan Dr. Crawford, daha sonra medyumun cildinin çeşitli yerlerinde karmin lekeleri tespit etmiştir. Görüldüğü gibi bu tür detayların başka açıklamaları da vardır ve çoğu kez böyle durumlarda sorun talihsiz medyumda değil, yanlış akıl yürüten "ifşacılar"dadır.

Başdiyakoz Colley tarafından Eglinton'a karşı yöneltilen daha ciddi bir suçlama, Bay Owen Harries'in evinde yapılan bir celsede medyumun portmantosunda bir miktar muslin [ince türde bir kumaş, tülbent] ve yapma bir sakal bulunduğu ve materyalize olduğu iddia edilen figürlerin kıyafet ve saçlarından kesilen parçalarla bunların tam olarak örtüştüğü şeklindeydi [*Medium and Daybreak*, 1878, s. 698, 730, *The Spiritualist*, 1879, Cilt XIV, s. 83-135]. Bayan Sidgwick, S.P.R.'nin dergisinde yayınlanan makalesinde Başdiyakoz Colley'nin suçlamalarına yeniden yer verdi ve Eglinton, buna verdiği genel yanıtta, suçlamalar yayınlandığı sırada Güney Afrika'da bulunduğunu ve yıllar sonrasına kadar da makaleyi görmediğini belirterek, katı bir inkarda bulunmakla yetindi.

Bu olayı ele alan *Light*, baş makalelerden birinde söz konusu suçlamaların İngiliz Ulusal Spiritüalistler Birliği tarafından kurulan bir konseyde tamamen araştırıldığını ve konseyin ithamda bulunanlardan hiçbir şekilde doğrudan ifade alamadığı gerekçesiyle dosyanın reddedildiğini söylüyor. Şöyle devam ediyor:

> Bayan Sidgwick, *Journal*'da yayınlandığı şekliyle yaptığı alıntıda çok maddi birtakım gerçekleri gizlemiştir. İlk olarak, iddia edilen koşullar, suçlayanın suçlamada bulunduğu mektuptan iki yıl öncesine düşmektedir ve kendisi bu süre zarfında bu konuda kamuya açık olarak hiçbir şekilde harekete geçmemiş, bunu yalnızca Konsey'e karşı kişisel bir gücenme sonucu olarak yapmıştır. İkinci olarak, Bayan Sidgwick tarafından alıntılanan mektubun örtbas edilen kısımları, iddianın mutlak değersizliğinin izini taşıyor. Kanıtları bilimsel bir şekilde incelemeye ve tartmaya alışmış hiç kimsenin, ortada en ufak, bariz ve doğrulayıcı bir tanıklık olmaksızın bu yazışmalara ciddi bir ilgi gösteremeyeceğini düşünmekteyiz [1886, s. 324].

Yine de Başdiyakoz Colley gibi çok yürekli bir spiritüalistin bu kadar kesin bir suçlamada bulunmasının, hafife alınamayacak kadar ciddi bir mesele haline geldiği kabul edilmelidir. Büyük bir medyumun, güçlerinin kendisini terk ettiğini görerek –ki bu gibi durumlar vakidir– yeteneği geri dönene kadar aradaki boşluğu doldurmak üzere sahtekarlığa başvurması olasılığı her zaman vardır. Home, gücünün bir yıl boyunca aniden elinden alındığını ve sonra tam olarak geri döndüğünü anlatmıştır. Eğer bir medyum, ekmeğini bu yeteneğinden kazanıyorsa, böyle uzun bir ara, ciddi bir sorun haline gelebilir ve onu sahtekarlığa teşvik edebilir. Sözünü ettiğimiz olayda da aynısı yaşanmış olabilir elbette, ancak bu sayfalarda kesin bir şekilde gösterdiğimiz gibi, Eglinton'ın yeteneğinin gerçekliğine dair sarsılması mümkün olmayan bir yığın kanıt mevcuttur. Onun yeteneğinin diğer tanıkları arasında, diğer birçok illüzyonistin de yaptığı gibi, ruhsal fenomenlerin hokkabazların güçlerini çok aştığını kabul eden ünlü illüzyonist Kellar da vardır.

❁ ❁ ❁

Spiritüalizmin dinsel yönüne Rahip W. Stainton Moses kadar güçlü bir şekilde damgasını vurmuş başka bir yazar yoktur. Onun ilham verici yazıları, zaten kabul edilmiş olanı doğruladı ve belirsiz olan birçok şeyi ise tanımladı. Spiritüalistler onu genellikle bu fikirlerin en iyi modern temsilcisi olarak kabul ederler. Bununla birlikte, onu nihai veya yanılmaz olarak görmezler. Nitekim ölümünden sonra irtibat kurulduğunda kendisi de genişleyen tecrübelerinin, belirli noktalar üzerindeki görüşlerini değiştirdiğini beyan etmiştir. Bu, her birimiz için yeni hayatın kaçınılmaz sonucudur. Bu dinsel görüşler, spiritüalistlerin inancını ele alan ayrı bir bölümde tartışılacaktır.

İlham veren türden bir din öğretmeni olmasının yanı sıra Stainton Moses güçlü bir medyumdu, öyle ki havarisel buyruğu takip edebilen ve sadece sözle değil, aynı zamanda uygulamayla da bunu kanıtlayabilen az sayıdaki insandan biriydi. Bu sınırlı sayfalarda vurgulamamız gereken şey ise çalışmalarının fiziksel yöndür.

Stainton Moses 5 Kasım 1839'da Lincolnshire'da doğdu ve Bedford Gramer Okulu ve Oxford'daki Exeter Kolej'de eğitim gördü. Sonra rahip olmaya karar verdi ve Man Adası'nda ve diğer bazı yerlerde rahip olarak birkaç yıl hizmet ettikten sonra University College School'da öğretim üyesi oldu. Gezginlik yıllarında Athos Dağı manastırını ziyaret etmesi ve orada altı ay geçirmesi dikkat çekicidir, bir İngiliz protestanı için enteresan bir tecrübe. Daha sonra bunun, ruhsal kariyerinin doğuşunu işaret ettiğinden emin olacaktı.

Stainton Moses bir rahip yardımcısı iken, cesaretini ve görev duygusunu gösterme fırsatını bolca buldu. Doktoru olmayan mahallesinde ciddi bir çiçek hastalığı salgını çıktı. Biyografisinde şunlar yazar: "Gece gündüz, hastalığa yakalanmış zavallı bir kurbanın başucundaydı ve bazen hastanın

ölüm anlarını dualarıyla yatıştırdıktan sonra, rahiplik ve mezarcılık vazifelerini birleştirmek ve hepsini kendisi yerine getirmek zorunda kalır, hastayı kendi elleriyle defnederdi." Ölenin evinden ayrılırken, ailesinden tek bir cümlede özetlenebilecek şu türden sözler duyduğunu öğrenmek bizi şaşırtmıyor: "Sizi ne kadar uzun zaman tanır, çalışmalarınızı ne kadar çok görürsek, saygımız da o kadar artıyor."

Resim 3. W. Stainton Moses

1872'de Williams ve Bayan Lottie Fowler ile yaptığı celseler aracılığıyla Spiritüalizmde dikkati çekti. Çok geçmeden kendisinin de medyumluk yeteneğine, hem de alışılmadık ölçüde sahip olduğunu keşfetti. Aynı zamanda çok güçlü bir zekaya sahipti ve konuyu kapsamlı bir şekilde incelemek için her aşamasını detaylarıyla ele alıyordu. M. A. Oxon imzasıyla yazdığı yazılar Spiritüalizm klasikleri arasındadır. Bunlar "*Ruh Öğretileri*", "*Spiritüalizmin Daha Yüksek Yönleri*" ve diğer çalışmalarını içerir. Sonunda *Light*'ın editörü oldu ve uzun yıllar boyunca bu dergiyi yüksek geleneklerini sürdürecek

şekilde çıkartmaya devam etti. Medyumluğu da bildiğimiz hemen her fiziksel fenomeni içine alacak kadar istikrarlı bir şekilde ilerledi. Fakat bu noktaya bir hazırlık döneminden geçmeden gelemeyecekti. Şöyle diyor:

> Uzun bir süre boyunca istediğim kanıtı elde edemedim ve eğer çoğu araştırmacının yaptığı gibi yapsaydım, ben umutsuzluk içinde bu arayışı terk ederdim. Fakat maneviyatım hep olumluydu ve istediğimi elde etmeden önce bazı kişisel acılara katlanmak zorunda kaldım. Ve zihnim onu almak için açıldığında, kanıtlar azar azar, biraz burada, biraz orada, gelmeye başladı. Altı ay kadar hiç durmaksızın ve ısrarlı bir şekilde her gün çalıştım ve ruhların mevcudiyetini ve bizimle iletişim kurabildiklerini kanıtlamak için elimden gelen her şeyi yaptım.

Stainton Moses'ın huzurunda ağır masalar havaya yükseliyor, kitaplar ve mektuplar bir odadan diğerine ışıklar içinde taşınıyordu. Güvenilir tanıklardan bu tezahürlere dair bağımsız tanıklıklar elde edildi.

Merhum Cox, "*Ben Neyim?*" adlı kitabında Stainton Moses'ın huzurunda meydana gelen aşağıdaki olayı şöyle kaydeder:

> 2 Haziran 1813 Salı günü bir arkadaşım, Oxford mezunu, sosyal konumu yüksek bir beyefendi, davet edildiğimiz bir akşam yemeği partisi için hazırlanmak üzere Russell Square'deki evime geldi. Kendisi daha önce bir medyum olarak hatırı sayılır bir yetenek sergilemişti. Yarım saat daha vaktimiz olduğu için yemek odasına geçtik. Saat henüz altıydı ve ortalık aydınlıktı. Ben mektupları açıyordum, o da *The Times* okuyordu. Yemek masam maundan, çok ağır, eski moda, yaklaşık iki metre genişliğinde, üç metre uzunluğundadır. Altında bir Türk halısı vardır ve bu da masayı hareket ettirmeyi daha zor hale getirir. Nitekim daha sonraki bir denememiz bize, onu iki üç santim hareket ettirmek için

bile ayakta duran iki güçlü adamın ortak çabasının gerekli olduğunu gösterdi. Üzerinde örtü yoktu ve ışık alt kısmını da tamamen aydınlatır haldeydi. Odada benden ve arkadaşımdan başka da kimse yoktu. Aniden, biz böyle otururken masadan sık ve yüksek sesle vurma sesleri geldi. O sırada arkadaşım gazeteyi iki eliyle tutarak oturuyordu, bir kolu masanın üzerinde, diğer kolu bir sandalyenin arkasındaydı ve bacakları ve ayakları masanın altında değil, yan tarafında olacak şekilde masadan yana dönüktü. Birden bu ağır masa, sanki bir hastalık nöbeti geçirmiş gibi titredi. Sonra o kadar şiddetli bir şekilde sallandı ki, sekiz tane olan büyük, sütun benzeri bacakları neredeyse yerinden çıkacaktı. Sonra yaklaşık on santim ileri gitti. Dokunulmadığından emin olmak için altına baktım; ama yine de hareket ediyordu ve hâlâ yüksek sesle darbeler işitiliyordu. Gücün böyle bir zamanda ve ben ve arkadaşımdan başka kimsenin bulunmadığı böyle bir yerde, hatta aklımızdan bile geçmemişken birden ortaya çıkışı, ikimizde de büyük bir şaşkınlığa neden oldu. Arkadaşım, daha önce hiç böylesini yaşamadığını söyledi. O zaman bunun paha biçilmez bir fırsat olduğunu ve çok önemli bir deney yapabileceğimizi söyledim. Ortada çok büyük bir güç vardı, iki kişinin önünde, gün ışığında, bir nesnenin temassız hareketine sebep olmuştu. Söz konusu olan çok büyük ve ağır bir masaydı. Böylece ayakta, o masanın bir tarafında, ben diğer tarafında olmak üzere durduk. Masadan yarım metre kadar mesafedeydik, ellerimizi yirmi santim kadar yukarısında tutmuştuk. Bir dakika sonra şiddetle sallandı. Sonra halının üzerinde on beş yirmi santim kadar kaydı. Derken arkadaşımın durduğu taraftan, yerden on santim kadar yükseldi. Sonra benim tarafımdan da eşit seviyede yükseldi. Sonunda arkadaşım ellerini masanın ucundan on santim yukarıda tuttu ve masanın kalkıp eline üç kez dokunmasını istedi. Masa da öyle yaptı, sonra ben de aynı şeyi talep ettim ve masa bu sefer diğer ucundan aynı yükseklikte ve aynı şekilde elime kadar yükseldi.

Man Adası'ndaki Douglas'ta 1872 Ağustosunda bir pazar günü, olağanüstü bir ruhsal güç tezahürü yaşanmıştı. Stainton Moses'ın aktardığı, kahvaltıdan gece saat ona kadar süren olaylar, fenomenlerin evlerinde meydana geldiği Dr. ve Bayan Speer tarafından da doğrulanmıştır. Medyum evin içinde nereye giderse gitsin darbe sesleri de onu takip ediyordu, hatta kilisede Dr. ve Bayan Speer ile birlikte otururken de işitilmişti. Stainton Moses kiliseden döndüğünde yatak odasındaki bazı nesnelerin masanın üzerinden alınarak ve haç şekli meydana getirecek tarzda yatağın üzerine yerleştirilmiş olduğunu gördü. Olanlara tanık olması için Dr. Speer'i çağırmaya gitti ve yatak odasına döndüğünde, bir dakika kadar önce çıkardığı rahiplik yakasını, zikredilen haç şeklinin baş kısmına takılmış halde buldu. Dr. Speer ile birlikte yatak odasının kapısını kilitlediler ve öğle yemeği için mutfağa geçtiler, ama yemek sırasında yüksek perdeden gümbürtüler oldu ve ağır yemek masası üç ya da dört kez yerinden oynatıldı. Tekrar yatak odasına baktıklarında, elbise dolabından alınan iki parçanın daha söz konusu şekle eklenmiş olduğunu gördüler. Oda tekrar kilitlendi ve sonraki üç gelişlerinde haça yeni nesneler eklendiği tespit edildi. İlk seferinde evde böyle bir hile yapacak kimse yoktu ve daha sonrasında da böyle bir şeyin olmasını önlemek için zaten yeterli önlem alınmıştı. Bu olaylar dizisini Bayan Speer şöyle aktarıyor:

> Kilisede bulunduğumuz süre boyunca, hepimizin oturduğu sıranın farklı yerlerinden gelen vuruş seslerini her birimiz net olarak işittik. Döndüğümüzde Bay Moses yatağında, masadan alınarak oraya koyulmuş ve haç şeklinde yerleştirilmiş üç nesne buldu. Yokluğumuzda neler olduğunu görmesi için Dr. Speer'i odasına çağırdı. Dr. Speer yatağın ayak kısmından gelen yüksek sesli tıkırtılar duydu. Sonra kapıyı kilitledi, anahtarı cebine koydu ve bir süre odayı boş bıraktı.

> Sonra yemek sırasında, üzerinde bardaklar, porselenler vs. bulunan büyük yemek masası defalarca hareket etti, eğildi ve yere çarptı; adeta canlı gibiydi. Küçük kızımızın söylediği bir ilahinin melodisine bu vuruş sesleri eşlik etti ve sorduğumuz sorulara da vuruş sesleriyle mantıklı cevaplar verildi. Kilitli odayı birkaç kez ziyaret ettik ve her seferinde de haç şeklinde yeni bir ekleme yapıldığını gördük. Bir süre sonunda olaylar kesildi. Haç şekli yatağın tam ortasına yerleştirilmişti, arkadaşımızın seyahat çantasındaki tüm pansuman malzemeleri buraya koyulmuştu. Odaya her girdiğimizde vuruş sesleri duyuluyordu. Son girdiğimizde yatağın üzerine bir parça kağıt ve kalem bırakmayı akıl ettik; döndüğümüzde kağıdın üzerinde Bay Moses'ın üç arkadaşının isimlerinin baş harflerini bulduk; hepsi de rahmetli olmuşlardı ve isimleri evde kendisinden başka kimse tarafından bilinmiyordu. Haç şekli son derece simetrikti ve kimsenin giremeyeceği kilitli bir odada yapılmıştı; gerçekten de ruhsal gücün şaşırtıcı bir tezahürüydü.

Arthur Lillie'nin "*Modern Mistikler ve Modern Maji*" adlı eserinde (s. 72) bu haç şeklini tasvir eden bir çizim verilmiştir. Moses'ın Dr. ve Bayan Speer ile yaptığı celselerde, ruhların kimliklerini, oradakiler tarafından bilinmeyen, ancak daha sonra doğrulanan isimler, tarihler ve yerlerle kanıtlayan birçok mesaj alındı.

Onun medyumluğunu idare eden bir grup ruhun olduğu söylenir. İşte bu varlıklar aracılığıyla, 30 Mart 1873'te başlayan ve 1880 yılına kadar devam eden süreçte otomatik yazı yöntemiyle bütün bir öğreti aktarılmıştır. Bunlardan yapılan bir derleme "*Ruh Öğretileri*" adıyla kitaplaştırıldı. Stainton Moses, bu kitabın *Giriş* bölümünde şöyle yazar:

> Aktarılan konular her daim saf ve yüksek bir karaktere sahipti, çoğu kişisel olarak uygulayabileceğim şeylerdi ve bunlar benim rehberliğim ve yönlendirilişim için tasarlanmıştı.

> Kesintisiz bir süreklilik içinde 1880 yılına kadar uzanan bu yazılı iletişimlerin tamamında, şu ana kadar bildiğim ya da keşfedebildiğim kadarıyla, hiçbir küstahça mesaj, şaka girişimi, kabalık ya da uyumsuzluk, yanlış ya da yanıltıcı bir ifade olmadığını söyleyebilirim. Kendilerini vazifeye adamış olan Ruhlar tarafından verilen hiçbir bilgi, aydınlatma ve rehberlik, defaten zikredilen o aşikar gayeyle herhangi bir uyumsuzluk sergilememiştir. Beni eleştirdiklerinde bunu ancak benim de kendimi eleştirebileceğim gibi yaptılar; onlar söyledikleri gibiydiler. Sözleri samimiyet ve ağırbaşlılık taşıyordu ve hepsi de ciddi bir gayeye yönelikti.

Birçoğu ünlü isimlere sahip olan bu ruhlara dair ayrıntılı bir açıklama Bay A. W. Tetley'nin "*Stainton Moses'ın Rehberleri*" (1923) adlı kitabında bulunabilir.

Stainton Moses 1882'de Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin kurulmasına yardım etmişti, ancak Cemiyet'in 1886'da medyum William Eglinton'a yönelik muamelesinden tiksinerek bu kurumdan istifa etti. 1884'te kurulan Londra Spiritüalistler Birliği'nin de ilk başkanıdır ve ölümüne kadar bu makamını korumuştur.

"*Ruhun Kimliği*" (1879), "*Spiritüalizmin Daha Yüksek Yönleri*" (1880), "*Psikografi*" (2nci baskı, 1882) ve "*Ruh Öğretileri*" (1883) kitaplarına ek olarak *Saturday Review, Punch* ve diğer birinci sınıf dergilerin yanı sıra *Spiritualist Press*'e de makaleleriyle sık sık katkılarda bulundu.

Medyumluğunun ustaca yapılmış bir özeti Bay F. W. H. Myers tarafından Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin *Zabıtlar*'ında sunulmuştur [*Proceedings S.P.R.*, Cilt IX, s. 245-353 ve Cilt XI, s. 24-113]. Gazetelerde yayınlanan ölüm ilanında Bay Myers onun hakkında şunları söyler:

> "Onun yaşamının bizim neslimizdeki en kıymetli yaşamlardan biri olduğunu düşünüyorum. Aktardığı bilgiler ve birin-

> ci elden tecrübeler, bugüne kadar pek az insandan işittiğim, çok yüksek kıymete sahip bilgilerdir."

Bu bölümde ele alınan çeşitli medyumların çalışmalarının, günümüzde yaygın olandan farklı medyumluk türlerini kapsadığı söylenebilir, ancak neredeyse alıntılananlar kadar iyi bilinen daha birçok isim vardı. Örneğin Bayan Marshall bu şekilde birçok iletişim aktarmıştır. Bayan Guppy, bazı yönlerden asla aşılamayan güçler sergilemiştir. Bir amatör olan Bayan Everitt, uzun yaşamı boyunca ruhsal gücün bir merkezi olmaya devam etmiştir. Bayan Mellon da hem İngiltere'de hem de Avustralya'da, materyalizasyon ve fiziksel fenomenler konusunda mükemmel çalışmalar yapmıştır.

BÖLÜM XVII

RUHSAL ARAŞTIRMALAR CEMİYETİ

Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin faaliyetlerine ilişkin tam bir açıklama yapabilmek, bir yandan çok faydalı diğer yandan da çok tutarsız belgelerin tuhaf bir şekilde birbirine karışmasından meydana gelen zabıtları nedeniyle, bu sınırlı sayfalarda mümkün olamayacaktır. Yine de ortaya çıkarılması gereken bazı noktalar ve tartışılması gereken bazı hususlar var. Cemiyet'in çalışmaları belirli yönlerde hakikaten mükemmel olmuştur, ancak başlangıçtan itibaren, Spiritüalizme karşı belli bir kibirli hava takınmak gibi büyük bir hata yaptılar ve bu tutum, araştırmalarında yardımcı olabilecek pek çok insanın Cemiyet'le aralarına belirli bir mesafe koymaları neticesini hasıl etti. Her şeyden önce pek çok medyumu gücendirdiler; oysa onların gönüllü işbirliği olmadan Cemiyet'in çalışmaları kaçınılmaz olarak kısır kalacaktı. Cemiyet'in halen mükemmel bir celse odası var, ancak zorluk, herhangi bir medyumu bu odaya girmeye ikna etmektir. Buna hiç şaşırmıyoruz; zira yalan beyanlar ve yaralayıcı suçlamalar geçmişte olduğu kadar şimdi de yapılmaktadır ve bu da hem medyumu hem de temsil ettiği davayı zora sokmaktadır. Ruhsal araştırmalarda spiritüalistlerin duygu ve düşüncelerine biraz saygı gösterilmelidir, çünkü ikincisi olmadan ilkinin de var olamayacağı aşikardır.

Yıkıcı eleştiri olarak gördükleri bütün bu kışkırtmalara rağmen spiritüalistler, Cemiyet'in çeşitli zamanlarda bazı mükemmel işler yaptığını da unutmamalıdırlar. Örneğin, Cemiyet, kendisinden daha aktif olan birçok diğer cemiyetin kurulmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda hem Londra'da hem de Amerika şubesinde, kanıtları ısrarla takip eden ve ruhsal görüşün yürekten savunucuları haline gelen bir dizi

araştırmacı yetiştirmiştir. Gerçekten de bu konu dışında da güçlü bir zekaya sahip olduklarını gösteren neredeyse tüm büyük araştırmacıların, sonunda ruhçu açıklamayı benimsediğini söylersek pek de abartmış olmayız. Sir William Crookes, Sir Oliver Lodge, Russel Wallace, Lord Rayleigh, Sir William Barrett, Profesör William James, Profesör Hyslop, Dr. Richard Hodgson ve Bay F. W. H. Myers, hepsi farklı derecelerde de olsa ruhlardan yana konumlandılar.

Daha önce aynı nitelikte bir cemiyet daha kurulmuştu; 1875'te Bay Edward William Cox tarafından kurulan bu yapının adı İngiliz Psikoloji Derneği idi. Bu beyefendinin 1879'da ölümü üzerine cemiyet dağıldı. 6 Ocak 1882'de Sir William Barrett'ın inisiyatifiyle yeni bir cemiyetin oluşumunu görüşmek üzere bir toplantı yapıldı ve cemiyet 20 Şubatta kuruldu. Cambridge'den Profesör Henry Sidgwick Başkan seçildi ve Başkan Yardımcıları arasında W. Stainton Moses da vardı. Konsey Bay Edmund Dawson Rogers, Bay Hensleigh Wedgwood, Dr. George Wyld, Bay Alexander Calder ve Bay Morell Theobald gibi temsili spiritüalistleri içeriyordu. Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin, bu üyelerin sempatilerini yavaş yavaş nasıl kaybettiğini ve nasıl birçoğunun istifa etmesine neden olduğunu ve çok erken başlayan bölünmenin yıllar geçtikçe nasıl genişlemeye devam ettiğini ilerleyen sayfalarda ele alacağız. Cemiyetin manifestosu şuydu:

> Mesmerik, psişik ve spiritüel gibi terimlerle tanımlanan söz konusu geniş tartışmalı fenomenler grubunu araştırmak üzere organize ve sistematik bir teşebbüste bulunmak için bugünün uygun bir zaman olduğu, genel kanımızdır.

Profesör Sidgwick 17 Temmuz 1882'de Cemiyet'te yaptığı ilk başkanlık konuşmasında, ruhsal araştırmaların bir ihtiyaç olduğundan bahsederek şunları söyler:

> Hepimiz söz konusu alandaki mevcut durumun, içinde yaşadığımız aydınlanmış çağ için bir skandal olduğu hususunda hemfikiriz. Sözü edilen fenomenlerin sadece onda biri bile hakikat olsa, bunun büyük bir bilimsel önem arz edeceği şüphesizdir. O halde, eğer genellikle güvenilir tanıklar tarafından iddia edilen bu fenomenlerin gerçek olduğu bir şekilde gösterilebilecekse, bunun için gereken çalışmaların mutlaka yapılması gerektiği düşüncesindeyiz. Bu fenomenlerin gerçekliği konusundaki tartışmaların halen devam ediyor olmasına, pek çok yetkin tanığın bunların gerçekliğine ikna olduğunu beyan etmesine, diğer birçok kişinin de sorunun netleştirilmesiyle derinden ilgilenmesine rağmen, sözüm ona eğitimli camianın ısrarla inkarcı tutumunu sürdürmesinin, gerçekten büyük bir skandal olduğunu söylemeliyim.

İlk başkanı tarafından bu şekilde tanımlanan Cemiyet'in tutumu, adil ve makul bir tutumdu. Ruhsal fenomenlere yönelik önceki tüm araştırmaların sonuçlarını güvenilmez bularak reddetmek niyetinde olduklarına dair bir eleştiriyi yanıtlarken de şunları söylemişti:

> Şüphesiz Bay Crookes, Bay Wallace ve rahmetli Profesör De Morgan gibi tartışmasız bir bilimsel itibara sahip yazarların dünyanın önüne koyduklarından daha kaliteli kanıtlar ortaya koyabileceğimi varsaymıyorum. Ancak eldeki kanıtların bir kısmı çok kaliteli olsa da çok daha fazlasına ihtiyacımız var ve kurduğumuz cemiyetin amacı olarak tanımladığım hususlarda da bunu zaten açıkça belirttim.

Konuşmasında ayrıca aydın camianın henüz konuya ikna olmadığını ve bu nedenle daha fazla kanıtın biriktirilmesi gerektiğini belirtiyor. Ortada zaten bol miktarda kanıt olduğunu, ancak dünyanın henüz onları inceleme zahmetine katlanmadığını ise sözlerine eklememiş. Konuşmasının kapanışında tekrar bu konuya dönerek şunları söylüyor:

> Bilimsel inkarcılık o kadar uzun süredir yayılıyor ve o kadar çok ve güçlü köklere sahip ki, onu ancak bütün sorulara bir bir cevap vermek ve böylece inkarı bir hakikatler yığınının altına diri diri gömmek suretiyle yok edebiliriz. Lincoln'ün dediği gibi "çivileri birer birer çakmaya" devam etmeliyiz; olgu üstüne olgu biriktirmeli ve deney üstüne deney eklemeliyiz. Bu arada bu deneylerden herhangi birinin kesinliği konusunda dışarıdan bakarak kuşku duymaya devam edenlerle de çok fazla tartışmamalıyız; ikna için ancak bu kanıtlar yığınına güvenmeliyiz. Tek bir araştırma kaydından elde edebileceğimiz en yüksek kanıtlama gücü, elbette, araştırmacının güvenilirliği ile sınırlıdır. Araştırmalarımızda elimizden gelen her şeyi yaptık; öyle ki muhalifler için geriye sadece araştırmacının bizatihi hilenin içinde olduğunu iddia etmeleri haricinde hiçbir şey kalmadı. Ama altını çiziyorum; bunu ancak, ellerinde başka bir şey kalmadığında iddia edeceklerdir. O halde yapmamız gereken şey şudur: itiraz edeni öyle bir konuma getirelim ki, ya fenomenleri en azından kendisi tarafından açıklanamaz olarak kabul etmek, ya araştırmacıları yalan söylemek veya hile yapmak, ya da çalışmada hazır bulunan herkesi mutlak bir aptallık dışında herhangi bir zihinsel durumla izah edilemeyecek bir körlük ya da unutkanlıkla suçlamak zorunda kalsın.

Cemiyet'in ilk çalışmaları Sir William Barrett'ın (o zamanlar Profesör) 1876'da İngiliz Birliği'ne sunduğu bir konu olan düşünce aktarımının deneysel bir araştırmasına ayrılmıştı. Uzun ve sabırlı araştırmalardan sonra, düşünce aktarımının ya da Bay F. W. H. Myers tarafından adlandırıldığı şekliyle telepatinin, net bir hakikat olduğu neticesine varıldı. Zihinsel fenomenler alanında Cemiyet tarafından çok değerli çalışmalar yapılmış ve bunlar, Cemiyet'in "*Zabıtlar*"ında sistematik ve dikkatli bir şekilde kayıtlara geçirilmiştir. "*Çapraz Yazışmalar*" olarak bilinen araştırmalar da faaliyetlerinin önemli bir aşamasını oluşturmaktadır.

Bayan Piper'ın medyumluğuna dair çalışmalar ise daha sonra değineceğimiz dikkate değer bir çabaydı.

Öte yandan Spiritüalizmin fiziksel fenomenleri olarak bilinen hususları değerlendirirken Cemiyet çeşitli talihsizliklerle karşılaşmıştır. Yirmi yıl boyunca derneğin yardımcı sekreteri olan Bay E. T. Bennett, bu durumu şöyle ifade eder:

> Cemiyet'in tarihindeki en dikkate değer hususlardan birinin fiziksel fenomenlere dair çalışmalarda netice almak bakımından verimsiz kalması olduğu söylenebilir –ve bunu söylemekle kesinlikle abartıyor değiliz. Hatta sonuçların, iddia edilen fenomenlerin basitliği oranında verimsiz olduğu da söylenebilir. Masaların ve diğer nesnelerin temassız olarak hareket ettirilmesine, vuruş seslerinin duyulmasına ve bazı ışıkların görülmesine dair, dışarıdaki entelektüel camia bir yana, Cemiyet'in kendi içinde bile tam bir kaos hüküm sürmekteydi ve durum günümüzde de yirmi sene evvelinde olduğu gibidir. Masaların temassız hareketi meselesi, hâlâ tam olarak 1869 yılında Diyalektik Cemiyeti tarafından bırakıldığı durumdadır. O zamanlar bile, ağır bir yemek masasının, orada bulunan hiç kimsenin teması olmadan ve profesyonel bir medyumun da hazır bulunmadığı koşullarda hareket edişi, bir dizi tanınmış şahıs tarafından doğrulanmıştı. Profesör Sidgwick ilk başkanlık konuşmasını yaptığında "bu fenomenlerin gerçekliğine ilişkin tartışmanın hâlâ devam edip gitmesi tam bir skandaldır" demişti ve eğer öyleyse, aradan neredeyse bir çeyrek asır geçtikten sonra "entelektüel camianın neredeyse bir bütün olarak takındığı şu inkar tavrını hâlâ sürdürmesi" ne kadar büyük bir skandaldır acaba? Cemiyetin yayımladığı ciltler dolusu zaptın tamamı bile bu basit görme ve işitme fenomenlerine herhangi bir ışık tutmaktan aciz. Doğrudan Yazı ve Ruh Fotoğrafçılığı gibi, arkasında görünmeyen bir zekanın mevcudiyetini ima eden, daha yüksek fiziksel fenomenlerle ilgili olarak da bazı araştırmalar yapıldı, ancak bunlar da

tamamen olmasa bile büyük ölçüde olumsuz sonuçlar verdi [*Twenty Years of Psychical Research*, Edward T. Bennett, 1904, s. 21-2].

Cemiyet'e yönelik bu sert suçlamalar, aslında iyi niyetli bir eleştirmen tarafından yapılıyor. Şimdi de gelin o dönemin spiritualistlerinin Cemiyet'in faaliyetlerini nasıl gördüklerine bakalım. En başından başlamak gerekirse, kurumun oluşumundan bir yıl sonra, 1883'ün başlarında, *Light*'a yazan bir muhabirin "Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti ile Spiritüalistler Merkezi Birliği arasındaki fark nedir?" diye sorduğunu, ayrıca iki kurum arasında herhangi bir düşmanlık olup olmadığını sorguladığını görüyoruz. Buna verilen cevap, aşağıya bir kısmını aldığımız önemli bir makalede yer almıştır:

> Spiritüalistler sonuçtan emin olabilirler; zaman ilerledikçe Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin topluma durugörü, otomatik-yazı, ektoplazmik şekiller ve fiziksel fenomenlerin diğer çeşitlerine dair açık ve tartışılmaz kanıtlar sunacağından şüphe edilemez. Nitekim düşünce-nakli konusunda bunda çok da başarılı olduklarını gördük. Ancak bu arada Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti ile Spiritüalistler Merkezi Birliği arasında keskin bir ayrım çizgisi mevcuttur. Spiritüalistler, Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin henüz herhangi net bir bilgiye sahip olduğunu iddia etmeyeceği birtakım olgularla ilgili olarak yerleşik bir inanca –hatta daha doğrusu, belirli bir bilgiye– sahiptirler. Oysa Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti yalnızca fenomenlerle meşgul, sadece onların varlığına dair kanıt arıyor. Onlar için ruhlarla iletişim fikri, yani spiritüalistlerin nazarında pek kıymetli olan, vefat etmiş sevgili dost ve akrabalarla tatlı tatlı sohbet etme fikri şu an için ilgi çekici değildir. Elbette burada, kuruluşta çalışan her bir üyeden değil, bir bütün olarak Cemiyet'ten bahsediyoruz. Onlar Cemiyet olarak sadece kemikleri ve kasları inceliyorlar ve henüz kalbe ve ruha nüfuz etmediler.

Editör sözlerine devam ederek geleceğe de bir bakış atıyor, ancak söz konusu geleceğin ne kadar uzakta olduğunu kavrayamadığı anlaşılıyor:

> Cemiyet'i spiritüalist bir grup olarak adlandıramayız. Yine de kanıtlar biriktikçe, büyük ihtimalle ilk aşamada "ruhsuz ruhçular" olacaklar ve nihayetinde diğer spiritüalistler gibi onlar da attıkları her adımı sağlam bir şekilde atmış olmanın verdiği memnuniyetle yollarına devam edeceklerdir. Yol boyunca ilerlerken de ihtiyatlı tutumları sayesinde birçok asil ve zeki erkek ve kadını kendileriyle aynı yolda yürümeye teşvik etmeye devam edeceklerinden şüphe edilemez [*Light*, 1833, s. 54].

Sonuç olarak dergi, iki kurum arasında hiçbir karşıtlık bulunmadığından ve spiritüalistlerin, Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin faaliyetlerini çok faydalı bulduklarından emin görünüyor.

Öğretici bir alıntı bu, aynı zamanda önde gelen spiritüalist bir derginin yeni kurulmuş bir cemiyete beslediği kibar duyguları da gösteriyor. Bununla birlikte, bu sözlerdeki kehanet gerçekleşmekten çok uzaktı. Nitekim Cemiyet içindeki belirli bir küçük grup, tarafsız, bilimsel bir tutum olarak adlandırdıkları bir şeyin peşinden abartılı bir çaba içinde giderek, bazı medyumlar vasıtasıyla gözlemlenen fiziksel tezahürlerin gerçekliğini, düşmanca demesek bile inatla inkar etme konumlarını uzun yıllar sürdürdüler. Onlara göre, şahsi nitelikleri sebebiyle itibara layık ve güvenilir olan insanlardan gelen tanıklıkların taşıdığı ağırlığın da bir önemi yoktu. Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti böyle bir tanıklığı değerlendirmeye başlar başlamaz ya da daha nadir olarak bizatihi kendileri bir araştırma yapmaya başlar başlamaz, ya medyumlara karşı açık sahtekarlık suçlamaları yöneltildi ya da sonuçların, normal ötesi olmayan yöntemlerle nasıl elde

edilmiş olabileceğine dair olasılıklar ortaya atıldı. Örneğin bu hususta en kötü şöhrete sahip kişilerden biri olan Bayan Sidgwick, Bayan Jencken (Kate Fox) ile normal ışık altında yapılan bir celseden söz ederken, hazirundakiler tarafından masanın altına yerleştirilen bir sayfa kağıt üzerinde elde edilen otomatik-yazıyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir: "Bayan Jencken'ın bu yazıyı ayağıyla yazmış olabileceğini düşündük." Henry Slade hakkında da şunları ileri sürmüştür: "Bay Slade ile yaptığımız yaklaşık on celseden sonra edindiğim izlenim, fenomenlerin hile yoluyla üretildiği yönünde." Yine William Eglinton'ın arduvaz taş celseleri hakkında şöyle diyor: "Bu performansları zekice icra edilmiş illüzyonistliğe atfetmekte hiç tereddüt etmiyorum." Tanınmış bir profesörün kızı olan bir hanım medyum bize, benzer bir olayda Bayan Sidgwick'in tavrının ne kadar inanılmaz ve aslında şuursuzca da olsa ne kadar aşağılayıcı olduğunu anlatmıştı.

Daha önce de belirtildiği gibi, diğer ünlü medyumlar hakkında daha birçok benzer alıntı yapılabilir. Bayan Sidgwick'in Cemiyet'in 1886'daki *Zabıtlar*'ında katkıda bulunduğu "*Bay Eglinton*" başlıklı bir makale, öfkeli bir eleştiri fırtınasına neden olmuş ve *Light* bu protesto mektuplarını özel bir ek halinde yayınlamıştı. Geçmişte kendisi de bu yeni cemiyete sempati gösteren bu gazetede, Bay Stainton Moses'tan gelen bir editoryal yorumda şunlar yazıyor:

> Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti kendisini birden fazla yönde yanlış bir konuma yerleştirdi ve dikkatleri olgulara çekildiğinde de genelgeçer ön yargının, tutumlarını belirlemesine müsaade etti. Gerçekten de İngiltere'deki "Ruhsal Araştırmalar"ın gizli tarihi yazıldığında, bunun çok öğretici ve düşündürücü bir anlatı olacağı kesindir. Ayrıca, bu konuların özgürce ve tam olarak tartışılması söz konusu olduğunda, söz konusu Cemiyet'in politikasının engelleyici bir politika olduğunu söylemekten üzüntü duyuyoruz (ve bu

> sözlerimizi de ağırlığını tam olarak kavrayarak söylüyoruz). Bu nedenle, bu koşullar altında, ne yazık ki şu anda var olan sürtüşmenin yoğunlaşıp yoğunlaşmayacağına veya kendileriyle spiritüalist camia arasında bir ***modus vivendi***'nin [ateşkes] kurulup kurulmayacağına karar vermek Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin kendisine ait bir tasarruftur. Bununla birlikte, Bayan Sidgwick'in görüşlerinin Cemiyet'i temsil ettiği ve bağladığı henüz resmi olarak reddedilmemiştir. Bu kesinlikle atılması gereken ilk adımdır.

Burada belirtilen ve söz konusu kurumun faaliyetlerinin dördüncü yılına denk gelen bu durum, günümüze kadar çok az değişiklikle devam etmiştir. Bu durumun Sir Oliver Lodge tarafından iyi bir şekilde tanımlandığını görebiliriz, ancak elbette bu yaklaşım resmi görüşle aynı paralelde değildir: "Söz konusu kurumun olguları bastırdığı, bunu yaparken de bazen toplu halde sahtekarlığa atıfta bulunduğu anlaşılıyor ki bu da medyumların yeteneklerini sergilemek açısından cesaretlerini kırmış ve ışığın ve neticede bilginin tüm insanlığa ulaşmasını engelleyen bir unsur halini almıştır [*The Survival of Man*, 1909, s. 6].

Belki bu eleştirinin çok sert olduğu kabul edilebilir, fakat en azından Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti hakkında aynı görüşü taşıyan daha pek çok etkili ismin de fikrini aksettirmektedir. R.A.C.'nin halka açık ilk faaliyetlerinden biri Hindistan'a yaptıkları yolculuktu. Cemiyet'in temsilcisi olan Dr. Richard Hodgson'ın amacı, Madam Blavatsky'nin karargahı olan Adyar'da meydana geldiği iddia edilen normal-ötesi olayları araştırmaktı. Blavatsky Doğu'nun kadim bilgeliğini yeniden canlandırmak ve onu Teosofi adı altında Batı'nın anlayabileceği ve kabul edeceği bir felsefi sistem haline getirmekte çok önemli bir rol üstlenmişti. Bu olağanüstü kadının karmakarışık karakterini tartışmanın yeri burası değil, onun için sadece Dr. Hodgson'ın da bu hanıme-

fendi ve sözde mucizeleri hakkında çok olumsuz bir görüşe vardığını belirtmekle iktifa edelim. Onun vardığı neticenin bir süre için kesin olduğu düşünüldü, ancak daha sonra yeniden gözden geçirilmesi için bazı nedenler öne sürüldü. Bunun en iyi özeti Bayan Besant'ın savunmasında bulunabilir [*H. P. Blavatsky and the Masters of Wisdom*, Theosophical Publishing House]. Bayan Besant'ın ana fikri, tanıkların bütünüyle kötü niyetli ve yozlaşmış olduklarıdır ve karşı yöndeki kanıtların çoğunun açıkça yapay olarak üretildiğini iddia eder. Net olan şudur ki, bu ve benzeri olaylar her zaman Madam Blavatsky'nin siciline gölge düşürecek olsa da bu davanın kesin olarak çözüldüğü söylenemez. Diğer örneklerde olduğu gibi bunda da sahtekarlığı kanıtlamak istediğinde Cemiyet'in uyguladığı standart, iddia edilen bazı psişik fenomenleri incelerken kullandığı yönteme göre çok daha esnektir.

ABD, Boston'lı ünlü medyum Bayan Leonora Piper'ın medyumluğunun kapsamlı incelemesine dönersek biraz daha olumlu bir hava buluyoruz, çünkü bu inceleme, Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti tarafından elde edilen en iyi sonuçlar arasında yer alıyor. Çalışma on beş yıllık bir süre boyunca devam etmiş ve ciltler dolusu zabıt tutulmuştur. Araştırmacılar arasında Harvard Üniversitesi'nden Profesör William James, Dr. Richard Hodgson ve Columbia Üniversitesi'nden Profesör Hyslop gibi tanınmış ve yetkin kişiler vardı. Bu üç isim kendi huzurlarında meydana gelen fenomenlerin gerçekliğine ikna oldular ve hepsi de olguların spiritüel açıdan yorumunu desteklediler.

Spiritüalistler, iddialarının bu şekilde gerekçelendirilmesinden doğal olarak büyük sevinç duydular. Londra Spiritüalistler Birliği Başkanı Bay E. Dawson Rogers, 24 Ekim 1901'de kuruluşun bir toplantısında şunları söyledi:

Geçtiğimiz birkaç gün içinde meydana gelen bir olayla ilgili olarak benim de birkaç söz söylemem gerektiğini düşünüyorum. Çoğunuzun bildiği gibi, Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'ndeki arkadaşlarımız -ya da bazıları- bize geldiler. Londra Spiritüalistler Birliği'ne katıldıklarını söylemek istemiyorum -ama daha birkaç yıl önce bize gülen ve alay eden bazılarının şimdi bizimle aynı yolda yürümeye karar vermiş olduklarını ilan ettiklerini söylüyorum; yani, insanın ölümden sonra da yaşamaya devam ettiği ve geride bıraktıklarıyla, belirli koşullar altında iletişim kurmasının mümkün olduğu hipotezine veya teorisine artık onlar da iştirak ediyorlar. Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin kurulduğu ilk günlere dair biraz acı verici bir anım var. Ben de vefat eden sevgili arkadaşımız W. Stainton Moses gibi Cemniyet'in ilk konseyinin bir üyesiydim. Birlikte celseler yaptık, fakat Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin kurduğu konseyin, insanın ölümden sonra da varlığının devam ettiğini kanıtlayabilme olasılığı hakkında herhangi bir öneriye karşı takındığı tutumdan dolayı, ikimiz de çok üzülmüştük. Sonuç olarak, buna daha fazla dayanamayarak Bay Stainton Moses ve ben konseydeki görevimizden istifa ettik. Ancak zaman intikamını aldı. O zamanlar bazı arkadaşlarımız gerçeği keşfetmek için sabırsızlandıklarını söylüyorlardı, ancak aslında Spiritüalizmin bir sahtekarlık olduğunun ortaya çıkmasını ummaktaydılar, hem de bunu şiddetle umuyorlardı. Ne mutlu ki o zamanlar ve o tutumlar artık geçmişte kaldı ve artık Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'ni mükemmel bir yoldaş olarak görebiliriz. Titizlikle ve sebatla yeniden işe koyuldular ve davamızı -eğer kanıtlamaya gerek varsa- sonuna kadar kanıtlamak için, artık onlar da ellerinden geleni yapıyorlar. Her şeyden önce, kıymetli dostumuz Bay F. W. H. Myers'ın adını zikretmek isterim; Bay Myers'ın, bizatihi tanık olduğu fenomenleri yalnızca spiritüalist hipotezin açıklayabildiği sonucuna vardığını açıkça belirttiğini unutmuyoruz. Sonra Dr. Hodgson var. Konuya uzun süredir aşina olanlarınız onun, Spiritüalizm iddiasında bulunan

> herkesi ne kadar ciddiyetle takip ettiğini hatırlayacaksınız. Eskiden adeta Hristiyanlara zulmeden Saul gibi katıydı. Fakat sonra, Bayan Leonora Piper'ın huzurunda meydana gelen fenomenler hakkındaki araştırmaları sayesinde yanımıza geldi ve dürüstçe ve korkusuzca spiritüalist hipotezi müdafaa etmeye başladı. Ve şimdi, New York'taki Columbia Üniversitesi'nden Profesör Hyslop tarafından yazılan ve Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti tarafından birkaç gün önce yayınlanan 650 sayfalık bir zabıt duruyor önümüzde. Profesör de artık Cemiyet'in başkan yardımcısıdır ve spiritüalist hipotezin, tanık olduğu fenomenleri açıklayabilen tek hipotez olduğuna tamamen ikna olmuştur. Daha pek çokları da geliyor. Yakın dostumuz Bay Podmore'dan da yakında olumlu bir haber alacağımı umuyorum [*Light*, 1901, s. 523].

Yirmi küsur yıl sonra geriye dönüp baktığımızda, bu tahminin çok fazla iyimser olduğunu görüyoruz. Öte yandan Bayan Piper'la yapılan çalışmalar hakikaten her türlü meydan okumanın ötesindedir.

Profesör James'in Bayan Piper ile tanışması 1885 yılında bir akrabasının onun bir celsesine katılması ve elde ettiği ilginç sonuçları kendisine anlatması sayesinde oldu. Oldukça şüpheci olmasına rağmen profesör olayı bizzat araştırmaya karar verdi ve neticede kanıt niteliğinde bir dizi mesaj aldı. Örneğin, kayınvalidesi banka defterini kaybetmişti, ancak Bayan Piper'ın rehber ruhu Dr. Phinuit defteri bulmasına yardım etmesi istendiğinde, derhal nerede olduğunu söyledi ve sonra ifadenin doğru olduğu kanıtlandı. Başka bir durumda aynı varlık Profesör James'e şunları söylemişti: "Çocuğunuzun bizim dünyamızda Robert F. adında bir oyun arkadaşı var." F. ailesinin bu fertleri Bayan James'in kuzenleriydi ve uzak bir kasabada yaşıyorlardı. Profesör James karısına Dr. Phinuit'in F.'lerin ölen çocuğunun cinsiyeti konusunda hata yaptığını, çünkü onun erkek olduğunu söy-

lediğini anlattı. Ama Profesör James yanılıyordu; bu kuzen gerçekten bir erkek çocuğuydu ve verilen bilgiler doğruydu. Burada gözlemcilerin bilinçli zihnini okuma durumu söz konusu olamaz. Doğru çıkan mesajlara daha birçok örnek verilebilir. Profesör James, Bayan Piper'ı son derece sade ve dürüst bir insan olarak tanımlıyor ve araştırmaları hakkında şöyle diyor: "Söylediği bazı çok şahsi şeyler vardı ve bunları dünyada benden başka hiç kimse bu kadar kesin olarak biliyor olamazdı; trans halindeyken verdiği bu bilgileri, uyanık haldeyken bir yerlerden edinmiş olması mümkün değil."

1905'te Dr. Richard Hodgson'ın ölümünden sonra Profesör Hyslop, Bayan Piper aracılığıyla, arkadaşı ve meslektaşı olan Hodgson'dan geldiğine ikna olduğu, kanıt niteliğinde bir dizi mesaj aldı. Örneğin Hodgson ona ikisinin, hakkında farklı sonuçlara ulaştıkları bir medyumu hatırlattı. Söz konusu medyumu ziyaret ettiğini ve "Düşündüğünden daha iyi neticeler elde ettiğini" söyledi. Hyslop'la birlikte Boston'dan sekiz yüz kilometre uzaktaki bir medyumu test etmek için kullandıkları ve Bayan Piper'ın hakkında hiçbir şey bilmediği renkli su testinden bahsetti. Ayrıca Hyslop'ın kitaplarından birinin müsveddesini kısaltmak konusunda onunla yaptıkları bir tartışmadan söz etti. Şüpheci biri bu olguların Profesör Hyslop'un bilgisi dahilinde olduğu ve Bayan Piper'ın bunları telepatik olarak algıladığı itirazını ileri sürebilir. Ancak bu mesajlara ek olarak, Dr. Hodgson'ın, Profesör Hyslop tarafından iyi bilinen bazı kişisel özelliklerine dair de birçok kanıt vardı. Okuyucumuzun rehber ruh Phinuit'in kontrolü altında Bayan Piper aracılığıyla verilen bazı kanıtların geçerliliğini değerlendirebilmesi için aşağıdaki vakayı sunuyoruz:

> 24 Aralık 1889'da düzenlenen, Bay Oliver Lodge ve Alfred Lodge ile Bay ve Bayan Thompson'ın hazır bulundukları 45.

oturumda, Phinuit aniden şunları söyledi:

Phinuit: "Richard Rich'i tanıyor musunuz, Bay Rich'i?"

Bayan Thompson: "Pek sayılmaz.. ama bir Doktor Rich tanımıştım."

Phinuit: "Bu o. Öldü. Babasına en içten selamlarını gönderiyor."

83. celsede, yine Bay ve Bayan Thompson'ın huzurunda Phinuit bir kere daha "İşte Dr. Rich!" dedi. Bunun üzerine Dr. Rich konuşmaya başladı:

Rich: "Bu beyefendinin" (Phinuit'i kastediyor) "sizinle konuşmama izin vermesi büyük incelik. Bay Thompson, babama bir mesaj iletmenizi istiyorum."

Bay Thompson: "İleteceğim."

Rich: "Bin kere teşekkür ederim, çok iyisiniz. Ben.. ölümüm çok ani oldu. Babam buna çok üzüldü, hâlâ da çok üzgün. Bir türlü atlatamadı. Söyleyin ona.. ben, yaşıyorum. Ona sevgilerimi iletin. Gözlüklerim nerede?" (Medyum ellerini gözlerinin üzerinden geçirir.) "Eskiden gözlük takardım." (Doğru.) "Sanırım babamda kaldı. Bazı kitaplarım da onda. Küçük siyah bir çantam vardı -sanırım o da babamda. Kaybolmasını istemem. Babam bazen baş dönmesinden rahatsız oluyor, bu onu gerginleştiriyor. Ama aslında önemli bir şey değil."

Bay Thompson: "Babanız ne iş yapıyor?" (Medyum masadan bir kart aldı ve üzerine bir şeyler yazıyormuş, sonra da köşesine bir pul yapıştırıyormuş gibi yaptı.)

Rich: "Bu tür şeylerle ilgilenir. Bay Thompson, bu mesajı iletirseniz size birçok yönden yardım edeceğim. Yapabilirim ve yapacağım da."

Profesör Lodge bu olay hakkında şunları söylüyor: "Bay Rich, Liverpool Postanesi'nin müdürüdür. Oğlu Dr. Rich'i ise Bay Thompson'a neredeyse hiç tanımıyordu, benim için ise tam bir yabancıydı. Öğrendik ki baba, oğlunun ölümün-

den çok sarsılmıştı. Bay Thompson onu görmeye gitti ve söz konusu mesajı iletti. Bay Rich, olayı çok sıra dışı ve açıklanamaz buldu. 'Bin kez teşekkür ederim' ifadesinin oğlunun sıkça kullandığı bir cümle olduğunu söyledi ve son zamanlarda hafif bir baş dönmesi olduğunu da kabul etti. Oğlunun "siyah bir çanta" ile ne demek istediğini ise bilmiyordu. Bu konuda bilgi verebilecek tek kişi o sırada Almanya'daydı. Ancak daha sonra Dr. Rich'in, ölüm döşeğindeyken sürekli olarak siyah bir çantadan bahsettiği bildirildi.

Mösyö Sage "Kuşkusuz Bay ve Bayan Thompson Dr. Rich'i tanıyorlardı, onunla daha önce tanışmışlardı. Ama burada verilen tüm ayrıntılardan neredeyse tamamen habersizdiler. O halde medyum bu bilgileri nereden aldı? Bunu oraya getirilen bir eşyanın üzerindeki tesirleri okuyarak yapmadığı da belli, çünkü celseye böyle bir eşya getirilmemişti."

Bayan Piper, uzun kariyerinin çeşitli aşamalarında farklı rehber ruhların kontrolündeydi. Bu varlıkların ilki, bir Fransız doktor olduğunu iddia eden, ancak kendi dünya yaşamıyla ilgili açıklamaları çelişkili ve yetersiz olan Dr. Phinuit'ti. Yine de kişiliğinden ayrı olarak, yaptığı hizmetler çok dikkat çekiciydi ve pek çok insanı, yaşayanlarla ölüler arasında vasıtalık ettiğine dair ikna etmişti. Bununla birlikte, kendisine yöneltilen bazı itirazlar güçlüydü, çünkü uzun zamandır öte alemde bulunan bir varlığın, dünya yaşamına dair anılarının iyice silinmiş olması her ne kadar mümkünse de bunun Phinuit'in ima ettiği ölçüde olması ihtimal haricinde gibi görünüyor. Öte yandan, onun Bayan Piper'ın ikincil bir kişiliği olduğuna, adeta onun bireyselliğinin kumaşından sökülmüş tek bir iplikçik olduğuna dair alternatif teori ise izah bakımından daha da büyük zorluklara yol açıyor, zira verilen bilgiler medyumun kişiliğinin herhangi bir parçasının şu veya bu şekilde erişemeyeceği bir nitelik arz ediyordu.

Bu fenomenleri incelerken, tüm metafizik açıklamaların en şiddetli eleştirmenleri arasında yer alan Dr. Hodgson bile, yavaş yavaş, gerçekleri kapsayan tek varsayım olarak spiritüel hipotezi kabul etmek zorunda kalmış, çünkü bunların hazirunla medyum arasındaki bir telepatiyle açıklanamayacağını tespit etmiştir. Ayrıca iletişim kuran varlığın, dünya hayatında zihinsel bakımdan dengesiz biri olması durumunda, alınan mesajların da belirsiz ve çılgınca olduğunu görünce, bundan çok etkilenmişti. Eğer mesajlar sadece hazirunun hafızasından gelen yansımalar olsaydı, bu durum açıklanamaz olurdu. Öte yandan söz konusu kişi hayattayken bir zarfın içine koyularak mühürlenmiş bir mesajın, kişinin ölümünün ardından alınamadığı Hannah Wild gibi vakalar da vardı. Bu tür itirazların geçerliliğini elbette biz de kabul ediyoruz, fakat bunu yaparken olumlu sonuçlara sarılmamız ve elde edeceğimiz daha eksiksiz bilginin, sonunda, bize olumsuz gibi görünenleri de açıklayacak anahtarı verebileceğini ummamız gerektiğini de tekrarlayalım. Peki ama böyle bir deneyde geçerli olacak tabiat yasalarının neler olduğunu ve bunların önümüze ne gibi zorluklar koyacağını nasıl anlayabiliriz?

Mart 1892'de Phinuit'in yerini büyük ölçüde George Pelham adındaki bir rehber ruh aldı ve o andan itibaren iletişimin tonu tam bir değişikliğe uğrayarak seviyesi de yükseldi. George Pelham, otuz iki yaşında atından düşerek ölen genç bir edebiyatçıydı. Ruhsal araştırmalara ilgi duymuş ve Dr. Hodgson'a, eğer kendisi önce ölürse, geri dönerek kanıt sunmaya çalışacağına söz vermişti. Bu onun fazlasıyla yerine getirdiği bir söz oldu ve bendeniz de bu noktada ona olan minnettarlığımı ifade etmek isterim, zira George Pelham zabıtlarını incelememiz, Büyük Savaş zamanında nihai kanıtlara ulaşana kadarki süreçte açık fikirli ve araştırmacı bir

zihinsel tutumu sürdürmemizde son derece etkili olmuştur [*Dr. Hodgson's Report,* Proceedings of S.P.R., Cilt XIII, s. 284-582. M. Sage, *Mrs. Piper and the S.P.R.* s. 98].

Pelham, Bayan Piper'ın elini kullanarak yazıyordu ve zaman zaman Phinuit'in konuşması ve bu arada Pelham'ın da yazması alışılmadık bir şey değildi. Pelham, medyum tarafından tanınmayan otuz eski arkadaşını celselere davet etti, hepsini tek tek tanıdı, her birine hayattayken nasıl hitap ediyorsa öyle hitap etti ve kimliğini kanıtladı. Bir kez bile bir arkadaşını bir yabancıyla karıştırmadı. Spiritüalizmin iki esası olan, ölümden sonra yaşamın devamı ve ruhlarla iletişim, bundan daha açık bir şekilde nasıl kanıtlanabilir, biz bilemiyoruz doğrusu. Pelham'ın iletişim kurmaktan büyük keyif alıyor olması da ayrıca öğretici bir husustur. "Burada mutluyum ve sizinle iletişim kurabildiğimi fark ettiğimden beri mutluluğum daha da arttı. Bu şekilde konuşamayanlara acıyorum." Bazen de geçmişi doğru hatırlayamadığını görüyoruz. Mösyö Sage bunun üzerine yorum yaparken akıllıca bir çıkarımda bulunuyor: "Eğer başka bir dünya varsa, ruhlar oraya buradaki yarım yamalak hayatlarında neler yaşamış oldukları üzerine uzun uzun düşünmeye gitmiyorlardır. Oraya gitgide daha büyüyen bir faaliyetin girdabına kapılmak üzere giderler. Bu nedenle, bazen maziyi unutuyorlarsa bu hiç şaşırtıcı değil. Yine de bizden daha az unutuyorlar gibi görünüyor."

Pelham'ın, kimliğini açıkça ispatladığını kabul ettiğimizde bize öte alemle ilgili gerçek tecrübeleri hakkında söyleyebildiği her şeyin de son derece önemli olacağı aşikardır. İşte burası, Spiritüalizmin fenomenal yanının yerini inançsal yöne bıraktığı yerdir çünkü en saygıdeğer öğretmenlerden veya kutsal metinlerden gelen bilgiler bile bizim üzerimizde, hayattayken gayet iyi tanıdığımız birinden gelen, yani ilk elden gelen bir anlatımla aynı etkiye sahip olabilir mi?

Bu konu başka bir bölümde daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır, bu yüzden burada şunu söylemekle yetinelim; Pelham'ın açıklamaları esas olarak, diğer kaynaklardan aldıklarımızla hemen hemen aynıdır, yeryüzü yaşamının devamı olan kademeli bir tekamülü tasvir etmektedir ve bütün bu bilgileri genel olarak daha makul bir şekilde sunmaktadır. Tasvir edilen öte alem yaşamı zevklerden ya da bencil bir tembellikten oluşan bir yaşam değil, tüm kişisel yeteneklerimize çok geniş bir eylem alanı verilen bir yaşamdır.

1898'de Columbia Üniversitesi'nde Mantık ve Etik Profesörü olan James Hervey Hyslop, baş deneyci olarak Dr. Hodgson'ın yerini aldı. O da başlangıçta aynı şüphecilik pozisyonundaydı ama aynı tecrübeleri yaşayarak aynı sonuca varmak zorunda kaldı. Çeşitli kitaplarında, ayrıca S.P.R.'nin *Zabıtlar*'ının XVI. Cilt'inde sunduğu kanıtlara baktığımızda zaten farklı bir neticeye varamayacağını da açıkça görürüz. Celselerde merhum babası ve birçok akrabası geri döndü ve ikincil kişiliğe veya telepatiye yönelik her türlü alternatif açıklamasının çok ötesinde olan konuşmalar yaptı. Zaten Hyslop da sözlerini hiç dolandırmadan açıkça "Babamla, kardeşimle, amcalarımla konuştum" diyor ve ifadelerini okuyan herkes kendisini onunla hemfikir olmak zorunda hissediyor. Sözünü ettiğimiz Cemiyet'in kendi *Zabıtlar*'ında bu kadar kıymetli kanıtlar yer aldığı halde, konseyin nasıl olup da spiritüel izahı görmezden gelebildiği, gerçekten tam bir gizemdir. Bu ancak, bir başkasının başına gelenlerden hiçbir izlenim bilgisi alamayan, tamamen ben-merkezci, sınırlı ve dar kafalı bir zihin yapısının tutumu olabilir. Böyleleri önlerine koyulan kanıtsal malzemeleri doğru değerlendirebilecek, dünyadaki tek şahsın kendileri olduğunu düşünme eğilimindedirler. Aksi halde bütün bu yapılanları açıklayabilmek mümkün değildir.

Baba Hyslop ile oğlunun ruhu arasında geçen konuşmalarda pek çok küçük detay dile getirilmişti. Hatta bunlardan bazıları çoktan unutulmuş ayrıntılardı. Delikanlının yazı masasının üzerindeki iki şişe, kahverengi çakısı, tüy kalemi, midillisinin adı, siyah şapkalı oyuncak adamları; bütün bunların belki önemsiz oldukları söylenebilir ama gelen varlığın kimliğinin ispatlanmasında büyük role sahiptir. Hayattayken küçük bir tarikatın sıkı bir üyesiydi ama şimdi, öte alemde, bu konudaki fikri tamamen değişmiş gibi görünüyordu. "Ortodoksluk burada önemli değil. Bilseydim, birçok konuda fikrimi değiştirirdim."

Profesör Hyslop on altıncı celsede, spiritüalistlerin yöntemlerini kullanarak, gelen varlıkla özgürce ve onu her adımda tekrar sınavdan geçirmeden sohbet etmeye başladığında, akla gelebilecek her önlemi aldığı önceki on beş celsenin hepsinden daha fazla sayıda sağlam kanıt elde ettiğini belirtiyor. Bu durum, bu tür görüşmelerde ne kadar az kısıtlama olursa sonuçların o kadar başarılı olduğu ve aşırı titiz araştırmacıların genellikle celseleri kendi elleriyle mahvettikleri görüşünü doğruluyor. Hyslop, bu konuşmalarda bahsedilen 205 olaydan en az 152'sini doğrulayabildiğini kayıtlara geçirdi.

Bayan Piper aracılığıyla şimdiye kadar alınmış belki de en ilginç ve dramatik konuşma, Richard Hodgson'ın 1905'te ölümünden sonra iki araştırmacısı arasında geçen konuşmadır. Burada birinci sınıf zekaya sahip iki adam var: Hodgson ve Hyslop -biri "ölü", diğeri tüm yetenekleriyle celse odasında oturmakta. Ve bu iki aydın adam, yarı eğitimli, trans halindeki kadının ağzı ve eli aracılığıyla her zamanki tarzlarında muhabbet ediyorlar. Medyumun bedenini kullanan ruhu uzun süredir incelemiş olan kişinin, şimdi yine aynı kadın vasıtasıyla iletişim kuruyor olması ve eski meslekta-

şı tarafından test edilmesi gerçekten muhteşem, neredeyse akıl almaz bir durum. Bu kayıtların tamamı gerçekten dikkatle incelenmeye değer [*The Psychic Riddle*, Funk, s. 58'den itibaren].

Stainton Moses'tan geldiği iddia edilen sonraki mesajlar da aynı derecede kıymetlidir. Aşağıdaki pasaj, olaya daha maddi açıdan bakan ruhsal araştırmacılarımıza iyi bir fikir vermelidir. Okuyucumuz da kaynağın Bayan Piper'ın zihni olup olmadığına kendisi karar verebilir:

> Size ve dünyadaki tüm dostlara iletmek istediğimiz düşünce budur; ruhsal tekamülü arayanların Öte Alem'e girişi ile sadece bilimsel bilgi arayanların Öte Alem'e girişleri arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Dr. Hodgson dünyadayken kendisini maddi hayata ve maddi şeylere bu kadar fazla kaptırmış olmasının büyük bir hata olduğunu düşündüğünü size söylememi istiyor. Bununla henüz daha yüksek veya daha spiritüel bir ruhsal plana geçememiş olduğunu kastettiğini anlıyorsunuz elbette. Kendisi ruhsal mevzulara benim bakış açımdan bakmamıştı hiç. Her şeyi esas olarak maddi gerçeklere dayandırmaya çalıştı ve hiçbir şeyi tamamen spiritüel tarzda yorumlamayı denemedi. Buraya onun gibi gelenler, bir yaşam alanından diğerine tıpkı yeni doğmuş bir bebek gibi nakledilirler. O da buraya geldiğinden beri sizin başlattığınız iletişimin tesirleri ile kuşatıldı. Her türlü sorunuz haberciler tarafından ona iletilmektedir. Fakat bunların hepsi boşuna: cevap veremez. Şimdi de yine aynı şeyi söylüyor ve bunu size tekrarlamamı istiyor; büyük sorunun yalnızca bir tarafını gördüğünü ve o tarafın aslında daha az önemli taraf olduğunu ancak şimdi kavrayabildiğini söylüyor.

Bu dikkat çekici medyuma dair bazı açıklamalar okuyucunun ilgisini çekebilir. Bay A. J. Philpott onun hakkında şunları söylüyor:

> Karşımda orta yaşta, orta boylu, kahverengi saçlı ve oldukça iyi huylu, ağırbaşlı, anaç tavırlı, hoş, sağlıklı görünen bir kadın buldum. Entelektüel ya da başka açıdan herhangi belirgin bir özelliği olmayan, hali vakti yerinde bir kadına benziyordu. Aslında çok farklı tipte bir kadın göreceğimi ummuştum, daha sinirli bir tip bulmayı bekliyordum karşımda. Oysa bu kadın bir Alman ev hanımı kadar sakin ve soğukkanlı görünüyordu. Belli ki metafizik konulara ya da belirsiz veya soyut nitelikteki başka türden mevzulara hiç kafa yormamıştı. Her nasılsa, bana bir zamanlar hastanede gördüğüm bir hemşireyi hatırlattı -sakin, kendine hakim bir kadın.

Margaret Fox-Kane ve diğer birçok büyük medyum gibi Piper da kendi güçlerinin kaynağı konusunda çok agnostikti, fakat bu onun durumunda daha doğal karşılanabilir, çünkü her zaman derin bir trans halindeydi ve celsede olanları değerlendirmek için sadece kendisine ikinci elden aktarılan bilgilere sahipti. Bu yüzden de olanları basit ve yüzeysel bir telepati yeteneğiyle izah etmeye meyletmişti. Eusapia Palladino örneğinde olduğu gibi, onun medyumluğu da kafasına aldığı bir darbeden sonra ortaya çıkmıştır. Ayrıca yeteneği onu, tıpkı geldiği gibi aniden terk etmiş gibi görünüyor. Onunla 1922'de New York'ta karşılaşmıştık; o sıralarda konuya olan ilgisini hâlâ korumasına rağmen, kişisel yeteneklerini tamamen kaybetmiş gibi görünüyordu.

Cemiyet "çapraz yazışmalar" olarak bilinen olgunun değerlendirilmesine yönelik olarak muazzam miktarda ve büyük sabır isteyen çalışmalar yaptı. Sert tartışmalara yol açan bu konuya *Zabıtlar*'da yüzlerce sayfalık yer ayrılmıştır.

Çalışmada kullanılan iletişim yönteminin öte alemden, F. W. H. Myers tarafından önerildiği ve söz konusu yöntemin uygulanmasının, pek çok ruhsal araştırmacının korkulu rüyası olan açıklamayı –yani yaşayan kişiler arasındaki telepati varsayımını– devre dışı bırakacağı ileri sürülüyordu. En

azından, Myers'ın henüz dünyadayken bu projeyi daha basit bir biçimde tasarlamış olduğu kesindir. Daha basit derken aynı kelimenin veya mesajın iki medyum vasıtasıyla alınmasını kastediyoruz.

Ama S.P.R.'nin çapraz yazışmaları çok daha karmaşık bir karakter arz ediyor. Yani bir medyum tarafından alınan bir yazı, bir diğeri tarafından alınanın salt bir kopyası değildir; yazılar daha ziyade aynı fikrin farklı yönlerini temsil etmek için tasarlanmış gibi görünüyor ve çoğu zaman birindeki bilgi diğerindekinin açıklayıcısı ve tamamlayıcısı oluyor.

S.P.R.'nin araştırma görevlisi Bayan Alice Johnson, yazılar arasındaki bu bağlantıyı ilk fark eden kişi olmuştu. Şu basit örneği aktarıyor:

> Bir çalışmada Bayan Forbes'un oğlu Talbot'tan geldiği iddia edilen yazıda varlık, medyumu şimdi terk etmesi gerektiğini, çünkü bunun kendi el yazısı olduğunu ispatlayabilmek için tam otomatik-yazı yeteneğine sahip olan bir medyum bulması gerektiğini ifade etmişti. Aynı gün Bayan Verrall, bahçeye dikilmiş bir köknar ağacına dair bir mesaj aldı ve yazının sonuna imza olarak bir kılıç ve borazan resmi çizildi. Kılıç ve borazan Talbot Forbes'un mensubu olduğu alayın rozetinin bir parçasıydı, ayrıca Bayan Forbes'un bahçesinde, oğlu tarafından kendisine gönderilen tohumla ektiği köknar ağaçları vardı. Bu gerçekler Bayan Verrall tarafından bilinmiyordu.

Bayan Thompson, Bayan Forbes, Bayan Verrall, Bayan Willett, Bayan Piper ve diğerleri aracılığıyla gelen yazıları yakından inceleyen Bayan Johnson, vardığı sonucu şöyle açıklıyor:

> Bu vakaların -ya da en azından bazılarının- özelliği, bir otomatik-yazı medyumunun aldığı yazıda, bir diğerinde geçen ifadelerin mekanik olarak, kelimesi kelimesine yeniden üretilmesi gibi bir şeye hiç rastlamamamızdır. Medyumlar arasında doğrudan bir telepati olasılığını da ihtimal dahilinde

göremiyoruz, zira bu yazıların hiçbirinde aynı fikrin farklı şekillerde ifadesine rastlamadık. Elde ettiğimiz şey, mesela yazılardan birinde belirli bir amacı veya anlamı yokmuş gibi görünen bir ifade parçası, bir diğerinde de yine eşit derecede anlamsız bir karaktere sahip başka bir ifade parçasıdır; fakat ikisini bir araya getirdiğimizde, birbirlerini tamamladıklarını ve görünüşe göre her ikisinin altında yatan, ancak her birinde yalnızca kısmen ifade edilen tek bir tutarlı fikir olduğunu tespit ediyoruz.

Öte yandan bunun tam aksini gösteren yüzlerce örnek de verilebilir. Fakat Bayan Johnson şöyle diyor:

Ölülerden geldiği düşünülen tüm doğrulanmış telepati vakalarının zayıflığı, elbette, bunların genel olarak canlılar arasındaki telepati ile de açıklanabilmeleridir.

Ve ekliyor:

Bununla birlikte, bu çapraz yazışmalarda, görünüşe göre şimdiki zamanla bağlantılı telepati olguları buluyoruz -yani, birbirine karşılık gelen ifadeler yaklaşık olarak eş zamanlıdır ve bunların şimdiki olaylara, niyetler ve amaçlarla olan bağlantısı, yaşamakta olan herhangi bir kişi tarafından bilinmemektedir. Yazıların amacı ve anlamı, iki yazıyı bir araya getirerek çözümü buluna kadar medyumlar tarafından genellikle anlaşılamamaktadır. Dolayısıyla, bu yöntemin kanıtsal gereksinimlerimizi tatmin edecek nitelikte olduğu görülmektedir [*S.P.R. Proceedings*, Cilt XXI, s. 375].

Yüzlerce basılı sayfadan oluşan bu belgeleri dikkatle incelemek için büyük uğraş vermek zorunda kalacak olan araştırmacı, sunulan kanıtlardan belki tatmin olabilir. Ama aslında, birçok yetenekli ve tecrübeli ruhsal araştırmacının bunu yetersiz bulduğunu görüyoruz. İşte konuyla ilgili birkaç görüş.. Richet şunları söylüyor:

Bunlar kesinlikle aşikar kriptestezi vakalarıdır, ancak ister kriptestezi ister lüsidite isterse de telepati olsun, bunlar hiç-

> bir şekilde şuurlu bir kişiliğin ölümden sonraki mevcudiyetini göstermiyor bize [*Thirty Years of Psychical Research*].

Bununla birlikte Richet'nin tarafsız bir tartışmacı olmadığı unutulmamalıdır, çünkü eğer ruhun mevcudiyetini kabul etmiş olsaydı, tüm yaşamı boyunca gerçekleştirdiği çalışmalarla çelişirdi. Dr. Joseph Maxwell de Richet ile aynı düşünce ekolündendir. Şöyle diyor:

> Bu vakalarda bir ruhun müdahalesini kabul etmek imkansızdır. Biz olguların kanıtını istiyoruz, çapraz yazışmalar yöntemi ise negatif olgular ve istikrarsız bir temel üzerine kurulmuştur. Yalnızca olumlu olgular hakiki bir değere sahiptir, ki bunlar da çapraz yazışmaların şu ana kadar bize veremediği bir şeydir.

Bu arada Maxwell'in de tıpkı Richet gibi, uzun bir yol kat ettikten sonra artık spiritüalist konuma ulaştığı söylenebilir.

London Spectator'da konunun, hak ettiği ciddiyet içinde tartışıldığını görüyoruz:

> Bu tür şeyler (yani karmaşık türden çapraz yazışmalar) yaygın olsa bile, bunların neticede, söz konusu yazıları yalnızca şuurlu bir varlığın üretmiş olabileceğini gösterdiğini, fakat bu şuurlu varlığın bir "ruh" olduğunu pek de kanıtlayamadığını ileri süremez miyiz? Yazıların ölmüş olan belirli bir şahıstan geldiği iddiası kesinlikle kanıtlanamamıştır. Çapraz yazışmalar bize, iddia edilen varlıkların kimliklerinin kanıtlarını sunamıyor.

Sir Oliver Lodge ve Bay Gerald Balfour gibi birçok yetenekli şahsın çapraz yazışmalardan elde edilen kanıtları kabul ettiği doğrudur. Ancak bunlar yalnızca nispeten az sayıda kişiyi tatmin ediyorsa, zaten amaca ulaşılamamış demektir.

S.P.R.'nin *Zabıtlar*'ından alınan, daha basit türden birkaç örnek verelim. Daha karmaşık vakalardan her birine elli ilâ

yüz sayfanın ayrıldığını hesaba katarsanız, bunların tamamını burada yeterince özetlemenin bile ne kadar zor olacağını tahmin edebilirsiniz.

11 Mart 1907'de saat birde Bayan Piper, uyanık haldeyken şunları söyler:

> "Menekşeler."

Aynı gün sabah 11'de Bayan Verrall otomatik olarak şunları yazar:

> "Başları menekşe tomurcukları ile taçlandırıldı."
>
> "Violacea kokular mı?" (Menekşe renkli kokular.)
>
> "Menekşe ve zeytin yaprağı, mor ve ağarmış."
>
> "Menekşeler şehri."

8 Nisan 1907'de, Myers'ın ruhu olduğu söylenen bir varlık, Bayan Piper aracılığıyla, Bayan Sidgwick'e şunları söyler:

> "Euripides'i hatırlıyor musun? Ruh ve Melek'i hatırlıyor musun? İkisini de verdim... Bugün yazdığım kelimelerin neredeyse tamamı, Bayan V. aracılığıyla vermeye çalıştığım mesajlara atıfta bulunuyor."

Bayan Verrall, 7 Mart'ta, otomatik yazı "Hercules Furens" ve "Euripides" kelimelerini kullanır. Ve 25 Martta Bayan Verrall şunları yazmıştır:

Herkül oyunu orada devreye girer ve ipucu Euripides oyunundadır; bir görebilseydiniz.

Bu kesinlikle tesadüfün ötesinde görünüyor.

Yine, 16 Nisan 1907'de Hindistan'daki Bayan Holland, içinde "Mors" ve "Ölümün gölgesi" sözcüklerinin yer aldığı bir yazı alır.

Ertesi gün Bayan Piper, Tanatos kelimesini söyler (Thanatos kelimesinin yanlış bir telaffuzu olduğu açıktır ve Yunanca "ölüm" anlamına gelir, Mors da Latincede aynı manaya gelmektedir).

29 Nisan'da Bayan Verrall, Landor, Shakespeare, Virgil ve Horace'dan alıntılarla, tamamı ölüm fikriyle dolu bir yazı alır.

30 Nisan'da Bayan Piper, uyanık halde Thanatos kelimesini arka arkaya üç kez tekrarlar.

Burada yine tesadüf teorisi çok zorlama olacakmış gibi görünüyor.

Ave Roma immortalis ifadesinin geçtiği bir başka çapraz yazışma ise çok uzundur. Bay Gerald Balfour sonuçta bunun Vatikan'da bulunan ve çok iyi bilinen bir tablo olduğunu anladıklarını söylüyor [*S.P.R. Proceedings*, Cilt XXV, s. 54].

Bayan Verrall'ın aldığı yazıda tabloyla ilgili ayrıntılar vardı ama medyumun bunlarla ilgili hiçbir bilgisi yoktu. Ancak birkaç gün sonra Bayan Holland'ın yazısında yer alan *Ave Roma immortalis* kelimeleriyle durum netlik kazanmıştı.

İlginç bir özellik de yapılan şeyin, irtibat kuran ruh tarafından açık bir şekilde anlaşılmış olmasıydı.

2 Martta çapraz yazışma başladığında Bayan Verrall, "başka bir bayan aracılığıyla", meseleleri açıklığa kavuşturacak bir haber göndereceğini yazdı. 7 Martta çapraz yazışma sona erdiğinde Bayan Holland'ın yazısı şu sözleri içeriyordu: "Ona ipucu vermeden nasıl daha açık hale getirebilirdim?"

Bay Gerald Balfour, haklı olarak bu iki yorumun, söz konusu çapraz yazışmanın kasıtlı olarak yapıldığını gösterdiğini düşünüyor.

Sir Oliver Lodge, bu çapraz yazışmalarda kullanılan sözcüklerde, anlamın adeta kasten ve ustaca üstünün örtüldüğü yorumunda bulunuyor. Bunlardan biri hakkında şunları yazıyor:

> Ustalık, incelik ve edebi kinayeyle dolu. Öyle ki, Bay Piddington'ın yeteneğiyle bile çözülüp sunulsalar, anlaşılmaları hâlâ zor.

Aslında alınan bu yazıların doğruluğuna ikna olmuş birinin yaptığı bu eleştiri, çapraz yazışmaların sadece sınırlı bir kanıt sunabileceğinin yeterli bir göstergesidir. Bunlar sıradan bir spiritüalist için daha kolay ve daha ikna edici yöntemlerle kanıtlanabilecek olanı göstermenin son derece dolambaçlı bir yöntemi gibi görünüyorlar. Bu tür dolambaçlı araştırma yöntemlerine kaba bir benzetme yapacak olursak, bunu, bir adamın Kolomb'un bir zamanlar yaptığı gibi yeni toprakla veya onun sakinleriyle temasa geçmek yerine, Avrupa kıyılarına dalgaların attığı ağaç parçalarını toplayarak Amerika'nın varlığını kanıtlamaya çalışmasına benzetebiliriz.

Çapraz yazışmaların yanı sıra, S.P.R. tarafından birkaç tane metin daha detaylı olarak analiz edilmiştir ve bunların en dikkat çekici ve ikna edici olanı "Dionysius'un Kulağı" olarak adlandırılandır. Kabul etmek gerekir ki, fiziksel fenomenlerin zaman zaman çok bayağılaşan ve sahtekarlık örnekleriyle çirkinleştirilen atmosferinden sonra, bu entelektüel metinler insanı daha saf ve daha rafine bir atmosfere yükseltiyor. Çapraz yazışmalar o kadar uzun ve karmaşıktı ki doğru olduklarını kabul etmek zorlaşıyordu. Üstelik ukalalık taslanan bazı salon oyunlarına acı verici derecede benzerlik gösteriyordu. Dionysius'un Kulağı'nda ise durum tamamen başkadır. Klasik bir konu olduğu ve muhtemelen iki profesör tarafından ele alındığı için bu metin de zorunlu olarak akademik bir ton taşımaktadır, ancak bu metni söz konusu kişilerin dışında hiç kimsenin üretemeyeceği ve onları alan medyumun bilgi veya yeteneğinin kesinlikle tamamen ötesinde olduğu gerçeği, ölümden sonra yaşamın çok doğrudan ve açık bir kanıtı olabileceğini gösteriyor.

Bayan Willett adını kullanmayı seçen medyum, 1910'da "Dionysius'un Kulağı" diye bir ifade kullanır. Tesadüfen orada hazır bulunan ve ünlü bir klasik edebiyat öğretmeninin

karısı olan Bayan Verrall, bu ifadenin anlamını kocasına sorar. Kocası ona bu adın Syracuse'da bulunan, artık kullanılmayan büyük bir taş ocağına verildiğini söyler. Söylediğine göre ocak bir eşeğin kulağı biçimindedir. Tukidides tarafından ölümsüzleştirilen o ünlü yenilgiden sonra talihsiz Atinalı tutsaklar burada hapsedilmiştir ve ocağa adını işte bu tutsaklar vermiştir. Çünkü ocağın kendine özgü akustik özellikleri, Tiran Dionysius'un, kurbanlarının konuşmalarını duymasını sağlamaktadır.

Dr. Verrall kısa bir süre sonra ölür ve 1914'te Bayan Willett'in aldığı yazılarda Dionysius'un Kulağı'na dair birçok atıf yer alamaya başlar. Bunların ölen doktordan geldiği anlaşılmaktadır. Örneğin cümlelerden biri şöyledir: "Bu konuyu bilmediğini hatırlıyor musun, ben de seni klasikler konusundaki cehaletinden dolayı eleştirmiştim hani? Kölelerin tutulduğu yer hani, akustiği yüzünden konuşmaları işitilebiliyordu. Fısıltılar galerisini düşün."

Yukarıdakiler gibi bazı imalar Dr. Verrall'a işaret ederken, diğerleri ise 1910'da vefat eden başka bir bilim insanı ile ilişkili gibi görünüyordu. Bu kişi, Edinburgh'dan Profesör S. H. Butcher'dı. Metinlerden birinde şunlar vardı: "Peder Cam, Canongate ile kol kola yürüyor"; yani Edinburgh ile Cambridge kastediliyor. Bütün bu tuhaf mozaik, irtibat kuran ruhlardan biri tarafından "iki bedensiz zihnin etkisine işaret eden, fikirlerin edebi bir birlikteliği" olarak tanımlanmıştı. Bu fikir kesinlikle göz ardı edilemez ve bunları okuyan hiç kimse, kaynağının medyumdan tamamen uzak bir yerde olduğundan şüphe duyamaz. Metindeki klasik imalar o kadar derindi ki, en iyi uzmanlar bile zaman zaman şaşkına döndüler ve içlerinden biri, Verrall ve Butcher'ınkiler dışında, tanıdığı hiçbir zihnin bu tür bir metni üretemeyeceğini söyledi. Kayıtları dikkatle inceledikten sonra Bay

Gerald Balfour, "bu tuhaf edebi bulmacanın gerçek yazarları" olarak söz konusu iki ismi kabul etmeye hazır olduğunu açıkladı. Fakat görünmeyen iletişimciler bu tür dolambaçlı yöntemlerden artık bıkmış görünüyorlar, nitekim Butcher bunu "Ah, bu eski can sıkıcı saçmalıklar çok yorucu!" diye ifade ediyor. Yine de elde edilen sonuç, S.P.R.'nin entelektüel keşifleri arasında en net ve başarılı olanlarından biridir.

Doğrusu S.P.R.'nin çalışmaları, son yıllarda itibarını artırmamıştır. Bendeniz de en eski üyelerden biri olmak hasebiyle, bunu gönülsüz bir şekilde ifade etmekteyim. Cemiyet merkezi, tek kaygıları gerçeği kanıtlamak değil, adeta doğaüstü gibi görünen şeylerin geçerliliğini çürütmek gibi görünen bir grup insanın eline geçmiş durumdadır. İki büyük adam, Lodge ve Barrett bu iniş çıkışları bir süre engellemişlerdi, fakat sonunda tutucular tarafından yerlerinden edildiler. Spiritüalistler ve bilhassa medyumlar, Cemiyet'in araştırmacılarına ve kullandıkları yöntemlere artık neredeyse nefretle bakıyorlar. Bu insanların bir türlü anlayamadıkları şey, medyumun trans halindeyken âtıl olduğu veya olması gerektiği ve dolayısıyla medyumun arkasında ancak nazik, sempatik ve ince düşünceli bir tutumla uzlaşılıp çalışılabilecek akıllı bir gücün bulunduğudur.

Bir materyalizasyon medyumu olan Eva, çalışmalara iştirak etmek üzere Fransa'dan gelmişti ancak sonuçlar yetersizdi ve aşırı abartılı önlemler de buna tuz biber ekmişti. Komitenin vardığı sonuçları açıkladığı rapor çelişkilerle dolu bir belgedir, çünkü sıradan okuyucu bu rapordan hiçbir şeyin -ya da kayda değer hiçbir şeyin- elde edilemediği sonucunu çıkaracak olsa da metne tam olarak Paris'te elde edilmiş olan ektoplazmik ekstrüzyonların [uzantıların] minyatürlerine benzeyen fotoğraflar ilave edilmiştir. Londra'ya gelişinde Bayan Eva'ya büyük zorluklarla eşlik eden Madam

Bisson, böyle bir sonuca doğal olarak çok kızmıştı ve Dr. Geley, *Institut Metapsychique*'in *Zabıtlar*'ında araştırmanın kusurlarını ve raporun değersizliğini ifşa etmişti. Sorbonne profesörleri, Eva'yı ruhsal yasaları dikkate almadan incelediklerı için belki mazur görülebilirler, ancak bilimsel olduğu iddiasındaki bir ruhsal araştırma cemiyetinin temsilcileri olan şahıslardan, daha anlayışlı olmaları beklenirdi.

Ruh fotoğrafçısı Bay Hope'a yapılan saldırı, güçlü bir bağımsız komite tarafından incelenmiş ve gerekçelerin hiç de sağlam olmadığı, hatta medyuma yönelik bir komplonun bazı işaretlerini taşıdığı görülmüştü. Bu kötü ele alınmış olayda Cemiyet doğrudan itham edilmiştir, çünkü memurlarından biri de çalışmalarda yer almış ve sonuçlar Cemiyet'in resmi dergisinde yayınlanmıştır. Bu davanın tüm süreci ve gerçekler kendilerine gösterildiğinde Cemiyet'in bunlarla yüzleşmeyi reddetmesi, tüm ilgili şahısların sicillerine gölge düşürmektedir.

Yine de her şey söylenip yapıldığında, S.P.R. gibi bir kurumun mevcudiyetinin faydası ortadadır. Orası ruhsal iddiaların değerlendirilmesi için iyi kötü bir merkez vazifesi görmüştür. Ayrıca konuya ilgi duyan ama Spiritüalizm gibi çok radikal bir felsefeyle daha yakın temasa geçmekten henüz çekinenler için de bir referans kurumdur. Üyeleri arasında inkardan kabule doğru yönelen sürekli bir hareket olmuştur. Cemiyet'te başkanlık yapan isimlerin hepsinin de kendilerini spiritüalist olarak adlandırmış oldukları gerçeği, antispiritüel unsurun çok hoşgörüsüz veya hoşgörü gösterilemeyecek seviyede olmadığının bir işaretidir başlı başına. Genel olarak bakıldığında, insanların yarattıkları tüm kurumlar gibi o da hem övülmeye hem de kınanmaya müsaittir. Karanlık dönemleri olmuştur gerçi, fakat zaman zaman parlak dönemlerle de aydınlanmıştır. Salt spiritüel bir Cemiyet ol-

duğu suçlamasına karşı sürekli olarak mücadele etmek zorunda kalmıştır. Fakat bu itham pek de haksız sayılmaz zira tarafsızlık konumunu her zaman pek de iyi uygulayamadığı ortadadır. Durum genellikle zordu, fakat sadece Cemiyet'in bunca yıldır faaliyetlerine devam etmiş olması bile tutumunda bir miktar bilgelik olduğunun bir kanıtıdır. Ayrıca verimsizlik döneminin ve kısır, yıkıcı eleştiri aşamasının artık sona ermek üzere olduğunu umabiliriz. Bu arada, Bay ve Bayan Hewat McKenzie'nin özverili çalışmalarıyla kurulan diğer bir kurum olan Ruhsal Kolej, hakikate ve kanıtlayıcı gerekliliklere yönelik katı bir saygının, medyumlara insani bir muameleyle ve spiritüalist bakış açısına karşı sempatik bir tutum ile bağdaşmaz olmadığını fazlasıyla göstermiştir.

BÖLÜM XVIII

EKTOPLAZMA

Çok eski zamanlardan beri spiritüalistler, ruhsal fenomenlerin bazı fiziksel, maddi temelleri olduğunu iddia ettiler. Erken spiritüel literatürde belki yüz kez, bir medyumun ağzının kenarından sızan ve karanlıkta belli belirsiz görünen yarı-parlak kalın bir buhara dair tasvirler bulursunuz. Hatta daha da ileri gitmişler ve bu buharın nasıl katılaşarak plastik [şekillendirilebilir] bir maddeye dönüştüğünü de gözlemlemişlerdir. Bu maddenin daha sonra celse odasında beliren figürlerin yapımında kullanıldığını da anlamışlardır. Yapılabilecek daha kesin bilimsel gözlemler bile ancak bu öncülerin söylediklerini doğrulamakla kalacaktır.

Birkaç örnek vermek gerekirse: Yargıç Peterson, 1877'de W. Lawrence'ın medyumluğundan bahsederken, medyumun yan tarafından çıkıyormuş gibi görünen ve yavaş yavaş elle tutulur bir insan gövdesine dönüşen "yumuşak bir bulut" gördüğünü belirtir. Ayrıca "bir ışık topu"nun nasıl bir insan figürüne dönüştüğünü anlatır [*Essays from the Unseen*]. James Curtis, 1878'de Avustralya'da Slade ile birlikte, tamamen cisimleşmiş bir figürün görünümüne hazırlık olarak oluşan ve yerde biriken "bulut benzeri, beyazımsı gri bir buhar" görmüştür. Alfred Russel Wallace, Dr. Monck'la birlikteyken gördüğü "beyaz bir tülün" nasıl yavaş yavaş "bulutlu bir sütun" haline geldiğini aktarıyor. Bu aynı ifade, "bulutlu sütun", Bay Alfred Smedley tarafından medyum Williams vasıtasıyla John King tezahür ettiğinde de kullanılmıştır, ayrıca bundan "hafif aydınlatılmış bir bulut" olarak bahseder. Aynı şekilde Sir William Crookes da D. D. Home vasıtasıyla, yoğunlaşarak mükemmel tarzda şekillenmiş bir el halini alan "parlak bir bulut"tan söz eder. Bay E. A. Brackett,

1885'te Amerika Birleşik Devletleri'nde medyum Helen Berry vasıtasıyla, bir, bir buçuk metre fit yüksekliğe kadar çıkan ve genişleyen "küçük, beyaz, bulut benzeri bir madde" görür ve sonra narin bedeniyle rehber ruh Bertha bu maddenin içinden öne doğru çıkar [*Materialized Apparitions*, s. 106]. Bay Edmund Dawson Rogers, 1885'te Eglinton'la gerçekleştirilen bir celseden bahsederken, medyumun yan tarafından "kirli beyaz görünümlü bir madde"nin sallanıp titreşerek ortaya çıktığını gördüğünü söyler. Bournemouth'tan Bay Vincent Turvey de medyumdan çıkan "kırmızı, yapışkan bir madde"den söz ediyor [*Beginnings of Seership*, s. 55]. Madam d'Esperance "Sanki cildimin gözeneklerinden ince iplikçiklerin çekildiğini hissediyordum" diyor [*Shadow Land*, s. 229]. Bu harika materyalizasyon medyumu tarafından yapılan bu izah özellikle ilgi çekicidir çünkü Dr. Crawford'un araştırmaları ve "ruhsal çubuklar" ve "toz benzeri maddeler" şeklindeki tasvirleriyle örtüşmektedir. *The Spiritualist*'te, maddileşmiş ruh Katie King'in Bayan Florence Cook aracılığıyla kendini gösterirken, "Formun, medyuma bulutlu, hafifçe parlayan iplikçik benzeri uzantılarla bağlı olduğunu" okuyoruz [*Spiritualist*, 1873, s. 83].

Bu kısa referanslara bir ek olarak, ektoplazmanın oluşumuyla ilgili üç tecrübeyi daha ayrıntılı verelim. Madam d'Esperance'ın celse hazirunundan biri şu tasviri yapıyor:

> İlk önce, kabinin önündeki zeminde beyaz bir şeyin ince, bulutlu bir parçası görülür. Daha sonra yavaş yavaş genişler, kendini gözle görülür bir şekilde hareketli bir muslin parçasıymış gibi uzatır, sonra kendi üzerine katlanarak yerden yukarı doğru bir metreye kadar büyür ve birkaç santim –belki on beş santim ya da daha fazla– bir derinlik kazanır. Derken sanki altında bir insan kafası varmış gibi, merkezden veya yakınından yavaşça yükselmeye başlar, bu esnada bulutlu tabaka gizemli bir şekilde yükselen kısmın etrafında katlar teşkil ederek daha fazla

muslin görünümü almaya başlar. Bir metre kadar olduğunda, sanki altında bir çocuk varmış gibi görünür ve sanki altındaki bir şey tarafından manipüle ediliyormuş gibi kollarını her yöne hareket ettirir. Yükselmeye devam eder, bazen eskisinden daha yükseğe çıkmak için biraz alçalır, bu durum bir buçuk metre yüksekliğe ulaşana kadar devam eder ve bu sırada form, sanki üzerindeki kumaş benzeri şeyin kıvrımlarını düzeltiyormuş gibi görünür. Sonra kollar başın oldukça üzerine yükselir ve bulutsu ruhsal örtü yığınından dışarı doğru uzanır. Ardından Yolande, peçesi açık, zarif ve güzel, karşımızdadır. Yaklaşık bir buçuk metre boyundadır, türban benzeri bir başlığı vardır, tam önümüzde durmaktadır. Uzun siyah saçları omuzlarına ve sırtına dökülmüştür. Beyaz, peçe benzeri örtüsünü, daha rahat olmak için omzuna atar veya tekrar ihtiyaç duyana kadar halının üzerine bırakır. Tüm bunların gerçekleşmesi on ilâ on beş dakika sürer [***Shadow Land***, E. d'Esperance, 1897, s. 254-5].

İkinci anlatım Bay Edmund Dawson Rogers'a aittir. Celsede medyum Bay Eglinton hariç, hepsi iyi tanınan on dört kişinin hazır bulunduğunu ve ortamdaki ışığın, raporu yazanın "odadaki herkesi ve her şeyi açıkça gözlemleyebilmesi" ve "form" önünde belirdiğinde "her özelliğini belirgin bir şekilde not alabilmesi" için yeterli olduğunu belirtiyor. Bay Eglinton trans halinde beş dakika boyunca odada, hazirunun arasında volta atmış ve sonra..

..kirli beyaz görünümlü bir madde yan tarafından yavaşça çıkarak sol yanından zeminde birikmeye başlamıştı. Zemindeki beyaz madde kütlesinin genişliği artıyor, nabız gibi atmaya ve yukarı ve aşağı hareket etmeye başlıyordu, ayrıca sanki altındaki bir gücün itişiyle bir yandan diğer yana sallanmaktaydı. Bu maddenin yüksekliği yaklaşık bir metreyi buldu ve kısa bir süre sonra "form" hızla ve sessizce tam boyuna ulaştı. Bay Eglinton elinin hızlı bir hareketiyle "formun" başını kaplayan beyaz malzemeyi çekti ve omuzlarının üzerine düşürdü, böylece bu kısım ruhsal ziyaretçinin

> giysisinin bir parçası oldu. Sonra bağlantı parçası (medyumun yanından çıkan beyaz görünümlü kısım) koptu ya da görünmez oldu ve "form" Bay Everitt'e doğru ilerledi, onunla el sıkıştı ve hazirundakilerin de yanına giderek hemen herkese aynı şeyi yaptı [*Life and Experience*, s. 58].

Bu celse 1885'te Londra'da gerçekleştirilmişti. Son anlatım, 1905'te Cezayir'de o zamanlar Marthe Beraud olarak bilinen Eva C. isimli medyum bayanla yapılan bir celseden alınmıştır. Madam X. şunları aktarıyor:

> Marthe bu celsede kabinde yalnızdı. Yaklaşık yirmi beş dakika bekledikten sonra perdeyi sonuna kadar bizzat açtı ve sonra sandalyesine oturdu. Neredeyse anında -Marthe oturanların tam görüş alanındayken, elleri, başı ve vücudu açıkça görülebiliyorken- beyaz, şeffaf görünümlü bir şeyin yavaş yavaş ona yaklaştığını gördük. Önce Marthe'nın sağ dirseğinin yanında büyük, bulutlu bir parçaya benziyordu ve vücuduna bağlı gibi görünüyordu; çok hareketliydi ve hızla hem yukarı hem de aşağı doğru büyüyerek, sonunda Marthe'nın başının yaklaşık altmış santim yukarısından ayaklarına kadar uzanan, biraz şekilsiz, bulutlu bir sütun görünümünü aldı. Ne elleri ne de başı ayırt edebiliyordum; gördüğüm şey, yavaş yavaş yoğunlaşan, değişen parlaklıkta beyaz, yumuşacık bulutlara benziyordu ve bunlar sanki –benim için görünmez olan– bir beden etrafında yoğunlaşıyor gibiydiler [*Annals of Psychical Science*, Cilt II, s. 305].

Burada, yıllar önceki celselerden yaptığımız alıntılarla harika bir şekilde örtüşen bir durum var. Kırk ve elli yıl önce spiritüalist çevrelerde ektoplazmanın görünümüne ilişkin olarak yapılan açıklamaları incelediğimizde ve bunları günümüzdekilerle karşılaştırdığımızda, daha önceki sonuçların ne kadar daha zengin olduğunu görüyoruz. O zamanlar birçok modern ruhsal araştırmacının görüşüne göre "bilimsel olmayan" yöntemler revaçtaydı. Fakat daha önce-

ki araştırmacılar en azından bir altın kuralı gözardı etmemişlerdi. Onlar medyumu bir sevgi ve sempati atmosferiyle çevrelediler. *The Spiritualist*'te yayınlanan bir baş makalede İngiltere'de meydana gelen ilk materyalizasyonlar hakkında şunlar yer alıyor:

> Gözlemcilerin psikolojik hallerinin çalışmalara etkisi, materyalizasyon celselerinde çok belirgin bir hal alır. Aşırı dünyevi ve şüpheci tavırlı insanlar cılız tezahürlerle karşılaşırlar; o zaman odada beliren ruhlar genellikle solgun, hayaletimsi bir görünüme sahip olurlar; ortamdaki güç yeterli olmadığında bu duruma sıkça rastlanır [Bu, Eva C. ile yapılan celselerde beliren birçok yüzün son derece net bir açıklamasıdır.] Medyumun, kendisini aralarında tamamen mutlu hissettiği bir hazirunun olduğu durumlarda ise en berrak ve güzel tezahürler ortaya çıkmaktadır. Spiritüel fenomenler sabit yasalar tarafından yönetilse de bu yasalar pratikte o şekilde çalışır ki, Spiritüalizm şüphesiz özel insanlara sunulan özel bilgiler halini almaktadır [1873, s. 82-3].

"Materyalizasyon Fenomenleri" adlı olağanüstü kitabın yazarı Bay E. A. Brackett, aynı gerçeği başka bir şekilde ifade ediyor. Görüşü, elbette, sözde bilim çevrelerinde alay konusu olacaktır ancak derin bir gerçeği bünyesinde barındırıyor. Buradaki sözlerini birebir kelime manasıyla almaktan ziyade, ifadelerinin özüne bakmak gerekir:

> Bize başka bir hayatın ihtişamının kapısını açan anahtar saf şefkattir; çocuğunu bağrına basan anneninki kadar basit ve güven verici bir şefkat. Entelektüel kazanımlarıyla övünenler için bu, daha yüksek yetenekler olarak adlandırdıkları şeyleri kullanmaktan vazgeçmek gibi görünebilir belki. Oysa durum asla böyle değildir; samimiyetle ve çekinmeden söyleyebilirim ki, bu bilgi yoluna girene kadar ben de bu konularda hiçbir şey öğrenmemiştim. Fakat bu bilgiler mantığımı ve yargımı bulandırmak yerine, zihnimi önümde olup

> bitenlere dair daha net ve daha akıllıca bir algıya açtılar. İsa'nın öğretilerini her şeyden çok ebedi güzellikle taçlandıran bu yumuşak huyluluk, bu sevgi dolu nezaket ruhu, tam ifadesini bu varlıklarla olan birlikteliğimizde bulmalıdır.

Bu pasajdan yola çıkarak yazarın herhangi bir sahtekar medyumun kolayca kandırabileceği zavallı, saf bir budala olduğunu düşünecek olan varsa, onlara mükemmel kitabını incelemelerini tavsiye ederim; durumun bunun tam tersi olduğunu çabucak anlayacaklardır. Üstelik yöntemi işe de yaramıştı. Materyalize olan bir ruhun verdiği tavsiye üzerine, tüm çekingenliğini bir kenara bırakmaya ve "bu formları, uzaktan gelen ve bana ulaşmak için bu kadar çok uğraşan sevgili vefat etmiş arkadaşlar olarak selamlamaya" karar verdiğinde, hâlâ şüphe ve şaşkınlıkla mücadele etmekteydi. Fakat değişim, bir anda geldi.

> O andan itibaren, canlılıktan yoksun gibi görünen formlar, olağanüstü bir güçle canlandılar. Beni selamlamak için ileri atıldılar; narin kollar beni sarmıştı; araştırmalarım sırasında neredeyse dilsiz gibi duran formlar artık özgürce konuşuyorlardı. Gerçekten ziyade bir maske karakteri taşıyan yüzler, şimdi güzellikle parlıyordu. Yeğenim olduğunu iddia eden kişi, beni saygılı jestlerle adeta boğdu. Kollarını bana doladı ve başını omzuma yasladı, sonra yüzüme bakarak "Artık hepimiz sana böyle yaklaşabiliriz" dedi.

Eva C.'nin eski tarzda spiritüel bir celsenin sevgi dolu atmosferinde güçlerini sergileme şansı bulamamış olması çok yazık. O zaman çok farklı türde materyalizasyonlar elde edilebilirdi, bundan hiç şüphemiz yok. Bunun bir kanıtı olarak Madam Bisson, bir aile ortamında yaptığı çalışmalarda, bilimsel araştırmacıların kobay yöntemleriyle asla elde edilemeyen harika sonuçlar alıyordu.

Bilimsel bir özenle araştırıldığı söylenebilecek ilk materyalizasyon medyumu Eva ya da genellikle bilindiği ismiyle

Eva C. idi; soyadı Carriere idi. 1903'te Profesör Charles Richet tarafından Cezayir'deki Villa Carmen'de bir dizi celsede incelendi ve Richet, onun bedeninden çıkıyor gibi görünen tuhaf beyaz maddeyi tanımlamak için "ektoplazma" kelimesini ilk icat eden kişi oldu. Eva o sırada on dokuz yaşındaydı ve uzun yıllar süren kısıtlayıcı araştırmalar yüzünden daha sonraki dönemde yavaş yavaş tükenecek olan güçlerinin zirvesindeydi. Richet'nin elde ettiği sonuçlara şüphe düşürmek ve materyalize olmuş figürlerin aslında kılık değiştirmiş işbirlikçileri olduğunu iddia etmek üzere bazı girişimlerde bulunuldu, ancak nihai cevap, deneylerin kilitli kapılar ardında gerçekleştirildiği ve benzer sonuçların o zamandan beri birçok kez elde edildiğidir. Profesör Richet'in bu haksız ve sinir bozucu eleştiriye maruz kalması ise aslında ilahi adalet olarak tanımlanabilir; zira *Otuz Yıllık Ruhsal Araştırma* adlı büyük kitabında, medyumlara karşı çok haksızca davranmış, haklarında anlatılan her olumsuz hikayeye itibar etmiş ve sürekli olarak itham edilmekle mahkum edilmenin aynı şey olduğunu düşünerek buna uygun şekilde hareket etmiştir.

"*Ruhsal Bilim Yıllıkları*"nda yayınlanan ilk raporlarında Richet, kendisini "Bien Boa" olarak adlandıran bir adamın somutlaşmış formunun Eva C. aracıyla ortaya çıkışını uzun uzadıya anlatır. Profesör, bu formun canlı bir insanın tüm özelliklerine sahip olduğunu söyler. "İnsan gibi yürüyor, konuşuyor, hareket ediyor, nefes alıyor. Vücudu dirençli ve belirli bir kas kuvveti var. Karşımdaki ne bir mağaza mankeni ne oyuncak bebek ne de aynadan yansıyan bir görüntü; tıpkı yaşayan bir adam. Ve aşağıda sıralayacağım iki hipotezden biri veya diğerinden başka her türlü varsayımı kararlılıkla bir kenara bırakmamız için geçerli nedenlerimiz var: Bu ya bütün yaşamsal özelliklere sahip bir hayalettir ya da bir hayalet rolünü oynayan canlı bir kişidir." Sonra da bunun bir

kılık değiştirme vakası olma olasılığını reddetmesi için geçerli nedenlerini ayrıntılı olarak sunuyor [*Annals of Psychical Science*, Cilt II, s. 273].

Resim 4. Madam Juliette Bisson

Sözkonusu formu tasvir ederken şunları söylüyor:

> Bien Boa tam aramıza gelip durmaya çalışıyor sanki ama aksak, tereddütlü bir yürüyüşü var. Yürüyor mu süzülüyor mu anlayamadım. Bir anda düşecekmiş gibi sendeliyor, tek bacağı üzerinde durmaya çalışıyor gibi ama bacağı kendisini taşıyamıyor (burada kendi izlenimimi aktarıyorum). Sonra kabinin perdesine doğru gidiyor. Anladığım kadarıyla perde-

> yi açma gereği bile duymadan birdenbire zemine doğru batıyor ve yerde gözden kayboluyor. Aynı anda yere atılan bir cismin çıkardığına benzeyen bir "klak, klak" sesi duyuluyor.

Bütün bunlar olurken kabindeki medyum başka bir gözlemci tarafından, *Revue du Spiritisme*'in editörü Gabriel Delanne tarafından gözlem altında tutulmaktadır. Richet devam ediyor:

> Çok kısa bir süre sonra (iki, üç veya dört dakika) perdelerin açılmasıyla, yerde, General'in [hazirundan biri] ayaklarının dibinde, yine aynı beyaz yuvarlağı (başını?) görüyoruz; hızla ve oldukça düz bir şekilde yukarı doğru hareket ediyor, bir adamın boyuna yükseliyor, sonra aniden aynı "klak, klak!" sesini işitiyoruz, tıpkı yere düşen bir gövde gibi. General bu form düşerken bacağına şiddetle çarpan uzuvları hissettiğini söylüyor.

Figürün aniden ortaya çıkıp kaybolması, zemindeki bir kapı yardımıyla yapılan illüzyon numaralarına o kadar çok benziyordu ki, ertesi gün Richet taş döşemeli zemini ve ayrıca alt kattaki araba kulübesinin çatısını ayrıntılı bir şekilde inceledi fakat herhangi bir iz bulamadı. Bu iddiaları içeren saçma söylentilere bir son vermek üzere daha sonra binanın mimarından bir de belge aldı.

Ruhçuluğun ilk dönemlerine ait tezahürlerin bu kayıtlarına olan ilgi, söz konusu medyumun o sıralarda tam materyalizasyonlar elde edebilmesi yüzünden son derece fazlaydı, fakat daha sonraki bir tarihte Paris'te gerçekleştirilen celselerde bu türden tezahürler son derece nadir olarak görüldü.

Bien Boa ile yapılan ilginç bir deney, nefesinde karbondioksit olup olmadığını görmek için bir baryum monoksit suyu şişesine solumasını sağlamaya çalışmaktı. Form kendisinden isteneni güçlükle yaptı ve sıvı, beklenen reaksiyonu verdi. Bu deney sırasında, medyum ve onunla birlikte kabinde oturan bir yerli kızın formları da açıkça görülmüştü.

Richet bu deney sırasında geçen eğlenceli bir olaydan bahseder. Baryum monoksit suyu beyaza döndüğünde, hazirun "Bravo!" diye bağırır. Bunun üzerine perdenin açılmasıyla birlikte Bien Boa tekrar ortaya çıkar ve tıpkı tiyatrodaki bir aktör gibi eğilerek oradakileri üç kere selamlar.

Richet ve Delanne, Bien Boa'nın birçok fotoğrafını çektiler ve bunlar Sir Oliver Lodge tarafından, gördüğü en iyisi fotoğraflar olarak tanımlandı. Bunlarla ilgili çarpıcı bir özellik, medyumun bir kolunun düz, yassı bir görünüm sergilemesidir; kısmi materyalizasyon sürecine işaret eden bu duruma Madam d'Esperance'ın çalışmalarında da rastlanmış ve iyi şekilde gözlemlenmiştir. Richet keskin bir şekilde şunları tespit eder: "Kıyafetin kol kısmının bu şekilde boş oluşu bir sahtekarlığı göstermek şöyle dursun, tam tersine, ortada hiçbir sahtekarlık olmadığını kanıtlamaktadır, bunu kesin olarak söylemekten çekinmiyorum. Bu durum ayrıca, bizatihi medyumun bile farkına varamadığı bir tür madde ayrışmasını, çözünmesini işaret etmektedir" [*Annals of Psychical Science*, Cilt II, s. 238].

Richet daha önce sözü edilen son kitabında, Villa Carmen'de gördüğü muhteşem bir materyalizasyondan ilk kez söz etmiştir:

> Perdeler kapatılır kapatılmaz tekrar açıldılar ve aralarında, sarı saçlarını ve başının tepesini saran yaldızlı bir kurdele ya da tacı olan genç ve güzel bir kadının yüzü belirdi. İçtenlikle gülüyor ve çok eğleniyor gibi görünüyordu; gülüşünü ve inci gibi dişlerini hâlâ canlı bir şekilde hatırlıyorum. Korkutmaca oynayan bir çocuk gibi, iki ya da üç kez başını perdelerin arasından çıkarıp tekrar gizlendi.

Richet'ye ertesi gün yanında bir makas getirmesi söylendi, çünkü bir Mısır kraliçesi olduğu belirtilen bu kadının saçının bir tutamını kesmesine izin verilecekti. O da öyle yaptı.

> Mısır kraliçesi geri döndü, ancak bu sefer sadece başının tepesini gösterdi, çok açık ve gür saçları vardı. Telaşla makası getirip getirmediğimi sordu. Sonra uzun saçlarının bir kısmını avucumun içine aldım, ama perdenin arkasına sakladığı yüzünü güçlükle ayırt edebilmiştim. Tam biraz yukarıdan biraz saç kesmek üzereydim ki perdenin arkasından uzanan sert bir el elimi tutarak biraz aşağı indirdi, benimkini indirdi, böylece ucundan sadece on beş santim kadar kestim. Bunu yaparken oldukça yavaş davrandığım için kısık bir sesle "Çabuk! Çabuk!" dedi ve ortadan kayboldu. Elimdeki saça baktım; çok ince, ipeksi ve boyasızdı. Mikroskobik inceleme gerçek saç olduğunu gösterdi ve bana, böyle bir peruğun bin franka mal olacağı söylendi. Marthe'nın saçları çok koyu renklidir ve oldukça kısadır [*Thirty Years of Psychical Research*, s. 508].

Bu arada, medyum tarafından yapılan sözde aldatma itirafına ilişkin gazetelerde çıkan haberleri Profesör Richet'nin "aşağılık hikayeler" olarak adlandırdığını ekleyelim. Ayrıca General Noel'in emrindeki bir Arap arabacının, Villa Carmen'de tezahür eden formu aslında kendisinin oynadığını söylediği de iddia edilmiştir. İkincisi ile ilgili olarak şunları belirtelim; söz konusu şahıs hiçbir zaman celse odasına kabul edilmemişti. Birinci iddiaya gelince; zaten medyumun kendisi, suçlamayı alenen reddetmiştir. Richet, böyle durumlarda suçlama doğru olsa bile, ruhsal araştırmacıların, yalnızca medyumların istikrarsızlığını gösteren bu tür ifşaatları nasıl değerlendireceklerini iyi bildiklerini ifade eder. Özetle şunları söylüyor:

> Marthe Beraud vasıtasıyla gerçekleşen materyalizasyonlar en yüksek öneme sahiptir. Bunların genel oluşum süreçlerini gösteren sayısız olgu elde ettik ve metapsişik bilime tamamen yeni ve öngörülemeyen veriler sağladık.

Richet'nin nihai düşüncesi budur.

Ektoplazma üzerinde ilk uzun süreli sistematik araştırmayı ise tanınmış biri olan Adolphe Bisson'ın dul eşi Madam Bisson adlı bir Fransız bayan üstlenmiştir. Madam Bisson'ın, bilim tarihinde hemşerisi Madam Curie'nin yanında yer alması muhtemeldir. Madam Bisson'ın, Cezayir deneylerinden sonra alışıldık hoşgörüsüzlüğe ve zulme maruz kalan medyum Eva üzerinde önemli bir kişisel etkisi vardı. Onu himayesine almış ve geçimini sağlamıştır. Daha sonra, beş yıl süren ve son derece sağlam sonuçlar veren bir dizi deneye başladı ki, gelecekte bir değil birkaç bilim, kökenini bu deneylerden alabilir. Bu deneylerde Münih'ten bir Alman bilim insanı olan Dr. Schrenck Notzing ile bir araya geldiler. Notzing'in adı daha sonra sürekli olarak ektoplazmaya dair orijinal araştırmaları ile anılacaktı. İkili, çalışmalarını 1908 ile 1913 yılları arasında sürdürdüler ve bunlar Madam Bisson'ın *"Les Phenomenes dits de Materialisation"* (Materyalizasyon Fenomenleri] adlı kitabında ve Schrenck Notzing'in İngilizce'ye çevrilen yine aynı isimli kitabında (*Phenomena of Materialisation*) araştırmacıların değerlendirmesine sunuldu.

Kullandıkları yöntem, Eva C.'nin kontrol altında tüm kıyafetlerini değiştirmesini sağlamak ve ona düğmesiz ve arkadan bağlanan bir elbise giydirmekti. Sadece elleri ve ayakları serbestti. Daha sonra, başka hiçbir zaman giremediği deney odasına alınıyordu. Bu odanın bir ucunda, arkadan, yanlardan ve üstten perdelerle kapatılmış, sadece önü açık küçük bir boşluk vardı. Buna kabin deniyordu ve amacı ektoplazmik buharı konsantre etmekti.

Alman bilgin, elde ettikleri ortak sonuçları açıklarken şöyle diyor: "Bilinmeyen bir biyolojik süreçle, medyumun gövdesinden, canlı bir maddenin bazı özelliklerine sahip olan başta yarı-sıvı gibi görünen bir materyalin geldiğini

çok sık olmak üzere saptayabildik. Bu maddenin değişme, hareket etme ve belirli biçimler alma gücüne sahip olduğu anlaşılıyordu." Şöyle ekliyor: "Çeşitli ve çok katı koşullar altında yapılan zahmetli testler sırasında yüzlerce kez doğrulanmış olmasaydı, o zaman bu olguların gerçekliğinden şüphe duyulabilirdi belki." Söz konusu maddeyle ilgili olarak iki kuşak boyunca hemen herkesin alaycılığına sabırla katlanmış olan o ilk spiritüalistlerin haklı olduğunun, bundan daha eksiksiz bir ifadesi olabilir mi? Schrenck Notzing kitabının önsözünü, meslektaşını yürekli olmaya teşvik ederek bitiriyor. "Ahmakça saldırılar, korkakça iftiralar, gerçeklerin yanlış tanıtılması, kötü niyetli kişilerin saldırıları veya herhangi bir diğer yıldırma teşebbüsü yüzünden, bilime yeni bir alan açma çabalarınızda cesaretinizin kırılmasına asla izin vermeyin. Açtığınız yolda Faraday'ın 'Hiçbir şey gerçek olamayacak kadar şaşırtıcı değildir' sözlerini düşünerek her zaman ilerlemeye devam edin."

Bu çalışmaların sonuçları, kayıtlarına sahip olduğumuz herhangi bir araştırma serisinin en dikkate değerlerinden biridir. Bu olağanüstü jelatinimsi maddenin medyumun ağzından, kulaklarından, burnundan, gözlerinden ve derisinden sızdığı çok sayıda yetkili tanık tarafından ifade edilmiş ve fotoğraflarla da doğrulanmıştır. Resimler tuhaf ve tiksindiricidir belki, ancak tabiatın diğer birçok süreci de bizim gözümüze öyle görünüyor. Bu damarlı, yapışkan şeyin çeneden buz sarkıtları gibi sarktığını, vücudun üzerine damladığını ve ön kısımda beyaz bir önlük oluşturduğunu veya yüzün deliklerinden şekilsiz topaklar halinde çıktığını görebilirsiniz. Dokunulduğunda veya üzerine aşırı ışık tutulduğu zaman tıpkı bir ahtapotun dokunaçlarını geri çektiği kadar hızlı bir şekilde medyumun bedenine geri döner. Eğer tutulur ve sıkıştırılırsa, medyum yüksek sesle bağırır.

Giysilerin arasından dışarı taşar ve üzerlerinde neredeyse hiç iz bırakmadan tekrar kaybolur. Bir celsede medyumun onayı ile küçük bir parçasını keserek aldık. İçine koyduğumuz kutuda kar gibi eridi, geride sadece nem ve mantardan gelmiş olabilecek bazı büyük hücreler bıraktı. Mikroskop ayrıca, bu maddenin içinden çıktığı mukoza zarındaki epitel hücrelerini de ortaya çıkardı.

Ektoplazma denen bu tuhaf şeyin tezahürü, bu deneylerin devrimsel ve çığır açıcı niteliğini göstermek bakımından tek başına yeterlidir, ancak bundan sonrası çok daha tuhaftır ve her okuyucunun kafasındaki şu soruyu yanıtlayacaktır: "Bütün bunların ruhlarla ne ilgisi var?" İnanılmaz bir görüntüsü olan bu madde, oluştuktan sonra, bazı medyumlarda -Eva onlardan biridir- belirli şekillere dönüşmesi ve bu şekillerin insan uzuvları ve insan yüzleri halini alması, ilk başta yassı, iki boyutlu görünürken, sonra kenarlarının daha belirginleşip hacim kazanması ve nihayet medyumdan biraz uzaklaşarak eksiksiz formlar oluşturması söz konusudur. Fotoğrafların çoğu, genellikle dünyadaki hallerinden çok daha küçük olan bu garip hayaletleri göstermekte. Bu yüzlerin bazıları muhtemelen Eva'nın beynindeki düşüncelerin görünür hal almak suretiyle düşünce-formları oluşturduklarını gösteriyor; nitekim bunlardan bazıları ile medyumun daha önce görüp hafızasında saklamış olduğu bazı resimler arasında açık bir benzerlik tespit edilmiştir. Örneğin bıyıklı, son derece huysuz bir görüntüsü var ve Başkan Wilson'a benziyor, diğeri ise Mösyö Poincare'nin kötü bakışlı bir tasvirini andırıyor. Bu fotoğraflardan biri medyumun başının üzerinde duran ve basılmış haldeki "Miroir" kelimesini gösteriyor; bazı eleştirmenler medyumun bu isimdeki dergiyi gizlice içeri sokup sonra gösterdiğini iddia ettiler, ancak böyle bir eylemin ne gibi bir amacı olabileceği-

ni kimse açıklamadı. Medyumun izahı ise, bu dergi parçasını rehber varlıkların bir şekilde, muhtemelen "apor" yoluyla getirdikleri ve böylece, celselerde tezahür eden yüzlerin ve figürlerin asıl değil, tıpkı aynada görülen imgeler gibi olduğu fikrini iletmek istedikleriydi.

Bu noktada bile okuyucu söz konusu olayların Spiritüalizm ile bariz bir bağlantısını görmeyebilir, ancak, bir sonraki aşamada ne demek istediğimiz netleşecektir. Eva medyumluğunun zirvesindeyken eksiksiz bir insan figürünün maddeleşmesini sağlamıştı ama medyumsal yeteneğinin böyle çok güçlü olması ancak uzun aralıklarla gerçekleşiyordu ve üstelik bunun, medyumun sağlığını olumsuz yönde etkilediği de anlaşılmıştı. Söz konusu figür ölmüş bir kişiye benzemekteydi, onu medyuma bağlayan kordon [ektoplazmik uzantı] gevşediğinde ise, artık söz konusu merhuma benzemez oluyordu, sonra sanki bu imgeye bir yaşam nefesi üfleniyor ve böylece hareket etmeye, konuşmaya ve içindeki ruhun duygularını ifade etmeye başlıyordu. Bisson zabıtlarının son kısmında şunlar yazar: "Bu celselerden beri ve birçok kez, söz konusu hayalet, bütün bir beden halinde kendini gösterdi, kabinden çıktı, konuştu ve Madam Bisson'ın yanına gelerek ona sarıldı. Onu yanağından öptüğünü duyduk." Bundan daha garip bir şekilde biten başka bir bilimsel araştırma olmuş mudur acaba? Bu bize, en zeki materyalistlerin bile, bu tür olgulara, kendi teorileriyle tutarlı bir açıklama bulmalarının ne kadar imkansız olduğunu gösteriyor olabilir. Bay Joseph McCabe'in yakın zamanda yaptığı kamuoyu önündeki bir tartışmada öne sürdüğü tek şey, bunun bir gıda *regurgitation* [kusarak çıkarma] vakası olduğuydu! Anlaşılan o ki McCabe bazı deneylerde, ektoplazmanın akışını engellemeyecek şekilde medyumun yüzüne sıkı örülmüş bir tül takıldığından habersiz.

Bu sonuçlar, her ne kadar mümkün olan her şekilde kontrol edilse de yine de o kadar şaşırtıcıdır ki, sorgulayıcının, olgular tamamen teyit edilene kadar yargılamasını askıya alma hakkı vardır. Ama bu artık eksiksiz bir şekilde yapılmıştır. Dr. Schrenck Notzing Münih'e döndü ve orada başka bir medyum, materyalizasyon yeteneğine sahip Polonyalı bir hanım bulacak kadar şansı yaver gitti. Onunla birlikte, daha önce bahsettiğimiz kitapta kaydettiği bir dizi deney yaptı. Polonyalı medyum Stanislawa ile çalışarak ve Eva deneylerindeki aynı katı yöntemleri kullanarak tamamen aynı sonuçları elde etti. Kitabı Madam Bisson'ınkinden de fazla önem arz ediyor, çünkü Paris deneyleri aktarıyor ama kitabın en önemli kısmı 1912 yazında Münih'te yaptığı kontrol deneylerinin sağladığı doğrulamadır. Burada çektiği çeşitli ektoplazma fotoğrafları, daha önce çekilmiş olanlardan pek ayırt edilemezler, bu nedenle Eva'nın şu veya bu şekilde herhangi bir sahtekarlık yapmış olması teorisi, Stanislawa'nın da aynı sahtekarlığı yaptığını varsaymayı gerektirir. Üstelik birçok Alman gözlemci bu celseleri kontrol ettiler.

Schrenck Notzing, tipik Alman titizliğiyle Madam Bisson'dan daha derinlere iniyor. Materyalize olmuş formların birinden biraz saç almış ve bunu Eva'dan aldığı saçla (ki bu, Fransa'daki çalışmalarda yapılmıştı) mikroskobik olarak karşılaştırarak yaptığı birkaç test sayesinde, saçın aynı kişiden alınmış olamayacağını göstermiştir. Ayrıca küçük bir ektoplazma parçasının kimyasal analiz sonucunu da vermiştir; madde yakıldığında küle dönüşmüş ve tuhaf bir koku bırakmıştır. Bileşenleri arasında sodyum klorür (adi tuz) ve kalsiyum fosfat vardı. Sonunda medyumun ağzından dökülen ektoplazmanın bir sinematograf kaydını da elde etmeyi başarmıştı. Bunun bir kısmı kitabında verilmiştir.

Bu deneyler sırasında medyumun trans halinde oldu-

ğunu, fakat hareketsiz olmadığını belirtmek gerekir. Ayrı bir kişilik medyumu ele geçirmiş gibi görünüyordu, ki bu onun kendi ikincil kişiliklerinden biri olarak açıklanabileceği gibi, kaynağı dışarıda olan gerçek bir obsesyon olarak da açıklanabilir. Bu kişilik medyumu biraz sert bir şekilde eleştirme alışkanlığındaydı ve Madam Bisson'a onun, yani medyumun biraz disipline ihtiyacı olduğunu ve işine daha sıkı bir şekilde sarılması gerektiğini söylemişti. Bazen bu kişilik durugörü belirtileri sergilemiş, örneğin çalışmayan bir elektrik tesisatında neyin arızalı olduğunu doğru bir şekilde açıklamıştı. Eva'nın vücudundan gelen iniltiler ve itiraz eder tarzdaki homurdanmalar ise, söz konusu kişiliğin dışından gelen hayvan iniltilerine benziyordu.

Bu sonuçlar, adı ruhsal araştırmalar tarihinde sonsuza kadar yaşayacak olan Dr. Gustave Geley tarafından bir kez daha doğrulandılar. Dr. Geley, Annecy'de pratisyen hekimdi ve Lyon'daki akademik kariyerinin sunduğu yüksek vaatleri burada tamamen gerçekleşmişti. Yeni doğmakta olan bu bilime ilgi duydu ve Mösyö Jean Meyer tarafından akıllıca bir kararla *Institut Metapsychique* [Metapsişik Enstitüsü] başkanı olarak atandı. Çalışmaları ve yöntemleri takipçilerine her zaman örnek olacaktı ve kısa sürede sadece usta bir deneyci ve hassas bir gözlemci değil, aynı zamanda derin bir mütefekkir ve filozof olduğunu da gösterdi. *"Şuuraltından Şuura"* adlı harika kitabı muhtemelen zamanının çok ötesindedir. Tabii o da her yeni düşünce ormanında sert çalılıklar arasından geçerek ilerleyen ilk öncüleri rahatsız eden şu alışıldık sivrisineklerin bilindik hücumlarına uğramaktan kendisini kurtulamadı, ancak bütün bu hücumları cesaret ve sağlam bir mizah anlayışıyla karşıladı. Ölümü ani ve trajikti. Varşova'ya gitmişti ve medyum Kluski'den aldıkları bazı yeni ektoplazmik kalıpları getiriyordu. Ne yazık ki içinde

bulunduğu uçak düştü ve Geley öldü –ruhsal bilim için telafisi imkansız bir kayıp.

Resim 5. Dr. Gustave Geley

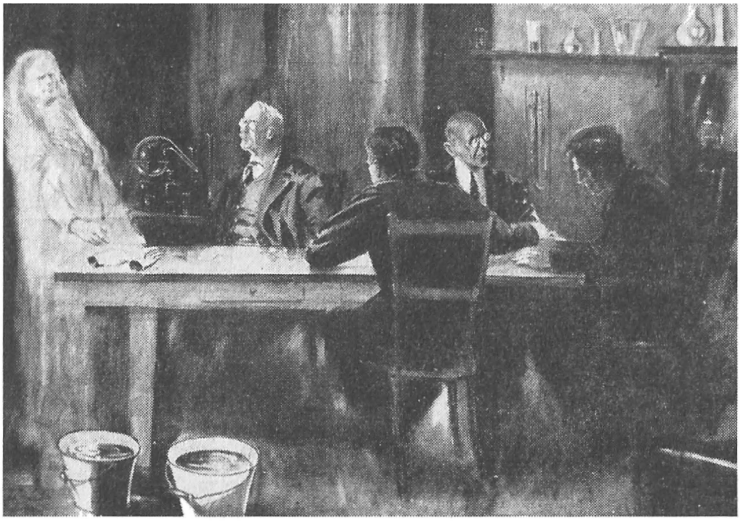
Fransız Hükümeti tarafından "kamu yararına" bir organizasyon olarak tanınan ve başkanlığını bizzat Dr. Gustave Geley'in yaptığı Institut Metapsychique komitesinde Profesör Charles Richet, İtalya Halk Sağlığı Bakanı Profesör Santoliquido, Fransa Enstitüsü'nden Kont de Gramont, Genel Tıp Müfettişi Dr. Calmette, Mösyö Camille Flammarion, eski Devlet Bakanı Mösyö Jules Roche, Lyon Hastanesi'nden Dr. Treissier gibi isimler yer alıyordu. Komiteye sonradan eklenenler arasında ise Sir Oliver Lodge, Profesör Bozza-

no ve Fransa Enstitüsü üyesi ve Sağlık Hizmetleri (Tarım) Genel Müfettişi Profesör Leclainche vardı. Enstitü, ruhsal araştırmalar için iyi bir laboratuvar ile donatılmıştı ve ayrıca bir kütüphanesi, okuma odası, konferans ve kabul salonları bulunmaktaydı. Enstitü'nün *La Revue Metapsychique* adlı dergisinde de, yapılan çalışmaların ayrıntılarına yer verilmekteydi.

Enstitü'nün çalışmasının önemli bir yönü, bilim ve edebiyatta önde gelen, tanınmış kişileri, yürütülen ruhsal araştırmalara bizatihi tanık olmaya davet etmiş olmasıdır. Yüzden fazla kişiye ilk elden kanıtlar sunuldu ve 1923'te, on sekiz seçkin tıp adamı da dahil olmak üzere otuz kişi, katı kontrol koşulları altında gördükleri tezahürlerin gerçekliğine tam olarak inandıklarını belirten bir beyanı imzalayarak, yayınlanmasına izin verdiler.

Dr. Geley daha evvel medyum Eva ile bir dizi oturum düzenlemiş ve bunlardan birine tanık olması için yüz bilim insanını çağırmıştı. Testleri o kadar katıydı ki, raporunu şu sözlerle tamamlamıştı: "Yalnızca sahtekarlık olmadığını söylemeyeceğim. Sahtekarlık olasılığının bile olmadığını söyleyeceğim." Geley bu çalışmayı bir kere daha gerçekleştirdi ve aynı sonuçlara ulaştı, ancak bu seferki deneylerde beliren görüntüler bazen çok güzel olan ve kendisi tarafından hiç tanınmayan kadın yüzleri şeklini aldı. Bunlar Eva'dan gelen düşünce formları olabilirlerdi, çünkü Geley, kaydettiği sonuçların hiçbirinde bu görüntülerin daha evvel dünyada yaşamış birine olan benzerliğini tespit edememişti. Ancak ortada Dr. Geley'in "Gördüklerimiz, materyalizm fikrini tamamen yok ediyor. Dünyada artık bu düşünceye yer yok" demesine yetecek kadar bulgu vardı. Bununla elbette Viktorya döneminin, düşüncenin tamamen maddenin bir sonucu olduğu şeklindeki eski moda materyalizmini kastediyor. Oysa

tüm yeni kanıtlar maddenin, düşüncenin sonucu olduğuna işaret ediyor. Bu noktada konuyu tartışabilmek ancak "peki kimin düşüncesi?" sorusu zemininde bir anlam taşıyabilir.

Resim 6. Paris Metapsişik Enstitüsü'nde Yapılan Deney

Dr. Geley, Eva ile yaptığı deneylerin ardından, Franek Kluski ile daha da harika sonuçlar elde etti. Bu Polonyalı medyumun celselerinde tezahür eden ektoplazmik figürler o kadar katı bir görünüm arz ediyordu ki, figürlerin ellerinin parafinle kalıpları alınabilmişti. Halen Londra'da sergilenen bu parafin eldivenlerin bilek açıklıkları o kadar küçüktür ki, normal bir elin, kırılgan kalıbı kırmadan geri çekilmesi mümkün değildir. Bu ancak demateryalizasyon [maddilikten çıkma] ile yapılabilirdi –başka bir yolu yoktu [Benzer kalıplar 59 Holland Park'taki Psychic College'da veya Abbey House, Victoria Street, Westminster'daki Psychic Museum'da görülebilir]. Bu deneyler, çok yetkin üç

isim olan Geley, Richet ve Count de Gramont tarafından yapıldılar. Ektoplazmik şekiller için alınan bu ve diğer kalıpların daha kapsamlı bir tartışması XX. Bölüm'dedir. Bunlar bu tür formlara dair bugüne kadar elde edilmiş en kalıcı ve yadsınamaz kanıtlar olmaları hasebiyle çok önemlidirler. Bunlara yönelik mantıklı bir eleştiri henüz yapılamamıştır.

Jean Guzik adlı bir başka Polonyalı medyum da Paris Enstitüsü'nde yine Dr. Geley tarafından test edildi. Materyalizasyolar birtakım ışıklardan ve ektoplazmik eller ve yüzlerden oluşuyordu. En sıkı denetim koşulları altında Paris'te, çoğu tamamıyla şüpheci olan otuz dört seçkin kişi, uzun ve ayrıntılı bir araştırmadan sonra, bu medyum aracılığıyla gözlemlenen fenomenlerin gerçekliğine ikna olduklarını beyan ettiler. Bunlar arasında Fransız Akademisi, Bilimler Akademisi, Tıp Akademisi üyeleri, tıp ve hukuk doktorları ve polis uzmanları vardı.

Ektoplazma çok değişken bir maddedir ve kendisini birçok şekilde ve farklı özelliklerle gösterebilir. Bu durum Belfast'taki Queen's Üniversitesi'nde Makine Mühendisliği Bölümü'nde Öğretim Üyesi olan Dr. W. J. Crawford tarafından gösterilmiştir. Medyum Bayan Kathleen Goligher ile 1914'ten 1920'ye kadar bir dizi önemli deney yaptı. "*Ruhsal Olguların Gerçekliği*" (1917), "*Ruhsal Bilimlerde Deneyler*" (1919) ve "*Goligher Grubunda Gözlemlenen Ruhsal Formlar*" (1921) adlı üç kitapta bunlar hakkında detaylı bilgiler sundu. Dr. Crawford 1920'de öldü, ancak arkasında bıraktığı ve orijinal, deneysel araştırmalarını anlattığı bu üç kitabında, ruhsal bilimi sağlam bir temele oturtmak bakımından çok kıymetli bilgiler yer alır.

Vardığı sonuçları tam olarak anlamak için bütün kitaplarını okumak gerekir, ancak burada kısaca şunu söyleyebiliriz; bu deneylerde masa levitasyonları, odanın zemininden

gelen vuruş sesleri ve celse odasındaki nesnelerin "ruhsal çubuklar" ya da son kitabında adlandırdığı gibi medyumun vücudundan çıkan "ruhsal yapılar" tarafından hareket ettirilmeleri gibi olgular gözlemlenmişti. Masa havaya kaldırılırken bu "çubuklar" iki şekilde iş görmektedir. Eğer masa hafif ise, çubuk veya yapı zemine değmez, ancak "bir ucundan medyumun gövdesine sıkıca sabitlenmiş, serbest veya hareketli ucuyla ise masanın alt yüzeyini veya bacaklarını kavrayan bir tür manivela" görevi görür. Ağır bir masa durumunda ise reaksiyon, medyumun gövdesine doğru olmak yerine, odanın zeminine uygulanır ve havaya kaldırılan masanın alt yüzeyi ile zemin arasında bir tür payanda oluşturulur. Medyum tartıya çıkarılmış ve masa havaya kaldırıldığında onun da ağırlığında bir artış gözlemlenmiştir.

Dr. Crawford ektoplazmanın oluşumunda işleyen sürece dair de ilginç bir hipotez ortaya koymuştur. Burada "operatörler" derken fenomenleri kontrol eden ruhsal varlıkları kastettiği anlaşılmalıdır:

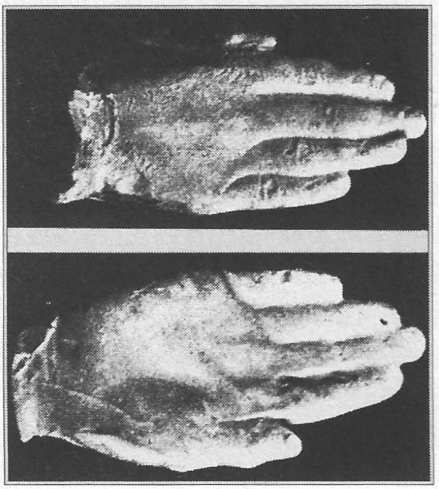
> Operatörler hazirunun beyinlerine ve dolayısıyla sinir sistemlerine etki ediyor. Hazirunun bileklerinden, ellerinden, parmaklarından veya başka yerlerinden, sinir sistemi yoluyla küçük partiküller, hatta moleküller alınıyor. Artık serbest olan bu küçük partiküllerin içinde önemli miktarda gizil [latent, potansiyel] enerji vardır. Bu enerji, temas ettiği herhangi bir insan sinir sistemi üzerinde reaksiyona girebilir. Bu enerjilenmiş partikül akışı, muhtemelen kısmen vücutlarının çevresinde olmak üzere hazirunun etrafında akar. Akış, hazirundakiler yoluyla kademeli olarak çoğalarak, medyuma yüksek derecede "gerginlik" ile ulaşır, ona enerji verir, ondan daha fazlasını alır, sonra hazirunun oluşturduğu halkayı tekrar geçer vb. Son olarak, "gerilim" yeterince büyük olduğunda, dolaşım süreci sona erer ve enerjilenen partiküller medyumun sinir sistemi üzerinde toplanır veya ona bağla-

> nır. Böylece medyum artık, enerjinin çekilebileceği bir rezervuar vazifesi görmektedir. Bu şekilde artık, gereken türde enerjinin, yani sinir enerjisinin iyi bir kaynağına sahip olan operatörler, medyumun gövdesine etki edebilirler. Medyum artık o şekilde yapılandırılmıştır ki, kendisine uygulanan sinirsel gerilim vasıtasıyla vücudundan alınan madde, geçici olarak olağan konumundan çekilerek celse odasına yansıtılabilir [*The Reality of Psychic Phenomena*, s. 243].

Bu muhtemelen, fiziksel fenomenlerin gözlemlendiği bir celsede neler olduğuna dair net bir açıklama yapmaya yönelik ilk teşebbüstür ve gerçekte neler olduğunu büyük bir doğrulukla tanımlamış olması mümkündür. Aşağıdaki alıntıda Dr. Crawford, daha önceki tarihlerde gözlemlenen ruhsal tezahürlerle yakın zamanlarda olanlar arasında önemli bir karşılaştırma yapmakta, ayrıca tüm ruhsal fenomenler için cesur ve kapsamlı bir teori ortaya koymakta:

> Beyazımsı, bulutsu görünümdeki bu maddenin yapısını dünyanın her yerinde birçok farklı medyumla elde edilen, tüm aşamalardaki materyalizasyon olgularının fotoğraflarıyla karşılaştırdım ve vardığım sonuç, bu maddenin, tüm bu materyalizasyon fenomenlerindeki maddeye çok fazla benzediği, neredeyse birebir aynısı olduğu yönündedir. Aslında bu beyazımsı, yarı saydam, bulutsu maddenin, fiziksel türden tüm ruhsal fenomenlerin temeli olduğunu söylemek çok yanlış olmaz. Bu maddeden bir miktar olmadan, hiçbir fiziksel fenomen mümkün değildir. Operatörler tarafından celse odasında tezahür ettirilen her türlü yapıya yoğunluk veren şey odur; uygun şekilde manipüle edildiğinde ve uygulandığında, söz konusu yapıların, aşina olduğumuz maddenin sıradan formlarıyla temas etmesini sağlayan şeydir. İster bu tür yapılar benim özellikle ilgilendiğim yapılara benzer olsun, isterse de eller veya yüzler gibi bedensel formların materyalizasyonları olsun durum değişmez. Ayrıca bana öyle geliyor ki, Doğrudan Ses olarak bilinen o tuhaf

fenomenin tezahürünün arkasında da aynı maddenin olduğu, önünde sonunda anlaşılacaktır. Yine, Ruh Fotoğrafçılığı olarak bilinen fenomen de temel olarak aynı şekilde izah edilebilir [*The Psychic Structures at the Goligher Circle*, s. 19].

Resim 7. Ektoplazmik Elin Plaster Kalıbı

Crawford, Belfast'ta ektoplazmik çubuklar üzerinde çalışırken, Dr. Geley de Eva C.'den elde edilen sonuçları yeni bir dizi deneyle kontrol etmekteydi. Gözlemlediği olaylarla ilgili bulgularını şöyle özetler:

> Medyumun gövdesinden bir madde yayılıyor, kendisini dışarılaştırıyor. İlk anda amorf veya polimorftur [biçimsiz veya çok biçimli]. Sonra bu madde çeşitli biçimler alıyor, ancak genel olarak az ya da çok bileşik organlar halinde tezahür ediyor. Şunları ayırt edebiliriz: (1) materyalizasyonun bir alt tabakası olarak madde; (2) bunun organize halde gelişimi. Büyüklüğü genellikle, bezelye büyüklüğünden beş franklık bozuk paraya kadar değişiyor; akışkan, beyaz ve parlak. Esas olarak sol tarafta, medyumun siyah elbisesi üzerinde dağınık haldedir. Medyumun tüm gövdesinden, ancak özel-

likle doğal deliklerden ve ekstremitelerden, başın tepesinden, göğüslerden ve parmak uçlarından yayılıyor. En kolay gözlemlenen en olağan orijin, ağızdır. Madde bazen sünek hamur gibi, bazen gerçek bir protoplastik kütle olarak, bazen çok sayıda ince iplik şeklinde, bazen çeşitli kalınlıklarda kordonlar halinde veya dar sert ışınlar gibi ya da geniş bir bant halinde tezahür ediyor. Bazen zar gibi, bazense kumaş. Belirsiz ve düzensiz ana hatları olan bir dokumaya benziyor. En ilginç görünümü saçaklar ve püsküllerle donatılmış ve ağa benzeyen geniş bir zar halini aldığında ortaya çıkıyor. Dışarılaştırılmış maddenin miktarı, geniş sınırlar içinde değişiyor. Bazı durumlarda, tıpkı bir manto gibi medyumu tamamen sarıyor. Beyaz, siyah veya gri olmak üzere üç farklı renge sahip olabiliyor. Beyaz renk, belki de en sık görülendir, çünkü en kolay gözlemleneni odur. Bazen üç renk aynı anda görünür. Maddenin görünürlüğü büyük ölçüde değişiyor ve art arda yavaş yavaş artabiliyor veya azalabiliyor. Dokunmak, insana çeşitli izlenimler veriyor. Bazen nemli ve soğuk, bazen viskoz ve yapışkan, daha nadiren kuru ve serttir. Bu madde hareketlidir. Bazen bir sürüngeni andıran hareketlerle medyumun omuzlarında, göğsünde veya dizlerinde yavaşça yukarı veya aşağı hareket eder. Bazen hareketleri ani ve hızlıdır. Şimşek hızıyla belirir ve kaybolur ve olağanüstü derecede hassastır. Işığa duyarlıdır.

Dr. Geley'in ustaca analiz ve tasvirinin sadece bir kısmını verebildik. Şu son pasaj da önemli bir hususla ilgilidir:

Materyalizasyon olgusunun tüm süreci boyunca ortaya çıkan ürün, medyumla bariz fizyolojik ve ruhsal bir bağlantı içindedir. Fizyolojik bağlantı bazen söz konusu yapıyı medyumla birleştiren ince bir kordon şeklinde algılanabilir; bu tıpkı embriyoyu annesine bağlayan göbek kordonu gibidir. Bu kordon görünmese bile, fizyolojik uyum her zaman çok yüksektir. Ektoplazma yoluyla alınan her izlenim, medyum üzerinde bir reaksiyona sebep olur ve bunun tersi de geçerlidir. Yapının duyum refleksi, medyumunkiyle birleşir; kısaca

ifade edecek olursak, her şey "ektoplazmanın, kısmen dışarılaştırmış medyumun kendisi olduğunu" kanıtlıyor.

Bu açıklamanın ayrıntıları bu bölümde daha önce verilenlerle karşılaştırılırsa, benzerlik noktalarının ne kadar çok olduğu hemen görülecektir. Temel bakımdan ektoplazma her zaman aynı olmuştur. Bu doğrulamalardan sonra, bu garip maddenin varlığını inkar eden şey artık şüphecilik falan değil, saf cehalettir.

Eva C. daha önce de belirtildiği gibi Londra'ya gelmiş ve Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin himayesinde otuz sekiz celse düzenlenmişti. Ancak rapor çok çelişkili ve yetersiz bir belgedir [*S.P.R. Proceedings*, Cilt XXXII, s. 209-343]. Dr. Schrenck Notzing ise başka bir ektoplazma medyumu bulmayı başarmıştı ve elde ettiği sonuçlar kabaca Paris'te elde edilenlere tekabül etmekteydi. Sözü eidlen medyum on dört yaşında bir delikanlı olan Willie S. idi. Dr. Schrenck Notzing onunla yaptığı çalışmalarda gözlemlediği ektoplazmayı yüzlerce seçkin gözlemciye gösterdi ve hiçbiri, kendi duyularıyla algıladıkları bu kanıtları inkar edemediler. Olumlu yöndeki beyanlarını imzalayanlar arasında Jena, Giessen, Heidelberg, Münih, Tübingen, Upsala, Freiburg, Basel ve diğer bazı üniversitelerin profesörleri veya eski profesörleri ile bir dizi tanınmış doktor, nörolog ve her alandan bilim insanları vardı.

O halde ektoplazmanın varlığından şüphe etmenin mümkün olmadığını söyleyebiliriz. Ancak, sipariş üzerine üretilebilen bir şey de değildir. Başarısız da olabilecek hassas bir işlemdir. Nitekim birkaç deneyci, özellikle Sorbonne'un küçük bir komitesi çalışmalarında başarısız oldu. Ektoplazmanın kimyasal değil, zihinsel ve ruhsal koşullara ihtiyacı olduğunu öğrendik ki bu da doğru insanlar ve doğru koşullar demektir. Uyumlu bir atmosfer ektoplazmanın tezahürüne yardımcı olurken, huysuz ve düşmanca bir atmosfer

rtaya çıkışını zorlaştıracak veya tamamen önleyecektir. Bu urum bize onun niteliklerini ve salt fiziksel bir maddeden lan farkını gösteriyor.

Peki nedir bu? Şekil alan bir madde. Şeklini belirleyen ey nedir o halde? Transtaki medyumun zihni mi? Gözlemilerin zihinleri mi? Yoksa bağımsız, başka bir zihin mi? Deneyciler arasındaki materyalist bir ekol, bu çalışmalarda eşfettiğimiz şeyin aslında normal bedenin olağanüstü ve izli bir özelliğinden ibaret olduğu konusunda ısrar etmekedir. Bendenizin de mensup olduğu diğer ekol ise keşfedien şeyin, tamamen yeni bir yaşam düzenine götüren zinirin bir halkası olduğunu söylemektedir. Ayrıca bu keşfin slında yeni bir şey olmadığı, Orta Çağ'ın eski simyacılarıın bile bilmediği herhangi yönünün de bulunmadığı eklenelidir. Bu çok ilginç gerçek, 1650'lerde yaşamış bir filozof lan Vaughan'ın eserlerinden bir dizi alıntı yapan Harvard Jniversitesi'nden Bay Foster Damon tarafından gösterilmiş e bu metinlerde filozofun "İlk madde" veya "Cıva" adı altına, vücuttan çıkan bir materyalden bahsettiği ve buna dair asvirlerinin, ektoplazmanın tüm özelliklerini taşıdığı gölmüştür. Bir yanda Katolik Kilisesi, diğer yanda Püritenerin cadı avcıları arasında kalan ruhsal araştırmacılar için ok zor zamanlardı onlar. İşte bu yüzden o günün kimyacılaı, bilgilerini fantastik adlar altında gizlediler ve sonuç olaak bu bilgiler zamanla ortadan kayboldu. Bu araştırmacıarın Güneş derken ruhsal rehberleri, Ay derken medyumu, ıteş derken mesmerik kuvveti ve Merkür derken de tezahür den ektoplazmayı kastettiklerini anladığımızda, bazı sırlaın anahtarına sahip oluruz.

Bendeniz ektoplazmayı çok kez buhar halinde, ancak alnızca bir kez katı formunda gördüm. Madam Bisson'ın rganize ettiği ve Eva C.'nin medyumluğunda gerçekleşen

bir celseydi bu. Bu garip, değişken madde, göbek kordonunu andıran bir uzantı şeklinde, medyumun alt karın bölgesinden çıkarak on beş santim kadar ilerledi. Işık, görülmesi için yeterliydi ve dokunduğum zaman titreyen ve büzülen canlı bir madde izlenimi vermişti. Hatta parmaklarımın arasında biraz sıkmama da izin verildi. Aldatma olması ihtimali kesinlikle yoktu. Ayrıca pek çok başka celsede, materyalize olan yüzleri veya figürleri gördüğümü de eklemeliyim.

Ruh fotoğrafçığındaki işlevini görmeden, ektoplazma hakkında bilinen gerçekleri tam olarak kavramak imkansızdır. Eva'nın çevresinde puslu, bulutlu saçaklar arasındaymış gibi fotoğraflanan imgeler, Bay Hope ve diğerleri tarafından elde edilen fotoğraflarla genellikle birebir aynıdır. En mantıklı görüş, bir kez oluşan ektoplazmanın zihin tarafından şekillendirilebileceği ve bu zihnin, daha basit durumlarda, şuursuz medyumun zihni olabileceğidir. Bazen kendimizin de bir ruh olduğumuzu ve bedendeki bir ruhun da muhtemelen beden dışındaki bir ruhunkine benzer güçlere sahip bulunduğunu unuturuz. Daha karmaşık vakalarda ve özellikle ruh fotoğrafçılığında, söz konusu tezahürlere sebep olan faktörün medyumun ruhu olmadığı, ondan daha güçlü ve daha konsantre bir gücün araya girdiği çok açıktır.

Bize kalırsa gelecekte tamamen ayrı bir bilim şubesi meydana çıkacak ve belki de Plazmaloji adı verilecek olan bu bilim, farklı kapasitelere sahip birkaç farklı plazma formunun mevcudiyetini keşfedecektir. Ayrıca durugörü de dahil olmak üzere, medyumun dışından kaynaklanan tüm psişik fenomenlerin kaynağının bu plazmalar olduğu tespit edilecektir. O halde denilebilir ki bir durugörü medyumunun yaptığı şey, sözünü ettiğimiz maddeleri bedeninden yaymak ve onları etrafında özel bir atmosfer oluşturacak şekilde biriktirmek suretiyle, ruhların kendilerini tezahür ettirmele-

rini mümkün kılmaktır. Tıpkı dünyanın atmosferine giren bir göktaşının bir an için görünür olması gibi, ektoplazmik medyumun psişik atmosferine giren bir ruh da kısa bir süre için varlığını gösterebilmektedir. Bu tür spekülasyonlar mevcut kanıtlarımızın ötesindedir elbette, ancak Tyndall bu tür keşifsel hipotezlerin ileride hakikatin yerleşmesinde nasıl büyük rol oynayabileceğini göstermiştir. Bazı insanların bir hayalet görüp bazılarının görmemelerinin nedeni, bazılarının böyle bir tezahür için yeterli ektoplazma sağlaması ve bazılarının da sağlayamaması olabilir. Öte yandan böyle bir durumda gözlemlenen ani ürperme, titreme ve ardından gelen bayılmalar da sadece korkudan değil, kısmen ruhsal rezervin ani boşalmasından kaynaklanıyor olabilir.

Bu tür spekülasyonların yanı sıra, bugüne dek ektoplazma hakkında edinmiş olduğumuz kapsamlı bilgiler de bize ruhsal araştırmalar için sağlam bir maddi temel sağlıyor. Ruh maddeye indiğinde, böyle bir maddi temele ihtiyaç duyar, aksi takdirde maddi duyularımız üzerinde etkiyemez. 1891 gibi geç bir tarihte, zamanının en önde gelen medyumlarından olan Stainton Moses "Materyalize olan formların nasıl ortaya çıktığına dair şimdi bildiklerim, onları ilk gördüğümde bildiğimden daha fazla değildir" demek zorunda kalmıştı. Oysa günümüzde yaşıyor olsaydı, aynı şeyi söylemezdi.

Bu yeni, kesin bilgiler, dikkat çeken ilk fenomenler arasında yer alan vuruş seslerinin bazı rasyonel açıklamalarını yapmakta bize yardımcı oldu. Bunların yalnızca tek bir şekilde tezahür ettiklerini söylemek erken olur, ancak en azından genel olarak nasıl meydana geldiklerini artık söyleyebiliyoruz; görülebilen veya görünmeyen ektoplazmadan oluşan, çubuk benzeri bir uzantının katı bir nesneye vurması yoluyla. Küçük bir bakır telin, bir savaş gemisini parçalaya-

cak kadar elektrik boşalımı taşıyabilmesi gibi, bu çubukların da kendi içlerinde güçlü olmaktan ziyade, güç taşıyıcıları olmaları muhtemeldir. Crawford, takdire şayan deneylerinden birinde, söz konusu çubukların medyumun göğüs kısmından çıktığını fark ederek, medyumun bluzunu sıvı karmin ile ıslamış ve ardından vuruş seslerinin karşı duvardan gelmesini talep etmiştir. Deneyin sonunda duvarın kırmızı lekelerle dolu olduğu görüldü. Ektoplazmik uzantı, içinden geçtiği lekenin bir kısmını da her seferinde beraberinde taşımıştı. Aynı şekilde masaların hareketleri de hazirundan toplanan ve daha sonra rehber ruh tarafından kullanılan bir ektoplazma birikmesinden kaynaklanıyor gibi görünmektedir. Crawford bu uzantıların uçlarında genellikle, nesneleri kavramak veya yerden yükseltmek için kullanılan, pençe tarzında veya emici bir çıkıntıya benzer yapıların olması gerektiğini tahmin etmişti. Nitekim biz de bu oluşumların, uçlarında böyle bir amaçla kullanmaya uygun tırtıklı bir kenara sahip oldukları gösteren birkaç fotoğraf görmüştük.

Crawford yayılan ektoplazmanın ağırlığı ile medyumdaki ağırlık kaybının birbirlerine tekabül etmeleri hususuna da büyük önem verdi. Onun yaptığı deneyler, aslında herkesin medyum olduğunu, zira bir materyalizasyon celsesinde hazır bulunan herkesin bir miktar kilo kaybettiğini gösteriyordu. Asıl medyumun diğerlerinden tek farkı, daha büyük miktarda ektoplazmik akış çıkarabilecek bir bünyeye sahip olmasıydı. Bir insanın bu bağlamda diğerinden neden farklı olduğunu sormak ise, bir insanın neden iyi bir müzik kulağına sahip olduğu halde neden bir diğerinin hiçbir melodiyi doğru dürüst algılayamadığını sormak gibi anlamsızdır ve bizi sadece kısır bir tartışmaya götürür. Bu kişisel özellikleri, olduğu gibi kabul etmeliyiz. Crawford'ın deneylerinde, medyumun tek bir celsede 4 ilâ 7 kilo kaybetmesi olağandı

–ektoplazma bedene geri çekilir çekilmez medyum da eski kilosuna dönüyordu. Bir keresinde 23 kilo gibi muazzam bir kayıp kaydedildi. Eğer Olcott'ın Eddy'lerle yaptığı deneylerde daha önce olduğu gibi, diğer bazı medyumlarda daha büyük kayıplar kaydedilmemiş olsaydı, bu olayda tartıların hatalı olduğu düşünülebilirdi.

Ektoplazmik uzantıların dikkat edilmesi gereken başka bazı özellikleri de vardır. Ruhlar tarafından kademeli olarak ortama alıştırılmadıkça veya önceden özel olarak hazırlanmadıkça ışık bunlara sadece zarar vermekle kalmaz, ayrıca mesela ani bir flaşın etkisi, bunları tıpkı kuvvetle kopan bir elastik bant gibi medyuma geri fırlatır. Medyumu bu tür sürprizlerden, ani hareketlerden koruma zarureti kesinlikle yanlış bir iddia değil, aksine birçok gözlemci tarafından doğrulanmış çok gerçek bir olgudur. Sahte olduğu kesin olarak anlaşılmadığı sürece ektoplazmayı şu veya bu şekilde kurcalamak, asla kabul edilemeyecek bir davranıştır ve ektoplazmik uzantı tarafından desteklenen trompet (borazan) veya herhangi bir başka nesnenin tutularak zorla sürüklenmesi, neredeyse ışık kadar tehlikelidir. Bir seferinde hazirundaki bir cahilin, tam önünde, havada salınmakta olan trompeti alarak odadan çıkardığı bir celseye katılmıştım; söz konusu şahıs bunu çok yavaş ve sessizce yapmıştı ama medyum acı duyduğunu ve kendisini hasta hissettiğini söyledi ve birkaç gün boyunca bitkin bir halde yatmak zorunda kaldı. Başka bir medyumun ise göğsünden omzuna olan kısmında çürükler oluşmuştu ve bunun sebebi yine hazirundaki bir şüphecinin birden elektrikli bir el feneri yakması ve bu yüzden de ektoplazmik elin medyumun bedenine aniden geri dönmesiydi. Ektoplazma, mukozalı bir yüzeye aniden geri döndüğünde ise ciddi kanamalar meydana gelebilmektedir ve bendeniz de böyle birkaç vakaya şahit oldum. Yine böyle bir

vakada, Melbourne'deki Susanna Harris olayında medyum celseden sonra bir hafta boyunca yataktan kalkamamıştır.

Bu bir kitabın tek bir bölümüne sığdırılamayacak kadar kapsamlı bir konudur; ektoplazmayla ilgili tek bir özelliği bütün detaylarıyla anlatmak bile bunun gibi bir cildi doldurabilir. Bu tuhaf, anlaşılması zor, değişken, yayılan ve heryere, her şeye nüfuz edebilen madde hakkındaki bilgimizin yıldan yıla artması muhtemeldir ve geçtiğimiz neslin bilim insanları nasıl protoplazma ile meşgul oldularsa, bir sonraki neslin de bunun ruhsal eşdeğeriyle meşgul olacağı öngörüsünde bulunulabilir. "Plazma", "teleplazma" ve "ideoplazma" gibi çeşitli başka kelimeler de halihazırda kullanılmasına rağmen, Charles Richet'nin bulduğu ektoplazma ismi geçerliliğini daha uzun süre koruyacak gibi görünüyor.

Bu bölümü tamamladıktan sonra da dünyanın çeşitli yerlerinde yeni ektoplazma tezahürleri meydana geldi. Bunların en dikkat çekici olanı Boston'lı Margery veya Bayan Crandon ile yapılan celselerdi. Bay Malcolm Bird'ün *Margery* isimli kitabında bu medyumun yetenekleri ayrıntılarıyla işlenmiştir.

BÖLÜM XIX

RUH FOTOĞRAFÇILIĞI

Ruh fotoğrafı olarak adlandırılan şeye dair ilk otantik anlatım, 1861'den kalmadır. Bu fotoğraf ABD'de William H. Mumler tarafından elde edilmiştir. İngiltere'de ise Richard Boursnell'in 1851 yılında benzer bir tecrübede bulunduğu söylenir, fakat daha geriye gittiğimizde konuyla ilgili bir veriye rastlayamıyoruz. İngiltere'de doğrulanabilen ilk örnek, 1872'de fotoğrafçı Hudson tarafından gerçekleştirilmiştir.

Modern Spiritüalizmin yükselişi gibi bu yeni gelişme de Öte Alem'den önceden haber verilmişti. 1856'da Londra'da 136 Euston Road'da oturan bir gözlükçü olan Bay Thomas Slater, Lord Brougham ve Bay Robert Owen ile birlikte bir celse yapmaktaydı. Bu celsede ruhlar vuruş sesleri vasıtasıyla "bir zaman gelecek ve Bay Slater ruh fotoğrafları çekecek" dediler. Bunun üzerinde Bay Owen, eğer o zaman geldiğinde kendisi ölmüş olursa, bu fotoğraflarda görüneceğini belirtti. 1872'de Bay Slater'ın ruh fotoğrafçılığı üzerinde deneyler yaparken, bir plaka üzerinde Bay Robert Owen'ın ve ayrıca Lord Brougham'ın yüzlerinin görüntülerini elde ettiği söylenir [*The Spiritualist*, 1 Kasım 1873]. Bu sonuçlar Bay Slater tarafından kendisine gösterildiğinde Alfred Russel Wallace şunları söylemiştir:

> Elde ettiği başarılı neticelerden ilkinde, kız kardeşinin portresinin yanında beliren iki baş idi. Bu başlardan biri şüphesiz merhum Lord Brougham'a aitti, çok daha az belirgin olan diğeri ise Bay Slater'ın, ölümüne kadar yakın arkadaşı olan Robert Owen'dır.

Bay Slater tarafından elde edilen diğer fotoğrafları da tasvir ettikten sonra Dr. Wallace devam ediyor:

> Artık asıl mesele bu figürlerin doğru tespit edilip edilmediği değildir. Mesele şu ki, bu kadar net ve kesinlikle insana ait olduğu belli olan bu figürler, tecrübeli bir gözlükçü ve amatör fotoğrafçı olan şahsın kendi özel stüdyosunda, plakalar üzerinde belirmiştir ve gerekli tüm aparatları hazırlarken, yanında kendi ailesinin üyelerinden başka hiç kimse hazır bulunmamıştır; işte asıl mucize budur. Bir keresinde Bay Slater tarafından, tamamen yalnızken çekilen bir fotoğrafta kendisiyle birlikte ikinci bir figür belirmiştir; burada tek yaptığı kameranın kapağını açtıktan sonra gidip sandalyeye oturmaktan ibaretti. Bizzat Bay Slater bana bütün bu resimleri gösterdi ve hangi koşullarda ortaya çıktıklarını açıkladı. Sahte olmadıkları kesindir, ayrıca daha önce yalnızca profesyonel fotoğrafçılar aracılığıyla elde edilenlerden farklı olarak, ilk kez bağımsız onaylamalar almış olmaları sebebiyle değerleri paha biçilemezdir [*Miracles and Modern Spiritualism*, 1901, s. 198].

1861'de Mumler'dan günümüzde William Hope'a kadar ruhsal fotoğrafçılık alanında yirmi ilâ otuz kadar tanınmış medyum ortaya çıkmıştır ve bu kişiler "ekstralar" olarak bilinen bu olağanüstü fotoğraflardan binlercesini sergilemişlerdir. Hope ve Bayan Deane'e ek olarak bu medyumların en bilinenleri Hudson, Parkes, Wyllie, Buguet, Boursnell ve Duguid'dir.

Boston'da önde gelen bir kuyumcu firmasında hakkak olarak çalışan Mumler ne bir spiritüalistti ne de profesyonel bir fotoğrafçı. Boş bir zamanında bir arkadaşının stüdyosunda kendi fotoğrafını çekmeye çalışırken, plaka üzerinde ana hatlarıyla başka bir figürün belirdiğini fark etti. Benimsediği yöntem, makinayı boş bir sandalyeye odaklamak ve merceği açtıktan sonra hemen fırlayıp sandalyenin yanına

gidip, gerekli pozlama yapılana kadar orada ayakta durmaktı. Bay Mumler bu fotoğrafın arkasına şunları yazmış:

> Bu fotoğraf pazar günü, odada -tabiri caizse- benden başka yaşayan hiç kimse yokken çekildi. Sağımdaki formu yaklaşık on iki yıl önce vefat eden kuzenim olarak tespit ettim.
>
> *W. H. Mumler*

Form, sandalyede oturuyormuş gibi görünen genç bir kıza aittir. Sandalye kızın gövdesinin ve kollarının arkasından açıkça görülüyor, ayrıca bir kolunu dayadığı masa da arkadan görülebilmekte. Görünüşe göre kısa kollu ve düşük boyunlu bir elbise giymiş olan kızın gövdesi, belinin altına doğru soluk bir sis içinde kayboluyor, ki bu da resmin alt kısmını tamamen bulanıklaştırıyor. İlginç bir nokta da şudur ki bu ilk ruh fotoğrafındaki birçok özellik daha sonra başka kişiler tarafından elde edilenlerde de karşımıza çıkacaktır.

Mumler'ın yaşadığı bu tecrübe kısa sürede öğrenildi ve insanlar akın akın gelerek onunla celse yapmak istediler. İlk başta bunları reddetti ama sonunda boyun eğmek zorunda kaldı ve çalışmalar sonucunda daha fazla "ekstra" elde edilip de ünü iyice yayılınca nihayet işini bırakmak ve kendisini tamamen bu yeni işe adamak zorunda kaldı. Onun tecrübeleri esas olarak kendisinden sonra gelen bütün ruh fotoğrafçılarının da tecrübeleri olduğu için bunlara kısaca bir göz atabiliriz.

Toplumda tanınmış isimler onun celselerine iştirak ederek ölmüş arkadaşlarının ve akrabalarının ispat niteliğinde ve açıkça tanınabilir nitelikte resimlerini elde ettiler. Hepsi de tatmin olmuşlardı, sonuçların gerçek olduğundan tamamen emindiler. Ardından bazı profesyonel fotoğrafçılar ortaya çıktılar ve ortada bir hile olması gerektiğini söyleyerek, eğer kendi empoze edecekleri koşullar altında test yapmalarına fırsat verilirse, bunun nasıl yapıldığını keşfedeceklerini

beyan ettiler. Birbiri ardına birçok test yapıldı, uzmanlar bazen kendi getirdikleri plakaları, kameraları ve kimyasalları kullandılar ve tüm süreci kendileri yönetip denetlediler ama neticede herhangi bir hile bulamadılar. Mumler ayrıca fotoğraf stüdyolarına gitti ve plakalar üzerindeki tüm işlemleri ve banyoları oradaki uzmanların yapmasına müsaade etti; netice aynıydı. O sırada New York'taki *Herald Progress*'in editörü ve yayıncısı olan Andrew Jackson Davis, kapsamlı bir araştırma yapması için profesyonel fotoğrafçı Bay William Guay'ı gönderdi. Uzmanın tüm fotoğraflama sürecini kontrol etmesine izin verilmesine rağmen plakada bir ruh resminin göründüğü bildirildi. Uzman, medyumu birkaç kez daha denedi ve gerçekliğine ikna oldu.

Başka bir fotoğrafçı olan Bay Horace Weston da Boston'ın ünlü portre fotoğrafçısı Bay Black tarafından araştırıldı. Çalışmalar sonucunda bu uzman da bir ruh resmi elde edildiğini ve bu süreçte sıradan bir fotoğraf çekmek için yapılan işlemlerden farklı hiçbir şey tespit edemediğini söyledi. Sonra Black kendisi gitti ve plakaların ve banyonun tüm işlemlerini bizzat gerçekleştirdi. Levhalardan birinin banyosunu seyrederken, üzerinde kendisininkinden başka bir şekil belirmeye başladığını görmüş ve sonunda şeklin, kolunu omzuna dayayan bir adama ait olduğunu anlayınca heyecanla haykırmıştı: "Aman Tanrım, bu nasıl mümkün olabilir?"

Mumler'a o kadar çok celse başvurusu geliyordu ki hepsine yetişemiyordu ve randevular artık haftalar öncesinden alınıyordu. Toplumun tüm tabakalarından insanlar gelmekteydi –bunlar arasında bakanlar, doktorlar, avukatlar, yargıçlar, belediye başkanları, profesörler ve iş adamları vardı. Mumler tarafından elde edilen çeşitli kanıtsal sonuçların tam bir açıklaması bazı kitaplarda sunulmuştur [*The Spiritual Magazine*, 1862, s. 562; 1863, s. 34-41].

1863'te Mumler, onun zamanından bu yana pek çok diğer fotoğraf medyumunun da tecrübe ettiği gibi plakalarında bazı yaşayan insanların da "ekstra"larını tespit etti. Fakat medyumun en sıkı destekçileri bile bu yeni ve şaşırtıcı olguyu kabul edemediler ve eski çalışmalarına olan inançlarını korumalarına rağmen artık hileye başvurduğunu düşünmeye başladılar. Dr. Gardner, *Banner of Light*'a yazdığı bir mektupta (Boston, 20 Şubat 1863), bu yeni gelişmeye atıfta bulunarak şunları ifade ediyor:

> Onun medyumluğu aracılığıyla gerçek ruh imgelerinin tezahür ettiğine tamamen inansam da bana en azından iki olayda, ortada bir aldatma olduğuna dair kanıtlar sunuldu, ki bunlar reddedilemez mahiyettedir. Bay Mumler'ın kendisi ya da Bayan Stuart'ın odalarında kalan bir başka kişi, şu anda bu şehirde ikamet etmekte olan bir kişinin mevcut bazı resimlerini taklit edip bunları ruh fotoğrafı diye yutturmaya çalışmaktan suçludur.

İtham edenler açısından bu vakayı daha da kesinleştiren şey, yaşayan kişinin aynı "ekstra"sının iki farklı levhada görünmesiydi. Bu "ifşa" kamuoyunun birden medyumun aleyhine dönmesine sebep oldu ve 1868'de Mumler New York'a gitti. Burada bir süre işini başarıyla yürüttü, tâ ki, New York belediye başkanının emriyle tutuklanana kadar; çünkü bir gazete muhabiri ondan aldığı "ekstra"nın sahte olduğunu söylemişti. Fakat uzun bir yargılamanın ardından ismine hiçbir leke sürülmeden serbest bırakıldı zira spiritüalist olmayan profesyonel fotoğrafçıların ifadeleri tamamen Mumler'ın lehineydi.

Bay Jeremiah Gurney'nin ifadesi:

> Yirmi sekiz yıllık fotoğrafçıyım. Mumler'ın çalışma sürecine tanık oldum ve her şeyi en ince ayrıntısına kadar kontrol etmeme rağmen dolandırıcılık veya hileye dair en ufak

> bir ipucuna rastlamadım. Olağan, rutin yöntemin dışında medyumun yaptığı tek şey, elini kameranın üzerinde tutmasıydı.

1884'te yoksulluk içinde ölen Mumler, bir kopyası halen British Museum'da görülebilecek olan *William H. Mumler'ın Ruh Fotoğrafçılığı Alanındaki Kişisel Tecrübeleri* (Boston, 1875) adlı kitabında kariyerinin çok ilginç ve ikna edici öyküsünü anlatmıştır.

Objektif kanıtlarına sahip olduğumuz ilk ruh fotoğrafını İngiltere'de elde eden Hudson'ın o sırada yaklaşık altmış yaşında olduğu söylenir (Mart, 1872). Celseye katılan şahıs, daha sonra olayı tam olarak anlatan Bayan Georgiana Houghton'dı [*Chronicles of the Photographs of Spiritual Beings*, 1882, s. 2]. Hudson'ın çalışmalarına dair bol miktarda tanıklık var. Daha önce zikrettiğimiz Bay Thomas Slater kendi kamerasını ve plakalarını kulllandığı testlerin ardından "gizli bir anlaşmaya veya hileye dair herhangi bir faaliyetin kesinlikle söz konusu olmadığını" rapor etmişti. Medyumu hiç tanımayan Bay William Howitt, aniden ve haber vermeden giderek katıldığı celsede, ölen iki oğlunun "ekstra"larını elde etmişti. Fotoğrafların "mükemmel ve yanlış anlaşılamayacak kadar net" olduğunu söylüyor.

Dr. Alfred Russel Wallace da bu yöntemle annesinin iyi bir resmini elde etmiştir. Ziyaretini şöyle anlatıyor:

> Üç celseye katıldım ve her seferinde sandalyede nasıl oturacağıma kendim kadar verdim. Ve her seferinde negatifte benimle birlikte ikinci bir figür ortaya çıktı. İlki kısa kılıç taşıyan bir erkek figürüydü, ikincisi tam boy bir figürdü, görünüşe göre biraz arkamda, yarım metre kadar mesafede durup bana bakıyor ve elinde bir demet çiçek tutuyordu. Üçüncü celsede sandalyeye oturduktan ve hazırlanan plaka kameraya takıldıktan sonra figürün bana yaklaşmasını istedim. Neticede plakada önümde duran bir kadın figürü

> vardı, öyle ki figürün elbisesi vücudumun alt kısmını kaplıyordu. Tüm plakaların nasıl banyo edildiğini gördüm ve her seferinde ilave şekil, üzerine sıvı döküldüğü anda belirmeye başladı, benim portrem ise belki yirmi saniye sonrasına kadar görünmedi. Negatiflerde bu figürlerin hiçbirini tanıyamadım; ama plakaları aldığım anda, daha ilk bakışta üçüncü plakada hem yüz hatları hem de ifadesi açısından annemin hatasız bir portresinin yer aldığını gördüm; bu, hayattayken çekilmiş herhangi bir fotoğrafına hiç benzemiyordu, biraz dalgın, düşünceli duruyordu ama genel anlamda şüphe götürmez bir benzerlik vardı [*Miracles and Modern Spiritualism*, gözden geçirilmiş baskı, 1901, s. 196-7].

İkinci portre, belirsiz de olsa Dr. Wallace tarafından yine annesinin bir resmi olarak tanındı. Bir erkeğe ait ilk "ekstra"yı ise tanıyamamıştı.

O zamanlar *Bristish Journal of Photography*'nin editörü olan Bay J. Traill Taylor, kendi plakalarını kullanarak bu medyumla olağanüstü sonuçlar elde ettiğini ifade etti ve "resimlerin hazırlanması, çekilmesi ve banyo edilmesi sırasında Bay Hudson'ın hiçbir zaman kameranın veya karanlık odanın üç metre yakınında bile bulunmadığını" belirtti [*Bristish Journal of Photography*, Ağustos 1873]. Bu sonuçların tartışılmaz olduğunu kabul etmek gerekir.

Londra'nın Doğu Yakası'nda, Grove Road, Bow'da yaşayan Bay F. M. Parkes, çocukluğundan beri doğrulanan vizyonlar gören bir medyumdu. 1871'de dikkatini çekene kadar Spiritüalizm hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve ertesi yılın başlarında, King's Cross yakınlarındaki bir otel lokantasının sahibi olan arkadaşı Bay Reeves ile bazı fotoğraf denemeleri yaptı. O zamanlar otuz dokuz yaşındaydı. İlk başta plakalar üzerinde sadece düzensiz işaretler ve ışık lekeleri belirdi, ancak üç ay sonra bir celseye iştirak eden Edinburgh'dan Dr. Sexton ve Dr. Clarke'ın huzurunda belirgin bir ruh ekstrası

elde edildi. Sexton, tecrübeli bir fotoğrafçı olan Glasgow'dan Bay Bowman'ı kamerayı, karanlık odayı ve kullanılan tüm aletleri kapsamlı bir şekilde incelemeye davet etti. Uzman incelemelerini gerçekleştirdi ve Parkes'ın herhangi bir hile yapmış olmasının imkansız olduğunu ilan etti. Bu medyum birkaç yıl boyunca, hizmetleri için hiçbir ücret almadı. Kitabında Bay Parkes'a bir bölüm ayırmış olan Bay Stainton Moses şöyle yazıyor:

> Bay Parkes'ın fotoğraf albümüne baktığımızda gözümüze çarpan en dikkat çekici nokta, muazzam çeşitliliktir; bir diğer önemli husus da figürlerin çoğunun tamamen farklı karakterlere sahip olmaları ve geleneksel hayalet imgesinden bütünüyle farklı görünmeleridir. 1872 Nisan'ından başlayarak ve bazı kesintilerle günümüze kadar uzanan bu 110 resimden neredeyse hiçbiri birbirine benzemiyor, birbirine şu veya bu şekilde benzeyen iki tanesini bulmak neredeyse imkansız. Her bir görüntü kendine özgü ve kendi bireysel-liklerinin izlerini taşıyorlar [*Human Nature*, 1875, s. 152].

Bay Moses fotoğrafların önemli bir kısmının hazirun tarafından tanındığını da belirtiyor.

Fransız ruh fotoğrafçısı Mösyö Ed. Buguet, Haziran 1874'te Londra'yı ziyaret etti ve 33 Baker Street'teki stüdyosunda birçok tanınmış isim için celseler düzenledi. *The Spiritualist*'in editörü Bay Harrison, bu fotoğrafçı tarafından uygulanan bir testten, yani cam plakanın bir köşesini kesip, banyodan sonra bunu negatife oturtmaktan bahsediyor. Bay Stainton Moses, Buguet'yi uzun boylu, zayıf, ciddi yüzlü, belirgin hatları olan, bol gür ve siyah saçlı bir adam olarak tanımlar. Plakaların işlenmesi sırasında Buguet'nin kısmi transta olduğu söylenmektedir. Elde ettiği psişik sonuçlar, diğer medyumlarla elde edilenlerden çok daha yüksek bir sanatsal kalite ve belirginliğe sahipti. Ayrıca ruh formlarının büyük bir kısmı tanınmıştı. Buguet'nin ilginç bir özelliği

de hayatta olan ama o sırada stüdyoda onunla birlikte hazır bulunmayanların portrelerini elde etmesinin yanısıra, hazır bulunanların "duble"lerinin imgelerini de tezahür ettirebilmesiydi. Aynı şekilde Stainton Moses da Londra'da trans halindeyken Paris'te Bay Gledstanes'in katıldığı bir celsede, resminin bir plakada görünmesini sağlamıştır [*Human Nature*, Cilt IX, s. 97].

Nisan 1875'te Buguet tutuklandı ve Fransız Hükümeti tarafından sahte ruh fotoğrafları üretmekle suçlandı. Kendisini kurtarmak için de tüm fotoğrafların hile ile elde edildiğini itiraf etti. Beş yüz frank para ve bir yıl hapis cezasına çarptırıldı. Duruşmada kamuoyu tarafından tanınan bazı itibarlı kişiler, Buguet tarafından kullanıldığı iddia edilen sahte "hayalet" mankenler olduğu söylenmesine rağmen onun elde ettiği "ekstraların" gerçekliğine olan inançlarını sürdürdüler. Elbette ruh fotoğrafçılığı olgusu bu medyumla sınırlı değildir ancak okuyucu onun tutuklanması ve yargılanmasının bütün ayrıntılarını okuduktan sonra kendi kararını vermelidir [*Spiritualist*, Cilt VI, VII, 1875 ve *Human Nature*, Cilt IX, s. 334]. Duruşmadan sonra yazan Bay Stainton Moses şöyle diyor: "Buguet'nin bazı fotoğraflarının gerçek olduğuna sadece inanmıyorum, bunların gerçek olduğunu, başka herhangi birşeyi bildiğim kadar kesin olarak biliyorum."

Ancak Coates, Buguet'nin değersiz bir adam olduğunu söylüyor. Sahtekar olmadığını, ancak korktuğu için yalan itirafta bulunduğunu kabul ederek kanıtlayabilen bir adamın karakteri, kesinlikle zayıftır elbette. Ruh fotoğrafçılığı onsuz daha güçlü bir dava olurdu. İtirafına gelince; Toulouse'daki Roma Katolik başpiskoposunun *Revue Spirite* dergisine karşı açtığı ve editör Leymarie'in yargılanıp mahkum edilmesiyle neticelenen bir davayı hesaba katılarak atılan

bir adımdı bu. Buguet'ye tek şansının itiraf etmek olduğu söylenmişti. Bu baskı altında, kendisinden önce pek çok engizisyon kurbanının da yaptığını yaptı ve zorla itirafta bulundu, ancak bu onu on iki aylık hapis cezasından kurtaramadı.

Richard Boursnell (1832-1909), ruh fotoğrafçılığı tarihinin orta döneminde önemli bir konuma sahipti. Fleet Caddesi'nde çalışan profesyonel bir fotoğrafçı ile ortaktı ve 1851 gibi erken bir tarihte plakalarında, ara sıra eller ve yüzler de içeren psişik işaretler belirdiği söyleniyordu. Ortağı onu plakaları gerektiği gibi temizlememekle suçladı (o günler ıslak kolodyum kullanılan günlerdi) ve öfkeli bir tartışmadan sonra Boursnell ortaklıklarına son verdi. Neredeyse kırk yıl sonra işaretler ve ardından ekstra formlar tekrar ortaya çıkınca canı çok sıkılmıştı, çünkü bu onun işine zarar veriyor ve birçok plakanın çöpe atılması anlamına geliyordu. Bay W. T. Stead bin bir ricayla bir deneme yapmak için onu ikna etti. Bay Stead, kendi koşulları altında, yaşlı fotoğrafçının "gölge resimler" dediği şeyi defalarca elde etti. Figürler ilk başta tanınamadı ancak daha sonra tam olarak tanımlanabilen birkaç tane resim ortaya çıktı. Bay Stead plakaların işaretlenmesinde vs. aldıkları önlemlerin ayrıntılarını anlatır ancak bunların pek de büyük bir önem arz etmediğini söyler; zira bir plaka üzerinde, hiç tanımadıkları bir kişinin yine hiç tanımadıkları bir akrabasının imgesinin belirmesi, herhangi bir profesyonel illüzyonistin veya sahte ruh fotoğrafçısının bile aşamayacağı en sıkı önlemlerden bile çok daha üstün bir sınamadır. Şöyle diyor:

> Defalarca Bay Boursnell'e kim olduklarına dair hiçbir bilgi vermeyen ya da portresini almak istedikleri ölmüş arkadaş veya akrabalarının kimliğine dair herhangi bir şey söylemeyen arkadaşlarımı gönderdim ve her seferinde bu ruhların

portreleri arka planda veya bazen sandalyede oturan şahsın önünde belirdi. Bu o kadar sık oldu ki herhangi bir sahtekarlığın imkansızlığı apaçık ortadaydı. Bir keresinde, banyo edilen negatifte ölen karısının portresini gören bir Fransız editördü, buna o kadar sevindi ki fotoğrafçı Bay B.'yi öpmekte ısrar etti, yaşlı adam mahçup olana kadar da öptü. Başka bir olaydaki şahıs, işaretli plakalar kullanan ve olası tüm önlemleri alan, kendisi de bir fotoğrafçı olan Lancashire'lı bir mühendisti. İki akrabasının ve yakın ilişki içinde olduğu seçkin bir şahsiyetin portrelerini elde etti. Yine yakın mahalleden, hiç tanımadığımız biri stüdyoya geldi ve ölen kızının portresini elde etti.

1903'te Londra Spiritüalistleri, bu medyuma bir madalya ve yüzün üzerinde spiritüalist tarafından imzalanmış bir referans belgesi sundular. Bu vesileyle Psikoloji Cemiyeti'nin Portman Meydanı, George Caddesi'ndeki binasının duvarları, Boursnell tarafından çekilmiş üç yüz ruh fotoğrafıyla süslenmişti.

Bay Stead'in fotoğrafların ölmüş kişilerle olan "aşikar benzerliği" konusundaki görüşüyle ilgili olarak bazı eleştirmenler, celseye katılanların genellikle bu benzerliği hayal ettiğini ve bazı durumlarda hazirundaki iki kişinin aynı "ekstra"yı kendi akrabası olduğunu iddia etiklerini söylediler. Buna yanıt olarak Dr. Alfred Russel Wallace örneği verilebilir; önündeki resmin merhum annesine benzeyip benzemediğine ondan daha iyi karar verecek kimse yoktur herhalde. Dr. Cushman (kendisinden daha sonra bahsedeceğiz), kızı Agnes'ın "ekstra"sını birkaç arkadaşına ve akrabasına göstermiş ve hepsi de benzerliğe ikna olmuşlardı. Binlerce vakada resimlerdeki şahısların kimlikleri tanınmıştır, ancak benzerlik konusu bir yana bırakılsa bile bu normalötesi portrelerin gerçekten tezahür ettiğine dair elimizde çok büyük kanıtlar var.

Bay Edward Wyllie (1848-1911), bir dizi nitelikli araştırmacı tarafından test edilen gerçek medyumsal yeteneklere sahipti. Kalküta'da doğmuştu, babası Albay Robert Wyllie Hindistan hükümetinin askeri sekreteriydi. Yeni Zelanda'daki Maori savaşında yüzbaşı olarak görev yapan Wyllie, daha sonra orada fotoğrafçılıkla da uğraştı. 1886'da California'ya gitti. Bir süre sonra negatiflerinin üzerinde bir takım ışık noktaları belirmeye başladı ve bunlar arttıkça işini de bozmaya başladılar. Stüdyosuna gelen bir bayan, olası bir açıklama olarak ruh fotoğrafçılığından söz ettiğinde bu tabiri ilk kez duydu. Bunun üzerine söz konusu bayanla denemeler yaptıklarında plakanın üzerinde, ışık noktalarının içinde yüzler belirmeye başladı. O zamandan itibaren yüzler başka kişilerin de huzurunda o kadar sık ortaya çıktılar ki her zamanki işini bırakmak ve kendisini ruh fotoğrafçılığına adamak zorunda kaldı. Ama burada yeni bir sorunla karşılaştı. Fotoğrafları sahtekarlık yoluyla elde etmekle suçlandı ve bu onu o kadar yaraladı ki, hayatını başka bir şekilde kazanmaya çalıştı ancak başarılı olamadı ve kendi tabiriyle bir foto-medyum olarak işe geri dönmek zorunda kaldı. 27 Kasım 1900'de Pasadena Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin bir komitesi onunla Los Angeles'ta bir araştırma yaptı. Komitenin sorduğu ve Wyllie tarafından yanıtlanan aşağıdaki sorular tarihsel açıdan ilgi çekicidir:

> S: Size gelenlere ruh fotoğrafları veya sıra dışı başka bir şey sunacağınızı vaat ediyor veya bunun reklamını yapıyor musunuz?
>
> C: Kesinlikle hayır. Ne bir garanti ne de söz veriyorum. Bunun üzerinde hiçbir kontrolüm yok. Şu duvardaki kartta yazdığı gibi sadece harcadığım mesaimi ve malzemelerimi ücretlendiriyorum. Bir celse için bir dolar alıyorum ve ilki tatmin edici olmazsa ikinci denemeyi ekstra ücret ödemeden sunuyorum.

S: Bazen ekstraları elde edemediğiniz oluyor mu?

C: Ah evet, sık sık. Geçen cumartesi, bütün öğleden sonra çalışarak tam beş celse yaptım ama ve hiçbir netice alamadım.

S: Bu başarısızlığın oranı nedir?

C: Sıradan bir günde ortalama üç ya da dört kez başarısız olabileceğimi söylemeliyim –bazı günler daha fazla, bazen daha az.

S: Ortaya çıkan ekstra yüzlerin ne kadarının şahıs tarafından veya arkadaşları tarafından tanındığını tahmin ediyorsunuz?

C: Geçen yıl birkaç ay boyunca bu hususta kayıt tuttum ve celselerin yaklaşık üçte ikisinde ekstra yüzlerin bir veya daha fazlasının tanındığını tespit ettim. Bazen ekstra yalnızca bir tek yüzden ibaret olur, bazen de aynı anda beş, altı, hatta sekiz kişi olurdu ve ben bunların bir çetelesini tutamazdım; defterimde de görebileceğiniz gibi yalnızca toplam celse sayısının bir kaydını tutuyordum.

S: Bir celse yapıldığında, medyum olarak plakada herhangi bir "ekstra"nın belirip belirmeyeceğini biliyor musunuz?

C: Bazen gelen kişinin etrafında ışıklar görüyorum, o zaman bir şeylerin ortaya çıkacağından epeyce emin oluyorum ama ne olacağını sizin kadar ben de bilemiyorum. Banyosunu yapıp negatif üzerinde görene kadar, fotoğrafı ışığa tutana kadar ne olduğunu ben de bilmiyorum.

S: Eğer gelen şahıs ölmüş arkadaşının plakada görünmesini şiddetle arzu ediyorsa, bu sonucu elde etmesi daha büyük bir ihtimal midir?

C: Hayır. İster arzu ister endişe veya düşmanlık olsun, heyecanlı veya gergin bir zihin veya duygu durumu, ruhsal güçlerin o kişinin manyetizmasını, tezahürleri üretmek için kullanmasını zorlaştırır, böyle durumlarda plaka üzerinde ekstraların tezahürü daha az olasıdır. İyi sonuçlar için rahat, huzurlu ve pasif bir durum en uygunudur.

S: Spiritüalistler, inanmayanlardan daha mı iyi sonuç alıyorlar?

C: Hayır. Şimdiye kadar aldığım en iyi test sonuçlarından bazıları, çok sıkı şüphecilerle olmuştur.

Bu komitenin çalışmalarında hiçbir "ekstra" elde edilemedi. Fakat daha evvel 1899'da kurulan yedi kişilik bir komite medyumu katı testlere tabi tutmuş ve sekiz plakadan dördünde "komitenin açıklayamadığı sonuçlar" elde edilmişti. Alınan önlemlerin kısa bir değerlendirmesinin ardından raporda şu sonuca varılıyor:

> Komite olarak hiçbir teorimiz yok, sadece "gerçekten gördüğümüz" şeylere dair şahitliklerimizi sunuyoruz. Muhtemel sebepler konusunda her birimizin farklı fikirleri var ancak elle tutulur olgular konusunda oybirliğiyle anlaşıyoruz. Benzer koşullar altında benzer neticeleri hile veya el çabukluğuyla elde edebilecek her Los Angeles fotoğrafçısına yirmi beş dolar vereceğiz.
>
> İmzalar
>
> Julian McCrae, P. C. Campbell,
>
> J. W. Mackie, W. N. Slocum, John Henley

Otomatik yazı ve resim alanında tanınmış bir medyum olan David Duguid'nin (1832-1907) elde ettiği ruh fotoğrafları, *British Journal of Photography*'nin editörü Bay J. Traill Taylor tarafından titiz bir şekilde incelenmişti. Taylor 9 Mart 1893'te Londra ve İl Fotoğrafçıları Cemiyeti huzurunda verdiği bir konferans sırasında, bu medyumla yapılan son test celselerinden de bahsetti. Şunları söylüyor:

> Test koşullarım son derece basitti. Bu iddialarda bulunan medyumların hepsinin istisnasız düzenbaz olduğunu varsaydım ve sahtekarlığa karşı korunmak üzere kendi kameramı ve tanınmış satıcılardan satın aldığım açılmamış kuru plaka paketlerini kullandım. Ayrıca fotoğrafların tab edilmesi için plakaların elimden alınmasına da ben müsa-

> ade etmedikçe olanak yoktu. Tabii ben onlara nasıl zanlı muamelesi yapıyorsam, onlar da bana öyle muamele etme hakkına sahiptiler ve her hareketimin iki tanığın huzurunda olması gerekiyordu. Kısacası tüm çalışma koşullarını ben dikte etmiştim.

Prosedürün bütün ayrıntılarını verdikten sonra Taylor, plakalar üzerinde ekstra figürlerin belirdiğini kaydediyor ve devam ediyor:

> Bazıları odaktaydı, diğerleri öyle değildi; bazıları sağdan aydınlanmışken, sandalyedeki şahıs soldan aydınlanmıştı, bazıları ise plakanın büyük bölümünü kaplamak suretiyle sandalyedeki şahsı neredeyse görünmez hale getirmişti. Bazıları sanki çok berbat bir şekilde çerçevelenmiş bir portre gibiydi. Bazıları adeta konserve açacağı ile fotoğraftan oval şekilde kesilmişe benziyordu, bazıları ise eşit derecede kötü bir şekilde kırpılmış bir halde, sandalyedeki şahsın arkasına tutturulmuş gibi duruyordu. Ama burada asıl önemli olan husus şudur; negatif üzerinde bu kadar güçlü bir şekilde çıkan bu figürlerden hiçbiri, kameranın kullanıldığı süre boyunca herhangi bir biçimde veya formda bana görünmediler ve bütün samimiyetimle temin ederim ki orada bulunan hiç kimse, karanlık slayta yerleştirilmesinden veya develope edilmesinden hemen önce herhangi bir plakayı kurcalama fırsatına sahip değildi. Evet estetik olarak bu fotoğraflar güzel değildi belki, ama o görüntüler oraya nasıl geldiler?

Başka tanınmış isimler de Duguid vasıtasıyla elde edilen kayda değer kanıtsal sonuçlardan söz ettiler [James Coates, *Photographing the Invisible*, 1921, ve Andrew Glendinning, *The Veil Lifted*, 1894].

Bay Stainton Moses, Ruh Fotoğrafçılığı üzerine yazdığı değerli serisinin son bölümünde, fotoğraflanan ekstra formların görünmez varlıklar tarafından ektoplazma kullanılarak (bundan "akışkan madde" olarak söz ediyor) kalıplandı-

ğı teorisini ortaya atıyor ve farklı fotoğraf medyumları tarafından elde edilen sonuçlar arasında önemli mukayeseler yapıyor.

Dr. Alfred Russel Wallace'ın ifadesiyle Bay John Beattie'nin "değerli ve kesin deneyleri"ne de kısaca değinilebilir. Yirmi yıllık emekli bir fotoğrafçı olan Clifton, Bristol'dan Bay Beattie, kendisine gösterilen sözde ruh fotoğraflarının çoğunun gerçekliği hakkında son derece şüpheciydi ve konuyu bizzat araştırmaya karar verdi. Herhangi bir profesyonel medyum olmadan ancak transa duyarlı yakın bir arkadaşının huzurunda, kendisi ve Edinburgh'lu bir diğer arkadaşı Dr. G. S. Thomson, 1872'de bir dizi deney yaptılar ve plakalar üzerinde önce ışık yamaları, daha sonra da bütün halinde ekstra figürler elde ettiler. Diğer araştırmacılar tarafından da sıklıkla gözlemlenen bir özellik olan, ekstra formların ve işaretlerin, developman sırasında şahıs orada hazır bulunduğunda çok daha fazla ortaya çıktığını buldular. Bay Beattie'nin kusursuz dürüstlüğüne British Journal of Photography'nin editörü de kefil olmuştur. Bay Stainton Moses ve diğer bazıları, yukarıdaki deneylerin ayrıntılarını anlatmışlardır [*Human Nature*, Cilt VIII, 1874, s. 390'dan itibaren].

1908'de *London Daily Mail* "ruh fotoğrafları denilen şeyin gerçekliğinin araştırılması" için bir komisyon atadı ancak çalışmalar bir sonuca varamadı. Komite spiritüalist olmayan üç kişi, Bay R. Child Bayley, Bay F. J. Mortimer ve Bay E. Sanger-Shepherd ve ruh fotoğrafçılığının üç destekçisi, Bay A. P. Sinnett, Bay E. R. Serocold Skeels ve Bay Robert King'den müteşekkildi. Raporlama sürecinde, destekçi olan üç isim şunları ifade ettiler:

> Komisyonun ruh fotoğrafçılığının mümkün olduğuna dair kanıt elde edemediğini ve başarısız olduğunu, ancak bunun

> sebebinin bu yöndeki kanıtların çok az olması değil, konuyla ilgili daha önceden hiç tecrübesi olmayan komisyon üyelerinin benimsemiş oldukları talihsiz ve pek de pratik olmayan tutum olduğunu bildirebiliriz sadece.

Komisyonun çalışmalarının ayrıntıları *Light*'ta bulunabilir [1908, s. 526, ve 1909, s. 290, 307, 329]. Son yıllarda ruh fotoğrafçılığının gelişimi büyük ölçüde, şimdi her ikisi de Crewe'da yaşayan Bay William Hope ve Bayan Buxton'dan oluşturulan Crewe Grubu etrafında toplanmıştır. Grup 1905 civarında kuruldu, ancak 1908'de başdiyakoz Colley tarafından keşfedilene kadar dikkat çekmedi. Bay Hope, ilk tecrübelerini anlatırken, Manchester yakınlarındaki bir fabrikada çalıştığı dönemde bir cumartesi öğleden sonra tuğla bir duvarın önünde poz veren iş arkadaşlarından birinin fotoğrafını çektiğini söylüyor. Plaka develope edildiğinde arkadaşının fotoğrafına ek olarak, yanında duran bir kadın şekli ortaya çıkar; kadın önünde durmasına rağmen tuğla duvar görülür haldedir. Arkadaşı Hope'a diğer figürü oraya nasıl koyduğunu sormuş ve onun birkaç yıl önce ölmüş olan kız kardeşi olduğunu söylemiş. Bay Hope şöyle diyor:

> O zamanlar Spiritüalizm hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Fotoğrafı pazartesi günü diğer mesai arkadaşlarımıza gösterdik ve içlerinden bir spiritüalist bunun bir ruh fotoğrafı olduğunu söyledi. Bir sonraki cumartesi aynı kamerayla aynı yerde tekrar denememizi önerdi. Bunu yaptık ve bu sefer fotoğrafta sadece aynı bayan değil, yanında küçük bir de çocuk vardı. Bunun çok garip olduğunu düşündüm ve olay beni daha çok ilgilendirdi, böylece denemelerime devam ettim.

Başdiyakoz Colley'le tanışana ve Colley ona elindeki malzemeleri saklaması gerektiğini söyleyene kadar Hope, üzerinde ruh resimleri elde ettiği tüm negatifleri uzun bir süre boyunca çöpe atmış.

Başdiyakoz Colley, Crewe Grubu ile ilk görüşmesini 16 Mart 1908'de yaptı. Kendi kamerasını (Bay Hope'un halen kullandığı Lancaster marka bir çeyrek-plaka kamera), kendi elmas işaretli plakalarını ve koyu renkli slaytlarını getirmiş ve plakaları yine kendi getirdiği kimyasallarla develope etmişti. Bay Hope'un tek yaptığı, pozlama için düğmeye basmaktı. Plakalardan birinde iki ruh resmi elde ettiler.

O günden itibaren Bay Hope ve Bayan Buxton, akla gelebilecek her türlü testten geçirmek suretiyle binlerce ruh fotoğrafı çektiler ve bunlar için hiçbir zaman tek bir kuruş talep etmediler, sadece harcanan fotoğraf malzemelerinin ve mesailerinin parasını alıyorlardı ve bunu söylemekten her zaman gurur duymuşlardır.

Somerset, Bridgwater'da profesyonel bir fotoğrafçı olan Bay M. J. Vearncombe da plakalarında açıklanamayan ışık lekeleri bulma hususunda Wyllie, Boursnell ve diğerleriyle aynı rahatsız edici tecrübeyi yaşamış ve tıpkı onlar gibi zamanla ruh fotoğrafları çekmeye başlamıştı. 1920'de Birmingham'dan tanınmış bir araştırmacı olan Bay Fred Barlow bu medyumla, test koşulları altında, kamerada ışıklandırılmamış plakalar üzerinde yüz ekstraları ve yazılı mesaj elde etti [*Light*, 1920, s. 190]. O tarihten sonra Bay Vearncombe, birçok kanıtlayıcı sonuca ulaşmıştı.

Bayan Deane'in medyumluğu daha yakın tarihlidir (ilk ruh fotoğrafını Haziran 1920'de çekmiştir). Test koşulları altında birçok "ekstra" elde etti ve bunlar teşhis edildiler. Bazı çalışmaları bu alandaki öncülerin elde etiği neticelerle yarışacak niteliktedir. Nitekim yakın zamanda çok iyi iki sonuç elde etti. Tanınmış bir Amerikalı bilim adamı ve Washington'daki Ulusal Laboratuvarlar Müdürü olan Dr. Allerton Cushman, Temmuz 1921'de Holland Park'taki İngiliz Ruhsal Bilimler Koleji'ne beklenmedik bir ziyarette bulundu

ve Bayan Deane aracılığıyla ölen kızının çok güzel ve net bir "ekstra"sını elde etti. Bu oturumun tüm ayrıntıları Amerikan Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti Dergisi'nde, fotoğraflarla birlikte sunulmuştur. Diğer sonuç 11 Kasım 1922'de, Ateşkes Günü'nde, Whitehall'da, askeri anıt mezar çevresinde toplanan muazzam insan kalabalığının fotoğrafında tezahür eden çok sayıda ruh yüzleriydi ve bunların arasından bazıları teşhis edilebilmişti. Bu olay üç yıl üst üste tekrarlandı.

Modern araştırmalar bu psişik sonuçların, en azından bazı durumlarda kamera merceği vasıtasıyla elde edilmediğini kanıtlamıştır. Birçok durumda, test koşulları altında, bu olağanüstü resimler, hiç açılmamış, kutusundan çıkarılmamış plakalarla alınmıştır; yapılan tek şey sandalyede oturan şahsın bu plakaları elinde tutmasıdır. Ayrıca çalışma iki kamera kullanılarak denendiğinde, eğer bir "ekstra" ortaya çıkarsa, bu her ikisinde de değil, sadece bir kamerada olmaktadır. Teorilerden biri, görüntünün fotoğraf plakasına çökeldiği veya plakaya psişik bir ekranın uygulandığı şeklindedir.

Bendeniz de Crewe Grubu ve Bayan Deane ile bazı denemelere iştirak ettim, dolayısıyla bu hususta birkaç söz söyleyebilirim. Bayan Deane ile yaptığımız çalışmalarda her zaman birtakım sonuçlar aldık ancak bunlarda görünen "ekstralar"ın hiçbirini teşhis edemedik. Bayan Deane'in medyumsal güçlerini takdir ediyorum elbette, zira kendisinin Bay Warrick'le gerçekleştirdiği ve mümkün olan her türlü test koşulunda yürütülen uzun deneyler dizisi sırasında yeteneği bariz bir şekilde ortaya çıkmış ve bu çalışmalar *Psychic Science*'da eksiksiz biçimde rapor edilmiştir (Temmuz 1925), fakat sadece bu rapora dayanarak konuşsaydık, görüşümüzü tam bir kesinlikle ortaya koyamazdık. Biz onunla yaptığımız çalışmada Bayan Deane kendi plakalarını kullandı ve çalışmaya gelmeden evvel paketi üzerinde taşıdığı için belki de

yüz imgeleri bu sırada plakalar üzerine çökelmiş olabilirdi. Nitekim kendisi de bunun, neticelerin elde edilişini bir şekilde kolaylaştırmış olabileceğini kabul ediyor, ancak Cushman olayı tamamen doğaçlama olduğu için muhtemelen asıl izah farklıdır. Ayrıca daha evvel Ruhsal Bilimler Koleji'nde kendisine bir oyun oynandığı, kendi paketinin alınarak yerine başka bir paketin koyulduğu da kayıtlara geçmiştir. Buna rağmen "ekstralar" elde edilmişti. Bu nedenle bizim kendisine tavsiyemiz, elde ettiği sonuçlar ne kadar gerçek olursa olsun, onları saldırılara karşı bu kadar savunmasız kılan yöntemler kullanmaktan vazgeçmesidir.

Bay Hope için ise durum farklı. Onunla yaptığımız çeşitli çalışmalarda plakaları her zaman kendimiz getirdik, karanlık odada her birini işaretledik ve banyolarını ve tablarını da kendimiz yaptık. Sekiz deneyin altısında psişik sonuçlar elde ettik. Neredeyse her durumda bir "ekstra" elde edilmiştir ve bunlar hepsi de –henüz hiçbiri kesin şekilde teşhis edilmemiş olmasına rağmen– açıkça normal ötesi şekilde ortaya çıkmıştır. Tabii Bay Hope da her medyumun maruz kaldığı, cehalet veya kötülükten kaynaklanan alışıldık saldırılara katlanmak zorunda kaldı ancak hepsinden de şerefiyle, lekesiz bir şekilde çıktı.

Yetenekli bir psişik öğrenci olan Bay Staveley Bulford'ın elde ettiği olağanüstü sonuçlardan, mükemmel, gerçek ruhsal fotoğraflarından da biraz bahsetmek gerekir. Onun fotoğraf albümünü incelediğimizde yeteneğinin sadece minik ışık lekeleri elde etme seviyesinden kusursuz yüz imgelerine kadarki aşamalı gelişimini görüyoruz. Bunları hakkıyla inceleyen hiç kimse sürecin gerçekliğinden şüphe edemez.

Her şeye rağmen konu hâlâ belirsizdir ve fakat kişisel tecrübelerimiz bize, belirli sayıda olayda herhangi dışsal bir müdahalenin asla mevcut olmadığını ve sonuçların, karan-

lık bir slaytın yüzeyi gibi katı nesnelerin içine bile nüfuz edebilen bir tür ışın vasıtasıyla elde edildiğini söylemektedir. Daha önce sözü edilen, iki kameranın aynı anda, medyum da tam aralarında otururken kullanıldığı deney, bir plakada sonuç elde edilirken diğerinde hiçbir şey ortaya çıkmadığı için kesin bir deney gibi görünüyor. Biz de karanlık slayttan hiç çıkarılmayan plakalar üzerinde, tıpkı ışığa maruz kalanlardaki kadar canlı görünen sonuçlar elde ettik. Anlaşılan o ki eğer Hope lensin kapağını hiç çıkarmasaydı bile, genellikle aynı sonuçları elde edecekti.

Nihai açıklama ne olursa olsun, şu anda olguları tam olarak kapsayan tek hipotez, bunların arkasındaki görünmez bir zekanın mevcudiyetidir ve bu zeka, işlemleri idare edip kendi tarzında çalışarak farklı gruplarda farklı sonuçlar elde edilmesini sağlamaktadır. Her birinin yöntemleri o kadar standartlaşmıştır ki bunlardan hangisinin hangi fotoğrafçının çalışması olduğunu bir bakışta söylemek mümkündür. Bu çalışmaların arkasında ruhsal varlıkların olduğunu kabul ettiğimizde, neden normal fotoğraf kurallarının ihlal edildiğini, neden gölgelerin ve ışıkların artık uyuşmaz olduğunu, kısacası neden sıradan geleneksel bir eleştirmenin olayı kavramasını güçlendiren bir dizi –tabiri caizse– tuzak kurulduğunu hemen anlayabiliriz. Ayrıca şunu da anlarız ki, bu resimler ruhsal varlıklar tarafından oluşturulduğu ve plakaya basıldığı için bazı olaylarda eski resimlerin ve fotoğrafların reprodüksiyonları gibi olan sonuçlar elde edilmişti. Aynı şekilde, halen yaşamakta olan bir insanın yüzünün plaka üzerinde tıpkı bedensiz bir varlığınki gibi ortaya çıktığı durumlar da bu şekilde açıklık kazanmaktadır. Dr. Henslow tarafından aktarılan bir örnekte, Hope'un plakalarından birinde British Museum'da bulunan çok nadir bir Yunanca metnin reprodüksiyonu belirmiştir. Fakat ilginç

olan nokta şudur ki bu görüntüdeki Yunanca metinde küçük bir değişiklik vardır; bu da bunun bir kopya olmadığını göstermektedir [*Proofs of the Truths of Spiritualism*, Henslow, s. 218]. Öte yandan bu açıklamanın rahatsız edici bir sonucu da olabilir; yani ölmüş bir dostumuzun ruhsal fotoğrafını çektiğimizde, onun gerçekten orada olduğuna dair kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Kanıt niteliğinde bir veri elde etmemiz, ancak söz konusu şahısla ilgili olarak celseden önce veya sonra bağımsız olarak verilecek bilgilerle mümkün olabilir.

Hope ile yaptığımız deneylerde objektif fotoğrafların oluşma sürecine dair bir şeyler kavradığımızı sanıyorum; nitekim çalışmanın çeşitli aşamalarını sergileyen bir dizi slayt düzenlemeyi de başardık. Glasgow'dan Bay William Jeffrey'nin iştirak ettiği bu çalışmada çekilen fotoğrafları gösteren slaytlardan ilkinde, ektoplazma olarak adlandırmamız gereken zar benzeri bir madde görünüyor. Bu madde ince damarlı bir tür kozaya da benzetilebilir. Çünkü çeşitli plazmalar henüz alt bölümlere ayrılmamış durumdadır. Büyük bir sabun köpüğü kadar incedir ve içinde hiçbir şey yoktur: Sanki içinde bir tür işlemin yürütüldüğü kapsayıcı bir zarf gibi görünmekte ve tıpkı bir medyumun kabininde olduğu gibi bu malzemenin de içinde bir güç birikmektedir. Bir sonraki slaytta, kozanın içinde bir yüzün oluştuğu ve kozanın, orta kısmına doğru açıldığı görülmektedir. Bu açıklığın çeşitli aşamaları görüntülerde tespit edilmiştir. Son olarak yüz dışarı doğru bakarken, koza yüzün üzerinde bir kemer oluşturan ve her iki yanından asılı duran bir örtü oluşturmaktadır. Peçe benzeri bu yapı Hope'un resimlerinin çok karakteristik bir özelliğidir ve bunun görülmediği fotoğraflarda orada nesnel bir mevcudiyetin olmadığı ve etkinin sadece psikografi yeteneğiyle meydana getirildiği iddia edi-

lebilir. Bu, çeşitli biçimlerdeki peçe veya şal benzeri yapılar, önceki fotoğraf serisinin tamamında görülebilir. Bilhassa Afrika'nın batı kıyısında bir amatör tarafından çekilen bir fotoğrafta koyu renkli bir imge olarak beliren ruhun, kalın katmanlara sahip olduğu fark edilmektedir. Crewe ve Lagos'ta da benzer sonuçlar elde edildiği için burada ortak bir tabiat yasasının iş başında olduğunu söylemek makul olacaktır.

Bu psişik kozaya dair kanıtlara işaret etmek suretiyle, ruhsal fotoğrafçılığın mekanizmasının daha iyi anlaşılmasına küçük bir katkıda bulunmuş olduğumuzu umuyoruz. Her ciddi araştırmacının da keşfedeceği gibi bu, ruhsal bilimin çok geçerli bir dalıdır. Bununla birlikte ruhsal fotoğrafçılığın zaman zaman sahtekarlar tarafından istismar edildiğini de inkar edemeyiz. Ayrıca herhangi bir medyumun elde ettiği bazı hakiki sonuçlar var diye, bu medyumun iddia ettiği her şeyi de hiç sorgulamadan kabul etmek gibi bir yaklaşımın haklı olduğu söylenemez.

BÖLÜM XX

SES MEDYUMLUĞU VE KALIPLAR

Kitabımızda ruhsal gücün her formuna ayrı bölümler ayırmak imkansızdır çünkü o takdirde çalışmamızın sınırlarını fazlasıyla aşarız, ancak ses medyumluğu ve kalıp alma fenomenleri o kadar açık ve kanıta dayalıdır ki bunlara biraz daha ayrıntılı yer vermek gereksiz olmayacaktır. Binlerce insan Eyüp peygamberin "Ve bir ses duydum" şeklindeki sözünü zaman zaman dillendirmiş ve bunu, yeryüzünde yaşamayan birinden gelen bir ses anlamda kullanmıştır. Günümüzde ise bunu, başarıyla neticelenen bir dizi kapsamlı testin ardından, artık tam bir güvenle tekrarlayabilirler. İncil bu fenomenin örnekleriyle doludur, modern zamanların ruhsal kayıtları da bize, diğer normalötesi tezahürlerde olduğu gibi bu alanda da dünyanın şafağında olan bitenlerin halen yaşanmakta olduğunu göstermektedir [Usborne Moore, *The Voices*, 1913, s. 433].

Sesli mesajların tarihi örnekleri, Sokrates ve Joan of Arc'ın işittiklerini iddia ettikleri seslerdir, ancak her iki durumda da sesin başkaları tarafından da duyulabilir olduğu hususu net değildir. Yine de bugün elimizde olan daha kapsamlı bilgilerin ışığında, onların duydukları seslerin, bugün aşina olduğumuz seslerle aynı olağanüstü karakterde olduğu sonucuna varabiliyoruz.

Bay F. W. H. Myers, Sokrates'in *daemon*'unun, aslında filozofun kendisinin "yüzeyde yer alan veya şuurlu olan tabaka" ile iletişim kuran "daha derin bir tabakası" olduğunu söylüyordu [*S.P.R. Journal*, Cilt III, 1887, s. 131]. Joan'a gelen sesleri de aynı şekilde açıklama eğilimindeydi. Ama bunu söylerken aslında hiçbir şeyi açıklamıyor.

Antik heykellerin konuştuğuna dair raporlar için ne diyeceğiz peki? *Apocatastasis veya Geriye Doğru İlerleme* adlı

ilginç, anonim kitabın yazarı olduğu söylenen Vermont Üniversitesi'nden Dr. Leonard Marsh, kitapta Nonnus'tan şu sözleri aktarır:

> Delphi'de anlaşılmaz birtakım sesler yayan bir heykel vardır. Şunu bilmelisiniz ki ruhlar anlaşılmaz seslerle konuşurlar çünkü kendilerini açıkça ifade edebilecekleri bir konuşma organları yoktur.

Dr. Marsh bu sözleri şöyle yorumluyor:

> Yazar, ruhların konuşma gücü konusunda yeterince bilgi sahibi değil gibi görünüyor, çünkü tüm tarih bize, onların seslerinin sıklıkla duyulduğunu, açık bir şekilde konuştuklarını ve aynı kelimeleri farklı yerlerde tekrar ettiklerini anlatıyor ve eskiler buna *Vox Divina* adını vermişlerdi; her yerde bilinen bir olguydu.

Dr. Marsh daha da ileri giderek sözü edilen heykelin, imal edilmiş olduğu malzemeyi (muhtemelen taş) kullanarak kendisini açıkça ifade edip edemeyeceğini görmek üzere denemeler yaptığını, ancak heykelin "gırtlak veya günümüz medyumlarında olduğu gibi başka bir seslendirme özelliği olmadığı için" başarılı olamadığını söylüyor. Dr. Marsh kitabında, o zamanlardaki (1854) spiritüalist fenomenlerin, daha eski ruhsal irtibatlara kıyasla daha kaba ve olgunlaşmamış olduğunu göstermeye çalışmış. Eskilerin bu irtibattan bir bilim olarak bahsettiğini ve bu yöntem sayesinde elde edilen bilgilerin, "bütün sahtekar daemonlara rağmen" kesin ve güvenilir olduğunu iddia ediyor. Rahip denen şahsın bir ses medyumu olduğu kabul edildiğinde, sesli kehanetler konusu da kolayca açıklanabilir.

Modern Spiritüalizm ile ilişkilendirilen ilk medyumluk biçimlerinden biri olan ses medyumluğunun halen çok revaçta olduğunu, diğer yandan medyumluğun daha önce sık rastlanan pek çok türünün, zamanla ender rastlanır hale

geldiğini belirtmekte fayda var. Ses fenomenlerinin en inandırıcı psişik tezahürler arasında olduğunu düşünen çok sayıda yetkin araştırmacı olduğu için, elimizde bolca kayıt var. Şimdi bunlara bir göz atalım.

Ohio'lu bir çiftçi olan Jonathan Koons, modern ses medyumların ilki gibi görünüyor. Daha önce sözü edilen ve "Ruh Odası" olarak adlandırılan ahşap kulübesinde 1852'de ve birkaç yıl boyunca teneke bir megafon veya "trompet" aracılığıyla ruhların seslerinin işitilmesi de dahil olmak üzere bir dizi şaşırtıcı fenomene vasıtalık etmişti. Alandaki ilk araştırmacılardan biri olan ve halk tarafından iyi tanınan Bay Charles Partridge, John King olarak bilinen ruhun 1855'te Koons'un bir celsesinde konuşmasını şöyle anlatıyor:

> Celsenin sonunda King'in ruhu, geleneği olduğu üzere trompeti aldı ve onun aracılığıyla kısa bir konferans verdi –yüksek sesle ve belirgin bir şekilde, ruhlarla irtibattan hem şimdi hem de ebediyen elde edilecek faydaları anlattı, bu hususlarda konuşurken sağduyulu ve cesur olmamızı, araştırmalarımızda gayretli olmamızı, bu ayrıcalıkların bize yüklediği sorumluluklara bağlı kalmamızı, bilgisizlere veya hata yapanlara karşı anlayışlı olmamızı, azmimizi bilgelikle yumuşatmamızı vb. öğütledi.

Tanınmış Amerikalı kimyager Profesör Mapes de Davenport'ların huzurunda, sesi yüksek ve belirgin olan John King ile yarım saat konuştuğunu söylemiştir. Davenport Kardeşler'in biyografi yazarlarından biri olan Bay Robert Cooper ise, Davenport'larla sokakta yürürken bazen gün ışığında bazen ay ışığı altında sık sık King'in sesini duyardı.

Günümüzde bu seslerin bir celsede tezahür ediş süreci hakkında biraz fikir sahibi olmuş durumdayız. Bu arada bu bilgi, bizzat ruhlardan alınan tebliğlerle de doğrulanmıştır. Görünen o ki, esas olarak medyumdan çıkan fakat aynı zamanda, daha az miktarda olmak üzere hazirundakilerden

de gelen ektoplazma, ruhsal varlıklar tarafından insan gırtlağına benzeyen bir şey oluşturmak için kullanılıyor. Bunu kullanarak sesi tezahür ettiriyorlar.

Ruhlar Koons'a yaptıkları açıklamada, ruhsal bedenin unsurlarının bir kombinasyonunu kullandıklarından ve günümüzde ektoplazma dediğimiz kavrama tekabül eden ve "medyumdan yayılan fiziksel bir aura"dan bahsediyorlar. Bunu yetmişli yıllarda ünlü bir İngiliz ses medyumu olan Bayan Bassett aracılığıyla verilen bir ruhsal tebliğle karşılaştıralım:

> "Ruhsal konuşmak için kullandıkları konuşma aygıtlarını, medyumdan ve hazirundaki diğer kişilerden aldıkları yayılımlarla imal ettiklerini söylüyorlar" [*The Spiritual Magazine*, Londra, 1872, s. 45].

Halka tarafından tanınan ilk İngiliz medyumu olan Bayan Mary Marshall (ölümü 1875), John King ve diğer bazı ruhlardan gelen seslere kanallık etmişti. 1869'da Londra'da *The Spiritualist*'in editörü Bay W. H. Harrison onunla kapsamlı testler yaptı. İlk spiritüalistlerin kolayca kandırılabilen insanlar olduğu şeklindeki genel kanıyı hesaba kattığımızda, onun bu titiz incelemesi ayrı bir kıymet taşıyor. Bayan Mary Marshall'dan bahsederken şunları söylüyor:

> Masalar ve sandalyeler gün ışığında hareket ediyor ve bazen yerden yükseliyordu, karanlıkta sesler duyuluyor, ışıklı tezahürler görülüyordu ve bütün bu şeylerin ruhlardan geldiği iddia ediliyordu. Böylece celselere sürekli katılmaya ve iddiaların doğru olduğunu keşfedene ya da sahtekarlığı tanıkların huzurunda yeterli doğruluk ve kesinlikle tespit ve ifşa edene kadar çalışmaya devam etmeye karar verdim. Ayrıca olguları, kullanılan aparatların detaylı çizimleriyle birlikte yayınlayacaktım. Kendisini "John King" olarak tanıtan sesin kaynağı, görünüşe göre Bay veya Bayan Marshall'ınkinden tamamen farklı bir zekaydı. Buna rağmen başlangıçta

> ben, sesin Bay Marshall tarafından çıkarıldığını varsaydım ve birkaç celseye katıldım. O zaman gördüm ki sık sık Bay Marshall ve John King aynı anda konuşmaktaydılar; bu yüzden bu teoriyi bir kenara koymak zorunda kaldım. Sonra Bayan Marshall'ın yaptığını varsaydım ve bir akşam tam yanına oturdum. Sağ tarafımdaydı, elini ve kolunu tutmuştum ve John King gelip sol kulağıma konuştu, Bayan Marshall bütün bu süreçte tamamen hareketsizdi; böylece diğer teorim de güme gitti. Daha sonra John King'in sesini, hazirundakiler arasında bulunan bir işbirlikçinin çıkardığını varsaydım ve bu yüzden sadece Bay ve Bayan Marshall'la bir celse yaptım. John yine geldi ve bir saat konuştu. Son olarak benim göremediğim gizli bir işbirlikçinin sesi çıkardığını varsaydım ve bunun için Bayan Marshall'ın bilmediği bir evde ve hiç tanımadığı kişiler arasında bulunduğu iki celsesine iştirak ettim; John King her zamanki gibi oradaydı. Son olarak, 30 Aralık 1869 Perşembe akşamı John King geldi ve Bayan C. Berry'nin grubunda, Bay ve Bayan Marshall orada değilken on bir kişiyle konuştu; medyum Bayan Perrin'di [*The Spiritualist*, Londra, Cilt I, s. 38].

Bay Harrison sesleri orada bulunan hiç kimsenin çıkarmadığı hususunda tam olarak ikna olmuş olsa da seslerin genellikle ne medyum ne de gruptaki herhangi biri tarafından asla bilinmeyecek birtakım kanıtlar da verdiklerinden nedense hiç bahsetmiyor.

Tanınmış bir araştırmacı olan Sinyor Damiani, Londra Diyalektik Cemiyeti'ndeki ifadesinde, profesyonel olmayan medyumların önünde kendisiyle konuşan seslerin daha sonra Bayan Marshall ile gerçekleştirdiği özel celselerde de kendisiyle konuştuklarını ve önceki celselerde olduğu gibi "aynı ses tonu, ifade, telaffuz vs. özellikleri sergilediklerini" söylüyor. Ayrıca bu sesler ona, kendisinden başka kimsenin bilemeyeceği kadar özel nitelikteki bazı konularda bilgiler vermiş ve zaman zaman ileride tam olarak söylediği gibi

gerçekleşen bazı olayları da önceden bildirmişlerdi [*Report of the London Dialectical Society*, 1871, s. 201].

Ses fenomeniyle ilk kez karşılaşanların olası bir açıklama olarak vantrilokluktan şüphelenmeleri doğaldır. Kendisi de sıklıkla bu seslere vasıtalık eden D. D. Home, bu itirazı bertaraf etmeye bilhassa özen göstermişti. General Boldero, Home'un 1870'de Fife Cupar'da kendisini ziyaret ettiğinde düzenlenen celseyi anlatırken şöyle yazar:

> Ardından, tonlamalarına bakılırsa odada iki farklı kişinin konuştuğunu gösteren sesler duyuldu. Bu arada Home sürekli bizimle konuşmaya devam ettiği için, seslerin nereden geldiğini çıkaramadık. Bunun üzerine duruma itiraz ederek ondan konuşmamasını istedik. Bize "sesleri vantriloklukla benim çıkarmadığıma ikna olmanız için bilerek sürekli konuştum, biri kendi sesiyle konuşurken bunu yapması mümkün değildir" dedi. Nitekim Home'un sesi, işitilen diğer seslerden oldukça farklıydı [*S.P.R. Journal*, Cilt IV, s. 127].

Şahsi tecrübelerimiz de bunu doğrulamaktadır, zira bu şekilde aynı anda konuşan farklı sesleri biz de defalarca işittik. *Bazı Büyük Modern Medyumlar* bölümünde misalleri verilmiştir.

Amiral Usborne Moore, Detroit'ten Bayan Wriedt'in celselerinde aynı anda üç veya dört ruhsal ses duyduğuna tanıklık ediyor. *Sesler* (1913) adlı kitabında Bay W. T. Stead'in eskiden özel sekreterliğini yapan ve tanınmış bir yazar olan Bayan Edith K. Harper'ın tanıklığını aktarıyor:

> Bayan Etta Wriedt'in İngiltere'ye yaptığı üç ziyaret sırasında zabıtları tutulan yaklaşık iki yüz görüşmeyi inceledikten sonra durumu kısaca anlatmaya çalışacağım. Kısaca diyorum zira bu zabıtlar o kadar ayrıntılı bir şekilde tutulmuştur ki hepsini izah etmek için ciltler dolusu yazı yazmak gerekir. Bu yüzden annemle benim, Bayan Wried medyumluğu aracılığıyla yaşama ayrıcalığına sahip olduğumuz en çarpıcı

tecrübelerden birkaçını aktarmakla yetineceğim. 1911'deki ilk ziyarete dair notlarıma baktığımda, celselerin başlıca özellikleri arasında aşağıdaki ayrıntılar göze çarpıyor: (1) Bayan Wriedt hiçbir zaman transa girmedi, celsedeki kişilerle serbestçe sohbet etti, aynı şekilde ruhlarla da sohbet ediyordu, hatta bazen fikirlerine katılmadığı bir valıkla tartıştığı bile oluyordu. Bir keresinde Bayan Wriedt, *Progressive Thinker*'ın merhum editörünü, eskiden medyumlara karşı takındığı tutumundan dolayı aniden azarladığında Bay Stead sarsıla sarsıla gülmeye başlamıştı. Bunun üzerine bariz bir kafa karışıklığı yaşayan varlık [Bay Francis] durumu izah etmeye çalışmış ama bu sırada trompeti yere düşürmüş ve irtibatı keserek rahatsız bir şekilde ayrılmıştı. (2) Hazirundaki farklı kişilerle aynı anda konuşan iki, üç ve hatta dört ruhun sesi duyuluyordu. (3) Yabancı dillerde -Fransızca, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Norveççe, Felemenkçe, Arapça ve diğer- bazı mesajlar veriliyordu ve bunlar medyumun hiç bilmediği dillerdi. Edebiyat ve siyaset dünyasında tanınan Norveçli bir hanımefendiye, erkek kardeşi olduğunu iddia eden ve adını P. olarak veren bir erkek sesiyle Norveççe hitap edildi. Bayan onunla sohbet etti ve kimliği hakkında kendisine verdiği doğru bilgiler karşısında sevinçten nerdeyse havalara uçtu. Başka bir seferinde bir ses net bir şekilde İspanyolca konuştu ve gruptaki bir bayana hitap etti. Gruptakilerin hiçbiri bu bayanın o dili konuşabildiğinden haberdar değildi. Bunun üzerine hanımefendi bu varlıkla akıcı bir İspanyolca ile konuşmaya başladı [*The Voices*, s. 324].

Bayan Mary Hollis (daha sonra Bayan Hollis-Billing oldu) 1874'te İngiltere'yi ziyaret eden dikkate değer bir Amerikalı medyumdu. 1880'de tekrar Londra'ya geldiğinde spiritüalist temsilcileri tarafından kendisine bir sunum ve konuşma yapılmıştı. Dr. N. B. Wolfe, *Modern Spiritüalizmde Şaşırtıcı Gerçekler* adlı kitabında onun kapsamlı medyumluğunun gü-

zel bir anlatımını sunar. Bayan Hollis zarif bir hanımefendiydi ve binlerce kişi onun yeteneği aracılığıyla kanıtlar elde etti, teselli buldu. Dorğudan ses yöntemiyle irtibat kuran iki ruhsal rehberi vardı; biri James Nolan'dı, diğeri ise Ski adlı bir kızılderiliydi. 21 Ocak 1880'de Bayan Makdougall Gregory'nin Grosvenor Meydanı'ndaki evinde düzenlenen celselerinden birinde hazır bulunan İngiltere kilisesinden bir din adamı, kendisine hitap eden bir varlığın konuşmasından çok etkilendi ve söz konusu varlığı tanıdığını söyleyerek "yedi yıl önce onun ölümüyle yarım kalan bir sohbete, kaldığı yerden devam ettiklerini" ifade etti. Rahibin her iki yanında oturanlar da çok belirgin olan bu sesi rahatça işittiklerini beyan ettiler [*Spiritual Notes*, Cilt I, s. 262].

Bay Edward C. Randall, *Ölüler Asla Ölmez* adlı kitabında bir başka başarılı Amerikalı ses medyumu olan Bayan Emily S. French'den söz eder. Medyum 24 Haziran 1912'de New York, Rochester'daki evinde ölmüştü. Bay Randall yirmi yıl boyunca onun yeteneğini araştırmış ve medyumluğunun çok yüksek bir karaktere sahip olduğuna ikna olmuştu.

1900'de ölen Bayan Mercia M. Swain de California'da bulunan *Rescue Grubu*'nda doğrudan ses metoduyla çalışıyor ve tekamül etmemiş ruhlara ulaşıp onlara rehberlik ediyordu. Operatörlüğünü Buffalo, New York'tan Bay Leander Fisher'ın yaptığı ve 1875'ten 1900'e kadar kadar yirmi beş yıl süren bu olağanüstü celselere dair detayları Amiral Usborne Moore'un *Glimpses of the Next State* adlı kitabında bulabilirsiniz.

Profesyonel olmayan çok başarılı bir diğer medyum da Bayan Everitt'tir. 1867'de ve sonrasında uzun yıllar boyunca İngiltere'de ses medyumu olarak çalışmıştır.

Büyük fiziksel medyumların çoğu, özellikle materyalizasyon medyumları da ses fenomenlerine vasıtalık etmişlerdir. Örnek olarak Eglinton, Spriggs, Husk, Duguid, Herne,

Bayan Guppy ve Florence Cook'u verebiliriz.

1920'de ölen Ohio'lu Bayan Elizabeth Blake, kayıtları elimizde bulunan en harika ses medyumlarından biri ve belki de en fazla kanıt sağlayanıydı, çünkü onun huzurunda sesler düzenli olarak ve güpegündüz ortaya çıkmaktaydı. Karşı kıyısında Batı Virginia'daki Huntingdon kasabasının yer aldığı Ohio Nehri kıyısındaki küçük Bradrick köyünde yaşayan fakir, okuma yazma bilmeyen bir kadındı. Çocukluğundan beri medyumdu. Çok dindar bir insandı, Metodist kilisesine bağlıydı, ancak medyumluğu sebebiyle, tıpkı diğer medyumların da başına geldiği gibi kiliseden kovulmuştu.

Onun hakkında çok az şey yazıldı, tek ayrıntılı anlatım Profesör Hyslop'ın değerli monografisidir [*American S.P.R. Proceedings*, Cilt VII, 1913, s. 570-788]. Bilim insanları, doktorlar vs. tarafından defalarca test edildiği ve tüm bu testlere gönüllü olarak katıldığı söylenir. Bu kişiler herhangi bir sahtekarlık tespit edemedikleri için elde ettikleri sonuçları da kamuoyuna açıklamaktan çekinmediler. Hyslop uzun yıllara dayanan tecrübeye sahip tanınmış bir Amerikalı illüzyonistin de medyumun yeteneğine ikna olduğunu duymuş ve bunun üzerine 1906'da medyumu araştırmak üzere Ohio'ya gitmişti.

Hyslop'ın hacimli raporu, elde edilen kanıt niteliğindeki iletişimleri açıklar. Ses fenomenlerinin tezahürünü açıklarken ektoplazmik süreçlere dair bir şey bilmediği için şunları diyor:

> Bazı durumlarda seslerin yüksekliği, bunların ses tellerinden çıkarak trompete iletildiği varsayımını ortadan kaldırıyor. Sesleri altı metre öteden bile duydum ve on iki veya on beş metre öteden bile duyulabilecek kadar yüksektiler ve bu sırada Bayan Blake'in dudakları dahi kıpırdamıyordu. Fenomenin bu yönünü açıklamak için herhangi net bir hipotez

> ortaya atmak hâlâ mümkün olmamıştır. "Ruhlar" demek ise sıradan bilim insanını asla tatmin etmez. Bilim insanı, ilgili mekanik süreçleri bilmek ister, bunu da tıpkı normal konuşmayı açıkladığımız gibi açıklayabilmek ister. Bu olguda ilk sebebin ruhlar olduğu belki doğru olabilir, ancak olgusal süreç içinde, ruhların inisiyatifi ile nihai sonuç arasında yer alan başka adımlar var. Buradaki karmaşayı yaratan şey de zaten, bütün bunların arkasında ruhların yer aldığı varsayımından daha ziyade budur. Bilim insanı ruhların, mekanik bir alet kullanmadan mekanik bir olayı nasıl tesis edebildiğini anlayamaz.

Bize kalırsa sadece bilim insanları değil herkes için aynı durum geçerlidir. Fakat aranan izah, öte alemden tekrar ve tekrar verilmiştir aslında. Profesör Hyslop'ın sesler ve onların kaynağı arasında var olan bağlantıya ilişkin bilgi eksikliği ortadadır. Eğer ortaya attığı soruların yanıtlarını ruhların defalarca vermiş olduğu gerçeğine vakıf olsaydı duruma farklı gözlerle bakabilirdi. Gerçekten de ruhlar bu hususta, birçok farklı medyum aracılığıyla neredeyse aynı açıklamaları yaptılar.

Bayan Blake'in tıbbi danışmanı ve Huntingdon'daki Batı Virginia Akıl Hastanesi şefi olan Dr. L. V. Guthrie, medyumun yeteneklerine ikna olmuştu. Şunları yazdı:

> Onunla kendi ofisimde, ayrıca açık havada ön verandada ve bir keresinde yolda giderken bir arabada denemeler yaptık. Bir keresinde sesleri iletmek için teneke boru yerine gaz lambası şişesi kullanmama izin verdi. Bazen elini trompetin sadece bir ucuna değdirmek suretiyle sesler meydana getirdiğini gördüm [***a.g.e.***, s. 581].

Dr. Guthrie Bayan Blake vasıtasıyla elde edilen bilgilerin hazirundaki hiç kimse tarafından bilinmediğine ve medyum tarafından da hiçbir şekilde bilinemeyeceğine dair iki vakayı anlatıyor.

Yanımda çalışanlardan biri, kardeşi orduya katılıp Filipinler'e giden genç bir hanımdı. Kardeşinden haber almak için sabırsızlanıyordu, ona defalarca mektuplar yazmış, Filipinler'deki bölüğüne postalamış, ancak hiçbir yanıt alamamıştı. Bayan Blake'i aradı ve medyum da kendisine, birkaç yıl önce ölen annesinin "ruhu"ndan bir mesaj aldığını ve ruhun dediğine bakılırsa kardeşi şu anda başka bir yerdeydi (bu yerin adını vermişti) ve oraya bir mektup göndermesi halinde bir cevap alacağını söylüyordu. Genç bayan bu yeni adrese derhal bir mektup gönderdi ve iki ya da üç gün içinde gelen yanıtta kardeşi, Filipinler'den döndüğünü söylüyordu; ailesinden hiç kimse dönmüş olduğundan haberdar değildi.

İkinci misal daha da çarpıcıdır.

Eyaletin bu ucunda ikamet eden tanınmış bir aileden gelen bir hanımefendi tanıyorum. Büyükbabası, yüksek bir köprünün dibinde kafatası parçalanmış bir halde bulunmuştu. Kendisi birkaç yıl önce Bayan Blake'i aradı ve onunla sohbet etti fakat sohbet sırasında merhum büyükbabası aklına bile gelmemişti. Fakat Bayan Blake'le irtibat kuran büyükbabanın "ruhu" ona, o sırada herkesin zannettiği gibi sarhoş olup köprüden düşmediğini, bir arabada birlikte yolculuk ederken tanıştığı iki adam tarafından öldürüldüğünü söylediğinde şok oldu. Yaşlı adamın parasını ve değerli takılarını aldıktan sonra cesedini köprüden aşağı atmışlar. "Ruh" daha sonra, onu öldüren iki adamın görünüşlerini ayrıntılı bir şekilde açıklamaya başladı ve çok önemli başka bilgiler de verdi. Nitekim sonunda bu bilgiler söz konusu şahısların tutuklanmalarına ve mahkum olmalarına yardımcı olmuştu.

Bayan Blake'in celselerine katılan çok sayıda kişi, medyum konuşurken aynı anda ruhların seslerinin duyulduğunu ve ayrıca aynı ruhların yıllar boyunca aynı karakter ve aynı ses tonlamasıyla konuştuklarını kaydediyorlar. Hyslop'ın ayrıntılı bir şekilde aktardığı bir başka vakada ise irtibat kuran bir ses, bir kasanın şifreli kilidini açmak için gerekli olan

doğru kombinasyonu vermiş ve şifre, hazirundaki hiç kimse tarafından bilinmiyormuş.

Günümüzde İngiltere'de yaşayan ses medyumları arasında Bayan Roberts Johnson, Bayan Blanche Cooper, John C. Sloan, William Phoenix, Bayan Dunsmore, Galli medyum Evan Powell ve Bay Potter gibi isimler bulunmaktadır.

Bay H. Dennis Bradley, ünlü Amerikalı medyum George Valiantine'in ses medyumluğu hakkında detaylı açıklamalarda bulundu. Ayrıca Bay Bradley grupta herhangi bir profesyonel medyum olmadan da kendi ev gruplarında çeşitli sesler almayı başardı. Bay Bradley'nin özverili ve gayretli çalışmalarının psişik bilime yaptığı hizmetleri yadsımak mümkün değil. Eğer bu konuyla ilgili tüm bildiklerimiz sadece kendisinin yazdığı iki kitapta verilen kanıtlara dayansaydı bile bunlar aklı başında her insan için yeterli olurdu [*Towards the Stars* ve *The Wisdom of the Gods*].

Şimdi birkaç sayfamızı da ektoplazmik figürlerden, yani cisimleşmiş formlardan alınan kalıplara dair çok ikna edici nesnel kanıtların bir özetine ayırabiliriz. Bildiğimiz kadarıyla bu araştırma yöntemini ilk keşfeden kişi, 1863'te psikometri üzerine *Doğanın Sırları* isimli bir kitap yazmış olan William Denton'dır. 1875'te Boston'da (ABD) medyum Mary M. Hardy ile çalışırken, Richet ve Geley'in Paris'te gerçekleştirdikleri daha yakın tarihli deneylerinde kullandıklarına çok benzeyen yöntemler kullandı. Denton'ın, Paine Hall'da yaptığı halka açık bir gösteride, ruhsal bir yüzün erimiş parafinde kalıbının alındığı söyleniyor. Bu tür kalıpların alınmasına vasıtalık eden diğer medyumlar ise Bayan Firman, Dr. Monck, Bayan Fairlamb (daha sonra Bayan Mellon oldu) ve William Eglinton'du. Bu sonuçların daha sonraki Paris celseleri ile de desteklenmiş olması gerçeği, kanıtların geçerliliği lehine güçlü bir argümandır. Manchester'dan Bay

William Oxley, 5 Şubat 1876'da güzel bir bayan elinin kalıbının elde edildiğini ve daha sonra Bayan Firman'ın elinin kalıbının da alınarak ikisi arasındaki farkın açık bir şekilde ortaya konulduğunu anlatıyor. Bu olayda Bayan Firman, başının üzerinden geçen ve beline bağlanarak ellerini ve kollarını kapatan bir tül kumaş içine hapsedilmişti. Bu durumda medyumun herhangi bir hile yapabilmesi olanağı tamamen ortadan kaldırılmıştı. Ayrıca parafin kalıbının sıcak olduğunu da unutmamak gerekir; yani celse odasına sonradan sokulamazdı. Sonucu garanti altına almak için başka ne gibi önlemler alınabileceğini gerçekten bilemiyoruz. İkinci bir çalışmada elle birlikte ayağın da bir kalıbı elde edilmişti; kalıplardaki el ve ayak bileği açıklıkları her durumda o kadar dardı ki, kolun veya bacağın, kalıbı parçalamadan geri çekilebilmesi mümkün değildi. Bunun yapılabilmesinin tek yolu elin ve ayağın demateryalize olması, yani maddelikten çıkmasıydı; başka bir izahı yoktur.

Dr. Monck'un elde ettiği neticeler de sınamadan geçmiş gibi görünüyor. Oxley onunla 1876'da Manchester'da bazı deneyler yaptı ve Bayan Firman ile da aynı başarıyı elde etti. Bu vesileyle iki ayrı figürden farklı kalıplar elde edilmiştir. Oxley bu deneyler hakkında şunları söyler: "Bu ruh kalıplarının önemi ve değeri göz ardı edilemez, çünkü ruhsal fenomenlerin şüpheli görünen diğer birçok türüne karşılık bu kalıplar olduğu gibi ortadadır. Bu el ve ayak kalıpları somut materyallerdir ve şimdi bilim insanlarının, sanatçıların ve alaycıların da öne çıkarak bunların nasıl meydana geldiğine dair gizemin çözümü için fikirlerini ifade etmelerini talep etmektedir." Bu talep halen geçerli. Ünlü bir illüzyonist olan Houdini ve büyük bir anatomi bilgini olan Sir Arthur Keith bu türden el kalıplarını kendileri de imal etmeye çalıştılar fakat oldukça zahmetli bir şekilde elde edilen neticeler o ka-

dar kötüydü ki, asıllarının çok berbat kopyaları olmaktan ileri gidemediler.

Eglinton'ın çalışmalarına gelince; Davenport'ların biyografisini yazan Dr. Nichols bu medyum aracılığıyla kanıt niteliğinde el kalıpları elde edildiğini ve bir keresinde bir bayanın, beş yaşındayken Güney Afrika'da boğularak ölen küçük kızının elindeki bir özelliği -hafif bir şekil bozukluğunu- derhal fark ettiğini kaydetmiştir.

Belki de tüm kalıpların en ikna edicisi Epes Sergeant tarafından elde edilen kalıptı. Bu çalışma Denton'ın deneyleriyle bağlantılı olarak daha önce adını zikrettiğimiz medyum Bayan Hardy ile gerçekleştirilmişti. Zabıtlara bir göz atalım:

"Ulaştığımız neticeler şunlardır:

1. Kapalı bir kutunun içinde, bilinmeyen zeki bir güç tarafından, tam boyutlu mükemmel bir elin kalıbı elde edildi.
2. Medyumun dürüstlüğünü ve karakterini çok iyi biliyor olmamıza rağmen deneyin koşulları bunlardan tamamen bağımsız olarak en sıkı şekilde empoze edildi. Buna rağmen çarpıcı neticelere ulaştık.
3. Bu koşullar, tüm sahtekarlık olanaklarını ve yanılsama yaratabilecek her türlü düzeneği tamamen dışlayacak şekilde net ve katıydı. Dolayısıyla test neticelerinin kesinliği konusunda en ufak bir şüphemiz yoktur.
4. Araştırmacılar tarafından uzun zamandır bilinen bir olgu, yani görünmeyen bir zeka tarafından yönlendirilen ve görünmeyen bir organizmadan çıkan materyalize olmuş eller olgusu, bu şekilde görünür ve somut hale getirilebilmiş ve tekrarlanan testler sayesinde doğrulanmıştır.
5. Kalıp alma deneyleri, ruh fotoğraflarıyla birleştiğinde bize, herhangi bir görünür organizmanın dışındaki zeki bir kuvvetin işleyişinin nesnel kanıtını vermekte ve bilimsel araştırma için makul bir temel sunmaktadır.

6. Kalıpların kutunun içinde nasıl meydana geldiği sorusu, psikolojik ve fizyolojik bağlamın yanı sıra geleceğin felsefesi üzerinde de çok önemli bir etkiye sahip olması gereken düşüncelere yol açmakta ve bizi, insanın gizli güçleri ve yüksek kaderi hakkında yeni fikirlere götürmektedir."

Rapor yedi tanınmış şahit tarafından imzalanmıştır.

Eğer okuyucu, kalıpların ve testlerin geçerliliğine ilişkin olarak verdiğimiz bu çeşitli örneklerle tatmin olmazsa büyük araştırmacı Geley'in, Kluski ile yaptığı klasik deneylerin sonunda ulaştığı ve daha önce zaten kısaca değinmiş olduğumuz sonuçları okumalıdır.

Dr. Geley, Kluski ile materyalize olmuş ellerin parafin kalıplarının alındığı bir dizi dikkate değer deney gerçekleştirdi. Bu amaçla yapılan on bir başarılı celsenin sonuçlarını kaydetmiştir. Loş bir ışıkta medyumun sağ eli Profesör Richet ve sol eli Kont Potocki tarafından tutulmaktaydı. Ilık su ile erime derecesinde tutulan parafinle dolu bir leğen, Kluski'nin ayaklarının tam önüne yerleştirildi. Test amacıyla parafin, kimyasal kolesterin ile emprenye edilmişti [doygunlaştırılmıştı, emdirilmişti], ama medyum, bundan bihaberdi. Hileye karşı alınmış bir önlemdi bu. Dr. Geley şöyle yazıyor:

> Zayıf ışık, fenomenin tam olarak görülmesine izin vermiyordu; fakat sıvının sıçrama sesi sayesinde bir elin, sıvının içine daldırıldığı anı fark ediyorduk. İşlem boyunca iki veya üç kez bu şekilde daldırıldı. Hareket halindeki el leğene daldırılıyor, sonra geri çekiliyor ve ılık parafinle kaplı oluyordu. Sonra hazır bulunanların ellerine dokunuyor ve ardından tekrar parafine daldırılıyordu. İşlemin ardından, hâlâ sıcak ama şimdi katılaşmış halde olan parafin eldiven, kontrolörlerden birinin elinin önüne bırakılıyordu [*Revue Metapsychique*, Haziran 1921].

Bu şekilde dokuz kalıp alındı: yedi el, bir ayak, bir de çene ve dudaklar. Bunları meydana getiren parafin incelendiğinde, karakteristik kolesterin reaksiyonunu verdi. Dr. Geley kitabında, parafin kalıpların ve onlardan yapılmış olan alçı kalıpların yirmi üç fotoğrafını gösteriyor. Kalıplarda cildin kıvrımlarının, tırnakların ve damarların da belirgin olduğu ve bunların medyumunkilere hiçbir şekilde benzemediğini de belirtelim. İnsan elinden benzer kalıplar imal etme çabaları sadece kısmen başarılı olmuştur ve bunlar celselerde elde edilenlerden son derecede farklıdır. Ünlü heykeltraşlar ve kalıpçılar Kluski celselerinde elde edilenlere benzer parafin kalıpları üretmenin hiçbir yöntemini bilmediklerini beyan etmişlerdir.

Geley ulaştığı neticeleri şu şekilde hülasa ediyor:

"Paris ve Varşova'daki deneylerimizde aldığımız cisimleşmiş uzuv kalıplarının gerçekliğine dair kanıtlarımızı şu şekilde sıralayabiliriz:

İki elini de tuttuğumuz medyumu sürekli kontrol etmemizin yanısıra, her türlü başka sahtekarlık teşebbüsünün de imkansız olduğunu göstermiş bulunuyoruz.

1. Lastik eldivenle yapılan sahtekarlık teorisi asla kabul edilemez çünkü böyle bir teşebbüs daha ilk bakışta anlaşılacak kadar kaba ve saçma sonuçlar verir.
2. Önceden hazırlanmış sert bir kalıpla bu tür parafin eldivenleri üretmek de mümkün değildir. Bunu test eden herkes, ne kadar imkansız bir şey olduğunu derhal anlayacaktır.
3. Hazırlanmış bir kalıbın eriyebilir ve çözünür bir madde içinde kullanılması, celse sırasında bir parafin tabakası ile kaplanması ve daha sonra bir kova suda eritilmesi, gerçekte kullanılan prosedüre kesinlikle uymuyor. Bizim çalışmalarımızda bir kova su yoktu.

4. Canlı bir elin (medyumun veya bir asistanın elinin) kullanıldığı teorisi de kabul edilemez. Bu birkaç nedenden dolayı yapılamazdı: birincisi, bu şekilde elde edilen eldivenler kalın ve sağlam olur, bizimkiler ise ince ve hassastı, ayrıca parmakların kalıplarımızdaki konumu, onların eldiveni kırmadan geri çekilebilmelerini imkansız kılmaktadır. Dahası bu eldivenlerin medyum ve asistanların elleriyle karşılaştırıldığını ve aynı olmadıklarının tespit edildiğini de unutmayalım. Bu, antropolojik ölçümlerle de gösterilmiştir.

Son olarak, eldivenlerin oraya medyum tarafından getirildiği hipotezi var. Bu ise eriyen balmumuna gizlice kimyasallar eklemiş ve sonra eldivenlerde bunları aynen tespit etmiş olmamız gerçeğiyle çürütülüyor. Ayrıca uzman kalıpçıların bu hususta verdikleri rapor da kategorik ve nihaidir" [*L'Ectoplasmie*, s. 278].

Önyargılarla dolup taştıkları için beyinlerinde akla yer kalmayanların nazarında, hiçbir kanıt kafi değildir. Fakat normal bir akılsal donanıma sahip herhangi bir insanın, yukarıdakileri okuduğu zaman, ektoplazmik figürlerden alınan kalıpların gerçekliğinden şüphe duyması düşünülemez.

BÖLÜM XXI

FRANSIZ, ALMAN VE İTALYAN SPİRİTÜALİZMİ

Fransa'da ve Latin ülkelerinde Spiritüalizm çalışmaları Allan Kardec ismi etrafında toplanır. Kardec Spiritüalizm yerine Spiritizm terimini tercih etmiştir ve bu öğretinin baskın özelliği de içinde reenkarnasyona olan inancı barındırmasıdır.

"Allan Kardec" mahlasını benimseyen Mösyö Hippolyte Leon Denizard Rivail, 1804 yılında Lyon'da doğdu. Babası avukattı. 1850'de Amerika'daki ruhsal tezahürler Avrupa'da heyecan uyandırmaya devam ederken Allan Kardec de bu konuyu, bir arkadaşının iki kızı aracılığı ile araştırmaya başladı.

Ruhlardan alınan tebligatta "İki genç medyum aracılığıyla o güne kadar iletişim kuranlardan çok daha yüksek düzeydeki ruhların irtibata geçecekleri, buraya Kardec için geldikleri ve onun çok önemli bir dinsel misyonu yerine getirmesini sağlamak üzere iletişim kurmaya devam edecekleri" söyleniyordu.

Bunun üzerine Kardec, alınan tebligatı test etmeye karar verdi. Bunun için insan yaşamının meseleleriyle ilgili bir dizi soru hazırlayarak bunları ruhlara sordu ve yazı tahtası aracılığıyla, bazen de vuruş sesleri vasıtasıyla aldığı bilgilerle, Spiritizm adını vereceği sistemini kurdu.

Bu iletişimlerden iki yıl sonra, önceki fikirleri ve inançları tamamen değişmişti. Şöyle diyordu:

"Bu şekilde iletilen talimatlar bana tamamen rasyonel ve tutarlı, takdire şayan bir şekilde açık ve teselli edici ve son derece ilginç geliyor. Bunlar önümüze, insanın hayatı, görevi ve kaderine dair bütünüyle yeni bir teori seriyorlar." Sonra bu bilgileri yayınlama fikri geldi aklına ve bu fikri iletişim halinde olduğu varlıklara sunduğunda, kendisine öğretinin

zaten dünyaya alenen verilmek üzere tasarlandığı ve bunun Tanrı tarafından kendisine emanet edilen bir misyon olduğu söylendi. Ayrıca kitaba *Le Livre des Esprits* (Ruhların Kitabı) adını vermesini istediler.

1856'da bu isimle yayınlanan kitap büyük bir başarı elde etti. Yirmiden fazla baskı yaptı ve 1857'de yayınlanan "gözden geçirilmiş baskısı" Fransa'da adeta spiritüel felsefenin ders kitabı haline geldi. 1861'de *Medyumlar Kitabı* yayınladı; 1864'te *Ruhlar Tarafından Açıklanan İncil* geldi; bunları 1865'te *Cennet ve Cehennem*; ve 1867'de *Yaratılış* isimli kitaplar izledi. Bu başlıca eserlerine ek olarak *Spiritizm Nedir?* ve *En Basit İfadesine İndirgenmiş Spiritizm* başlıklı iki kısa broşür de yayınlamıştır.

Allan Kardec'in eserlerini İngilizceye çeviren Bayan Anna Blackwell onu şöyle anlatıyor:

> Allan Kardec'in boyu ortadan biraz kısaydı. Güçlü yapılıydı, büyük, yuvarlak, iri bir kafası, belirgin yüz hatları ve berrak, gri gözleri ile bir Fransızdan çok Alman'a benziyordu. Enerjik ve azimli ancak sakin, temkinliydi. Ayrıca neredeyse soğuk denecek kadar hayal gücünden yoksundu. Yaradılışı ve eğitimi gereği şüpheciydi, mantıklı bir akıl yürütücüydü. Düşünce ve eylemlerinde son derece pratik bir mizaca sahip; mistisizmden ve vecd içeren her şeyden eşit derecede uzaktı. Ağırbaşlıydı, tane tane konuşurdu, tavırları alçakgönüllüydü, ancak kişiliğinde, karakterinin ayırt edici özellikleri olan ciddiyet ve kararlılığından kaynaklanan belli bir sessiz saygınlık da eksik değildi; tartışmaya davet çıkarmazdı ama tartışmaktan da kaçınmazdı. Hayatını adadığı konu hakkında ileri sürülen bütün fikirleri değerlendirir, dünyanın her yanından gelen sayısız ziyaretçisini sevecenlikle karşılardı. Bu insanlar, savunucusu olduğu görüşlerle ilgili olarak onunla konuşmaya geliyorlardı. Hepsinin sorularını ve itirazları yanıtlıyor, çözmekte zorlandıkları hususları izah ediyor, bütün soruları ciddiye alarak bilgi veriyordu.

> Onlarla özgür ve canlı bir şekilde konuşuyor, yüzü zaman zaman hoş bir gülümsemeyle aydınlanıyordu. Ancak genel tavrı olan ağırbaşlılık öyle ağır basıyordu ki hemen hiç gülmediği söyleniyordu. Onu ziyarete gelen binlerce kişi arasında sosyal alanda, edebiyat, sanat ve bilim camialarında çok tanınmış isimler vardı. Ruhsal fenomenlere olan ilgisi bir sır olmayan İmparator III. Napolyon onu defalarca yanına çağırtmış ve Tuileries'de Ruhların Kitabı hakkında onunla uzun süren sohbetler yapmıştı.

Kardec daha sonra yazı medyumları aracılığıyla iletişim sağlamak amacıyla her hafta evinde bir araya gelen kişilerle birlikte Psikoloji Araştırmaları Cemiyeti'ni kurdu. Ayrıca 1869'daki ölümüne kadar editörlüğünü yaptığı aylık bir dergi olan *La Revue Spirite*'i çıkarmaya başladı. Bundan kısa bir süre önce, çalışmalarını sürdürmek için bir organizasyon planı hazırlamıştı. La Revue Spirite'in yayınlanmasında, alım-satım, bağış ve vasiyet işlerinde yetkili olacak olan bu organizasyon Allan Kardec'in eserlerinin devamını sağlayan bir anonim şirket idi. Ölümünden sonra da planları sadakatle yerine getirildi.

Kardec "spiritüel", "spiritüalist" ve "Spiritüalizm" kelimelerinin zaten kesin bir anlamları olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle "Spiritizm" ve "spiritist" kelimelerini kullandı. Bu spiritist felsefeyi diğerlerinden ayıran nitelik, ruhsal tekamülün bir dizi enkarnasyon vasıtasıyla gerçekleştiği inancıdır. Ruhların birçok enkarnasyondan geçmeleri gerektiği kabul edildiğinde, bundan hepimizin birçok hayatı olduğu ve bu dünyada ya da diğer dünyalarda daha mütekamil başka hayatlar da yaşayacağımız sonucu çıkar. Ruhların enkarnasyonu her zaman insan türü dahilinde gerçekleşir; ruhun bir hayvanın bedeninde enkarne olabileceğini varsaymak doğru değildir. Bir ruhun ardışık bedensel varoluşları her zaman ileri doğru gider, asla gerilemez; ancak ilerlememizin

hızı, mükemmelliğe ulaşmak için gösterdiğimiz çabalarımıza bağlıdır. Ruhun nitelikleri derken, bedenimizde enkarne olan ruhun nitelikleri kastedilmektedir; bu nedenle, iyi bir insan iyi bir ruhun vücut bulmuş halidir ve kötü biri de henüz saflaşmamış bir ruhun vücut bulmuş şeklidir. Ruh, enkarnasyonundan önce de kendi bireyselliğine sahipti, bedenden ayrıldıktan sonra da bu bireyselliği koruyacaktır. Ruhlar alemine yeniden girişinde ruh, dünyadayken tanıdığı tüm kişileri orada yeniden bulur ve tüm eski yaşamlarını da o bedenlerin içindeyken yaptığı tüm iyi ve kötü tecrübeleriyle birlikte tekrar hatırlar. Enkarne olan ruh, maddenin etkisi altındadır; bedenlenmiş haldeki ruhunun yükselmesi ve arınması yoluyla bu etkiyi aşan kişi, bir gün aralarına katılacağı üstün ruhlara daha da yaklaşır. Kendini kötü tutkuların yönetmesine izin veren ve tüm zevkini hayvani iştahlarının tatmininde bulan kişi ise hayvani doğası ağır basacağı için geri seviyeli ruhlara yaklaşır. Enkarne ruhlar kainatın farklı kürelerinde yaşamlar tecrübe ederler [*Ruhların Kitabı*'nın önsözü].

Kardec araştırmalarını soru-cevap yoluyla ruhlardan aldığı bilgilere dayanarak yürütmüş ve kitaplarının materyalini bu şekilde elde etmiştir. Reenkarnasyon konusunda çok fazla bilgi geliyordu. "Ruhların enkarnasyonunun amacı nedir?" sorusuna verilen cevap şuydu:

> Bu, kemale ulaşma vasıtası olarak Tanrı'nın onlara yüklediği bir zarurettir. Bazıları için bu bir kefarettir; diğerleri için bir vazife. Mükemmelliğe ulaşmak için ruhların cismani varoluşun tüm iniş çıkışlarından geçmeleri gerekir. Tekrardoğuşun yararlılığını meydana getiren şey, kefaret yoluyla edinilen deneyimdir. Enkarnasyonun başka bir amacı daha vardır ki o da ruha, yaratılış işinde kendi payına düşen vazifeyi yerine getirmesi için olanak sunmasıdır. Bu amaçla

> ruhun, hangi dünyaya inecekse oranın maddesel durumuyla uyumlu bir bedensel aygıt edinmesi sağlanır ve bu beden vasıtasıyla, ilahi kanunun kendisine tayin ettiği özel işi tamamlamaya muktedir olur. Böylece bir yandan kendi tekamülünü gerçekleştirirken, diğer yandan da bütünün iyiliğine yönelik kendi payına düşen işi de yapmış olur.

İngiltere'deki ruhçular reenkarnasyon konusunda tam bir karara varamamışlardı. Bazıları buna inanmakta, pek çoğu da inanmamaktaydı. Diyebiliriz ki genel tutum, reenkarnasyon doktrini henüz kanıtlanamadığı için, bunun Spiritüalizmin aktif politikasından çıkarılmasının daha iyi olduğu şeklindeydi. Bayan Anna Blackwell bu tutumu açıklarken, kıta Avrupası zihniyetinin teorilere daha açık olduğunu, bu yüzden Allan Kardec'i benimsediğini, İngilizlerin zihniyetinin ise "bir teorinin varsaydığı gerçeklerden emin olana kadar herhangi bir teoriyi düşünmeyi bile reddettiğini" öne sürüyor.

Resim 8. Allen Kardec

The Spiritual Magazine'in editörlerinden biri olan Bay Thomas Brevior (Shorter), zamanının İngiliz spiritüalistlerinin hakim görüşünü şöyle özetler:

> Reenkarnasyon daha bilimsel bir boyut kazandığında, modern Spiritüalizmde olduğu gibi doğrulanabilir, kanıtlanabilir bir gerçekler bütününü sunabildiğinde, bu mevzu da kapsamlı ve dikkatli tartışmaları hak edecektir. Bu arada bırakın spekülasyoncular kumdan kaleler inşa ederek kendilerini eğlendirsinler. Hayat çok kısa; koşuşturmalarla geçen bu dünyada böyle boş zamanları var madem, kendileri bilir, fakat bizim böyle temelsiz, kolayca yıkılacak kumdan kaleler inşa etmeğe harcayacak zamanımız yok. Ümitsizce fikir ayrılığına düştüğümüz noktalar üzerinde tartışıp durmaktansa, üzerinde anlaştığımız noktalarda birlikte çalışmak çok daha iyidir [*The Spiritual Magazine*, 1876, s. 35].

İngiltere'de erken dönem Spiritüalizminin önde gelen isimlerinden biri olan William Howitt, reenkarnasyon fikrini çürütmeye çalışırken daha serttir. Emma Hardinge Britten'ın seçkin medyumlar aracılığıyla aldığı bazı bilgilerde, öte alemden iletişim kuran binlerce varlığın reenkarnasyon hakkında hiçbir bilgileri ya da kanıtları olmadığını ifade ettiklerine dair sözlerini alıntıladıktan sonra şöyle diyor:

> Reenkarnasyon fikri ruhsal tebliğlere olan inancı kökünden sarsmaktadır. Eğer çok yüksek seviyeden oldukları ifade edilen ruhların aktardığı bilgilerden bile şüphe duymaya başlarsak bunu sonu neye varır? Eğer reenkarnasyon gerçek olsaydı, bedenlerini terk ederek öbür dünyaya geçen milyonlarca varlık orada akrabalarını, çocuklarını ve arkadaşlarını boş yere arıyor olurlardı. İyi ama iletişim kuran binlerce ve on binlerce ruhun hangisi bize böyle acı bir durumun gerçeğini fısıldadı şimdiye kadar? Hiçbiri. O halde, yalnızca bu temelde bile alsak, yani böylesine acı bir duruma yol açacağı için, reenkarnasyon dogmasının bütünüyle yanlış olduğunu söyleyebiliriz.

Ancak Bay Howitt burada, bir sonraki enkarnasyonun gerçekleşmesinden önce arada bir zaman sınırı olabileceğini ve enkarnasyon işleminde gönüllülük unsurunun da hesaba katılması gerekebileceğini tamamen unutmuş gibi görünüyor.

Bay Alexander Aksakof, ilginç bir makalesinde, Allan Kardec'in çevresinde bulunan medyumların isimlerini ve çalışmalarını anlatır. Ayrıca Mösyö Pezzani'nin *Varoluşların Çoğulluğu* eserinden ve diğer kitaplarından da anlaşılacağı gibi, o dönemde Fransa'da reenkarnasyon fikrine olan inancın çok güçlü olduğuna dikkat çeker. Aksakof şunları yazıyor:

> Bu doktrinin Kardec tarafından yaygınlaştırılmasının güçlü bir tercih meselesi olduğu açıktır; başından beri reenkarnasyon bir araştırma nesnesi olarak değil, bir dogma olarak sunuldu. Bunu sürdürmek için de her zaman otomatik yazı medyumlarını kullandı zira çok iyi bilindiği gibi, bu tür medyumlar önceden tasarlanmış fikirlerin psikolojik etkisi altında çok kolayca yazarlar ve Spiritizm camiasında böyle medyumlar çok boldu. Oysa fiziksel medyumlar aracılığıyla kurulan iletişim sadece daha nesnel olmakla kalmaz, aynı zamanda her zaman reenkarnasyon doktrinine aykırıdır. Kardec medyumluğun bu türünü her zaman küçük düşürmek amacıyla hareket etti ve bunu da söz konusu celselerin ahlaki açıdan yanlış olduğunu bahane ederek yaptı. Bu nedenle deneysel yöntem Spiritizmde tamamen göz ardı edilmiştir; nitekim bu öğreti yirmi yıl boyunca en ufak bir içsel ilerleme kaydetmedi ve Anglo-Amerikan Spiritüalizminden de tamamen bihaber kaldı! Kardec'e rağmen kendilerini geliştiren az sayıdaki Fransız fiziksel medyumu ise Kardec'in dergisinde asla zikredilmemiştir. Bu insanlar, iletişim kurdukları ruhlar reenkarnasyon doktrinini desteklemediği için spiritistler tarafından neredeyse hiç tanınmıyorlardı [*The Spiritualist*, Cilt VII, 1875, s. 74-5].

Aksakof, sözlerinin soyut bağlamda reenkarnasyon meselesiyle ilgili olmadığını, sadece onun Spiritizm adı al-

tında yayılmasıyla ilgili olduğunu ekliyor. D. D. Home da Aksakof'un yazısını yorumlarken, reenkarnasyon inancının bir yönüne matuf bir hücumda bulunmuştur. Şöyle diyor:

> Reenkarnasyona inanan birçok insanla tanıştım; geçmiş hayatlarında Marie Antoinette olduğunu iddia eden en az on iki, İskoç Kraliçesi Mary olduğunu zanneden altı ya da yedi kişiyle, ayrıca bir sürü Louis ve diğer kralla, yaklaşık yirmi adet Büyük İskender'le de tanışma ayrıcalığına nail oldum. Ancak sade vatandaş olan bir John Smith ile halen tanışabilmiş değilim ve sizden rica ediyorum, eğer onlardan biriyle karşılaşırsanız derhal bir kafese kapatın, zira çok nadir bulunan bir türdür kendileri [***The Spiritualist***, Cilt VII, s. 165].

Bayan Anna Blackwell, Kardec'in belli başlı kitaplarının içeriğini şöyle özetliyor: *Ruhların Kitabı*, Nedensel Güç'ün varlığını ve niteliklerini ve bu Güç ile evren arasındaki ilişkinin doğasını göstererek bize İlahi mekanizmanın işleyişini anlatır. *Medyumların Kitabı*, bu dünya ile öbürü arasındaki çeşitli iletişim yöntemlerini aktarır. *Cennet ve Cehennem*, cehaletin sonucu olan kötülüğün mahiyetini açıklayarak ve insanların aydınlanma ve arınma sürecini göstererek, İlahi hükmün adaletini doğrular. *Ruhlar Tarafından Açıklanan İncil* ise Mesih'in koyduğu ahlaki ilkeler hakkındadır; onun yaşamını irdeler, onun vasıtasıyla tezahür eden ruhsal gücü yorumlar. *Yaratılış*, spiritist felsefenin modern bilimin keşifleriyle olan uyumunu ve ruhlar tarafından açıklandığı şekliyle Musa'dan kalma kayıtların genel içeriğiyle olan benzeşimini gösterir.

> "Bu eserlerin" diyor Blackwell "kıta Avrupası spiritüalistlerinin çoğunluğu tarafından, geleceğin dinsel felsefesinin temelini oluşturduğu kabul ediliyor; onlara göre bu, insan bilgisinin diğer çeşitli alanlarındaki bilimsel keşiflerin ilerlemesiyle uyumlu bir felsefedir ve bizatihi Mesih'in yönetimi altında hareket eden aydınlanmış ruhlar ordusu tarafından ilan edilmiştir."

Bize öyle görünüyor ki kanıtlar dengesi, reenkarnasyonun bir gerçek olduğunu ancak mutlak anlamda, yani evrensel bir olgu olmadığını gösteriyor. Ruh dostlarımızın bu konudaki bilgisizliğine gelince, bu onların geleceğini ilgilendirmektedir ve bizlerin geleceğimiz konusunda nasıl net bilgimiz yoksa, onların da aynı sınırlamalara sahip olmaları mümkündür. "Doğmadan önce neredeydik?" sorusu sorulduğunda, aralarında uzun ruhani dinlenme aralıkları olan enkarnasyonlar yoluyla tekamül ettiğimiz cevabını verebiliriz. Bunun dışında bir cevabımız yok, zaten ebediyet kavramının bizler için ulaşılmaz bir algı olduğunu da kabul etmeliyiz. Anlaşılan o ki daha sonraki bir yaşam, daha önceki bir yaşamı varsaymaktadır. "Öyleyse neden o hayatlarımızı hatırlamıyoruz?" şeklindeki doğal ve yaygın soruya gelince; böyle bir hatırlamanın şimdiki yaşamımızı son derece karmaşık hale getireceğini söyleyebiliriz. Ayrıca bütün bu yaşamlar belki de bir döngü oluşturuyorlar ve biz bunu ancak söz konusu döngünün sonuna geldiğimizde açık şekilde kavrayabileceğiz. O zaman belki de göreceğiz ki bütün bu hayatlar tek bir tespihi teşkil eden tespih taneleri gibidir. Teosofi ve Doğu düşüncesinin pek çok yolunun bu tek sonuç üzerinde birleşmesi ve herhangi bir yaşamın görünürdeki adaletsizliğini tamamlayıcı karma doktrini ile izah etmeleri, reenkarnasyonun lehinde argümanlardır. Zaman zaman atavistik izlenimler olarak kolayca açıklanamayacak kadar belirgin olan anılar da belki bu şekilde izah edilebilirler. En çok bilineni Fransız araştırmacı Albay de Rochas tarafından yapılan bazı hipnotik deneyler, bir takım kesin kanıtlar sağlıyor gibi görünüyor. Trans halinde süje geçmiş yıllara götürüldüğünde ortaya bazı başka enkarnasyonlar çıkmaktaydı. Fakat bunların daha uzak geçmişte olanlarının izini sürmek zordu, daha yakın geçmişteki yaşamlarına dair verdiği bilgiler ise medyumun

normal becerisiyle edinebileceği türden malumatlar olduğu için şüpheli görünüyordu. En azından, bazı özel görevlerin tamamlanması veya bazı kusurların düzeltilmesi gerektiği durumlarda, reenkarnasyon olasılığının ruh tarafından hevesle, memnuniyetle karşılanabileceği kabul edilebilir.

Fransız Spiritüalizminin öyküsünü tamamlamadan önce, o döneme damgasını vuran muhteşem yazarlardan bahsetmemek olmaz. Allan Kardec'in kitapları ve Geley, Maxwell, Flammarion ve Richet'nin araştırmaları üzerinde ilerleyen bilimsel eserler dışında, Gabriel Delanne, Henri Regnault ve Leon Denis gibi ruhçular da arkalarında derin izler bıraktılar. Özellikle sonuncusu, yazılarının konusu ne olursa olsun, Fransız nesrinin büyük bir ustası olarak kabul edilir.

Ruhsal araştırmalar tarihinin ana akışını ele almaya çalıştığımız bu yapıt, dünyanın her yerinde daha küçük nehirler halinde akmaya devam eden birçok diğer çalışmayı da takip edebilmemize imkan tanıyacak kadar hacimli değil. Bu tür tezahürler, daha önce tarif edilenlerin değişmez tekrarları veya yakın varyantları halindedir ve kısaca ifade edecek olursak bu öğretinin yaşam bulmadığı tek bir ülke bile yoktur. Arjantin'den İzlanda'ya kadar aynı sonuçlar aynı sebeplerden aynı şekilde çıkmıştır. Böyle bir tarih yazmak başlı başına bir cilt gerektirecektir. Ancak Almanya'ya birkaç sayfa ayırmadan edemeyeceğiz.

Bu ülkede spiritüalist bir gazete olan *Psyche*'nin kurulması 1865 yılına kadar gerçekleşememiştir, dolayısıyla örgütlü hareketi takip etmek bakımından yavaş olsa da Almanya, mistik spekülasyonlar, majik deneyler gibi konularda çok köklü bir geleneğe sahipti ve bunlar da spiritüel ifşanın hazırlıkları olarak kabul edilebilir. Paracelsus, Cornelius Agrippa, von Helmont ve Jacob Boehme, ulaştıkları hedef ne kadar belirsiz olursa olsun maddeden çıkış yolunu hisseden

ruhçuların öncüleri arasındadırlar. Daha kesin neticeler ise çalışmalarının çoğunu on sekizinci yüzyılın ikinci yarısında Viyana'da gerçekleştiren Mesmer tarafından elde edilmişti. Bazı çıkarımlarında yanılmış olsa da ruhun ve bedenin ayrışmasını gözler önüne seren en büyük öncülerden biriydi ve Strasbourg'lu Mösyö de Puysegur onun çalışmalarını bir adım daha öteye taşıyarak durugörü adı verilen harika yeteneğin kapılarını açtı. Jung Stilling ve Dr. Justinus Kerner da her zaman bu sisli yol boyunca insan bilgisinin gelişimi için cehit gösterenler arasında sayılması gereken isimlerdir. Ruhsal irtibatın gerçekliğinin ilanı önce hem ilgi hem de şüphe ile karşılandı ve bu öğretiyi müdafaa etmek için öne çıkacak yetkili seslerin yükselmesine daha çok zaman vardı. Konu belirgin bir şekilde gündeme, Slade 1877'de o tarihi ziyaretini yaptığında gelmişti. Onun performanslarını izleyip test ettikten sonra altı profesör, olguların gerçek ve nesnel olduğunu onayladılar. Bu kişiler Leipzig'den Zöllner, Fechner ve Scheibner, Göttingen'den Weber, Stuttgart'tan Fichte ve Halle'den Ulrici idi. Bu tanıklıklar Almanya'nın en ünlü illüzyonisti Bellachini'nin söz konusu olaylarda hile olasılığının bulunmadığına dair yeminli beyanı ile kamuoyunda önemli bir etki yaratmış ve bu etki daha sonra iki ünlü Rus'un, devlet adamı Aksakof'la St. Petersburg Üniversitesi'nden Profesör Butlerof'un iştiraki sayesinde daha da artmıştı. Ancak öğreti kendisine bu bürokratik ve askeri alanda uygun bir zemin bulmuş gibi görünmüyor. Carl du Prel'in adı dışında, hareketin daha yüksek aşamalarıyla ilişkili başka önemli isme rastlanmaz.

Münihli Baron Carl du Prel, kariyerine bir mistisizm öğrencisi olarak başlamış ve ilk çalışmasında Spiritüalizmi değil, insanın gizli güçlerini, rüyaları, transı ve hipnotik uyku fenomenlerini ele almıştır [*Philosophy of Mysticism*, 2

Cilt, 1889, Tercüme C. C. Massey]. Bununla birlikte *İllüzyonistler için Büyük Bir Problem* adlı bir makalesinde, kendisini Spiritüalizm gerçeğine tam olarak kabul etmeye götüren süreci adım adım anlatır. Bu çalışmasında bir yandan bilim insanlarının ve filozofların bir hileyi tespit etmek bakımından en uygun kişiler olmayabileceklerini kabul ederken diğer yandan da okuyucuya Bosco, Houdin, Bellachini ve diğer yetenekli illüzyonistlerin, kontrol ettikleri medyumların sahtekar olmadıklarını ilan ettiklerini hatırlatıyor. Du Prel de çoğu kişi gibi, ikinci elden kanıtlarla yetinmedi ve Eglinton'la ve daha sonra Eusapia Palladino ile birkaç kez görüştü. Psikografi fenomeni (arduvazla yazma) özellikle dikkatini çekmişti; bunun hakkında şöyle diyor:

> Açık olan bir şey varsa o da psikografinin aşkın (transandantal, metafizik) bir kökene atfedilmesi gerektiğidir. Bulgularımızı şöyle sıralayabiliriz: (1) Arduvazların önceden hileyle hazırlandığı hipotezi kabul edilebilir değildir. (2) Yazının, üzerinde ortaya çıktığı yer, medyumun elleri tarafından erişilebilir değildir. Bazı durumlarda iki arduvaz sıkı bir şekilde birbirine tutturulmuş ve aralarında sadece küçük bir arduvaz kalemi parçası için yer kalmıştır. (3) Yazı gerçekten de o sırada meydana gelmektedir. (4) Bunları medyum yazmamıştır. (5) Yazıların bu arduvaz parçaları veya kurşun kalemle yazıldığı ortadadır. (6) Yazı zeki bir varlığın eseridir, çünkü alınan cevaplar sorulan sorularla uyumludur. (7) Varlık çoğu zaman medyum tarafından bilinmeyen bir dilde okuyabilmekte, yazabilmekte ve anlayabilmektedir. (8) Zeka derecesi ve bazen yaptığı hatalar bakımından bir insana çok benzemektedir. O halde bu varlıklar, görünmez olsalar da insan doğasına veya türüne aittirler. Bu önermeye karşı mücadele etmenin hiçbir faydası yoktur. (9) Bu varlıklar konuştuklarında, bunu insan lisanında yaparlar. Kim oldukları sorulursa, bu dünyadan göçmüş varlıklar olduklarını söylerler. (10) Bu varlıklar bazen kısmen görünür hale

> gelmekte, mesela sadece elleri görünür olmakta ve bu durumda bunlar insan eli biçiminde tezahür etmektedir. (11) Bu şeyler tamamen görünür hale geldiğinde ise insan şeklini ve çehresini alırlar. Spiritüalizm bilim tarafından araştırılmalıdır. Eğer inançlarımı böyle açıkça ifade etmeseydim, kendimi bir korkak olarak kabul ederdim [*Philosophy of Mysticism*, 2 Cilt, 1889, Tercüme C. C. Massey].

Du Prel kanaatlerinin profesyonel medyumlarla elde edilen sonuçlara dayanmadığını da vurguluyor. Profesyonel olmayan üç medyumla çalıştığını ve bu celselerde "Doğrudan yazının yalnızca iki arduvaz arasında ortaya çıkmakla kalmayıp, normalde erişilemeyecek olan yerlerde de tezahür ettiğini" belirtiyor. "Bu koşullarda" diyor, iğneleyici bir ifadeyle, "Medyum mu yoksa hokkabaz mı?" sorusu bir kaşık suda fırtına koparmaya çalışmak, daha doğrusu suyu bulandırmaya çalışmak oluyor bence. Bazı ruhsal araştırmacıların yürekten katılacağı bir yorum.

Şu nokta da ilginçtir; Du Prel söz konusu mesajların aptalca ve önemsiz olduğu yönündeki iddiaları kendi çalışmalarıyla tamamen haksız çıkardığını iddia etmiş, aynı zamanda da insanüstü bir zekanın hiçbir izine rastlamadığını söylemiştir. Ancak tabii insanüstü bir zekanın nasıl ayırt edilebileceği ve beynimiz tarafından ne kadar kavranabileceği de önemli bir soru olarak kalıyor. Materyalizasyonlardan bahsederken du Prel şunları söylüyor:

> Bu şeyler karanlık odada tamamen görünür hale geldiklerinde -ki bu sırada medyum da hazirunun oluşturduğu zincirin arasında oturmaktadır- insan formunu ve yüzünü sergiliyorlar. Bu durumda görüntünün aslında medyumun kendisi olduğu çok kolay söylenebilir. Ama eğer medyum oturduğu yerden konuşuyorsa, her iki tarafında oturanlar onun ellerini tutmaya devam ettiklerini söylüyorlarsa, ve aynı esnada ben hemen yanımda duran bir figür görüyorsam ve bu figür

masanın üzerinde duran cıva ile doldurulmuş ve havası alınmış cam tüple yüzünü aydınlattığında –sallanmayla üretilen ve fenomenleri engellemeyen bir ışık sağlayan bir araç– bu yüzü açıkça görebiliyorsam; işte o zaman, anlattığım olguların bütün bu kanıtları bana, orada görünmez bir varlığın mevcudiyetinin zaruretini göstermektedir; hatta yirmi yıllık çalışma ve incelemeler sırasında vardığım tüm sonuçlar boşa çıkmış olsa bile, sadece bu kanıtlar beni, bunu kabul etmeye mecbur kılar. Bununla birlikte, tam tersine, görüşlerim (***Mistisizm Felsefesi***'nde ortaya koyduğum gibi) tamamen farklı bir yol izlemiş ve bu tecrübelerle sürekli bir doğrulanış bulunmaktadır. Dolayısıyla bu olgularla savaşıp onları inkar etmek için hiçbir öznel gerekçe de bulamıyorum.

Yazar şunları da ilave ediyor:

Artık görme, işitme ve dokunma duyularımın sağladığı kanıtlar sayesinde bu tür metafizik varlıkların mevcudiyetine ve bizimle kurdukları zeki iletişime ilişkin ampirik tecrübelere sahibim. Bu koşullar altında, iki ayrı araştırma yöntemiyle aynı sonuca ulaşmış bulunuyorum ve bu sonuç bana, insanın ölümden sonra da varlığını sürdürdüğünü gösteriyor.

Carl du Prel 1899'da öldü. Konuya katkısı muhtemelen herhangi bir Alman tarafından yapılmış en büyük katkıdır. Öte yandan 1885'te *Spiritizm* adlı bir broşür yazan ve *Bilinçdışının Felsefesi* isimli kitabın da yazarı olan Eduard von Hartmann bu çalışmalara şiddetli itirazlar yöneltiyordu. Bu itirazlar hakkında yorumda bulunan C. C. Massey şunları yazmıştır [Bu arada avukat Charles Carlton Massey ile şair Gerald Massey, ikisinin de spiritüalist olmaları dışında hiçbir ortak yanları olmayan ayrı kişilerdir]:

Şimdi ilk kez olarak, entelektüel konuma hakim bir adam, bu alanda gerçekten adil bir rakip olarak sahneye çıkmıştır. Kendisi olguları gerçekten inceleme zahmetine katlandığı ve tarafsız davranmayı becerdiği için eleştirilerinin, tam olarak olmasa da en azından belirli bir ölçüde tutarlı oldu-

> ğunu da herkese kabul ettirdi. Bir yandan kanıtların kayıtsız şartsız kabulünü resmen reddederken, diğer yandan da insan organizmasında bilimin halen araştırdığından daha fazla bir güç ve kapasitenin olduğunun tarihsel ve çağdaş tanıklıklarla yeterince onaylandığı sonucuna vardı. Hatta bu araştırmaların devlet tarafından atanacak ücretli komisyonlar tarafından yapılmasını öneriyor. Gerçek bir filozofa ve bilim insanına yakışır şekilde, olguların *a priori* olarak inanılmaz veya "doğa yasalarına aykırı" olduğunun varsayılmasını reddediyor. Sözde hilekarlık teşhirlerinin konuyla alakasızlığını ortaya koyuyor ve medyumlar ile illüzyonistler arasında kurulmaya çalışılan aptalca paralelliği elinin tersiyle itip rüzgara savuruyor. Ve eğer, onun görüşüne göre, somnambülizm psikolojisinin bu fenomenlere uygulanması, ruhların denklemden tamamen "dışlanması" ile sonuçlansa bile, medyumların korunması bakımından son derece önemli bilgiler içermektedir.

Massey ayrıca, von Hartmann'ın felsefesi açısından bakıldığında, ruhların dahlinin kabul edilemez ve kişisel ölümsüzlüğün bir yanılsamadan ibaret olduğunu söylüyor. "Psikolojik felsefe meselesi artık onun ekolü ile du Prel ve Hellenbach'ın ekolü arasındaki bir meseledir."

Alexander Aksakof, aylık dergisi *Psychische Studien*'de von Hartmann'a yanıt verdi. Aksakof, Hartmann'ın hiçbir pratik tecrübesinin olmadığını, kendi açıklama tarzına uymayan fenomenlere yeterince dikkat etmediğini ve kendisinin pek bilmediği daha birçok fenomen olduğunu belirtiyor. Örneğin Hartmann, materyalizasyon fenomenlerinin nesnelliğine inanmıyordu. Aksakof, Hartmann'ın vardığı sonuçları kesinlikle olumsuz yönde etkileyecek bir dizi vakayı tüm ayrıntılarıyla ortaya koyuyor. Aksakof, Almanya'daki fenomenleri felsefi bakımdan araştıran ilk kişi olarak spiritüalist Baron Lazar Hellenbach'a atıfta bulunuyor ve şöyle diyor: "Zöllner'in medyumsal fenomenlerin gerçekliğine

dair kabulü Almanya'da muazzam bir sansasyon yarattı." Birçok yönden, von Hartmann'ın konuyla ilgili eksik bir bilgiyle yazdığı anlaşılıyor.

Almanya'da pek az büyük medyum çıkmıştı; tabii Bayan Anna Rothe'u saymazsak. Bu hanımefendinin, psişik güçleri yetersiz kaldığında sahtekarlığa başvurmuş olması mümkündür ancak bu tür güçlere yüksek derecede sahip olduğu, 1902'deki ifşa iddiaları sonrasında yapılan duruşmada sergilenen kanıtlarla açıkça görülmektedir. Mahkemeye çıkarılmadan önce on iki ay üç hafta hapiste tutulan medyum, on sekiz ay hapis ve beş yüz mark para cezasına çarptırılmıştı. Duruşmada, aralarında eski Mahkeme Papazı Herr Stocker ve Zürih Yüksek Temyiz Mahkemesi başkanı Yargıç Sulzers'ın da bulunduğu pek çok kişi ise onun lehine ifade vermişlerdi. Yargıç, verdiği yeminli ifadede, Bayan Rothe'un kendisini karısının ve babasının ruhlarıyla iletişime geçirdiğini, gelen varlıkların, kendisinden başka hiçbir ölümlü tarafından bilinemeyecek meselelerle ilgili şeyler söylediklerini ve medyumun bunları öğrenmesinin hiçbir yolu olmadığını belirtiyordu. Ayrıca tamamen aydınlık bir odada, havada birden en nadide türden çiçeklerin tezahür ettiğini gördüğünü de söyledi. İfadesi büyük sansasyon yarattı. Duruşmanın sonucunun önceden belirlenmiş olduğu açıktır. Sulh yargıcı Bay Flowers'ın tutumu, Slade davasındakinin bir tekrarıydı. Alman hukukçu ön konuşmasında şunları söyledi:

> Mahkeme spiritist teoriyi kaale almak gibi bir yaklaşım sergileyemez, çünkü kabul edilmelidir ki bilim, kültürlü insanlarının büyük çoğunluğuyla birlikte, doğaüstü tezahürlerin imkansız olduğunu ilan etmektedir. Bu bakımdan, sunulacak hiçbir kanıtın bir ağırlığı olamaz.

Son yıllarda konuyla bağlantılı olarak iki isim öne çıkıyor. Biri Münih'ten Dr. Schrenck Notzing'tir ve kendisinin

titiz laboratuvar çalışmalarından *Ektoplazma* bölümünde zaten bahsetmiştik. Diğeri ise Leipzig Üniversitesi'nde Felsefe Profesörü olan ünlü Dr. Hans Driesch. Kendisi yakın zamanlarda "Ruhsal fenomenlerin gerçekliğinden bugün yalnızca iflah olmaz dogmatistlerin şüphe duyduğunu" beyan etti. Bu açıklamayı 1924'te Londra Üniversitesi'ndeki bir konferans sırasında yaptı ve Temmuz 1924'te sözleri *The Quest*'te yayınlandı. Şunları söylüyor:

> Bu fenomenlerin gerçekliğinin kabul edilmesi için pek çok insan zorlu bir mücadeleye girdiler. Onların bu kadar hararetli bir şekilde savaşmak zorunda kalmalarının başlıca nedeni, söz konusu fenomenlerin ortodoks psikoloji ve doğa bilimleriyle izah edilebilmelerinin zor olmasıydı. Zira geçen yüzyılın sonuna kadar bu alanlarda hakim olan zihniyet, yeterince açık fikirli olamamıştı.

Profesör Driesch, doğa bilimi ve psikolojinin, içinde bulunduğumuz yüzyılın başından beri radikal bir değişim geçirdiğine dikkat çekiyor ve psişik fenomenlerin "normal" doğa bilimleriyle aslında nasıl bağlantılı olduğunu anlatıyor ve eğer doğa bilimleri bu fenomenlerle olan yakın bağlarını tanımayı reddetmeye devam etse bile, bunun ruhsal fenomenlerin gerçekliği bağlamında hiçbir fark yaratmayacağını belirtiyor. Çeşitli biyolojik örnekler vererek mekanik teorinin nasıl yıkıldığını gösteriyor. "Normal biyolojik fenomenler ile psişik araştırma alanındaki fiziksel fenomenler arasında daha yakın bir bağlantı kurmak için" geliştirdiği vitalist teoriyi açıklıyor.

İtalya, bazı yönlerden, Spiritüalizmi ele alışında diğer tüm Avrupa devletlerinden daha ilerici davranmıştır -Roma Katolik Kilisesi'nin en mantıksız argümanlarla sergilediği sürekli muhalefete rağmen. *Acta Sanctorum* (Azizlerin Kerametleri) adlı eserde levitasyonlar, aporlar, kehanetler ve

medyumsal gücün diğer tüm belirtileriyle birlikte psişik fenomenlerin uzun bir kronolojisi yer alır. Ancak aynı kilise Spiritüalizme her zaman zulmetmiştir. Fakat ne kadar güçlü olursa olsun, zamanla, kendisinden daha güçlü bir şeyle karşılaştığını anlayacaktır.

Modern İtalyanlardan büyük Mazzini, Spiritüalizmin kendisini henüz tam anlamıyla formüle etmemiş olduğu günlerde bile bir spiritüalistti ve ortağı Garibaldi de ruhsal çalışmalar yapan bir cemiyetin başkanıydı. 1849'da bir arkadaşına yazdığı mektupta Mazzini, daha çok yeni olan spiritüalist görüşü ilgi çekici bir şekilde ön plana çıkaran dinifelsefi sisteminin taslağını çiziyordu. Ebedi bir cehennemin yerine geçici bir Araf'ı ikame etti, bu dünya ile öbür dünya arasında bir birlik bağının mevcudiyetini öne sürdü, ruhsal varlıkların bir hiyerarşisini tanımladı ve en yüksek mükemmelliğe doğru sürekli bir tekamülü öngördü.

İtalya toprakları medyumlar bakımından çok mümbitti, ancak gerçekleri sonuna kadar takip edecek bilge bilim insanlarına sahip olduğu için daha da şanslıydı. Hepsinin spiritüalist görüşü kabul ettiği iddia edilemese de istisnasız hepsi psişik fenomenlerin gerçekliğine ikna olmuş olan bu çok sayıdaki araştırmacı arasında Ermacora, Schiaparelli, Lombroso, Bozzano, Morselli, Chiaia, Pictet, Foa, Porro, Brofferio, Bottazzi ve daha pek çokları sayılabilir. Daha önce de anlatıldığı gibi Eusapia Palladino gibi harika bir medyuma sahip olma avantajları vardı, ancak Politi, Carancini, Zuccarini, Lucia Sordi ve özellikle Linda Gazzera gibi isimler de dahil olmak üzere birbirini takip eden başka güçlü medyumlar da ortaya çıktı. Ancak başka yerlerde olduğu gibi burada da ilk hareket İngilizce konuşulan ülkelerden gelmiştir. 1855'te D. D. Home'un Floransa'yı ziyareti ve ardından 1868'de gerçekleşen Bayan Guppy'nin ziyareti, yolu açmış

oldu. Sinyor Damiani ilk büyük araştırmacıydı ve 1872'de Palladino'nun güçlerini ilk keşfeden oydu.

Damiani'nin görevini daha sonra *Rivista di Studi Psichici*'nin kurucusu ve Dr. Finzi ile birlikte editörü olan Dr. G. B. Ermacora devraldı. Ermacora kırk yaşında Rovigo'da bir cinayete kurban gitti -dava için çok büyük bir kayıp. Onun öğretiye olan bağlılığı ve coşkusu, eşit statüde olan başkalarını da bu alana çekti. Nitekim Porro, onun ölüm ilanında şu parlak sözleri kaleme almıştır:

> Lombroso kendisini Milan'da, tüm önyargılardan tamamen arınmış üç genç fizikçiyle, Ermacora, Finzi ve Gerosa ile, ayrıca konunun felsefi yönünü çoktan kavramış olan iki derin düşünürle, Alman du Prel ve Rus Aksakof'la birlikte bulmuştu. Üstelik keskin zekası ve geniş öğrenme azmiyle bir diğer filozof olan Brofferio da oradaydı. Tabii büyük bir astronom olan Schiaparelli ve yetenekli bir fizyolog olan Richet de aralarındaydı. Ciddiyet, çeşitli alanlarda yetkinlik, deneylerde teknik yetenek, sonuçlara varmada sağduyu ve zeka gibi muhteşem niteliklere sahip böyle bilginlerden oluşan bir grubu daha toplamak çok zor olur doğrusu.

Şöyle devam ediyor:

> Brofferio muazzam kitabı *Per to Spiritismo* (Milan, 1892) ile karşı tarafın argümanlarını birer birer yıkarken, Ermacora da tezinde kanıtlarını emsalsiz bir diyalektik ustalıkla toplamak, koordine etmek ve sınıflandırmak suretiyle, deneysel yöntemin kullanımı için eğitilmiş sağlam bir zihnin tüm yeteneklerini sergiliyor ve bu yeni ve verimli çalışmadan o kadar zevk alıyor ki, Faraday ve Maxwell'in halefi olarak görülmesine neden olan elektrik araştırmalarını tamamen terk ediyor.

1905'te ölen Dr. Ercole Chiaia da bu alandaki parlak çalışmaları ve konferansları ile tanınır. Lombroso, Napoli Üniversitesi'nden Profesör Bianchi, Schiaparelli, Flournoy,

Cenova Üniversitesi'nden Profesör Porro ve Albay de Rochas gibi isimler ruhsal fenomenlerle ilgili ilk bilgilerini ondan almışlardır. Lombroso onun hakkında şunları yazıyor:

> Ercole Chiaia'nın anısını büyük bir saygıyla onurlandırmakta haklısınız. Yeni olan her şeyin böylesine büyük bir dehşetle karşılandığı bir ülkede, alaylara maruz kalan teorilerin havarisi olmak ve bunu her zaman Chiaia'yı karakterize eden o azim, o enerji ile yapmak büyük cesaret ve asil bir ruh gerektiriyordu. Psişik araştırmalara açık yeni bir dünya görme ayrıcalığını ben de dahil pek çok kişi ona borçludur. Eğitimli insanları buna ikna etmenin tek yolu da doğrudan gözlemdir ki o da bunu başarmıştır.

Sardou, Richet ve Morselli de Chiaia'nın çalışmalarından övgüyle söz ederler [*Annals of Psychical Science*, Cilt II, 1905, s. 261-262].

Chiaia, ünlü psikiyatrist Lombroso'nun konuyu araştırmasına öncülük etmek bakımından da önemli bir rol oynamıştır. Mart 1891'de Eusapia Palladino ile yaptığı ilk deneylerden sonra Lombroso şunları yazdı:

> Bir zamanlar spiritist olguların mevcudiyeti olasılığına bu kadar inatla karşı çıktığım için şimdi çok utanıyorum ve üzülüyorum.

Lombroso başlangıçta olguların gerçekliğini doğrularken bunlarla ilişkili teoriye karşı çıkmaya devam etmiştir. Ancak bu kısmi kabul bile İtalya'da ve tüm dünyada sansasyon yaratmıştı. Aksakof, Dr. Chiaia'ya şöyle yazdı: "Asil sözlü Mösyö Lombroso'ya selam olsun! Çalışmaya bağlılığınız için size övgülerimi yolluyorum!"

Lombroso olguları uzun ve dikkatli bir şekilde inceledikten sonra davaya katılan mutlak bir materyalistin güzel bir misalidir. 1900'de Profesör Falcomer'a şunları yazmıştı:

> Sahildeki küçük bir çakıl taşı gibiyim. Henüz üzerimdeki

> kumlar tamamen çekilmiş değil ama her gelgitin beni denize biraz daha yaklaştırdığını hissediyorum.

Herkesin bildiği gibi Lombroso'nun yaşamı gerçek bir spiritüalist, tamamen ikna olmuş bir spiritüalist olarak sona erdi. Ünlü kitabı *Ölümden Sonra-Ne?* Bunun en somut göstergesidir.

1862'de Cenova'da doğan Ernesto Bozzano, otuz yılını ruhsal araştırmalara adadı ve elde ettiği sonuçları otuz uzun monografide somutlaştırdı. Bunlar arasında Bay Podmore'un Bay Stainton Moses'a yönelik küçümseyici göndermelerine dair keskin eleştirisi her zaman hatırlanacaktır. Bu makale *William Stainton Moses'ın Savunması* başlığını taşıyor. Bozzano, Profesör Morselli ve Porro ile birlikte, Eusapia Palladino'nun medyumluğuyla uzun bir dizi deney gerçekleştirmişti. Öznel ve nesnel fenomenleri değerlendirdikten sonra, "mantıksal ve zorunlu olarak" spiritist hipotezi tam olarak kabul ettiğini belirtir [*Annals of Psychical Science*, Cilt I, 1905, s. 75-129]. Cenova'da psikiyatri profesörü olan Enrico Morselli, kendisinin de söylediği gibi, psişik fenomenlerin nesnel gerçekliği konusunda uzun yıllar boyunca tam bir şüpheciydi. 1901'den itibaren Eusapia Palladino ile otuz celse yaptı ve ruhsal teoriye olmasa da olguların gerçekliğine tamamen ikna oldu. Gözlemlerini Profesör Richet'in "bir bilginlik modeli" olarak tanımladığı kitabında yayınladı (*Psicologia e Spiritismo*, 2 Cilt, Turin, 1908). Lombroso bu kitaba dair kapsamlı değerlendirmesinde, yazarın, gözlemlediği belirli fenomenlerle ilgili şüpheciliğine atıfta bulunur:

> Morselli burada, Flournoy'un Bayan Smith'e [Helene Smith; Flournoy'un *From India to the Planet Mars* adlı kitabındaki medyum] yaptığının aynısını yapıyor; gördüğünü ve gerçekten meydana geldiğini bizzat beyan ettiği şeyleri gerçek ve inandırıcı bulmamak için kendi yaratıcı zekasına eziyet ediyor. Ör-

> neğin bir celsede kendi annesinin tezahür edişinden sonraki ilk birkaç gün boyunca, onu gördüğünü ve onunla sohbet ettiğini bana itiraf etmişti. Hatta ayrıntılar da vermişti; annesi onun kısmen kel kafasını ve gözlüklerini işaret ederek şaka bile yapmış [*Annals of Psychical Science*, Cilt VII, 1908, s. 376].

Morselli söz konusu celsede annesinden ona kimliğini kanıtlamasını ister ve annesi eliyle alnına dokunarak orada bir siğil arar, ama önce sağ tarafa, sonra da siğilin gerçekte olduğu sol tarafa dokunduğu için Morselli bunu, annesinin geldiğinin kanıtı olarak kabul etmeyecektir. Daha fazla tecrübeye sahip olan Lombroso burada, belirli bir medyumla ilk kez çalışan ruhların beceriksizliğine dikkat çekiyor. Gerçek şuydu ki Morselli, tuhaf bir şekilde, annesinin bir medyum aracılığıyla, kendi iradesi dışında böyle ortaya çıkmasına karşı büyük bir tiksinti duymuştu. Lombroso bu duyguyu anlayamıyor ve şöyle diyor:

> İtiraf edeyim ki bu duyguyu anlamakta zorlanıyorum; ben annemi tekrar gördüğümde, tam tersine, hayatımın en güzel içsel heyecanlarından, en büyük zevklerinden birini yaşamıştım. Medyuma, gücenmeyi bir tarafa bırakın, yıllar sonra annemi tekrar kucaklayabilmemi sağladığı için şükran duymuştum. Bunu benim için gerçekleştirmiş olan yapmış olan Eusapia'nın ne kadar alçakgönüllü olduğunu ancak daha sonra düşününce kavrayabildim.

Morselli, psişik araştırmalar konusunda Profesör Richet ile hemen hemen aynı konumdadır ve tıpkı bu seçkin bilim insanı gibi o da konuyla ilgili daha aydınlanmış bir görüş oluşturmak bakımından kamuoyunu güçlü bir şekilde etkilemekte faydalı olmuştur. Morselli, bilimin ihmali hakkında güçlü eleştirilerde bulunuyor. 1907'de şöyle diyor:

> Spiritizm mevzusu elli yılı aşkın bir süredir tartışılmaktadır ve ne zaman çözüleceğini şu anda kimse öngöremese de on dokuzuncu yüzyıldan yirminci yüzyıla miras olarak bırakı-

> lan sorunlar arasında ona büyük önem verilmesi konusunda artık herkes hemfikirdir. Bu arada kimse Spiritizmin çağdaş düşüncede güçlü bir akım ya da eğilim olduğunu kabul etmezlik edemez. Yok eğer akademik bilim, Spiritizmin, doktriner sisteminin öğelerini oluşturmak için iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış olarak özümsediği ve benimsediği tüm bir olgular kategorisini uzun yıllar boyunca değersizleştirdiyse bu bilim için çok daha kötü! Ve bundan daha kötü olan ise bu alanda öğretinin inananları tarafından değil, Crookes, Lodge ve Richet gibi ciddi ve değerli gözlemciler tarafından ortaya koyulan bütün deney ve kanıtlar karşısında sağır ve kör kalan sözde bilim insanlarının durumudur. Öte yandan mutlak önyargılarımın zincirlerini kırabildiğim güne kadar, bu inatçı şüpheciliğe, mütevazı gücüm yettiği ölçüde benim de katkıda bulunduğumu söylemekten utanmıyorum [*Annals of Psychical Science*, Cilt V, 1907, s. 322].

Şunu da ifade edelim ki İtalyan profesörlerin çoğunluğu, psişik olguların gerçekliğini kabul etmekle birlikte, spiritist olarak adlandırdıkları kişilerin teorilerini takip etmeyi reddetmişlerdir. De Vesme bu durumu şöyle açıklıyor:

> İtalya'da halk tarafından bu konulara olan ilginin yeniden canlanmasının, medyumsal fenomenlerin nesnel gerçekliğini ilan eden bilim insanları olmasaydı, bu kadar kolay mümkün olamayacağını da belirtelim. Öte yandan bu olguların gerçekliğinin tanınmasının hiçbir şekilde spiritist hipotezin bütünüyle kabulü anlamına gelmediğini de eklemek durumundayız.

Bununla birlikte, ruhsal bilginin anlamını tam olarak kavrayan güçlü bir azınlık da vardı.

BÖLÜM XXII

GÜNÜMÜZDEKİ BAZI BÜYÜK MEDYUMLAR

Dışsal bir zekanın fiziksel işaretleri hakkında yazılan metinlerde her zaman belirli bir monotonluk vardır çünkü bunlar, doğaları gereği sınırlı, kalıplaşmış biçimler alırlar. Materyalist bilim tarafından tanınmayan görünmez güçlerin varlığını göstermek bakımından bu tür yazılar fazlasıyla yeterlidirler ancak hem yazılış yöntemleri hem de ulaştıkları sonuçlar bağlamında, sonu gelmez tekrarlara yol açmaktadırlar. Dünyanın her ülkesinde bu tezahürler, konu üzerinde ciddi olarak düşünen herkesi, bunların da gerçekten bilimsel bir yanı olduğuna ikna etmelidir; yani bunların da sabit kanunlara bağlı oldukları, bir tür mucize olmadıkları anlayışı yerleşmek zorundadır. Muhaliflerin yaptıkları en kötü şey, bu gerçeği cahilce ve kibirli bir şekilde hor görmeleridir. Sorbonne doktorlarının, kendi deneylerini bile olumsuz etkileyen koşullar altında onu ektoplazma çıkarmaya zorlayan budalaca girişimlerinden sonra Madam Bisson "bu insanlar medyumluğun da bazı tabiat kanunlarına bağlı olduğunu bir türlü anlayamıyorlar" diye yazmıştı. Daha önce anlatılanlardan da görüleceği gibi yetenekli bir fiziksel medyum, kendi ses organlarını kullanmadan doğrudan ses fenomeni üretebilir, telekinezi yapabilir, yani nesneleri belli bir mesafeden harekete geçirebilir, ektoplazma çıkarabilir, levitasyon ve apor fenomenleri sergileyebilir, eşyalardan veya duvarlardan sesler çıkmasını sağlayabilir, ektoplazmayla yüzlerin, uzuvların veya bütün halinde insan figürlerinin cisimleşmelerini temin edebilir, trans altında konuşmak veya yazmak suretiyle ruhlardan tebliğler alabilir, kapalı arduvaz levhalar içinde yazılar oluşturabilir, birçok farklı biçim alan ışıklı fenomenler meydana getirebilir. Biz de bu tezahürleri

birçok kez gördük ve zamanımızın önde gelen medyumlarının celselerinde hazır bulunduk. Dolayısıyla kitabımızın tarihsel çerçevesini bir miktar değiştirmek zorunda kalacak olsak da bu bölümde daha yakın zamanlardaki kişisel bilgi ve gözlemlerimizden bahsetmemizin faydalı olacağını düşünüyoruz.

Bazı medyumlar bir yetenek geliştirirken bazıları başka bir yetenekte uzmanlaşırlar. Medyumsal gücün bütün formlarını sergileyenlerin ise genellikle bunların sadece herhangi birinde uzmanlaşmış olanlar kadar yetkin olmadıkları görülüyor. Ruhsal alemden çekebileceğiniz çok fazla psişik gücünüz var diyelim; bu durumda ya hepsini tek ve derin bir kanala dönüştürebilir veya birkaç sığ kanal içinden dağıtabilirsiniz. Elbette ara sıra, medyumluk yeteneğinin bütün yelpazesine sahip olan D. D. Home gibi bazı mucizeler ortaya çıkmaktadır –ama bu nadirdir.

Bizim tanıdığımız en büyük trans medyumu Bayan Osborne Leonard'dır. Yeteneğinin olağanüstü değeri, medyumluğunun sürekliliğindedir. Bir varlıkla temas kurduğunda konuşması uzun duraklamalarla veya alakasız aralıklarla bölünmez; konuştuğunu iddia ettiği kişi gerçekten oradaymış gibi devam eder. Alışılmış prosedür şöyledir; çok hoş, nazik, orta yaşlı bir hanımefendi olan Bayan Leonard transa girer ve sesi tamamen değişir. Artık bütün kontrol rehber varlığı Feda'dadır. Feda tatlı, sevimli ve zeki bir çocuk olduğu izlenimini veren bozuk bir İngilizce ile yüksek sesle konuşur. Sürekli şakalar yapar. Bu rehber varlık, hazirunla konuşmak için beklemekte olan ruhların sözcüsü olarak hareket eder, ancak ruhlar bazen araya da girerler ve bu da konuşmada birinci tekil şahıstan üçüncü şahsa doğru ani değişikliklere yol açar. Örneğin: "Buradayım baba. Konuşmak istediğini söylüyor. Ben çok iyiyim, çok mutluyum.

Seninle konuşabilmesinin harika olduğunu söylüyor" vb.

Bu gerçekten harika bir tecrübedir. Bir keresinde kendi grubumuzun bir celsesinde eşimin eli ve sesi aracılığıyla dünyanın gelecekteki kaderiyle ilgili olduğu iddia edilen uzun bir dizi mesaj almıştık. Bayan Leonard'ı ziyaret ettiğimde bu konuda hiçbir şey söylememiş ve o tarihlerde bu konudan halka açık bir şekilde hiç bahsetmemiştim. Fakat medyumun söyleyeceklerini not etmek üzere tam defterimi ayarlamıştım ki merhum oğlum olduğunu söyleyen bir varlık bizimle irtibat kurdu ve neredeyse hiç ara vermeden bir saat boyunca konuştu. Bu uzun monolog sırasında, grubumuzun çalışmalarından en ufak ayrıntısına kadar haberdar olduğunu fark ettik. Ayrıca varlık, medyumun tamamen yabancısı olduğu aile hayatımızın küçük ayrıntıları hakkında da bilgi sahibi olduğunu göstermişti. Bütün bu konuşma boyunca hiçbir hata yapmamış, gerçekle örtüşmeyen hiçbir şey söylememişti. Konuşmanın daha az kişisel olan kısmından kısa bir bölüm, örnek olarak burada aktarılabilir:

> Maddi ve mekanik türden çok fazla ilerleme var ama bunlar iyi yönde değil. Buna aslında ilerleme denemez. Bu yıl saatte bin kilometreyle gidecek bir araba yaparsınız, gelecek yıl iki binle gidecek bir araba. Ama bunu yapmak sizin ilerlediğiniz manasına gelmez. Biz gerçek ilerleme istiyoruz –zihnin ve ruhun gücünü anlamak ve bir ruh dünyasının var olduğu gerçeğini kavramak. Eğer dünyadaki insanlar bunun için çaba harcasalar, bizim tarafımızdan çok fazla yardım alabilirlerdi ancak yardımımızı buna hazır olmayanlara empoze edemeyiz. Bu sizin işiniz; insanları bize hazırlamak. Evet bazıları ümitsiz bir şekilde cahiller fakat siz tohumu yine de ekin; ürünün boy verdiğini görmeseniz bile. Ruhban sınıfının fikirleri ne kadar sınırlı, modası çoktan geçmiş olması gereken bir sisteme ne kadar da bağlılar. Bu, yenisini yemek yerine geçen haftaki akşam yemeğini servis etmeye benziyor. Biz ba-

yat yiyeceklerden yapılmış bir lapa değil, taze manevi gıda istiyoruz. Mesih'in ne kadar harika olduğunu biliyoruz. Onun sevgisini ve gücünü anlıyoruz. Hem bize hem de size yardım edebilir. Ama bunu sürekli sönmüş külleri karıştırarak değil, taze ateşler yakarak yapacaktır. Bizim istediğimiz budur -hayal gücü ve bilginin iki sunağında yanan coşku ateşi. Bazı insanlar hayal gücünü kaale almazlar, ancak o genellikle bilgiye açılan kapıdır. Kiliseler de doğru öğretiye sahipti, ancak onun pratik kullanımını gerçekleştiremediler. Oysa kişi ruhsal bilgisini pratik bir biçimde sergileyebilmelidir. Yaşadığınız kat, bilginizi ve inancınızı eyleme geçirmenizin beklendiği pratik bir yaşam katıdır. Bizim katımızda bilgi ve inanç, eylemdir –kişi bir şeyi düşünür ve onu hemen uygulamaya koyar; yeryüzünde ise bir şeyin doğru olduğunu söyleyen ama onu asla yapmayan o kadar çok insan var ki. Kilise öğretir, ancak öğrettiği şeyi kendisi uygulamaz. Bilirsiniz, karatahta bazen çok işe yarar. İhtiyacınız olan şey bu işte. Öğretmeli ve sonra onu tahtada göstermelisiniz. Bu nedenle fiziksel fenomenler gerçekten çok önemlidir. Yükseliş zamanında pek çok fiziksel fenomen olacak. Şimdilik fiziksel olarak tezahür etmemiz zor oluyor, çünkü kolektif düşüncenin büyük kısmı bizim tarafımızda değil, bize karşıdır. Ancak devrim geldiğinde, insanlar bize karşı sergiledikleri dik başlı, cahil, düşmanca tavırlarından utanacaklar ve bu, şimdiye kadar sunabildiğimizden daha kapsamlı bilgilerin yolunu hemen açacak. Bugünkü durumda ise, adeta karşımızda dikilen bir duvar var ve size ulaşmak için bu cehalet duvarının içinden geçebileceğimiz zayıf bir nokta bulmaya çalışırken gücümüzün yüzde doksanını kaybediyoruz. Ama sizden de pek çok kişi bize ulaşmak için duvarı kendi taraflarından yontuyor ve dövüyor. Bu duvarı siz inşa etmediniz, aksine siz onu delmemize yardım ediyorsunuz. Kısa bir süre sonra onu o kadar zayıflatmış olacaksınız ki parça parça olacak ve o zaman güçlükle ilerlemek yerine, hep birlikte görkemli bir grup halinde ortaya çıkacağız. Bu, doruk noktası olacak –ruh ve maddenin buluşması.

Spiritüalizmin hakikati yalnızca Bayan Leonard'ın yeteneği ile ölçülebilseydi, dava çok daha kolaylıkla ilerlerdi çünkü kendisine gelen yüzlerce kişi arasında tam olarak tatmin olmayan kişi sayısı pek azdır. Bununla birlikte yetenekleri Bayan Leonard'ınkinden biraz daha az olan başka durugörü medyumları da var ve eğer yeteneklerini kullanırken birtakım kurallara ve kısıtlamalara daha fazla ihtimam gösterseler onlar da aynı seviyeye çıkabilirler. Hiçbir ücret, Bayan Leonard'ın gün içinde ikiden fazla müşteri almasını sağlayamıyor ve şüphesiz, sonuçlarının sürekli mükemmelliği işte bundan kaynaklanıyor.

Londra'lı durugörürler arasında Bay Vout Peters, kanaatimize göre ayrı bir yere sahiptir. Bir keresinde, başka bir yerde de anlatıldığı gibi, onun vasıtasıyla çok dikkate değer bir kanıt elde etmiştik [*The New Revelation*, s. 53]. Aynı tarihlerdeki bir başka mükemmel medyum da Bayan Annie Brittain idi. Savaş sırasında, kayıpları nedeniyle yas tutanları bu medyuma göndermeyi alışkanlık haline getirmiştik ve bu kişilerin tecrübelerini, bize gönderdikleri mektupları da dosyaladık. Sonuç çok dikkat çekicidir. İlk yüz vakadan seksen tanesi, medyuma sordukları soruların kesin yanıtlarını aldıklarını ifade ediyorlar. Bazı durumlarda sonuç çok netti ve kişiler büyük bir teselli bulmuşlardı. Yaslı kişinin bir celsede şahit oldukları sayesinde, ölümle öbür tarafa geçenlerin hâlâ mutlu bir tarzda konuştuklarını görmesi ve ölümün bir son olmadığını böylelikle birdenbire idrak etmesi, o insanda çok güçlü duygular uyandırıyor. Bir bayan, kendi canına kıymaya tamamen kararlı olduğunu, varoluşu çok kasvetli ve boş bulduğunu, ancak Bayan Brittain'ın celsesinden yüreğinde yeni bir umutla ayrıldığını yazıyor. İşte böyle bir medyumun bir polis mahkemesine götürüldüğünü, cahil polisler tarafından kendisine sövüldüğünü ve daha da cahil bir yargıç tarafından

mahkum edildiğini duyduğunda, insan gerçekten de hâlâ dünya tarihinin karanlık çağlarında yaşadığını düşünüyor.

Bayan Leonard gibi, Bayan Brittain'ın da Belle adında küçük, zarif bir çocuk rehberi var. Bendeniz de kapsamlı araştırmalarım esnasında dünyanın farklı yerlerinde bu küçük varlıkların birçoğunu tanımış bulunuyorum. Hepsinde aynı karakter, aynı ses ve aynı hoş tavırları gözlemledim. Bu benzerlik kendi içinde, bazı genel yasaların iş başında olduğuna dair önemli bir göstergedir. Feda, Belle, Iris, Harmony ve daha birçokları yüksek ve tiz sesleriyle konuşuyorlar. Dünya onların varlığı ve hizmetleri ile daha iyi bir yer oluyor.

Bir başka önemli durugörür ise Bayan McCreadie'dir. Kendisi eski ekoldendir ve çalışma ortamında dinsel bir atmosfer olduğu söylenebilir. Başkaları da var tabii; bunlar arasında mesela Bayan Hester Dowden'ı zikretmesek olmaz. Ünlü bir Shakespeare uzmanının kızı olan Bayan Dowden'ın ruhsal rehberi Johannes'ten ve diğer rehberlerinden gelen olağanüstü yüksek seviyeli öğretiler çok kıymetlidir. Yine harika yazıları ve çizimleri Bay Bligh Bond'un Glastonbury'deki iki şapelin kalıntılarını ortaya çıkarmasını sağlayan tanıyan Yüzbaşı Bartlett'i unutmayalım. Bu olağanüstü olayı anlatan *Anılar Kapısı*'nı okuyanlar, ne demek istediğimizi anlayacaklardır.

Doğrudan Ses fenomeni durugörüde ve transta konuşmadan çok farklıdır; bu yöntemde sesler medyumdan gelmez, medyumdan genellikle birkaç metre mesafeye kadar dışsallaşırlar, hatta medyumun ağzı su ile dolu olduğunda bile işitilmeye devam ederler, bazen de aynı anda iki veya üç sesin aynı anda konuştuğu işitilir. Bu durumlarda sesi büyütmek ve ayrıca bazılarının varsaydığı gibi, ruhun kullanacağı gerçek ses tellerinin maddeleşebileceği küçük bir karanlık oda oluşturmak için, alüminyum bir trompet kullanılır.

İlk seslerin genellikle medyumun sesine benzemesi ilginç ve sınırlı tecrübesi olanlar için çok fazla şüpheye neden olan bir gerçektir. Nitekim bu durum uzun sürmez ve ses ya nötr hale gelir ya da ölen kişininkine çok benzer. Bu fenomenin nedeni büyük ihtimalle, fenomenlerin meydana getirildiği ektoplazmanın medyumdan alınmış olması ve dolayısıyla dış güç tamamen hakim olana kadar medyumun bazı özelliklerini taşımasıdır. Şüphecilerin sabırlı olması ve gelişmeleri beklemesi iyi olur. Bir keresinde cahil ve sabit fikirli bir araştırmacının, seslerin benzerliğine dikkat çekerek bunun bir sahtekarlık olduğunu iddia ettiğini ve ardından aptalca bir oyunla tüm seansı mahvettiğini gördüm. Oysa biraz bekleyebilseydi bütün şüpheleri bir bir dağılacaktı.

Doğrudan Ses fenomenine Bayan Wriedt'in celselerinde de şahit olduk. Güpegündüz, medyumun birkaç metre ötesindeki trompetten hem vuruş hem de insan sesleri geldi. Gündüz olduğu için medyumun karanlıkta konumunu değiştirebileceği varsayımı da ortadan kalkmış oluyor. Aynı anda konuşan veya şarkı söyleyen iki veya üç ruhsal sesin işitildiği durumlar da nadir değildir ve bu vakalar, vantrilokluk teorisini çöpe atmaktadır. Bazen trompetin, medyumun ellerinin ulaşamayacağı kadar uzağa fırladığı da görülmüştür ve önceden trompetin üzerine parlak bir boyayla küçük bir işaret eklendiği için hareket kolayca tespit edilmiştir. Bir keresinde Bay Dennis Bradley'in evinde, aydınlatılmış trompetin tıpkı bir güve gibi dönerek tavana vurduğunu gördük. Medyumdan (Valiantine) daha sonra trompeti alarak sandalyesinin üzerine çıkması istendi ve kolunu iyice uzatmasına rağmen onu tavana tavana dokunduramadığı tespit edildi. Buna sekiz kişilik bir hazirun şahit olmuştu.

Bayan Wriedt yaklaşık elli yıl önce Detroit'te doğdu ve belki de İngiltere'de herhangi bir Amerikan medyumundan

çok daha fazla tanınıyor. Güçlerinin gerçekliğini değerlendirmenin en iyi yolu, elde ettiği sonuçların kısa bir açıklamasını yapmaktır. Taşradaki evimizi ziyareti vesilesiyle, iyi aydınlatılmış bir odada ben, eşim ve sekreterim ile birlikte birkaç celse yapmıştır. Önce bir ilahi söylemeye başladık ve daha ilk mısra bitmeden mükemmel kalitede beşinci bir ses aramıza katılarak celse sonuna kadar böyle devam etti. Gözlemci olarak üçümüz de Bayan Wriedt'in ilahi söylemeye hiç ara vermediğini kesin olarak ifade edebiliriz. Akşam oturumunda arka arkaya birkaç dostumuz medyumla irtibat kurdu ve hepsi de kimliklerini mümkün olan her türden ayrıntıyla ispatladılar. İçimizden birinin yakın zamanda ölmüş olan babası irtibata geçerek son hastalığı sırasındaki sert, kuru öksürüklerle kesilen bir konuşma yaptı ve akrabasıyla bir miras meselesini tamamen rasyonel bir tarzda tartıştı. Bendeniz de oldukça sinirli bir Anglo-Hintli olan bir arkadaşımla irtibat kurma olanağına kavuştum. Benimle tam olarak dünyadaki konuşma tarzıyla konuştu, adını ve dünya hayatının bazı detaylarını verdi. Yine içimizden biri, büyük teyzesi olduğunu iddia eden bir varlık tarafından ziyaret edildi. Bu kişi böyle bir akrabası olduğunu reddetti, ancak daha sonra yapılan araştırmada, aslında çocukluğunda ölen bu isimde bir teyzesi olduğu tespit edildi. Telepati, bu tür vakaları izah etmek için çok zorlama bir varsayımdır.

Bugüne kadar en az yirmi medyumla doğrudan ses çalışmaları yaptık ve farklı medyumlarda tezahür eden seslerin de ne kadar farklı olduğunu gördük. Çoğu zaman ses o kadar kısıktır ki mesajı epeyce güçlükle ayırt edebilirsiniz. Böyle durumlarda karanlıkta birtakım nefesleri, zahmetle kurulan cümleleri duymak için bütün dikkatinizi odaklamanız gerekir; eğer bu konuşmaların hepsi net olarak işitilebilseydi, kim bilir kimlere neler ifade ederdi. Öte yandan

bir keresinde Chicago'daki bir otelde, kalabalık bir topluluk arasında ancak bir aslanın kükremesiyle karşılaştırılabilecek bir ses de duymuş ve şaşkına dönmüştük. Bu vakadaki medyum, normal ses organlarıyla böyle bir ses çıkarması asla mümkün olamayacak, zayıf bünyeli, Amerikalı bir delikanlıydı. İşte bu iki uç arasında her şiddet ve titreşim derecesinde seslerle karşılaşılabilmektedir.

Eğer bizzat çalıştığımız doğrudan ses medyumlarının bir listesini yapmamız gerekseydi, daha önce adı geçen George Valiantine muhtemelen ikinci sırada olurdu. Bu medyum *Scientific American* komitesi tarafından araştırılmış ve kullanılan bir elektrikli cihazın, sesler duyulduğu sırada medyumun sandalyesinden kalktığını gösterdiği bahanesiyle itham edilmiştir. Oysa daha önce verdiğimiz misal, yani trompetin havada, medyumun erişemeyeceği bir mesafede hareket etmesi, bu tür sonuçların medyumun kesinlikle sandalyesinden ayrılmasına bağlı olmadığının kanıtıdır. Öte yandan burada asıl mesele yalnızca seslerin nasıl ortaya çıktığı değil, aynı zamanda o sesin neler dediğidir. Dennis Bradley'nin *Yıldızlara Doğru* adlı eserini ve Kingston Vale'de düzenlenen uzun bir dizi celseyi anlatan sonraki kitabını okuyanlar anlayacaklardır ki, Valiantine'in medyumluğunun tek izahı, bu kişinin olağanüstü psişik güçlere sahip olduğu gerçeğidir. Yetenekleri koşullara göre çok değişkenlik arz eder ancak hepsi de büyük bir kıymete sahiptir. Bayan Wriedt gibi transa girmez, yine de celse sırasında içinde bulunduğu hal normal olarak adlandırılamaz. Bir tür yarı-trans durumu söz konusudur ve gelecekteki araştırmacılar bu konu üzerinde dikkatle durmalıdırlar. Bay Valiantine, Pensilvanya'da küçük bir kasabada yaşayan bir imalatçıdır. Sakin, nazik, kibar bir adamdır ve hayatının baharında olduğu için önünde hâlâ onu bekleyen başarılı bir kariyer uzanıyor.

Daha sonra Los Angeles'ta yaşamaya başlayan materyalizasyon medyumu Toledo'lu Jonson ise gerçekten çok farklı bir yeteneğe sahip. Birlikte çalıştıkları için eşinin adını da mutlaka zikretmemiz lazım. Jonson'ın çalışma tarzının eşsizliği, hazirunun celse sırasında onu tam olarak görebilmesidir çünkü kabinin dışında oturur, eşi de kabinin yanında durur ve celseyi yönetir. Jonson'ın celselerine dair ayrıntıları merak edenler *İkinci Amerika Maceramız* adlı kitabımızı okuyabilirler. Bu medyumun çalışmaları ayrıca Amiral Usborne Moore tarafından da çok ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir [*Glimpses of the Next State*, s. 195, 322]. En büyük psişik araştırmacılardan biri olan amiral, Jonson'la birçok kez celse yaptı. Ayrıca Birleşik Devletler gizli servisinin eski şeflerinden birini de celselere getirerek medyumu kontrol etmesini istedi; neticede medyum aleyhine hiçbir bulgu elde edilemedi. Toledo'nun o zamanlar sınırlı nüfusa sahip bir kasaba olduğu ve bazen tek bir oturumda yirmi kadar farklı kişiliğin tezahür ettiği hesaba katıldığında, bu tezahürlerin hileyle, kılık değiştirme yöntemiyle gerçekleştirilmiş olabileceği varsayımı havada kalmaktadır. Bizim de hazır bulunduğumuz bir celsede küçük bir kabinin içinden çok sayıda insan figürü çıkmıştır. Yaşlı ve gençler, erkekler, kadınlar ve çocuklar vardı. Kırmızı bir lambadan gelen ışık, figürleri net bir şekilde görebilmemiz için yeterliydi; sadece ayrıntılar net olarak ayırt edilemiyordu. Bu figürlerden bazıları yirmi dakikadan az olmamak üzere kabinin dışında kaldılar ve kendilerine sorulan tüm soruları yanıtlayarak hazirundakilerle özgürce sohbet ettiler. Bendeniz söz konusu celsede şahit olduğum fenomenlerin gerçekliğine tamamen ikna olduğumu söyleyebilirim.

Jonson güçlü bir bünyeye sahiptir ve artık epeyce yaşlanmış olmasına rağmen psişik güçlerini hâlâ korumaktadır.

Los Angeles yakınlarındaki Pasadena'da, onun olağanüstü güçlerinden yararlanmak için her hafta bir araya gelen bir grubu var. Gökbilimci olan merhum Profesör Larkin de bu grubun müdavimlerinden biriydi ve medyumun dürüstlüğüne olan tam inancını bendenize açıkça belirtmişti.

Materyalizasyon geçmişte, günümüzde olduğundan daha yaygındır. Brackett'ın *Materialize Olan Figürler* veya Bayan Marryat'ın *Ölüm Diye Bir Şey Yok* gibi kitaplarını okuyanlar da böyle söyleyeceklerdir. Tam materyalizasyonlar iser günümüzde daha da nadirdir. New York'ta Thompson adlı biri tarafından gerçekleştirilen sözde materyalizasyon celsesinde biz de hazır bulunduk ancak ikna olmadık. Nitekim söz konusu şahıs kısa bir süre sonra suçluluğu konusunda hiçbir şüphe bırakmayan bulgulara dayanarak, sahtekarlık yapmaktan tutuklandı.

Belirli bir alanda uzmanlaşmadan çok çeşitli doğaüstü tezahürler sergileyebilen bazı medyumlar da ortamlar vardır. Karşılaştığımız bu türden tüm medyumlar arasında tutarlılık açısından Amerika, Toledo'dan Bayan Ada Besinnet ve Galler, Merthyr Tydvil'den Evan Powell en başlarda gelir. Herikisi de takdire şayan medyumlar ve kendilerine emanet edilen bu harika yeteneğe layık olan nazik, iyi insanlardır. Bayan Besinnet'in vasıtalık ettiği tezahürler arasında mesela, aynı anda iki veya daha fazla sesin duyulduğu doğrudan ses fenomenleri vardır. Dan adlı rehber varlığı dikkate değer bir bariton sesine sahiptir ve bu sesi duyan hiç kimse, onun hanımefendinin organizmasından bağımsız bir kaynaktan geldiğinden şüphe edemez. Ara sıra bir kadın sesi son derece ahenkli bir düet yapmak üzere Dan'e katılır. Nefes almak için hiç duraklamazmış gibi görünen dikkat çekici bir ıslık sesi de zaman zaman duyulan şeyler arasındadır. Ayrıca bazen odada çok parlak ışıklar görülmektedir. Bunlar kü-

çük, katı, parlak nesnelere benzerler. Nitekim bir keresinde bunlardan biri gelip bıyığımın üstüne oturmuştu; pek tuhaf bir tecrübeydi gerçekten! Bıyığımın üzerine büyük bir ateş böceği gelip konmuş gibiydi. Bayan Besinnet'nin doğrudan sesleri ise –rehberlerden ayrı olarak– mesaj vermeye çalıştıklarında güçlü çıkmıyorlar ve çoğu zaman zorlukla duyulabilir oluyorlar. Bununla birlikte bu medyumun yetenekleri arasında en dikkat çekici olanı, hazirunun önüne koyulan aydınlatılmış bir tül üzerinde meydana çıkan yüz figürleridir. Bunlarda derinlik görüntüsü olmadığı için sadece maskelere benziyorlar. Medyumun sağlığı bozuk veya hazirunun gücü düşük olduğunda ise yüzler bazen medyumu andırıyor ve daha sisli görünüyorlar. Fakat koşullar iyi olduğunda tamamen farklılar. Katıldığımız celselerde çok net yüzler gördük; bunlardan biri annemin, diğeri ise savaşta ölen genç bir subay olan yeğenim Oscar Hornung'un yüzüydü. Karşımda aynı hayattayken olduğu halleriyle duruyorlardı. Öte yandan bazı celselerde görülen yüzleri hazirunda tanıyan hiç kimse çıkmadığı gibi, bu yüzler arasında güzellikleri ve saflıkları ile ancak melek olarak tanımlanabilecek olan bazıları da vardır. Bu medyumla yaptığımız tecrübeler ve değerlendirmelerimiz için *Amerika Maceramız* isimli kitabımıza müracaat edebilirsiniz (s. 124-132). Ayrıca Amiral Moore'un *Öte Aleme Bir Bakış* (s. 226, 312) ve son olarak Bay Hewat McKenzie'nin *Psychic Science* dergisindeki raporu da gözden geçirilebilir (Nisan, 1922).

Bayan Besinnet de Bay Evan Powell gibi çok çeşitli medyumluklar sergilemektedir ancak bunlar her zaman aynı güçte olmuyor. Öte yandan Powell'ın meydana getirdiği ışık fenomenleri eşit derecede ilgi çekicidir. Ses medyumluğu ise daha iyidir. Onun celselerinde ruhsal sesleri sıradan insan konuşmaları kadar yüksek sesle duyduk, hatta bir keresinde

üç ayrı sesin biri Leydi Cowan'la, biri Sir James Marchant'la ve biri de Sir Robert McAlpine'le aynı anda konuşmuştu. Powell'ın celselerinde nesnelerin hareketleri de sıkça rastlanır. Bir keresinde 30 kiloluk bir sehpa bir süre başımızın üzerinde, havada asılı kaldı. Evan Powell, trans halindeyken kendi hareketlerinden sorumlu olamayacağından, celseler sırasında her zaman çok sıkı bir şekilde bağlanması konusunda ısrar ediyor ve bunun kendi güvenliği için şart olduğunu iddia ediyor. Bu da bize, bazı sözüm ona sahtekarlık ifşalarının asıl mahiyetleri konusunda ilginç bir ışık tutuyor. Zira sadece medyumun şuursuz bir şekilde veya hazirundan gelen telkinlerin etkisi altında kendisini yanlış bir pozisyona sokabileceğine dair değil, aynı zamanda geri seviyeli ve cahil olan ya da yapılan iyi bir çalışmaya aktif olarak zarar vermek isteyen kötü güçlerin mevcut olduğuna dair de elimizde çok sayıda kanıt var. Bu geri seviyeli veya kötü niyetli varlıklar trans halindeki medyumu obsede edebilir ve onu itibarsızlaştırmak için şüpheli şeyler yapmasına neden olabilirler. İzlandalı Profesör Haraldur Nielsson, kişisel tecrübelerine dayanarak bu konuyla ilgili bazı mantıklı açıklamalar yapmıştır. Bir celsede hazirundakilerden birinin son derece anlamsız ve aptalca bir hile yaptığını ama daha sonra, irtibat kurulmuş olan ruhun, bunu söz konusu şahsı kışkırtmak suretiyle kendisinin yaptığını itiraf ettiğini anlatıyor [*Psychic Science*, Temmuz, 1925]. Genel olarak Evan Powell'ın halen İngiltere'de ikamet eden herhangi bir medyumdan çok daha kapsamlı yeteneklere sahip olduğu söylenebilir. Spiritüalizm doktrinlerini hem şuurlu haldeyken hem de trans altındayken vaaz eder ve fiziksel fenomenlerin neredeyse tüm çeşitlerini sergiler. Devonshire'da bir kömür tüccarı olarak çalıştığı için Londra'da sürekli olarak kalamaması üzücü bir durum.

Arduvaz-yazma medyumluğu dikkate değer bir tezahürdür. Yakın zamanlarda Büyük Britanya'yı ziyaret eden ve harika güçlerini bir dizi insana sergileyen Cincinnati'den Bayan Pruden bu bakımdan önemli bir isim. Onun celselerine birkaç kez biz de iştirak ettik ve kullandığı yöntemleri ayrıntılı olarak açıkladık. Aşağıdaki kısa pasajı, konuyu pek iyi bilmeyenlere faydalı olacağı umuduyla aynen aktarıyoruz:

> Konferanslarıma katılmak üzere Chicago'ya gelen ve gerçekten harika bir medyum olan Cincinnati'li Bayan Pruden'le bir kez daha temasa geçmek bizim için büyük bir şanstı. Bizi nezaketle ağırlayan Bay Holmyard sayesinde Blackstone Oteli'nde bir toplantı yaptık ve muhteşem sonuçlar elde ettik. Bayan Pruden yaşlıca, anaç ve sevecen bir hanımdır. Özel yeteneği, daha önce hiç incelemediğim arduvaz üzerine yazmaydı. Önceden hazırlanmış arduvazlarla hileli yazılar elde edildiğini duymuştum, ama medyum hanım kullanacağı arduvazları incelememe izin verdiği gibi, benim getirdiğim taşları da kullanmayı kabul etmişti. Masanın üzerine bir örtü geçirerek karanlık bir kabin haline getirdi ve biz masanın diğer köşesini tutarken o da arduvazı masanın altına doğru tuttu. Diğer eli serbest ve görülebilir durumdaydı. İki arduvaz taşın arasına bir parça kurşun kalem konulmuştu. Yarım saatlik bir beklemenin ardından yazılar yazılmaya başladı. Arduvazı tutmak ve kalem içinde hareket ederken yaydığı titreşimi hissetmek çok garip bir duyguydu. Her birimiz bir parça kağıda bir soru yazmış ve bunu, dikkatlice katlanmış bir şekilde aşağıya, masa örtüsünün gölge yaptığı kısma bırakmıştık. Ruhsal gücün çalışması için doğru koşulların temini çok önemlidir ve ışık bunu her zaman olumsuz yönde etkiler. Hemen ardından her birimiz arduvazın üzerinde sorularımızın yanıtlarını aldık ve katlanmış kağıtlarımızı yerden alıp bakmamıza da izin verildi; kağıtların hiçbiri açılmamıştı. Oda, diyebilirim ki gün ışığıyla tamamen aydınlanmıştı ve medyumun, biz görmeden yere eğilmesi mümkün değildi. O sabah Fransız bir mucit olan Dr. Gelbert ile bir işim

> vardı. Bu bey materyalist fikirliydi ama spiritüel olaylara da bütünüyle kayıtsız değildi. Sorumda bunun akıllıca bir şey olup olmadığını sordum. Cevap şöyle gelmişti: "Dr. Gelbert'a güvenin. Kingsley." Oysa sorumda Dr. Gelbert'ın adından bahsetmemiştim ve Bayan Pruden'ın da konuyla ilgili hiçbir bilgisi yoktu. Ayrıca eşim, çok sevdiği bir arkadaşından, imzalanmış uzun bir mesaj aldı. İmza ve isim çok netti. Hülasa, son derece inandırıcı bir celse olmuştu. Bu arada masadan gelen keskin, net vuruşlar da sohbetinize sürekli olarak eşlik etmişti [*Our American Adventure*, s. 144-5].

Bayan Pruden'ın kullandığı genel yöntem ve elde ettiği sonuçlar, Amerika Birleşik Devletleri'nden Bay Pierre Keeler'ın çalışmalarındakilerle aynıdır. Biz bu medyumun celselerine katılamadık ancak katılan bir arkadaşımız, fenomenlerin gerçekliğini her türlü şüphenin ötesinde doğrulayan sonuçlar elde etti. Kapalı zarfların içine koyulan soruların yanıtlarını aldı, böylece medyumun bir şekilde kağıtları gördüğü şeklindeki yaygın açıklama çürütülmüş oluyordu. İlaveten, Bayan Pruden'ın celselerine katılan herkes, onun yere hiç eğilmediğini ve kağıt parçalarının da hazirunun ayaklarının dibinde durduğunu bilir.

Dikkat çekici bir medyumluk biçimi de kristale bakmaktır. Bu çalışmada hazirundakiler birtakım görüntüler görürler. Biz bu yönteme yalnızca bir kez, Yorkshire'dan bir hanım aracılığıyla şahit olduk. Görüntüler net ve kesindi. Birbiri ardına ortaya çıkıyor ve birbiri ardına gelen iki görüntü arasında bir sislenme süreci oluyordu. Geçmiş veya geleceğe dair herhangi bir olayla ilgili gibi görünmüyorlardı; küçük manzaralardan, donuk yüzlerden ve benzer şeylerden oluşuyorlardı.

Bunlar bize, materyalizme karşı bir panzehir olarak verilmiş ruhsal gücün çeşitli formlarından bazılarıdır. Elbette ki en yüksek ifade formları fiziksel olanlar değildir; onları ise

ancak Davis, Stainton Moses veya Vale Owen gibi isimlerin aldığı ruhsal tebligatta bulabiliriz. Bir mesajın bize doğaüstü bir şekilde gelmiş olmasının, onun yüksek kıymette ya da doğru olduğunun garantisi olmadığını ne kadar vurgulasak azdır. Yaşamın görünmez tarafında, kendi kendini kandıran, kendini beğenmiş, sığ bir mantığa sahip, kasten aldatmaya meyilli varlıklar da bulunur ve bu tür varlıklar değersiz düşüncelerini, eleştirel gücü yeterli olmayan insanlar tarafından bu tarafa iletirler. Bu tür irtibatların hepsi iyice kontrol edilmeli, tartıya vurulmalı ve mantık ve vicdan süzgecimizden geçenler üzerinde hürmetle çalışılırken diğerleri bir kenara atılmalıdır. Ama en yüksek tebligat bile nihai değildir ve tıpkı Stainton Moses'ın öbür aleme geçtikten sonra bildirdikleri gibi, bilgiler de değişir ve gelişir. Bu büyük öğretmen, Bayan Piper aracılığıyla irtibat kurduğu zaman, kendisinin daha önce yanlış bildiği noktalar olduğunu itiraf etmiştir.

Burada bahsedilen medyumlar, çeşitli medyumluk türlerinden örnekler olarak seçilmiştir; isimlerinin zikredilmesi gereken ama yerimiz sınırlı olduğu için buraya alamadığımız daha pekçok kişi var. Ruhsal yeteneklerin neredeyse bütün türlerini sergileyen, olağanüstü güçlere sahip olan Glasgow'dan Sloan ve Phoenix'le de birkaç kez görüştük ve her ikisi de dünyevi şeyleri hiçe sayan, münzevi insanlardı. Yine Edinburgh'dan Bayan Falconer hatırı sayılır yeteneğe sahip olan bir trans medyumudur. Bir önceki nesilden olan Husk ve Craddock'ın celselerine de iştirak ettik; ikisinin de güçlü ve zayıf olduğu zamanlar olduğunu gözlemledik. Amatörler arasında New York'tan John Ticknor ve Belfast'tan Bay Nugent trans medyumluklarını yeni yeni geliştiriyorlar. Bayan Susanna Harris ise tıpkı Los Angeles'tan Bayan Wagner'ın yaptığı gibi fiziksel fenomenler için güzel kanıtlar sağlamıştır.

John Ticknor ile ilgili olarak Amerikan Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin *Zabıtlar*'ında yayınlanan bir makalemizden alıntı yapabiliriz. Bu makalede medyumla yaptığımız bir deneyden söz etmiştik. Bu deneyde Bay Ticknor'ın nabzını normal halindeyken, ruhsal rehberlerinden biri olan Albay Lee tarafından kontrol edildiğinde ve bir diğer rehberi olan Kızılderili Kara Şahin'in etkisi altındayken dikkatli bir şekilde ayrı ayrı ölçüp kaydettik. Rakamlar şöyleydi: 82, 100 ve 118.

Bayan Roberts Johnson da doğrudan ses yönteminde çok dikkate değer güce sahip olan başka bir medyumdur. Onun celselerinde dinsel bir unsur görülmüyor ve irtibat kuran Kuzeyli genç varlıklar, hazirundakileri eğlendiren ancak konuya daha ciddi duygularla yaklaşanlara itici gelebilecek bir atmosfer yaratıyorlar. Medyumun, Glasgow'lu olduğunu söyleyen rehber varlıklarından biri olan David Duguid bir İskoçyalıdır ve derin sesiyle, dünya yaşamı sırasında kendisinin de ünlü bir medyum olduğu iddia etmektedir. Bu derin sesin bir kadının gırtlağından normal halde çıkabilmesi, her türlü taklit becerisinin ötesindedir ve sözleri saygınlık ve bilgelikle doludur. Rahip Dr. Lamond bu celselerden birinde Duguid'in kendisine, dünyadayken aralarında geçen bir olayı hatırlattığını söylemişti –bireyin gerçekliğinin yeterli bir kanıtı.

Ruhsal fenomenler arasında apor'dan daha ilginç ve dramatik bir aşama yoktur. O kadar şaşırtıcıdır ki şüpheciyi bunun olabilirliğine ikna etmek çok zordur ve hatta bir spiritüalist bile, gerçek örneklere şahit olana kadar buna itibar edemez. Bendeniz okült bilgiyle ilk tanışmamı büyük ölçüde, o sıralarda –yani yaklaşık kırk yıl önce– dostum olan merhum General Drayson'a borçluyum. Drayson o dönemde amatör bir medyum aracılığıyla çok ilginç apor olaylarına şahit oluyordu. Apor vasıtasıyla celse odasına Hint lambaları, tılsımlar, taze meyveler ve daha bir sürü şey gelmekteydi.

Çok şaşırtıcı ve kolayca taklit edilebilen bir fenomen olan apor, konuya yeni girenler için çok fazladır ve genellikle kişinin fikirlerinde ilerlemeden ziyade gecikmeye yol açabilir. Ancak daha sonra, General Drayson'ın ölümünün ardından aynı medyumla çalışan, tanınmış bir gazetenin editörüyle tanıştık ve o da bize, benzer koşullar altında benzer fenomenleri elde ettiğini bildirdi. Böylece fikirlerimizi yeniden gözden geçirmeye karar verdik ve neticede hem medyumun dürüstlüğüne ikna olduk hem de hazirundakilerin zekalarını o zamanlar haksız bir şekilde küçümsemiş olduğumuzu kabul etmek zorunda kaldık.

Melbourne'den Bay Bailey'nin de çok dikkate değer bir apor medyumu olduğu anlaşılıyor. Şahsen onun Grenoble'da hilesinin ifşa edildiği iddiasını pek ciddiye alamıyoruz. Bailey'nin kendi anlatımına göre, dinci bir komplonun kurbanı olmuştur ve uzun süreli, başarılı siciline bakıldığında bu bize mantıklı bir izah gibi görünmektedir. Üstelik iddia celse odasına gizlice canlı bir kuş soktuğu şeklindedir; oysa bu çok anlamsızdır, zira medyum celseden önce tepeden tırnağa soyularak kontrol edileceğini biliyordu. Öte yandan bazı ruhsal araştırmacıların, medyumun kuşu, bağırsaklarında sakladığına dair açıklamaları, inkarcılığın ulaşabileceği absürtlük seviyesinin en güzel örneğidir. Biz Bailey'le yaptığımız bir celsede, normal şekilde açıklanması kesinlikle imkansız olan bir apora şahit olduk:

> Daha sonra Bay Bailey'i odanın bir köşesine oturttuk, ışıkları söndürmedik ama biraz kıstık ve bekledik. Birdenbire, transa girmiş gibi çok derin bir nefes aldı ve çok geçmeden yabancı bir dilde, benim için tamamen anlaşılmaz olan bir şeyler söyledi. Arkadaşlarımızdan biri, Bay Cochrane bunun Hintçe olduğunu fark etti ve karşılık verdi. İkisi arasında birkaç cümle söylendi. Daha sonra bir ses, yine İngilizce olarak biraz önceki varlığın apor meydana getirmek için med-

yumu kullanılan bir Hintli rehber olduğunu ve bizim için bir apor tezahür ettirebileceklerini umduğunu söyledi. Bir an sonra "İşte oldu" dedi ve medyum avucunu uzattığında, içinde bir şey olduğunu gördük. Hemen ışıkları iyice açtık ve bunun, yosunla karıştırılmış çok ince liflerden güzel bir şekilde yapılmış, çok mükemmel bir kuş yuvası olduğunu gördük. Yaklaşık on santimetre yüksekliğindeydi. Eğer medyum bunu üzerinde bir yere gizlemiş olsaydı mutlaka yassılmış olması gerekirdi, fakat böyle bir şey görülmüyordu. İçinde, küçük kahverengi benekleri olan beyaz, minik bir yumurta yatıyordu. Medyum, daha doğrusu medyum aracılığıyla hareket eden Hintli rehber yumurtayı avucuna alarak yerleştirdi kırdı, bir miktar ince yumurta akı fışkırdı. Sarısından iz yoktu. Rehber "Hayata müdahale etmemize izin verilmiyor" demişti, "eğer döllenmiş olsaydı, alıp buraya getiremezdik." Bu sözler, yumurtayı kırmadan önce söylenmişti, yani varlık yumurtanın durumunu biliyordu, ki bu da kesinlikle dikkate değer bir durumdur. Ona "Nereden geldi bu?" diye sordum. "Hindistan'dan." "Peki ne tür bir kuş?" "Buna Orman Serçesi diyorlar." Yuva bende kaldı. Ertesi sabah yerel müzeden Bay Chubb'ın ofisine giderek bunun gerçekten bu kuş türüne ait bir yuva olup olmadığını sordum. Dediğine göre bir Hint Serçesi için çok küçük görünüyordu, ama ne yuvayı ne de yumurtayı Avustralya türleri ile eşleştiremedik. Bay Bailey'nin diğer bazı yuva ve yumurtaların kökeni ise tespit edildi. Bu türden kuşların buraya ithal edilip satın alınabileceği akla yatkın olsa da içinde taze yumurta bulunan yuvaların pazarda bulunabileceğini varsaymak, gerçekten akla hakarettir. Bu nedenle bu noktada yapabileceğim şey Sydney'den Dr. MacCarthy'nin çok daha kapsamlı tecrübelerini ve ayrıntılı testlerini desteklemek ve Bay Charles Bailey'nin ara sıra aporlar meydana getirebilen gerçek bir medyumsal yetenek sergilediğine inandığımı söylemekten ibaret olacak. Öte yandan Londra'ya döndüğümde Bailey'nin aporla elde ettiğini iddia ettiği Asur tabletlerinden birini British Museum'a götürdüğümü ve bana bunun

> sahte olduğunun söylendiğini de belirtmek zorundayım. Daha fazla araştırma, bu tür sahtekarlıkların Bağdat'ın bir banliyösünde ve sadece orada yapıldığını ortaya çıkarmıştır. Yani olay çok ileri boyutlara varmamıştır. Bailey bunlardan en az yüz tanesini aporla ortaya çıkardığını iddia etti ama hiçbir gümrük idaresi memuru, bunların ülkeye nasıl girmiş olabileceklerini bize söyleyemedi. Sonuç olarak fiziksel medyumluğun, medyumun karakteriyle şu ya da bu şekilde bağlantlı olmadığını hiçbir zaman unutmamak gerekir [*The Wanderings of a Spiritualist*, s. 103-5].

Bailey'nin ifşa edilmesi haberini sürekli olarak alıntılayan eleştirmenler tarafından unutulan bir şey var: Grenoble olayından hemen önce medyum Milan'da uzun bir dizi teste tabi tutulmuştu. Hatta bu esnada araştırmacılar medyumu yatak odası gizlice izlemek gibi aşırı ve haksız bir yol da izlediler. Dokuz iş adamı ve doktordan oluşan komite, medyumun bir çuvalın içine koyulduğu koşullara rağmen on yedi oturumun hiçbirinde hile bulamadılar. Bu oturumlar 1904'te Şubat'tan Nisan'a kadar sürdü ve Profesör Marzorati tarafından tam olarak rapor edildi. Komitenin başarısı göz önüne alındığında, Fransa'daki müteakip suçlamadan çok daha fazlasını ifade ettiğini kabul etmek gerekir [*Annals of Psychical Science*, Cilt IX]. Aynı analiz çabası ve şüphecilik, fenomenlere olduğu gibi sözüm ona "ifşalara" da yöneltilmiş olsaydı, kamuoyu daha adilane bir fikre varabilirdi.

Appor fenomeni zihinlerimiz için o kadar anlaşılmaz görünüyor ki bendeniz de bir keresinde bir ruhsal rehbere bu olguya ışık tutacak herhangi bir şey söyleyip söyleyemeyeceğini sormuştum. Cevap şuydu: "Bu insan biliminin ötesindedir ve size henüz açıklanamayacak bazı faktörleri içeriyor. Yine de suyun buhara dönüşmesi durumunu, kaba bir benzetme olarak kabul edebilirsiniz. Bu durumda, görünmez olan buhar, görünür su olarak yeniden bir araya getirilmek üzere

başka bir yere yönlendirilebilir." Bu, belirtildiği gibi açıklamadan ziyade bir benzetmedir , ancak yine de çok uygun görünüyor. Alıntıda da belirtildiği gibi sadece Melbourne'den Bay Stanford'ın değil, aynı zamanda Sidney'nin önde gelen tıp adamlarından biri olan Dr. MacCarthy'nin de Bailey ile uzun bir dizi deney yaptığını ve ikisinin de onun güçlerinin gerçekliğine ikna olduklarını ekleyelim.

Burada zikrettiğimiz medyumlar, kendileriyle şahsen deney yapma fırsatı bulduğumuz kişilerdir fakat konuyu medyum Eva'nın parmaklarının arasından akan ektoplazmaya veya Bayan Silbert vasıtasıyla tezahür eden ve başının üzerinde parıldayan bir taca benzeyen ışıklara değinmeden kapatırsak olmaz. Samimi araştırmacılara, büyük medyumlar neslinin halen tükenmediğini gösterebildiğimizi, ayrıca okuyucumuzu, bu sayfaların, uygulamaya yönelik bilgi edinmek için hiçbir çabadan kaçınmamış biri tarafından yazıldığına temin etmeye yetecek kadar şey söylediğimizi umuyoruz. Bu konu hakkında olumlu bir görüşe sahip olan herkese karşı, anlayışsız kişiler tarafından her daim yöneltilen saflık suçlamasına gelince; bendeniz, bir araştırmacı olarak uzun kariyerim boyunca, araştırdığım vakalardan herhangi birinde ciddi şekilde yanıldığımı veya daha sonra gerçek olmadığı açık bir şekilde kanıtlanan herhangi bir çalışmayı tutucu bir şekilde desteklediğimi gösteren tek bir misal bile verilemeyeceğini bütün samimiyetimle belirtmek isterim. Safdil biri, sabit sonuçlara varmadan önce yirmi yıl okuma, araştırma ve deney yapmaz.

Boston'daki ilk cerrahlardan birinin güzel ve yetenekli karısı olan Bayan Crandon'ın veya bu camiada bilinen ismiyle "Margery"nin elde ettiği olağanüstü sonuçlara da değinmezsek fiziksel medyumlukla ilgili bu bölümümüz tamamlanmış sayılmaz. Bu bayan birkaç yıl önce psişik yeteneklerini sergi-

lemeye başladı ve biz de *Scientific American* Komitesi'nin dikkatini onun üzerine çekmek için gayret gösterdik ve bunda etkili de olduk. Böylece Bayan Crandon ve eşi, birçok sıkıntı ve endişe verici duruma istemeden ama olağanüstü bir sabırla katlanmak durumunda kaldılar. Doğrusu hangisinin daha sinir bozucu olduğunu söylemek zordu: Akıl almaz ve cahilce sahtekarlık teorileriyle ortaya atılan Houdini mi, yoksa Harvard'dan Profesör McDougall gibi "bilim" insanları mı? O Profesör McDougall ki, elli celse boyunca zabıt altına alınan olağanüstü fenomenleri, her celsenin sonunda onaylamasına ve altına imzasını atmasına rağmen neticede hâlâ kesin bir fikre varamamış ve sadece belirsiz imalarla yetinmişti. Londra S.P.R.'den Bay E.J. Dingwall'ın araya girmesiyle de mesele çözülemedi; bu zat dostlarına yazdığı şahsi mektuplarda söz konusu medyumun gerçekliğini coşkulu ifadelerle ilan etmiş ancak halka açık toplantılarda bu fikrini açıklamak istememişti. İşte bu sözde "uzmanlar" meselenin üstünü örtmeyi ve sorumluluğu üstlerinden savuşturmayı nedense daha uygun buldular, fakat celselere katılan iki yüzden fazla sağduyulu insan, gözlerinin önünde olup bitenlere tanıklık edecek kadar yeterli zekaya ve dürüstlüğe sahiptiler. Bayan Crandon'ın bir celsesine biz de iştirak ettik ve yeteneğinin gerçekliği ve kapsamı konusunda tatmin olduğumuzu söyleyebiliriz; tabii tek bir celseden edinebildiğimiz izlenim sınırlı olduğunu da eklemeliyiz.

Bu medyumun rehberi, onun merhum kardeşi Walter olduğunu iddia ediyor. Güçlü bir mizah anlayışına sahip ve hatırı sayılır derecede müstehcen ve argo bir dille çok farklı bir karakter sergiliyor. Doğrudan ses yöntemiyle tezahür eden bu erkek sesi, medyumun alnının birkaç santim önünden geliyor. Medyumun yetenekleri sürekli gelişiyor ve gücünün kapsamı genişliyor. Şimdiye kadar neredeyse bütün

medyumluk türlerini sergilemiş durumda. Elektrik zillerinin temassız olarak çalması sayısız kereler tekrarlandı, tâ ki taş kadar sağır bir adam ya da bir bilim uzmanı dışında hiç kimsenin bundan şüphesi kalmasın. Uzaktaki nesnelerin hareket ettirilmesi, ruhsal ışıklar, masaların yerden yükseltilmesi, aporlar ve nihayet yeterli kırmızı ışıkta çok net görülen ektoplazmalar birbirini takip etti. Dr. ve Bayan Crandon'ın sabırlı çalışmaları bir gün kesinlikle onurlandırılacak ve isimleri ruhsal bilim tarihinde yaşayacaktır. Tabii onlara çamur atanları da tarih yazacaktır; ama çok farklı bir kategoride.

Tüm medyumluk biçimleri arasında en yüksek ve en değerli olanı, güvenilebilir olduğu zaman, otomatik-yazı denilen şeydir, çünkü bu şekilde öte alemden bilgi almanın doğrudan bir yöntemini bulmuş oluyoruz. Ne yazık ki bu, insanın kendisini aldatmasına da çok müsait bir yöntemdir, çünkü insanın bilinçaltının henüz tam olarak bilemediğimiz pek çok güce sahip olduğu kesindir. Bu yüzden herhangi bir otomatik yazma eylemini, yüzde yüz öte alemden gelen bir gerçeğin ifadesi olarak kabul etmek imkansızdır. Vitray, ne de olsa içinden geçen ışığı renklendirmeye devam edecek ve insan organizması asla kristal berraklığında olmayacak. Otomatik-yazıların herhangi bir örneğinin doğruluğu, yalnızca iddialara değil, doğrulayıcı ayrıntılara, metnin medyumun zihninden genel olarak farklı oluşuna ve irtibat kurduğu iddia edilen varlığın daha evvelki ifade tarzına dayanmalıdır. Buna örnek olarak merhum Oscar Wilde olayını verebiliriz. Otomatik-yazı metoduyla ondan alındığı iddia edilen metinlerde gerçekten de yazarın stili kendisini gösteriyor, ayrıca dünya hayatındaki belirsiz bazı bölümlere sürekli göndermeler yapılıyor ve üstelik bu uzun metinler hakikaten kendi el yazısıyla yazılmış gibi görünü-

yor; dolayısıyla bu vakada kanıtların çok güçlü olduğu kabul edilmelidir. Günümüzde, İngilizce konuşulan tüm ülkelerde bu tür yazılar büyük bir yekun teşkil ediyor. İçinde iyileri de kötüleri de vasat olanları da var ama iyi olanlarda her türlü ilhamın veya medyumsal irtibatın izini taşıyan çok fazla ipucu olduğu görülüyor. Aslında bir Hristiyan ya da Yahudi, Eski Ahit'in bazı bölümleri tam da bu şekilde yazıldığı halde, aynı şeyin modern örnekleri neden hor görülmektedir diye sormalıdır kendisine. "Ve ona peygamber İlyas'tan bir yazı geldi," (Tarihler 2, xxi. 12) ve buna benzer ifadeler, bu ruhlarla iletişim metodunun eski zamanlardaki kullanımını gösteren birkaç imadan biridir.

Son yılların tüm örnekleri arasında, kusursuzluk ve saygınlık bakımından George Vale Owen'ın yazılarıyla karşılaştırılabilecek bir materyal yoktur. Onun *Perdenin Ötesindeki Yaşam* isimli eseri, Swedenborg'ün çalışmaları kadar kalıcı bir etkiye sahiptir. Burada Dr. A. J. Wood tarafından detaylandırılan ilginç bir husus var: En ince ve karmaşık noktalarda bile bu iki medyumun metinleri arasında yakın bir benzerlik söz konusu, oysa Vale Owen büyük İsveçli öğretmenin çalışmalarından ancak pek azına vakıftı. George Vale Owen modern Spiritüalizm tarihinde o kadar seçkin bir şahsiyettir ki onun hakkında bazı kısa notlar ilave etmek uygun olacak. 1869'da Birmingham'da doğdu ve oradaki Midland Enstitüsü ve Queen's College'da eğitim gördü. Önce Seaforth ve Fairfield'de papaz yardımcılığı yaptı. Ardından Liverpool'un Scotland Road semtinde yoksullar arasında hizmet verdi. Daha sonra Warrington yakınlarındaki Orford'un papazı oldu ve burada bütün enerjisini yeni bir kilisenin inşası için sarfetti. Yirmi yıl hizmet verdiği bu yerde semt halkının büyük takdirini topladı. Derken bir takım ruhsal tezahürlerle karşılaştı ve sonunda otomatik-yazı yeteneği olduğu-

nu keşfetti. Aldığı ilk metinler önce annesinden geliyormuş gibi görünüyordu ama daha sonra onu bazı yüksek ruhlar ya da melekler izledi. Metinlerin bütününe baktığımızda genel olarak ölümden sonraki yaşamı anlatır ve gerçekten yüksek bir seviyeden alındığını gösteren işaretler taşımaktadır. Görünmeyen kaynaklardan gelen bir felsefe ve tavsiyeler bütünü oluşturur. Anlatı, kendine özgü ilginç bir tat veren, biraz arkaik bir İngilizce ile ifade edilmiştir, ağırbaşlı ve yücedir.

Bu metinlerden bazı alıntılar çeşitli gazetelerde yayınlandı ve bunlar kilise kurumunun bir papazının elinden çıkacak metinlere göre çok daha fazla dikkat çekti. Bu metinler Sonunda merhum Lord Northcliffe'in dikkatine sunuldular ve kendisi metinlerden çok etkilendiğini beyan etti. Ayrıca medyumun bunların yayınlanması için herhangi bir ücret almayı reddetmiş olmasının da çok kıymetli olduğunu söyledi. Bunun ardından Lord Northcliffe'in gazetesi olan *Weekly Dispatch*'te metinler haftalık olarak yayınlanmaya başladı. Daha önce Spiritüalizmin en yüksek öğretilerini kitlelere bu kadar doğrudan ulaştıran hiçbir teşebbüs olmamıştır. Bu arada bu gelişme, geçmişte basının benimsediği politikanın ne kadar cahilce ve adaletsiz olduğunu ortaya sermişti. Üstelik o tutumun kişisel çıkar açısından bakıldığında bile ne kadar hatalı olduğu ortaya çıkmış, zira çünkü *Dispatch*'in tirajı, bu metinleri yayınladığı yıl boyunca büyük ölçüde artmıştı. Bununla birlikte bu gelişmeler çok muhafazakar olan bir piskopos için oldukça aşırıydı ve Bay Vale Owen, tüm dini reformcular gibi kendisini bir günah keçisi haline gelmiş buldu. Kilisenin üst düzey yetkililerinin, üstü örtülü zulümlerine maruz kaldı. Bunun üzerine içinden gelen gücün etkisiyle ve tüm spiritüalist camianın da desteği ile mesleğini cesurca terk etti ve kendisini ve ailesini Tanrı'nın merhametine bıraktı. Cesur karısı da attığı her adımda ona

dayanak oluyordu. Artık pek genç olmayan bir çift için bunlar kolay işler değildi. Amerika'da ve İngiltere'de gerçekleştirilen kısa bir konferans turundan sonra Bay Vale Owen, halen Londra'da spiritüalist bir topluluğa başkanlık ediyor. Şahsiyetinin cazibesi, hatırı sayılır bir dinleyici kitlesini buraya çekmekte. Bay David Gow yaptığı mükemmel bir tasvirde Vale Owen hakkında şunları söylüyor:

> Uzun, ince figürü bedeni, iri gözlerle aydınlanan solgun, çilekar yüzü, şefkat ve mizahla parlayan bakışları, alçakgönüllü tavrı, sempatik manyetizmayla yüklü sessiz sözleri; işte bunlar onun tam olarak nasıl bir insan olduğunu gösteriyor. Nazik, esprili bir anlayış ve dünyaya pratik bir bakış açısıyla aklı başında biri var karşımızda. Vazifesine bağlılığı ise net ve kesin. Onu pervasız Luther'den ziyade Erasmus ya da Melanchthon'a benzetebiliriz. Belki de kilisenin bugün artık bir Luther'e ihtiyacı yoktur.

Bu kısa notu kişisel tecrübelerimiz başlığı altına dahil ettiysek bunun nedeni, birkaç yıl boyunca Bay Vale Owen'ın yakın dostluğu ile onurlandırılmış ve medyumluğunun gerçekliğini inceleme ve onaylama fırsatını bulmuş olmamızdır.

Ayrıca sadece eşimle birlikte denediğimiz bir doğrudan ses celsesinden de bahsetmek isterim. Bu deneyde derin, erkeksi bir ses duyduk, başımızın birkaç metre üzerinden geliyordu ve yalnızca kısa ama çok net duyulabilir bir selamlama yapmıştı. Yöntemi daha fazla geliştirmek suretiyle tutarlı sonuçlar elde edebileceğimizi umuyoruz. Bunun haricinde, yıllar boyunca kendi aile çevremizde, eşimin eli ve sesi aracılığıyla çok yüksek seviyeden ve çoğu zaman son derece kanıtlayıcı nitelikte olan, ilham verici mesajlar elde ettik. Ancak bunlar, konunun genel bir incelemesinde tartışılamayacak kadar kişisel ve özel materyallerdir.

BÖLÜM XXIII

SPİRİTÜALİZM VE SAVAŞ

Birçok insan 1914'te başlayan ve ölüm meleğinin birdenbire birçok eve girdiği döneme kadar Spiritüalizmi hiç duymamıştı. Spiritüalizm karşıtları işin kolayına kaçarak, dünyadaki bu korkunç dönemi, ruhsal araştırmalara artan ilginin başlıca nedeni olarak görmeyi uygun bulmuşlardır. Bu vicdansız muhalifler tarafından hem bizim hem de seçkin arkadaşımız Sir Oliver Lodge'un konuyu savunmamızın altında, ikimizin de savaşta oğullarımızı kaybetmiş olduğumuz gerçeğinin yattığı bile ileri sürülmüştür. Bu kesimler, kederin insanın eleştirel yetilerini azalttığı ve onları, daha normal zamanlarda inanmayacakları şeylere inandırdığı çıkarımında bulundular. Bendeniz bu beceriksiz yalanı birçok kez çürüttüm ve konuyla ilgili araştırmalarımın 1886'ya kadar uzandığına dikkat çektim. Sir Oliver Lodge da şöyle diyor:

> Zikredilen hadiseden ve önceki sayfalarda anlatılan belirli tecrübelerden bu yana bakışımın önemli ölçüde değiştiği varsayılmamalıdır; benim vardığım sonuç da, şüphesiz aynı türden tecrübelere dayalı olsa da yıllar boyunca yavaş yavaş şekillenmiştir. Ama o hadise elbette ki fikirlerimi güçlendirdi ve özgürleştirdi. Öğretiye olan bağlılığım artık sadece başkalarının şahsi tecrübelerine değil, kendi tecrübeme de dayanıyor. Kişi sadece sevdiklerini kaybeden başkalarının tecrübelerine ve dolaylı olarak bununla bağlantılı kanıtlara dayandığı sürece, ketum ve temkinli olmak ve hatta bazı durumlarda tamamen sessiz kalmak zorundadır. Bu türden olguların herhangi bir kısmı yalnızca özel izinle paylaşılabilir ve bu izin önemli bazı vakalarda bile verilmeyebilmektedir. Benim o zamanki çıkarımlarım şimdikiyle aynıydı ama artık kesin olgulara da sahibim [*Raymond*, s. 374].

Spiritüalizmin savaştan önce de milyonlarca taraftarı olduğu doğru olsa da o dönemde konunun tüm dünya tarafından anlaşılmadığına, hatta tamamen görmezden gelindiğine şüphe yoktur. Savaş her şeyi değiştirdi. Ülkedeki hemen her ailede meydana gelen kayıplar, ölümden sonraki hayata yönelik ani ve yoğun bir ilgiyi de beraberinde getirdi. İnsanlar sadece "Bir insan ölünce tekrar yaşar mı?" sorusunu sormakla kalmadılar, aynı zamanda kaybettikleri sevdikleriyle iletişimin mümkün olup olmadığını da merakla soruşturmaya başladılar. Onlar "Ortadan kaybolmuş bir elin dokunuşunu beklediler ve artık işitilmeyen bir sesin haberini aradılar". Binlerce kişinin kendileri için araştırma yapmalarının yanısıra, tıpkı öğretinin erken dönemlerinde olduğu gibi ilk açılış, genellikle öte tarafa geçmiş olanlar tarafından geçekleştirildi. Gazeteler kamuoyunun baskısına direnemediler ve askerlerin geri dönüşüne ve genel olarak ölümden sonraki hayata dair hikayeler çok fazla ilgi görmeye başladı.

Bu bölümde ruhsal dünyanın, savaşın çeşitli evreleriyle iç içe geçen farklı yollarına dair yalnızca kısa bir gönderme yapılabilir. Savaşın gelmekte olduğu, önceden tekrar ve tekrar tahmin edilmişti; ölü askerler evlerine dönüyor ve ailelerine görünüyorlar, ayrıca halen muharebe alanında olan yoldaşlarına tehlike uyarılarında bulunuyorlardı; fotoğraf plakalarına resimlerini çıkartıyorlardı; muharebe alanlarında bu dünyaya ait olmayan bir takım figürler görülüyordu; gerçekten de o dönemde tüm sahneye, zaman zaman çok güçlü bir şekilde, diğer dünyanın mevcudiyeti ve etkinliği hakim oluyordu.

Bu noktada şahsi kaybımın, fikirlerim üzerinde hiçbir etkisi olmamasına rağmen üzüntüden perişan olmuş, hevesle yardım ve bilgi isteyen bir dünya manzarasının beni kesinlikle etkilemiş olduğunu da belirtmeden geçemeyeceğim. Böylece uzun süredir sürdürdüğümüz ruhsal çalışmaların

çok büyük, pratik bir öneme sahip olduğunu ve artık yalnızca entelektüel bir hobi ya da yeni bir araştırma alanının büyüleyici arayışı olarak görülemeyeceğini de anlamıştık. Ruhların varlığına dair kanıtlar kendi evimizde gözlerimiz önüne serildi ve ölüm ötesinden gelen mesajların sağladığı rahatlama bize, bu bilgiyi paylaşmanın işkence çekmekte olan bir dünya için ne kadar büyük bir teselli olacağını öğretti. İşte 1916'nın başlarından itibaren eşimle beraber kendimizi büyük ölçüde bu konuya adamamıza, Avustralya, Yeni Zelanda, Amerika ve Kanada dahil olmak üzere birçok ülkede bu konuda konferanslar verip kurslar düzenlememize neden olan şey, bu farkındalıktı. Nitekim elinizde tutmakta olduğunuz bu kitabın da yazarın kendisini tüm kalbiyle davaya adamasına neden olan aynı dürtüden kaynaklandığı söylenebilir. Bu kısım, konunun tarihiyle ilgili çalışmalar arasında belki pek küçük bir yeri işgal edecektir ancak Ruhçuluk, savaş atmosferi içinde doğduğu ve büyüdüğü için bu bölümü de eklemeyi uygun bulduk.

Kehanet spiritüel yeteneklerden biridir ve buna yönelik açık kanıtlar, olağan bilgimizin dışındaki ruhsal güçlere işaret eder. Savaş söz konusu olduğunda, elbette pek çok kişi normal yollarla ve kendi akıllarını kullanarak dünyadaki durumun militarizm yüzünden çok ağırlaştığını ve dengenin artık sürdürülemeyeceğini öngörebilirdi. Ancak bazı kehanetler o kadar belirgin ve ayrıntılı görünüyor ki bunlar salt aklın ve öngörü gücünün ötesindedir [Şu yayınlarda bunlardan bazılarına atıfta bulunulmuştur; *Prophecies and Omens of the Great War*, Ralph Shirley, *The War and the Prophets*, Herbert Thurston ve *War Prophecies*, F. C. S. Schiller (S.P.R. Journal, Haziran, 1916)].

Büyük bir dünya felaketinin gerçeği ve İngiltere'nin bu felaketteki payı, Manchester'daki Oxley Grubu tarafından

alınan ve 1885'te yayınlanan bir ruhsal tebliğde şu şekilde dile getirilmektedir:

> Size daha önce belirttiğimiz dönemden itibaren iki kez yedi yıl boyunca İngiliz ulusuna yöneltilen hücumlar başarılı olacaktır; ve ondan sonra korkunç bir yarışma, şiddetli bir mücadele, korkunç bir kan dökülmesi gelecek -insan lisanıyla ifade edersek, kralların tahttan indirilmesine, güçlerin devrilmesine, büyük isyan ve kargaşaya şahit olacaksınız; ve servet ve onun mülkiyeti konusunda kitleler arasında daha da büyük bir kargaşa çıkacak. Bu kelimeleri kullanırken insan algısına göre konuşuyorum. En önemli soru şudur: İngiltere kaybetmeye mahkum mu olacak? Birçoğunun kehanetlerini ve birçok yetkili makamın tutumlarını görüyoruz. Yine dünyadaki birçok kişiden daha açık bir şekilde görüyoruz ki bu makamları işgal edenler arasında altını dünyadan daha çok sevenler var; onlar altının temsil ettiği iç ilkeden çok altının kendisini seviyorlar. Eğer yaklaşan krizde Büyük Güç müdahale etmezse yani daha önce sözünü ettiğim Büyük Mekanizma devreye girmez de sakin bir haysiyetle sahneye çıkmazsa barış artık tamamen bir hayal olacak! Ve bazılarının, İngiltere'nin sonsuza dek derinlere batacağı kehaneti, gerçekleşmiş olacak. İngiltere denen devleti oluşturan ve yeniden yükselebilmeleri için bir süreliğine batmaları gereken belirli yaşamsal atomlar gibi ulus da bir mevsim için büyük bir derinliğe aynı şekilde batmalıdır; çünkü onlar sahte olanın sevgisine dalmıştır ve kendisini kendi haysiyetine yükseltmek için güçlü bir kaldıraç görevi görecek olan zekayı henüz edinememiştir. Boğulan bir adam gibi üçüncü ve son bir kez daha batacak ve sonsuza dek sularda kayıp mı olacak? Bir zamanlar yüce Tanrı'nın birlik ve bütünlüğüne dahil olan bu ulus, onun ayrılmaz bir parçası olmaya devam etmelidir. Merhametli bir el var; onu kurtarmak için uzanacak ve kendisini yutmak için bekleyen bencillik dalgalarından onu alarak yukarıya kaldıracak olan bir el. Bastırılamaz bir enerjiyle dolu olan bu güç bir kez daha

> İngiltere diyor, bir kez daha ve sonsuza dek İngiltere! Ama bu süreklilik artık aynı tarzda olmayacak. Daha yükseğe çıkabilmesi için önce iyice aşağıya inmelidir ve inecektir de. Onun güvenliğini ve huzurunu sağlamak için nasıl, neden ve ne şekilde hareket edeceğimizden ileride bahsedeceğim; ama şimdilik şunu doğrulamakla iktifa ediyorum: kurtuluşa ulaşmak için İngiltere, en iyi evlatlarını şehit verecektir [*Angelic Revelations*, Cilt V, s. 170-1].

Mösyö Sonrel'in 1870 savaşına ilişkin 1868'de ifade ettiği ünlü kehanetinin ve yine 1914'te başlayan savaşa ilişkin daha az doğrudan olan kehanetinin ayrıntıları için okuyucularımız Profesör Richet'nin *Otuz Yıllık Ruhsal Araştırmalar* kitabına (s. 387-9) müracaat etmelidirler. İkinci kehanetin esas kısmı şu şekilde ifade edilmiştir:

> Bekle şimdi, bekleyin... yıllar geçiyor. Bu çok büyük bir savaş. Ne kadar çok kan dökülüyor! Ah Tanrım! Ne çok kan dökülüyor! Ah Fransa, ah güzel ülkem, sen kurtulmuşsun! Ren Nehri'ndesin!

Bu kehanet 1868'de verilmiş, ancak Nisan 1914'e kadar Dr. Tardieu tarafından kayda geçirilmemiştir.

Avustralya'nın Sidney kentinden ünlü medyum Bayan Foster Turner tarafından verilen kehanete daha önce atıfta bulunmuştuk ancak burada tekrar etmeye değer. Şubat 1914'te Castlereagh Caddesi'ndeki Little Theatre'da yapılan bir Pazar oturumunda, merhum Bay W. T. Stead'le kurulduğu iddia edilen bir irtibatta medyum, yaklaşık bin kişilik bir seyirci kitlesinin önünde şöyle söyledi:

> Şu anda Avrupa'da büyük bir savaşın olacağı pek fazla dile getirilmiyor olsa da sizi bu yıl, yani 1914 tamamlanmadan önce Avrupa'nın kana bulanacağı konusunda uyarmak istiyorum. Sevgili memleketimiz Büyük Britanya, dünyanın bugüne dek gördüğü en korkunç savaşın içine çekilecek. Almanya büyük düşman olacak ve diğer bazı ulusları da

> arkasına takacak. Avusturya yıkılmak üzere yalpalayacak. Krallar ve krallıklar düşecek. Milyonlarca değerli hayat katledilecek, ancak İngiltere sonunda zafer kazanacak ve bundan muzaffer bir şekilde çıkacak [*The Wanderings of a Spiritualist*, 1921, s. 260].

Büyük Savaşın bitiş tarihi de kitabını *Savaşta Öldürülen Bir Askerin Ölüm Sonrası Tecrübelerinin Yalın Bir Kaydı* olarak tanımlayan W. T. P. (Binbaşı W. Tudor Pole) tarafından *Er Dowding*'de doğru olarak verilmiştir. İlk kez 1917'de Londra'da basılan bu kitapta (s. 99) şöyle bir bilgiye rastlıyoruz:

> Ruh: Avrupa'da üç tane büyük devlet federasyonu olacak. Bu federasyonlar doğal olarak ve kan dökülmeden doğacak, ancak önce Armagedon'a karşı savaşmak gerekiyor.
>
> W. T. P.: Bu ne kadar zaman alacak?
>
> Ruh: Ben çok yüksek bir varlık değilim, bana tüm bu olağanüstü olayların ayrıntıları açıklanmıyor. Görebildiğim kadarıyla 1919'da barış yeniden kurulacak ve sonraki yedi yıl içinde dünya federasyonları oluşacak. Gerçek mücadele 1918'de sona erebilir, yine de gerçek ve kalıcı bir denge ve barışa ulaşmak uzun yıllar alacaktır.

Kehanetler listesinde, ABD'nin Boston şehrinden ünlü trans-medyumu Bayan Piper'ın kehanetleri de özel bir yeri hak ediyor ancak bazıları bunlarda önemli miktarda belirsizlik unsuru olduğunu düşünüyor. Bu kehanetler 1898 yılı civarında, İngiliz ve Amerikan Ruhsal Araştırma Cemiyetleri ile birlikte çalışan Dr. Richard Hodgson tarafından düzenlenen bir celsede alınmıştı:

> Melchizedek'in zamanından beri dünya, ruhun tesirine hiç bu kadar duyarlı olmamıştı. Gelecek yüzyılda ruh kavramı, insanların zihninde şaşırtıcı derecede kabul edilebilir olacak. Ayrıca, doğrulandığını kesinlikle göreceğiniz bir açıklama yapacağım size. Ruhlarla iletişiminin açık bir şekilde açığa çıkmasından

> önce, dünyanın farklı yerlerinde korkunç bir savaş olacak. Bu, çok net ruhsal iletişimler kurulmasından önce gerçekleşecektir. Fani insanın, ruhsal vizyon yeteneği aracılığıyla bu taraftaki dostlarını görebilmesi için, önce tüm dünya saflaştırılmalı ve temizlenmelidir ve bir mükemmellik durumu meydana getirmek ancak sözünü ettiğimiz eylemlerle mümkün olacaktır. Dostum, lütfen bunu bir düşünün [*Light*, 1914, s. 349].

Bay J. G. Piddington, Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nin *Zabıtlar*'ında, özellikle Bayan Alfred Lyttelton'ınkiler olmak üzere, çeşitli otomatik-yazı metinlerinde yer alan savaş tahminlerinden uzun uzun bahseder. Özetinde şöyle diyor:

> Bu metinlerde genel anlamda bir savaşı öngörüyorlar, birçok insan da öyle. 9 ve 21 Temmuz 1914 arasında alınan yarım düzine metinde, savaşın çok yakın olduğu tahmin ediliyordu; daha önce de Sir Cecil Spring-Rice vardı. Bu metinler savaşın sonunda uluslararası ilişkilerde ve sosyal koşullarda büyük bir iyileşmeye yol açacağını öngörüyor; aynı şekilde Britanya imparatorluğundaki on binlerce sıradan vatandaş da Büyük Savaş'ın, deyim yerindeyse, "savaşı sona erdirmek için bir savaş" olduğuna inanıyor ya da umuyordu. Ancak bu metinlerdeki tahminler ile savaş patlak verdiğinde kendilerini böylesine tuhaf bir yaygınlık ve yoğunlukla ilan eden inançlar veya özlemler arasındaki bu son paralellik, gerçekte yalnızca yüzeysel bir paralelliktir; çünkü imparatorluğu kasıp kavuran idealizm dalgası, savaşın başlangıcından hemen sonra ortaya çıkmış ya da en iyi ihtimalle onunla eş zamanlı olarak tezahür etmişti; zira 1914 Ağustos'undan önceki uzun yıllar boyunca bu metinlerde savaş kehanetleriyle birlikte tekrar tekrar bir Ütopya'dan da bahsedilmiş ve bu iki kavram, birinin diğerinin sonucu olacağını ima edecek şekilde birleştirilmişti. Bu benzersiz bir durumdur. Yazarlar, askerler, diplomatlar ve politikacılar da bizi savaş konusunda uyardılar, tehlikelerini ve dehşetlerini vaaz ettiler ancak bu tehlikeli ve korkunç trajedinin, daha mutlu bir dünyanın doğum sancıları olacağını söylemediler. Lahey

> Konferanslarının propagandacıları ve uluslararası rekabeti yatıştırmaya yönelik diğer planlar da arzularını gerçekleştirmeden önce bir dünya savaşının yaşanması gerektiği konusunda bizi uyarmadılar. Hepsi birbirine benzer şekilde, yaklaşan bir kaosu öngördüler ya da bundan korktular; oysa medyumlardan alınan tebliğler, gelecek savaşın ardından dünya için bir umut dile getiriyor ve yaklaşan kaosu yeni bir kozmosun başlangıcı olarak selamlıyorlardı. Bu metinlerdeki savaş kehanetleri, her zaman nihai bir Ütopya kehaneti ile başbaşa yürüyordu. Metinler "Savaş çıkacak" deyip orada durup sonra yeniden başlayarak "Ütopya olacak" demiyorlardı. Bu ütopyanın, savaştan kaynaklanacağını açıkça ifade ediyorlardı. Yine de tüm kehanetlerin bu iki bileşeninin birlikte gerçekleştiği veya gerçekleşmediği söylenemez; çünkü savaş tahminleri doğru çıkmıştır ama Ütopya tahminlerinin gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesi, sonunda savaş tahminlerinin kaynağına ilişkin görüşleri de etkileyecektir. Eğer bu metinlerde önceden haber verilen Ütopya gerçeğe dönüştürülürse, bunun savaşın bir sonucu olarak öngörülmesini, sıradan insan önsezisine bağlamak çok zor olacak ve o zaman, bu metinlerin gerçekten bedensiz varlıklardan geldiği yönünde çok güçlü bir kanıt ortaya çıkacaktır. Ve eğer bu Ütopik kehanetler bedensiz varlıkların verdiği bilgiler olarak kabul edilirse, onlarla çok yakından bağlantılı olan savaş kehanetleri de büyük olasılıkla aynı kaynağa atfedilecektir [*Proceedings S.P.R.*, Cilt XXXIII, Mart, 1923].

Daha fazla veya daha az başarılı olan birçok başka kehanet de mevcuttur. Bununla birlikte, bunları incelediğimizde, zaman duygusunun, ruhsal ayrıntılar arasında en az doğru olanı olduğunu anlarız. Çoğu zaman olaylar doğru çıkar fakat tarihler hatalıdır.

Savaşla ilgili tüm kehanetler arasında muhtemelen en kesin olanı, Atinalı Dr. Antoniou tarafından hipnotize edilen ve trans halindeyken kehanetlerini konuşarak veren

Yunanlı genç bir kadın olan Sophie'nin söyledikleridir. Tarih 6 Haziran 1914 idi. Sadece Büyük Savaş'ı ve tarafların kim olacağını tahmin etmekle kalmadı, aynı zamanda başlangıçta İtalya'nın tarafsızlığı, daha sonra İtilaf ile ittifakı, Yunanistan'ın hareketi, Vardar'daki son savaşın yeri gibi birçok ayrıntı verdi. Bununla birlikte bazı açık hatalar da yapmıştı ki bu da bize, kesin mukadder diye bir şey olmadığını, en azından insan iradesi ve enerjisi tarafından etkilenebilecek geniş bir marjın olduğunu gösteriyor olabilir [*Revue Metaphsichique*, Aralık, 1925, s. 380, 390].

Savaş sırasında ruhsal müdahale olarak adlandırılabilecek birtakım hadiselerin de meydana geldiğine dair çok fazla tanıklık var. Yüzbaşı W. E. Newcome şunları aktarıyor:

> Eylül 1916'da 2. Suffolk birliği, Albert'in kuzey bölgesine gitmek için Loos'tan ayrıldı. Onlara eşlik ettim ve o bölgenin ön cephe siperlerindeyken savaşın en dikkat çekici olaylarından birine tanık oldum. Ekim ayının sonundan 5 Kasım'a kadar, hattın o kısmını çok az sayıda birlik ile tutuyorduk. 1 Kasım'da Almanlar çok kararlı bir saldırıya geçtiler ve kuşatmayı kırmak için ellerinden geleni yaptılar. Yedek hatta geçme fırsatım oldu ve ben yokken oraya Alman saldırısı başladı. Bölüğüme tüm hızımla geri döndüm ve düşmanı kendi hattına geri püskürtmek için tam zamanında geldiğimi anladım. Siperlerimize bir adım bile yaklaşamadılar. Saldırı sert ve kısaydı ve düşmanın bir sonraki saldırısını beklemeye başlamıştık. Bizi fazla bekletmediler; kısa süre sonra Almanların tekrar toplu dalgalar halinde geldiklerini gördük; ama onlar bize yaklaşamadan evvel, Almanlarla bizim ilk hattımız arasında yer alan bölgede, yaklaşık yüz metre solumuzda, yerdeki havan çukurlarından birinden, hayalet gibi, beyaz bir asker figürü yükseldi. Hayalet figür daha sonra yaklaşık bir kilometrelik bir mesafe boyunca önümüzde yavaşça yürüdü. Yaşlı bir subayı andırıyordu, başında saha hizmetinde giyilen türde bir kepi vardı.

> Önce karşıdan gelen Almanlara baktı, sonra başını çevirdi ve tuttuğumuz hat boyunca dış kısma doğru yavaş yavaş yürümeye başladı. S.O.S. sinyalimiz topçumuz tarafından yanıtlanmıştı. Her yana top ve havan mermileri yağıyordu ama hiçbiri hayaletin ilerlemesini engelleyemedi. Hattın en sağına gelinceye kadar solumuzdan istikrarlı bir şekilde yürüdü, sonra yüzünü tam olarak bize çevirdi. Siperimize bakıyor gibiydi. Sonra bize kısa bir bakış attıktan sonra keskin bir şekilde sağa döndü ve hızla Alman siperlerine doğru yürüyerek uzaklaştı. Almanlar tamamen dağılmışlardı ve o gece onları bir daha görmedik. Askerlerim onun bize yardım için gönderilen bir melek olduğunu düşündüler. Bazıları Lord Kitchener'a benzediğini söyledi, diğerleri yüzünü bize tam olarak döndüğünde onu Lord Roberts'a benzediğini ileri sürdüler. Bu benim için büyük bir şoktu, konu uzun süre askerler arasında konuşuldu. Bu olay birliğimdeki çavuşlar ve erler tarafından da doğrulanacaktır [***Pearson's Magazine***, Ağustos, 1919, s. 190-1].

Pearson's Magazine'deki aynı makalede, Aralık 1915'te Ypres çıkıntısında bir subayını ve en iyi arkadaşını kaybeden Bay William M. Speight'ın, bu subayın aynı gece tekrar sığınağına geldiğini görmesinden bahsediliyor. Ertesi akşam Bay Speight, hayaletin yeniden ortaya çıkması durumunda bunu doğrulamak için başka bir subayı da sığınağa gelmeye davet etti. Ölü subay bir kez daha geldi ve sığınağın zeminindeki bir noktayı işaret ettikten sonra gözden kayboldu. Belirtilen noktada bir çukur kazıldı ve bir metre derinlikte, Almanlar tarafından kazılmış dar bir tünel keşfedildi ve tünelde, on üç saat sonra patlamaya hazır bombalar olduğunu gördüler. Bunun bulunmasıyla birçok insanın hayatı kurtulmuştu.

Londra'da tanınmış bir durugörür olan Bayan E. A. Cannock, bir spiritüalist toplantısında, öte aleme geçen çok sayıda askerin, kimliklerini açıklamak için yeni ve ikna edici bir yöntemi nasıl benimsediklerini anlatıyor. Askerler (med-

yumun durugörü ile gördüğü şekliyle) genç bir teğmenin önderliğinde, koridorda tek sıra halinde ilerliyorlardı. Her biri göğsünde, üzerinde adının ve yaşadığı yerin yazılı olduğu büyük, levhaya benzer bir şey taşıyordu. Bayan Cannock bu isimleri ve açıklamaları okuyabildi ve hepsi de hazirundaki çeşitli kişiler tarafından teşhis edildi. Her isim tanınıp onaylandığında, ruhsal form solup gidiyor ve böylece sırasını kendisinden sonra gelene bırakıyordu [*Light*, 1919, s. 215].

Benzer nitelikteki diğer raporların bir kısmına örnek olarak "Savaş Cephesinden Telepati" olarak tanımlanan bir vakayı aktarabiliriz. 4 Kasım 1914'te oğlu Tab, Fransa'da 9. Süvari Alayı'nda görev yapan Wimbledon'dan Bayan Fussey, evinde otururken birden kolunda bir yaranın keskin acısını hissetti. Ayağa kalktı ve "Bu da ne!" diye bağırarak acıyan yeri ovuşturdu. Kocası da koluna baktı, ama herhangi bir şey bulamadı. Bayan Fussey acı çekmeye devam etti ve şöyle haykırdı: "Tab kolundan yaralandı. Biliyorum." Ertesi Pazartesi, Er Fussey'den, kolundan vurulduğunu ve hastanede olduğunu söyleyen bir mektup aldılar (*Light*, 1914, s. 595]. Bu olay, henüz tam olarak bilinmeyen bir duygudaşlık kuralına göre uzaktaki tanıdıklarının ve bazen de yabancıların başına gelen kazalarla aynı anda bazı şoklara maruz kalan birçok insanın kayıtlı tecrübeleriyle örtüşüyor.

Bazı durumlarda, ölmüş askerler kendilerini ruhsal fotoğrafçılık yoluyla göstermişlerdir. En dikkat çekici örneklerden biri Londra'da 11 Kasım 1922'de Mütareke Günü'nde, medyum Bayan Deane, Bayan Estelle Stead'in huzurunda, anıt mezar yakınlarındaki Whitehall'da toplanan kalabalığın fotoğrafını çektiğinde yaşandı. İki dakikalık saygı duruşu esnasında çekilen fotoğrafta geniş bir ışık çemberi ve bunların ortasında, çoğu sonradan aileleri tarafından tanınan iki ya da üç düzine askerin başı görülüyordu. Bu fotoğ-

raflar birbiri ardına birkaç yıl boyunca elde edildi ve medyuma ve onun çalışmasına karşı yöneltilen her zamanki pervasız ve kötü niyetli saldırıları bir kenara bırakacak olursak fotoğrafları gerçekten kontrol etme fırsatına sahip olanlar, bu resimlerin olağanüstü niteliğinden asla şüphelenmediler.

Yüzlerce vakanın tipik bir örneğini daha verelim. Cleveland Caddesi 174, Sunderland adresinde mukim Bay R. S. Hipwood şöyle yazıyor:

> 27 Ağustos 1918'de Fransa'da tek oğlumuzu kaybettik. İyi bir amatör fotoğrafçı olarak Crewe Grubu'nun çektiği fotoğraflar çok merakımı uyandırmıştı. Bunun üzerine kendi plakamızı alıp oraya gittik, plakayı karanlık slayta kendim yerleştirdim ve üzerine adımı yazdım. Kamerada iki plaka ekspoze ettik ve sonuçta ortaya net bir fotoğraf çıktı. Ekstranın, yani oradaki fazladan görüntünün kim olduğunu dokuz yaşındaki torunum bile derhal anladı, bunu ona kimsenin söylemesine gerek yoktu. Kapsamlı bir fotoğrafçılık bilgisine sahip biri olarak, fotoğrafın her bir detayının doğruluğuna kefil olabilirim. Size gönderdiğim baskıda görülen figürün, benim ve Bayan Hipwood'un Ağustos 1918'de Fransa'daki büyük taarruzda şehit olan, 13. Galler Alayı'nda görevli oğlumuz R. S. Hipwood olduğunu iddia ediyorum. Crewe'daki arkadaşlarımızın yaptığı işe sınırsız bir güvenimiz var [*The Case for Spirit Photography*, Sir A. Conan Doyle, s. 108].

Aşağıdaki iki misal, ölen askerlerin geri dönüşüyle ilgili birçok vaka içinde, ayrıntıların iki bağımsız kaynaktan teyit edilmiş olması nedeniyle öne çıkıyor. Tunbridge Wells'ten Bay W. T. Waters, kendisinin Spiritüalizmle ilgili çalışmalarında henüz yalnızca bir acemi olduğunu söylüyor:

> Geçen Temmuz'da Bay J. J. Vango'nun bir celsesine katıldım. Ruhsal rehber aniden, yanımda genç bir askerin ruhunun durduğunu söyledi. Dediğine göre bulunduğumuz kasabada yaşamakta olan annesine ve kız kardeşine bir mesaj iletme-

mi istiyordu ve heyecan içindeydi. Bense kendi mahallemde böyle bir askeri tanımadığımı söyledim. Ancak delikanlı çok ısrarcıydı ve ben de isteğini yerine getirmeye çalışacağıma söz verdim. Bunun üzerine hemen bu askerin görünüşü bütün detaylarıyla tasvir edildi ve işte o zaman onun, tanıdığımız bir ailenin oğlu olduğunu anladım. Ardından bana o kadar ayrıntılı bazı bilgiler verdi ki artık tamamen ikna oldum. Sonra annesine ve kız kardeşine iletmem için (babası o bebekken ölmüştü) teselli edici ve durumunun iyi olduğuna dair bir mesaj verdi. Ordu onun kayıp olduğunu bildirmiş ve ailesi de iki yıldan fazla bir süredir akıbetinin ne olduğunu öğrenememişti. Bir geri çekilme harekatı sırasında nasıl ağır yaralandığını ve Almanlar tarafından nasıl ele geçirildiğini anlattı. Yaklaşık bir hafta sonra da ölmüştü. Benden ailesine gidip onları sık sık ziyaret ettiğini ve mutluluğunun önündeki tek engelin, annesinin büyük ıstırabına tanık olmak ve hâlâ yaşadığına onları ikna edememek olduğunu söylememi istedi. Sözümü tutmaya niyetliydim, ancak delikanlının ailesinin belirli bir kiliseye bağlı, sofu kişiler olduğunu öğrenince, beni büyük olasılıkla büyük bir şüpheyle karşılayacaklarını anladım ve mesajı nasıl ileteceğimi bilemedim. Belki de kendi kaybımın, aklımı etkilemiş olduğunu düşüneceklerdi. Sonunda teyzesine yaklaşmaya cüret ettim ama sadece "Böyle bir şey olamaz" dedi, bu yüzden annesiyle doğrudan konuşma fırsatını beklemeye karar verdim. Aradığım fırsat çıkmadan önce, aynı kasabadan genç bir hanım benimle görüşmek için haber yolladı. Annesini iki yıl kadar önce kaybetmiş ve kızımdan, bu meseleleri araştırdığımı duyunca, benimle konuşmak istemiş. Ona kitaplarımı ödünç verdim. Bu kitaplar içinde bilhassa etkilendiği ***Rupert Yaşıyor*** isimli kitaptı. Bu hanım sonunda medyum Bayan McCreadie ile bir celse ayarladı ve celsede medyumdan o kadar inandırıcı bilgiler aldı ki artık tam bir ruhçu olmuştu. İşte bu celsede, bana gelen aynı asker delikanlı onunla da irtibat kurmuş. Kendisini aynı bana yaptığı şekilde tasvir etmiş, ayrıca adını

da vermiş -Charlie- ve annesiyle kız kardeşine bir mesaj iletmesi için bu hanıma yalvarmış –benim verememiş olduğum mesajın aynısını. Bu konuda o kadar endişeliymiş ki, celsenin sonunda tekrar gelmiş ve kendisini yarı yolda bırakmaması için ona yalvarmış. Bu olaylar farklı tarihlerde –Temmuz ve Eylül– gerçekleşti ve aynı mesaj farklı medyumlar aracılığıyla farklı kişilere aynen verildi. Yine de insanlar bize, bunun bir efsane olduğunu ve medyumların sadece düşüncelerimizi okuduğunu söylüyorlar. Arkadaşım bana yaşadıklarını anlattığında, hemen çocuğun annesine birlikte gitmemizi teklif ettim. Neticede bunu yaptık ve şimdi, ilettiğimiz mesajın hem annesini hem de kız kardeşini ikna ettiğini ve teyzesinin de az da olsa bile hakikati fark etmeye başladığını belirtmekten memnuniyet duyuyorum.

Sir William Barrett, merhum Profesör Edward Dowden'ın kızı Bayan Travers Smith ile Dublin'de ouija tahtası aracılığıyla elde edilen kanıtsal bir iletişimi anlatıyor. Bayan Smith'in arkadaşı olan Bayan C, bir doktorun kızıydı. Sir William bunu *İnci Kravat İğnesi Vakası* olarak adlandırıyor:

Hazirunda bulunan Bayan C.'nin, Fransa'da bulunan ordumuzda subay olan bir kuzeni vardı ve bir ay önce savaşta hayatını kaybetmişti, daha doğrusu Bayan C. öyle biliyordu. Kuzeninin adı beklenmedik bir şekilde ouija tahtasında yazıldı. Bunun üzerine Bayan C. irtibat kuran varlığa "Benim kim olduğumu biliyor musun?" diye sorduğunda şu cevabı aldı: "Sen C.'sin. Anneme söyle inci kravat iğnemi evleneceğim kıza versin. Bence alması gerekir." Hanımın adı ve adresinin ne olduğu soruldu. Yazılan ilk isim çok rastlanan bir isimdi ama soyadı çok sıra dışı bir isimdi ve hazirundakiler bu soyadında kimseyi tanımıyorlardı. Londra'da verilen adres ise ya hayal ürünüydü ya da yanlış bir şekilde alınmıştı çünkü oraya gönderilen bir mektup geri dönmüştü. Bu durumda mesajın tamamının hayali olduğu düşünülmeye başlanmıştı. Ancak altı ay sonra, subayın cepheye gitmeden kısa bir süre önce, adı verilen hanımefendiyle gerçekten ni-

şanlandığı ortaya çıktı; kimseye bir şey söylememişti. Ne kuzeni ne de İrlanda'daki ailesinden herhangi biri bunu biliyordu ve savaş ofisi ölen subayın eşyalarını gönderene kadar da kimse bu hanımefendi hakkında bilgi sahibi olamadı. Sonra, bu hanımın adını, akrabası olarak vasiyetine koyduğunu gördüler. İsim ve soyisim medyum tarafından verilenle tamamen aynıydı ve aynı derecede dikkat çekici olan bir başka şey, kişisel eşyaları arasında bulunan inci kravat iğnesiydi. Her iki hanım da bana gönderdikleri yukarıdaki ifadenin doğruluğunu teyit eden bir belge imzaladılar. Mesaj o sırada kaydedilmişti, yoksa doğrulandıktan sonra hatırlamak suretiyle yazılmamıştı. Burada bu gerçeklerin bilinçaltı hafızayla, telepatiyle veya gizli bir anlaşmayla açıklanması mümkün değil ve kanıtlar açık bir şekilde, merhum subaydan gelen telepatik bir mesaja işaret ediyor [*On The Threshold of the Unseen*, s. 184].

Bay G. Vale Owen da Orford, Warrington'da mukaddes kitap sınıfı öğrencilerinden biri olan ve orduya katılarak Büyük Savaş'ta şehit olan George Leaf'in dönüşünü anlatır:

Birkaç hafta sonra annesi oturma odasındaki şömineyi topluyordu. Birden arkasına dönerek giriş holüne açılan kapıya bakmak için karşı konulmaz bir dürtü hissetti içinde. Izgaranın önünde, dizlerinin üzerindeydi. Oraya baktı ve oğlunun hayattayken her akşam eve geldiğinde olduğu gibi iş kıyafetleri içinde orada olduğunu gördü. Paltosunu çıkardı ve her zamanki alışkanlığına uygun olarak kapıya astı. Sonra annesine döndü, başını salladı, gülümsedi ve akşam yemeğine oturmadan önce her zamanki gibi ellerini yıkamak üzere mutfağa doğru yürüdü. Her şey tamamen doğal ve gerçekçiydi. Annesine artık ruhlar diyarında yaşadığını ve doğal bir hayat sürdüğünü, iyi, mutlu ve memnun olduğunu göstermeye gelmişti. Kadıncağız onun ölen oğlu olduğunu biliyordu. Ayrıca o sevgi dolu gülümsemesi kalbinin hâlâ burada, bu evde ve ailesinde olduğunu anlatıyordu. Annesi mantıklı bir kadındı; hikayesinden bir an olsun şüphe

duymadım. Oğlu, ölümünden bu yana, eskiden devam ettiği Orford Kilisesi'nde ve başka yerlerde de zaman zaman görülmüştür [***Facts and the Future Life***, 1922, s. 53-54].

Ölen askerlere dair birçok vizyon örneği vardır. Rosa Stuart'ın *Savaşın Düşleri ve Vizyonları* adlı kitabında şunlar anlatılır:

> Bournemouth'lu bir eş bana çok dokunaklı bir hikaye anlattı. Devons'ta çavuş olan kocası 25 Temmuz 1915'te Fransa'ya gitmiş. Ondan düzenli olarak çok mutlu ve neşeli mektuplar almış ve bu yüzden güvenliği konusunda içi hep rahat olmuş. Karşılaşacağı tehlike ne olursa olsun, bunu güvenle atlatacağından eminmiş. 25 Eylül 1915 akşamı, saat on sularında, odasını onunla paylaşan başka bir kızla birlikte yatağında oturmuş, muhabbet ediyorlarmış. Işıklar açıkmış ve ikisinin de henüz uyumak gibi bir niyetleri yokmuş. Günün olayları ve savaş hakkında sohbet ediyorlarmış. Ve sonra aniden bir sessizlik olmuş. Çavuşun eşi olan kız cümlesinin tam ortasında aniden sözünü kesmiş ve boşluğa bakarak orada öyle oturmuş. Çünkü orada kocası, üniformalı olarak önünde durmaktaymış. İki-üç dakika orada ona bakarak kalmış ve eşinin gözlerindeki hüzün ifadesi kızı çok şaşırtmış. Sonra hızla ayağa kalkarak adamın durduğu noktaya ilerlemiş ama oraya vardığında görüntü ortadan kaybolmuş. Daha o sabah eşinden, güvende ve iyi olduğunu bildiren bir mektup almış olmasına rağmen bu görüntünün kötü bir işaret olduğuna eminmiş. Haklıydı da. Kısa süre sonra, savaş dairesinden, eşinin 25 Eylül 1915'te Loos Savaşı'nda hayatını kaybettiğini söyleyen bir mektup aldı, tam da onu yatağının yanında dururken gördüğü tarihti bu.

Büyük Savaş vizyonlarının daha derin ve mistik yanı, "Mons Melekleri" adı verilen inanç etrafında şekillenir. Londralı ünlü gazeteci Bay Arthur Machen, İngiliz okçularının Agincourt'taki Mons muharebe alanından geri çekilmeleri sırasında ruhların olaya nasıl müdahale ettiğini anlatan bir

hikaye yazmıştı. Ancak daha sonra olayı kendisinin uydurduğunu söyledi. Yine de burada, daha önce de sık sık olduğu gibi kurgunun aslında bir gerçeği yansıttığı ortaya çıktı, ya da en azından benzer bir olayın bir dizi güvenilir tanık tarafından rapor edildiği anlaşıldı. Bay Harold Begbie, konuyla ilgili pek çok kanıt sunduğu *Meleklerin Tarafında* adlı küçük bir kitap yayınladı ve Londra'daki *Occult Review*'ün editörü Bay Ralph Shirley de onun ardından *Mons'taki Melek Savaşçılar*'ı çıkardı ve burada Bay Begbie'nin ifadelerine ilavelerde bulundu.

Londra Akşam Haberleri'nde, 14 Eylül 1915'te Bay Machen'e yanıt veren bir İngiliz subayı, 26 Ağustos 1914'te Le Cateau'da savaştığını ve tümeninin ayın 26'sı gecesi ve ayın 27'sinde geri çekildiğini söyleyerek şunları anlattı:

> 27'si gecesi, diğer iki subayla birlikte ilerliyorduk. Konuşuyor, atlarımızın üzerinde uyuya kalmamak için elimizden geleni yapıyorduk. Yolda ilerlerken, yürüdüğümüz yolun her iki yanındaki tarlalarda çok büyük bir süvari topluluğu olduğunu fark ettim. Bu atlılar tam bir süvari birliği görünümündeydiler, tarlalarda at sürüyor ve bizim gittiğimiz yöne gidiyor, bizimle aynı hizadalarmış gibi görünüyorlardı. Gece pek karanlık değildi ve bu süvari birliğini oldukça net bir şekilde görebildiğimi sanıyordum. Başta bu konuda tek kelime etmedim ama onları yirmi dakika kadar izledim. Diğer iki subay konuşmayı kesmişti. Sonunda biri bana tarlalarda bir şey görüp görmediğimi sordu. Ona gördüklerimi anlattım. O zaman üçüncü subay da bize katıldı ve kendisinin de son yirmi dakikadır bu atlıları izlediğini itiraf etti. Onların gerçekten süvari olduklarından o kadar emindik ki, bir sonraki durakta, subaylardan biri keşif için bir grup adam aldı ve o yöne gitti ama orada kimseyi bulamadı. Sonra gece daha da karardı ve bir şey göremez olduk. Aynı fenomen, birliğimizdeki birçok asker tarafından da görülmüştü. Elbette hepimiz çok yorgunduk, bitkin haldeydik ama aynı fenomene bu kadar çok insanın şahit olması olağanüstü bir şey. Ben bu

> atlıları gördüğüme kesinlikle eminim; ve onların sadece benim hayal gücümde var olmadıklarından da eminim. Gizemi açıklamaya çalışmıyorum –sadece olanları anlatıyorum.

Bu kanıt kulağa hoş geliyor, ama yine de kabul edilmelidir ki büyük geri çekilmenin stresi ve gerilimi içinde insanların zihinleri en iyi kondisyonlarında değildi. Öte yandan, insanın psişik güçlerinin en canlı olduğu zamanlar da genellikle böyle zor zamanlardır.

Dünya Savaşı'nın derin bir yönü de dünyadaki savaşın, iyi ve kötünün güçlerinin daha yüksek ruhsal planlardaki görünmeyen savaşının yalnızca bir yansıması olduğu düşüncesiyle ilgilidir. Tanınmış bir Teosofist olan merhum Bay A. P. Sinnett, *Savaşın Fizik-ötesi Yönleri* başlıklı bir makalesinde bu meseleyi ele alıyor [*The Occult Review*, Aralık 1914, s. 346]. Burada bu kapsamlı konuya giremeyeceğiz; sadece Bay Sinnett'nin söylediklerinin gerçek bir temeli olduğunu gösteren birçok delil olduğunu söylemekle iktifa edelim.

Önemli sayıda kitap ve çok daha fazla sayıda ruhsal tebliğ, savaşta ölenlerin tecrübelerinden bahseder. Bu elbette, başka bir zamanda ölenlerin tecrübelerinden çok da farklı değildir; sadece tarihsel bir yönü vardır ve daha dramatiktir. Bu kitapların en çok bilineni *Raymond*'dır. Sir Oliver Lodge o kadar ünlü bir bilim adamı ve o kadar itibarlı bir düşünür ki bu cesur ve açık sözlü kitabı halk üzerinde büyük bir etki yarattı. Kitabın daha sonra özetlenmiş bir baskısı da çıktı ve daha uzun yıllar konunun bir klasiği olarak kalması muhtemeldir. Aynı türden, hepsi de ana ayrıntılarıyla bu konuyu doğrulayıcı nitelikte olan diğer kitaplar arasında *Lester Coltman Vakası, Claude'un Kitabı, Rupert Yaşıyor, Er Rolf* ve *Er Dowding* sayılabilir. Bu eserlerin hepsi de bir sonraki bölümde açıklayacağımız ölüm sonrası varoluşu tasvir ediyor.

BÖLÜM XXIV

SPİRİTÜALİZMİN DİNSEL YÖNÜ

Spiritüalizm bütün dinlerle uzlaşabilecek bir düşünce ve bilgi sistemidir. Temel prensipleri kişiliğin ölümden sonra da devam ettiğine ve ruhlarla irtibat kurulabildiğine dayanır. Bu iki temel gerçek, bir Hristiyan için olduğu kadar bir Brahman, bir Müslüman veya bir Zerdüşti için de büyük önem taşır. Bu nedenle Spiritüalizm evrensel bir niteliğe sahiptir. Kesinlikle uzlaşmaz olduğu tek bir düşünce ekolü vardır ki o da halen dünyayı pençeleri arasında tutan ve tüm talihsizliklerimizin temel nedeni olan materyalizm ekolüdür. Bu nedenle Spiritüalizmi anlamak ve kabul etmek insanlığın kurtuluşu için temeldir, aksi takdirde insanlık bu sürekli aşağı doğru inen ve tamamen faydacı ve bencil bir evren görüşüne dayanan yolculuğunda giderek yozlaşmaya mahkumdur. Tipik materyalist devletin en iyi örneği savaş öncesi Almanya'sıdır ancak diğer tüm modern devletler de aynı derecede olmasa bile aynı kategoriye dahildir.

Bu durumda şu soru sorulabilir; madem öyle eski dinler neden dünyayı bu ruhsal çöküşten kurtarmayı başaramadılar? Cevap, hepsinin denendiği ve hepsinin de başarısız olduğudur. Onları temsil eden kiliseler aşırı derece resmi, dünyevi ve maddeci hale geldiler. Onlar, ruhun canlı gerçekleriyle olan tüm bağlarını yitirdiler ve her şeyi eski günlere geri göndermekle yetindiler. Makul ve dürüst bir insanın asla inanamayacağı teolojilerle karmakarışık olmuş bir düzen içinde, sadece gösteriş amacı taşıyan ayinlerini ve törenlerini uygulamaya devam ettiler. Ruhban sınıfı kadar hiçbir sınıf, modern dünyadaki ruhsal tezahürlere karşı bu kadar şüpheci ve inkarcı bir tavır takınmamıştır; oysa bunlar geçmiş çağlarda yaşandığını söyledikleri olaylara son derece

benzeyen tezahürlerdir. Bunların günümüzde de tecrübe edildiğini kabul etmeye asla yanaşmamaları, aslında mesleklerinde ne kadar samimi olduklarının da bir ölçüsüdür. İnanç o kadar uzun zaman ve o kadar çok kötüye kullanıldı ki artık birçok makul insan için kabul edilmesi imkansız hale geldi. Spiritüalizmin insanlara verdiği şey de işte tam olarak budur. O, ölümden sonraki hayata ve görünmez dünyanın varlığına olan inancımızı eski geleneklere veya belirsiz sezgilere değil, kanıtlanmış gerçeklere dayandırır. Din ve bilim ancak bu şekilde bir araya gelebilir. Ruhçuluk insanlığa, bütün bu sözüm ona inançların teşkil ettiği çıkmazlar arasında apaçık bir yol göstermektedir.

Spiritüalizmin bütün dinlerle uzlaşabileceği iddia edildiğinde, bu tüm dinlerin aynı değerde olduğu veya tek başına Spiritüalizm öğretisinin herhangi bir inançla karıştırılmış Spiritüalizmden daha iyi olamayacağı anlamına gelmez. Bendeniz insanın gerçekten ihtiyaç duyduğu her şeyi yalnızca Spiritüalizmin sağlayabileceği kanaatindeyim, ancak bir ömür boyu süren itikat alışkanlıklarından bir türlü vazgeçemeyen ve yine de eski realiteyi bir kenara atmadan yeni realiteyi kabul edebilen, yüksek maneviyata sahip pek çok insanla da tanıştım. Öte yandan eğer bir insan kendisine rehber olarak yalnızca Spiritüalizmi almış olsa, temelde Hristiyanlığa karşıt bir konumda değil, daha çok onu açıklayıcı bir konumda durmuş olduğunu görürdü. Her iki sistem de ölümden sonra yaşamı vaaz eder. Her ikisi de ahiret yaşamının seviyesinin, mütekamilliğinin ve mutluluğunun bu dünyadaki eylemlerimize bağlı olduğunu söyler. Her ikisi de iyi ve kötü ruhlardan bahseder; Hristiyanların melekler ve şeytanlar olarak adlandırdığı, spiritüalistlerin ise rehber ruh veya geri seviyeli, yeterince mütekamil olmayan ruh diye sınıflandırdığı varlıklardan. Her ikisi de yüksek bir

karakter için temel olarak aynı erdemlerin, diğerkamlığın, nezaketin, saflığın ve dürüstlüğün gerekli olduğuna inanır. Bununla birlikte bağnazlık, Hristiyan mezheplerinin çoğu tarafından methedilirken, spiritüalistler tarafından ciddi bir suç olarak görülür. Spiritüalistler için yukarıya doğru giden her yol övgüye değerdir ve onlar tüm inançlarda, bir spiritüalistin ruhsal irtibat sayesinde aldığı her şeyi kendi sezgileriyle almış olan azizler, yani çok mütekamil varlıklar olduğunu kabul ederler. Bir spiritüalistin vazifesi bunlarla alakalı değildir. Onun vazifesi, kendilerini açıkça agnostik olarak ilan edenlere ya da bir tür inancı savunmakla birlikte mantıksız ya da kalpten agnostik olan kişilere doğru yolu göstermektir.

Bizim bakış açımıza göre, ruhsal bilgilerden tam olarak yararlanacak kişi, bütün inançları ciddi bir şekilde araştırıp deneyen ve hepsini eşit derecede yetersiz bulan kişidir. Böyle biri en sonunda kendisini, fani dünyanın değerini sorgularken bulur ve inancının, kendisini buna hiçbir şekilde hazırlayamamış olduğunu fark eder. Bu durum pek çok iyi yürekli insanı Stoacı diyebileceğimiz bir pozisyona sokar ancak bu inanç onların mutluluğuna yardımcı olmaz. Sonra, bazen aniden, bazen yavaş bir süreç içinde ruhun mevcudiyetinin kanıtları gelir. İlerisini görmesini engelleyen sisler artık dağılmaya başlamıştır. Artık bir ölüm vadisinde değil, yukarı çıktıkça her biri bir öncekinden daha güzel manzaraların birbirini takip ettiği büyük bir tepenin üzerindedir. Bir zamanlar kasvetin sarıp sarmaladığı bu yerde artık her şey parıl parıldır. Bu ifşaat günü, o insanın hayatının en önemli günü olmuştur.

Kendi üzerinde uzanan ruhsal varlıkların yüksek hiyerarşisini fark eden spiritüalist, onların zaman zaman bir tür öğretme ve umut verme misyonuyla insanlığı ziyaret

edebildiklerini anlar. Mütevazı Katie King bile, büyük bir bilim insanına verdiği ölümsüzlük mesajıyla, bir anlamda yukarıdan gelen bir melekti. Francis d'Assisi, Joan of Arc, Luther, Muhammed, Bab-ed-Din ve tarihin diğer bütün gerçek dini liderleri de bu müjdeciler arasındadır. Ama hepsinin üzerinde, biz batılıların düşüncesine göre, Yahudi bir zanaatkarın oğlu olan, Mesih de dediğimiz İsa gelir. Onun hangi seviyeden bir varlık olduğunu söylemek bizim sivrisinek beyinlerimizin işi değildir, ancak İlahi olana bizden kesinlikle daha yakın olduğunu ve dünyanın henüz uygulamaya geçirememiş olduğu öğretisinin de bugüne dek yukarıdan verilmiş en yüksek öğreti olduğunu kesin bir şekilde söyleyebiliriz. Bencilliği mahkum eden, merhameti öne çıkaran çok güzel bir öğreti. Burada yine bir Tanrı elçisi olan ancak inancı Avrupalı insanın zihniyetinden ziyade doğulunun zihniyetine hitap eden aziz Buda'nın ismini de zikredelim.

Bununla birlikte İsa'nın mesajına geri döndüğümüzde, günümüz müminlerinin dogmaları veya eylemleri ile onun vaaz ettikleri arasında pek az bir ilişki olduğunu görüyoruz. Ayrıca öğrettiklerinin büyük bir kısmının kaybolduğunu ve İncil'lerde ifade edilmeyen bu kayıp kısmı bulmak için İsa ile doğrudan temasta olan havarilerinin ve ilk izdeşlerinin uygulamalarını incelememiz gerektiğini fark ediyoruz. Böyle bir inceleme bize, Modern Spiritüalizm dediğimiz öğreti içinde yer alan hemen her şeyin o insanlar tarafından bilindiğini ve Aziz Paul tarafından övülerek anlatılan ruhsal yeteneklerin, modern zaman medyumlarının sergilediği yeteneklerle aynı şey olduğunu gösteriyor. O zamanlar insanlara öteki dünya gerçeğine dair bir inanç sunan mucizeler, şimdi de medyumlar tarafından sergilenmekte ve bu hayati mesele hakkında ikna olmak isteyen insanlar üzerinde benzer bir etki yaratmaktadır. Bu konu diğer kitaplarda geniş olarak

ele alınmıştır, bu yüzden burada şunu söylemekle iktifa edelim: dogmatik olmayan, mütevazı bir spiritüalist aslında ilk dönemindeki Hristiyanlığa, mevcut herhangi bir mezhepten daha yakındır zira o da ruhlarla iletişimden, aziz denebilecek olan yüksek varlıklardan veya Kutsal Ruh olarak da adlandırılabilecek olan bir bilgi kaynağından söz etmektedir.

O günlerde bahsedilen ruhsal bilgilere ve ruhsal uygulamalara baktığımızda, bunların bilhassa kilisenin ilk belgelerinde ve özellikle kurucu babalar olarak adlandırılan isimlerin yazılarında mevcut olduğunu görüyoruz. İlk Hıristiyanlar, görünmeyenle yakın ve samimi bir temas içinde yaşadılar. Onların mutlak ve istikrarlı inançları, her birinin edindiği kişisel bilgiler üzerine kuruluydu. Ölümün daha yüksek bir yaşama geçişten başka bir şey olmadığını ve aslında yeni bir doğum olarak adlandırılabileceğini, bir varsayım olarak değil, mutlak bir gerçek olarak kavramışlardı. Bu nedenle ölümden hiç korkmadılar ve onu tıpkı Dr. Hodgson'ın "Ah, artık beklemeye tahammülüm yok!" diye bağırdığı zamanki gibi memnuniyetle kabul ettiler. Fakat düşmanlarının bile saygı duydukları bu tavırları, onları bu dünyadaki işlerini ve vazifelerini aksatmaya asla yönelmemişti. Sonraki zamanlarda uzak diyarlardaki bazı insanların Hristiyan olduktan sonra yozlaşmaları ise aslında benimsedikleri Hristiyanlığın eskiden var olandan tamamen farklılaşmış ve o eski gücünü bütünüyle yitirmiş bir şey olmasından kaynaklanıyordu.

Kurucu babalar dışında, bazı yeraltı mezarlarda bulunan yazıtlarda da erken dönem Hristiyanlarının duyarlılığını ispatlayan belgeler ele geçirilmiştir. Gloucester Dekanı Spence Jones'un Roma'daki erken dönem Hristiyan kalıntıları üzerine yazdığı ilginç bir kitap, bu garip ve acıklı kayıtlardan kısmen bahsediyor. Bu yazıtlar çok önemli belgelerdir,

çünkü sahte olmadıkları ve üzerlerine herhangi bir eklemede bulunulmadığı ispat edilmiştir. Dr. Jones bu yazıtların yüzlercesini okuduktan sonra şöyle diyor: "İlk Hristiyanlar ölülerden, sanki hâlâ yaşıyorlarmış gibi bahsediyorlar. Ölüleriyle konuşuyorlar." Bu, kilisenin uzun süre önce kaybettiği günümüz spiritüalistlerinin bakış açısıdır. İlk Hristiyan mezarları, onları çevreleyen putperest mezarlarıyla garip bir tezat oluşturuyor. Putperestler ölüme her zaman nihai, korkunç ve geri dönülemez bir şey olarak baktılar. Hristiyanlar ise her zaman hayatın mutlu bir şekilde devamı üzerinde durmuşlardır. Mezar taşlarında yazanlardan bazı misaller: "Agape, sonsuza dek yaşayacaksın", "Victorina, artık huzur içinde ve Mesih'le birliktesin", "Tanrı ruhunu tazelesin", "Tanrı'da yaşa." Yalnızca bu yazıtlar bile ilk Hristiyanlarda, ölüm hakkında sonsuz ölçüde teselli edici bir görüşün hakim olduğunu göstermek için yeterlidir.

Yeraltı mezarları ayrıca, ilk Hristiyanlığın basitlik ve sadeliğinin de bir kanıtıdır. O dönemde Yunan veya Bizans zihniyetinden çıkan ve dünyada sayısız kötülüğe neden olan her türlü karmaşık tanımlama ve soyutlamalar bu inancın üzerini kalın bir tabaka gibi kaplamamıştı henüz. Yeraltı mezarlarında baskın olan bir sembol, İyi Çoban sembolüdür - zavallı, çaresiz bir kuzuyu kucağında taşıyan bir adam. İlk yüzyılların yeraltı mezarlarını didik didik etseniz de hiçbirinde kanlı bir kurbana, ya da bir bakirenin doğurmasına dair herhangi bir ima bulamazsınız. Bulacağınız şey İyi Çoban'dır, yani umudun ve özverinin sembolüdür, bir de İsa'ya atıf yapan balık simgesini görürsünüz. Bütün bunlar son derece sade bir inanışa işaret ediyor. Hristiyanlık böyle alçakgönüllü insanlara mahsusken, altın çağını yaşamıştı. Ne zaman ki zenginler, güçlüler ve sözüm ona bilgeler ona musallat oldu, inanç da alçaldı, karmaşıklaştı ve yozlaştı.

Bununla birlikte yeraltı mezarlarındaki yazıtlardan veya çizimlerden herhangi bir ruhsal çıkarım yapmak mümkün değildir. Bunlar için İznik öncesi kurucu babalara dönmeliyiz; orada o kadar çok referans buluyoruz ki sadece bunlardan söz etmek için bile küçük bir kitap yazmak gerekir. Öte yandan bunların asıl manalarına ulaşmak için düşüncelerimizi ve ifade tarzlarımızı da o insanlarınkine göre ayarlamamız lazım. Örneğin kehanete artık medyumluk diyoruz, melek denilen şey ise bize göre artık yüksek bir ruh veya rehberdir. Gelin bu yazılardan rastgele birkaç tipik alıntı yapalım.

Aziz Augustine *De cura pro Mortuis* adlı eserinde şöyle der: "Ölülerin ruhları yaşayanlara gelebilir ve onlara, kendilerinin de ya diğer ruhlardan ya da meleklerden (yani ruhsal rehberlerden) öğrendikleri geleceği açıklayabilirler." Bu tam olarak, bugün bildiğimiz ve tanımladığımız şekliyle saf Spiritüalizmdir. Eğer Augustine buna aşina olmasaydı, bu kadar emin ve bu kadar kesin bir tanımla konuşmazdı. Ve böyle bir uygulamanın günah ya da yasak olduğuna dair hiçbir ifade yok ortada.

Augustine bir kişinin eterik bedeninin ruhlarla ve daha yüksek rehberlerle iletişim kurmasını ve vizyonlar almasını sağlayan uygulamalara atıfta bulunduğu *Tanrı'nın Şehri*'nde konuya geri döner. Bahsettiği kişiler elbette, medyumdular –bu ad enkarne ve dezenkarne organizmalar arasında vasıtalık eden kişi anlamına geliyordu.

İskenderiyeli Aziz Clement de benzer imalarda bulunur. Ayrıca Aziz Jerome de Galyalı Vigilantius ile olan tartışmasında aynı şeyi yapar. Ancak bunlar elbette, daha sonraki bir tarihte, İznik Konsili'nden sonradır.

Aziz Paul'ün arkadaşı ve Havarilerin doğrudan öğrencisi olduğu söylenen fakat biraz karanlık bir kişi olan Hermas, *Papaz* adlı kitabın yazarı olarak kabul edilir. Yazarın kimliği

uydurma olsun ya da olmasın, kitap kesinlikle Hristiyanlığın ilk yüzyıllarından birileri tarafından yazılmıştır ve bu nedenle o zaman hakim olan fikirleri temsil etmektedir. Şöyle der: "Ruh, soru soran herkese ya da belirli bir kişiye cevap vermez çünkü Tanrı'dan gelen ruh, insan dilediği zaman değil ancak Tanrı izin verdiğinde insanla konuşur. Bu nedenle, Tanrı'dan gelen bir ruha (yani bir rehbere) sahip olan bir adam, müminler topluluğuna girdiğinde ve dualar edildiğinde, o ruh adamın içine girer ve işte o zaman Tanrı'nın dilediği gibi konuşur."

Bu sözler düzgün bir şekilde yapılmış celselerdeki psişik tecrübelerimizi çok güzel tasvir ediyor. Cahil eleştirmenlerin sürekli iddia ettiği gibi biz ruhları çağırmıyoruz ve neyin geleceğini de bilmiyoruz. Biz –kural olarak– Tanrı'ya dua ediyor ve olacakları bekliyoruz. O zaman, seçilen ve kendisine izin verilen bir ruh bize geliyor ve medyum aracılığıyla konuşuyor. Yazar Hermas da tıpkı Augustine gibi, prosedürle ilgili detayları o kadar açık bir şekilde ifade etmiş ki konuyla ilgili şahsi tecrübesi olduğundan kuşku duyulamaz. Origen'in de ruhsal bilgiye birçok kere atıfta bulunduğu malumdur. Günümüz ruhani liderlerinin kaba cehaletini eskilerin bilgeliğiyle karşılaştırmak ilginç neticeler veriyor. Origen'den pek çok alıntı yapılabilir, ancak Celsus'la olan tartışmasından kısa bir bölüm almakla yetinelim:

> Pek çok insan önce ayak diremelerine rağmen sonunda Hristiyan inancını benimsediler çünkü kalpleri, bir ruh tarafından verilen bir bilgi ya da rüyalarındaki bir görüntüyle birdenbire değişti.

Dr. Elliotson'dan başlayarak materyalistler arasındaki pek çok lider isim, ruhsal kanıtları incelemek suretiyle öbür dünyaya ve onun bu yaşamla ilişkisine dair inanca, işte tam da bu şekilde dönmüşlerdir.

Bu konuda en açık olanlar daha önceki dönemdeki kurucu babalardır çünkü onlar büyük psişik kaynağa daha yakındılar. Yaklaşık ikinci yüzyılın sonlarında yaşayan Irenaeus ve Tertullian'ın yazdıkları da ruhsal işaretlere yapılan atıflarla doludur. Onlardan daha sonra yazan Eusebius ise artık ruhsal işaretlere daha nadir rastlanmasının yasını tutar ve kilisenin artık bunlara layık olmadığından şikayet eder.

Irenaeus şunları yazmıştır: "Kilisede peygamberlik (yani medyumluk) yeteneği sergileyen ve ruhlar aracılığıyla her türlü dilde konuşan, insanların gizli şeylerini toplumun yararı için gün ışığına çıkaran, Tanrı'nın sırlarını ifşa eden birçok kardeşimiz olduğunu işitiyoruz." Hiçbir pasaj, yüksek yetenekli bir medyumun fonksiyonunu bundan daha iyi tanımlayamazdı.

Tertullian, Marcion'la büyük bir tartışmaya girdiğinde, spiritüel yetenekleri, iki taraf arasında gerçeğin sınanması için bir kıstas haline getirdi. Bunların kendisine daha bol miktarda geleceğini ve trans halinde konuşma, kehanette bulunma ve gizli şeyleri ifşa etme yeteneklerinin kendi tekelinde olduğunu iddia etti. Başka bir ifadeyle, günümüzde pek çok din adamının alay ettiği ya da kınadığı şeyler, 200 yılında Hristiyanlığın gerçek mihenk taşlarıydı. Tertullian ayrıca *De Anima*'da şöyle diyor:

> "Bugün aramızda, Rab'bin Günü ayinleri sırasında kilisedeyken vecde giren ve bu sayede birtakım ilhamlar alan bir kız kardeşimiz var. Kendisi meleklerle konuşuyor –yani yüksek ruhlarla–, gizli şeyleri görüyor ve işitiyor, bazı insanların kalplerini okuyor ve dileyenlere şifalar veriyor. Bir ruhun kendisine bedenli bir şekilde göründüğünü ama bedenli olmasına rağmen bunun bir ruh olduğunun çok belli olduğunu söylüyor. Dokunulabilir, yumuşak, berrak ve renksizmiş ama her ayrıntısıyla tam bir insan biçimine sahipmiş."

İlk Hristiyanların görüşlerine ilişkin muazzam bir bilgi kaynağı da *Apostolik Kanunlar*'dır. Gerçi bunların apostolik olmadıkları doğrudur ancak Whiston, Krabbe ve Bunsen, sekiz kitaptan en az yedisinin, muhtemelen üçüncü yüzyılın başlarına ait gerçek İznik-öncesi belgeler olduğu konusunda hemfikirler. Bu metinlerle ilgili araştırmalar bazı ilginç gerçekleri ortaya çıkarıyor. Ayinlerinde tütsü ve kandiller kullanıyorlardı, tıpkı günümüzde katoliklerin yaptığı gibi. Öte yandan piskoposlar ve rahipler evli erkeklerdi. Kilise kurallarını ihlal eden herkes için ayrıntılı bir boykot sistemi vardı. Herhangi bir din adamı, mesleğini para için suistimal ederse derhal aforoz edilirdi, eş dost, akraba himayesi ile dini bir göreve gelmek de büyük suçtu. Tartışılmaz bir piskoposluk veya papalık diye bir şey söz konusu değildi. Vejetaryenlik ve şaraptan tamamen uzak durmak yasaklandığı gibi, ayrıca cezalandırılırdı da. Bu şaşırtıcı yasa, muhtemelen her ikisini de şiddetle yasaklayan bazı aşırı mezheplere karşı bir tepkiydi. Din adamları modern Yahudi usulüne göre kansız et yemeliydi. Oruç sıkça tutulurdu ve sertti –haftada bir gün (görünüşe göre Perşembe'leri) ve Paskalya öncesinde de kırk gün boyunca.

Öte yandan ruhsal yetenekleri veya çeşitli medyumluk biçimlerini incelerken bu eski belgeler bazı noktalara ışık tutuyor. O zamanlar da şimdi olduğu gibi medyumluğun farklı biçimleri vardı; bilinmeyen dillerde konuşmak, şifacılık, kehanette bulunmak ve benzerleri. Harnack erken dönem Hristiyan kiliselerinin hepsinde üç kadının görev aldığını, bunlardan birinin şifa, diğer ikisinin ise kehanet konusunda çalıştıklarını söylüyor. Bütün bu hususlar *Apostolik Kanunlar*'da açık bir şekilde tartışılmaktadır. Anlaşılan o ki bu türden yeteneklere sahip olanlar bir süre sonra kibirlenmeye başladılar. Bir insanın bu yeteneklere sahip olabilece-

ğini ancak yine de erdemli biri olmayabileceğini, hatta belki de bu türden hiçbir yeteneği olmayanlara nazaran, manevi anlamda çok daha aşağılarda bulunabileceğini unuttular.

Modern Spiritüalizmde olduğu gibi bu fenomenlerin amacı, ortodokslara bir eğlence sunmak değil, inanmayanlara doğru yolu göstermektir. "Bu yetenekler, bunlara sahip olanların menfaati için değil, kafirleri inandırmak içindir. Sözün ikna edemediklerini alametlerin gücü ikna etsin ve onları utandırsın diyedir; çünkü alametler inananlar için değil, hem Yahudiler hem de Yahudi olmayan kafirler içindir" (*Constitutions*, Kitap VIII, Bölüm I).

Aynı kaynakta daha sonra, günümüzdeki farklı medyumluk formlarına kabaca tekabül eden çeşitli yeteneklerden bahsediliyor. "Öyleyse alametler ve mucizeler yapan hiç kimse, kendisine aynı yetenekler bahşedilmeyen mümin kardeşlerini yargılamaya kalkmasın. Çünkü Tanrı'nın Mesih aracılığıyla bahşedilen armağanları çeşitlidir; bir insan birine, bir diğeri başka bir yeteneğe sahiptir. Birinde belki bilgelik sözleri vardır (transta konuşma), bir başkasında bilgi sözleri (ilham), biri ruhların mevcudiyetini sezerken (durugörü), bir diğeri gelecek şeylerden haberdar olur veya öğretici söylevler verir (ruhsal tebligat)."

Bu noktada spiritüalist olanlar dışında, bu ilk kökten gelen dallar olduklarını iddia eden kiliselerin herhangi birinde neden bu yeteneklerden veya bu tür törenlerden hiç bahsedilmediği sorulabilir.

Yüksek ruhsal varlıklar kavramı her zaman mevcut olmuştur. Nitekim *Piskoposlar Töreni*'nde "Kutsal Ruh da tüm kutsal ve hizmetkar ruhların yanı sıra orada hazır bulunur" der. Bununla birlikte, genel olarak baktığımızda, ruhsal olgular konusunu artık *Apostolik Kanunlar*'ın yazarlarından çok daha eksiksiz bir şekilde kavradığımızı ve bu belgelerin,

muhtemelen, birinci yüzyıldaki o samimi imandan bir gerilemeyi temsil ettiğini kabul etmek gerekir. Ruhsal gücün sabit bir şey olmadığına, gelgitler halinde tezahür ettiğine inanmak için geçerli sebepler var. Şu anda yükselen bir dalgadayız, ancak bunun süreceğine dair hiçbir güvencemiz yok.

Makul bir şekilde söylenebilir ki, erken dönem kilise tarihi ile bağlantılı olaylar hakkındaki bilgimiz çok sınırlıdır. Bu yüzden söz konusu olaylarda etkin olan bazı yüksek varlıklar ile tekrar temasa geçmek ve böylece kıt bilgi kaynaklarımızı zenginleştirmek için gayret etmek gerek. Aslında birkaç ruhsal irtibatta buna dair bilgiler alınmıştır. Hatta bu kitapta yararlandığımız kaynakları düzenlerken de ilginç bir gelişme olmuştur; bu gelişme öte alemle iletişim ile dinler arasındaki bağlantının ne kadar yakın olabileceğini tüm dünyaya gösterebilir. Kısa bir süre önce, yarı şuurlu olarak çalışan medyum Bayan Cummins'in eliyle yazılmış iki uzun metin ortaya çıktı. Yazı saatte 2.000 kelime gibi olağanüstü bir hızla alınmıştı. İlk metinin evanjelist Philip'ten geldiği iddia ediliyordu ve Mesih'in misyonuna dair bir açıklamaydı. İkincisi ise Emmaus'ta dirilen İsa ile yemek yiyen Kleophas'tan gelmekteydi ve İncil'deki Havarilerin İşleri kısmına bir ek niteliğindeydi. İlk metin yayınlandı, ikincisi de yakında halka sunulacak [*The Gospel of Philip the Evangelist*].

Bildiğimiz kadarıyla Philip metni üzerinde herhangi bir eleştirel inceleme henüz yapılmamıştır, ancak dikkatli bir okuma bunun kıymetli ve güçlü bir metin olduğunu gösteriyor ve konuyla ilgili olarak bugüne dek tefsircilerin kafasını karıştıran birçok noktayı net bir şekilde izah ediyor. Diğer taraftan Kleophas metninin durumu daha da dikkat çekicidir. Bunun, spiritüel hareketin tüm tarihinde önümüze çıkan en yüksek entelektüel belge olduğunu ve verildiği ruh-

sal kaynağa dair çok belirgin kanıtlar sunduğunu söylesek pek de abartmış olmayız. Bu metin kilise tarihi ve geleneği konusunda önde gelen otoritelerden biri olan Londra piskoposunun soruşturma papazı Dr. Oesterley'e sunulmuştur. Kendisi metni inceledikten sonra bunun gerçekten o günlerde yaşamış ve havarilerle yakından bağlantılı birinin elinden çıktığına dair pek çok detay içerdiğini söyledi. Metinde bilimsel açıdan ilgi çekici pek çok nokta vardı. Örneğin Baş Rahip unvanının yerine İbranice Hanan kelimesinin kullanılması gibi; oysa bu kelime Yunanlılar arasında yalnızca İngilizce konuşanlar tarafından bilinir ve Yunancadaki karşılığı Annas'tır. Bu husus, herhangi bir sahtekarlık olasılığının oldukça ötesine geçen çok sayıda kanıttan birini teşkil ediyor. Başka ilginç noktalar da var: Kleophas metinde, Pentekost (Şavuot bayramı) toplantısını anlatıyor ve havarilerin, tıpkı Üstad'ın onlara öğrettiği gibi elleri kenetlenmiş bir şekilde bir çember oluşturarak oturduklarını söylüyor. Eğer Hristiyanlığın uzun zamandır kayıp olan gerçek içsel anlamının, burada geçmişini anlattığımız, alay edilip zulüm gören tarikat tarafından bir kez daha canlandırıldığı ortaya çıkarsa, bu gerçekten harika bir şey olur.

Kanaatimiz odur ki bu iki metin, ruhlarla iletişiminin şimdiye kadar zihinsel yönden temin edilmiş en inandırıcı kanıtlarından ikisini temsil etmektedir. Bunları tam olarak izah edebilmek imkansız gibi görünüyor.

Hem Büyük Britanya'nın hem de diğer ülkelerin spiritüalistleri, hâlâ kendi kiliselerine bağlı kalanlar ve bir de kendi kiliselerini oluşturanlar olarak ikiye ayrılabilir. İkinci grup Büyük Britanya'da Ulusal Spiritüalistler Birliği'nin genel yönetimi altında yaklaşık dört yüz toplantı salonuna yerine sahip. Ruhçuluk öğretisi büyük bir esnekliğe sahiptir; zikredilen kiliselerin çoğu üniteryen iken, önemli bir azın-

lık Hristiyan çizgisindedir. Bunların kabaca yedi temel ilke üzerinde birleştiği söylenebilir:

1. Tanrı'nın Tek'liği.
2. İnsanlığın kardeşliği.
3. Azizler ve yüksek melekler mekanizmasıyla iletişim.
4. İnsanın varlığının fiziksel ölümden sonra devamı.
5. Kişisel sorumluluk.
6. İyi ve kötü fiiller için ödül ve ceza.
7. Ebedi tekamül yolunun her ruha açık olması.

Bunların hepsinin, belki beşincisi dışında, sıradan Hristiyanlıkla zaten uyumlu olduğu görülecektir. Spiritüalistler Mesih'in dünyadaki yaşamını ve ölümünü bir kurtuluştan ziyade bir misal olarak görürler. Her insan kendi günahlarının hesabını verir ve hiç kimse bu kefaretten, vekaleten yapılan bir fedakarlığa başvurarak kaçamaz. Zorbanın ya da sefahat düşkününün, sözde tövbe denen bir ruhsal hileyle, hak ettiğini bulmaktan kaytarması mümkün değildir. Belki gerçek bir tövbe ona yardım edebilir ama yine de yaptıklarının faturasını öder. Öte yandan Tanrı'nın merhameti, insanın tasavvur ettiğinden daha büyüktür ve ceza kararlaştırılmadan önce, ayartmanın, kalıtımın ve çevrenin empoze ettiği her olası hafifletici koşul hesaba katılır. Spiritüalist kiliselerin genel durumu kısaca böyledir.

Başka bir çalışmamızda da belirttiğimiz gibi (*The New Revelation*, s. 67-9), ruhsal araştırmalar kendi içlerinde dinlerden oldukça farklı olabilse de dinlerden yapabileceğimiz çıkarımların ve öğrenebileceğimiz derslerin "Bize ruhun devam edip giden yaşamına, o yaşamın doğasına ve buradaki davranışımızdan nasıl etkilendiğine" dair şeyler öğretebileceğini teslim etmek gerekir. Eğer yine de bunun din dediğimiz şeyden çok farklı olduğu söyleniyorsa, ben bu farkı anlamadığımı itiraf etmeliyim. Bana göre din budur, iman budur

–dinin özü tam olarak budur." O kitabımızda ayrıca Spiritüalizmin ne kadar büyük bir birleştirici güç olduğunu ve dünyada Hristiyan ya da Hristiyan olmayan her inançla bağlantılı ama kanıtlanabilir olan tek öğretinin de bu olduğu ifade etmiştik. Ruhçuluk bilgileri geleneksel Hristiyanlığı derinden değiştirecek olsa da bu değişiklikler çelişkiden ziyade izah ve gelişme yönünde olacaktır. Ayrıca yeni bilgi materyalizm için de kesinlikle ölümcül bir darbe teşkil etmektedir.

Bu materyalist çağda denilebilir ki insanın ölümden sonra da yaşayacağına dair bir inanç olmaksızın, Hristiyanlığın mesajı büyük ölçüde etkisiz kalmaktadır. Dr. McDougall, Amerikan Ruhsal Araştırmalar Cemiyeti'nde yaptığı başkanlık konuşmasında, dinin yozlaşması ile materyalizmin yayılması arasındaki bağlantıya dikkat çekiyor. Şöyle diyor:

> Ruhsal Araştırmalar materyalizmle bağdaşmayan gerçekleri keşfetmedikçe, materyalizm yayılmaya devam edecektir. Başka hiçbir güç onu durduramaz; vahyedilmiş din ve metafizik felsefe, ilerleyen bu dalga karşısında eşit derecede çaresizdir. Ve eğer bu dalga şimdi olduğu gibi yükselmeye ve ilerlemeye devam ederse tüm işaretler bunun yıkıcı bir dalga olacağını ve insanlığın zorlukla elde ettiği tüm kazanımlarını, gerçeğin, adaletin ve hayırseverliğin hakim olması için sayısız neslin çabalarıyla inşa ettiği tüm ahlaki geleneklerini silip süpüreceğini gösteriyor [*Journal, American S.P.R.*, Ocak, 1923].

Bu nedenle Spiritüalizmin ve ruhsal araştırmaların dinsel inançları ne dereceye kadar teşvik etme veya güçlendirme eğiliminde olduğunu görmeye çalışmak önemlidir.

İlk olarak önümüzde bazı materyalistlerin Spiritüalizm yoluyla bir ahiret inancına kavuşmalarına dair birçok tanıklık var; örneğin Amerika'da Profesör Robert Hare ve Profesör Mapes, İngiltere'de Dr. Alfred Russel Wallace, Dr. Elliot-

son, Dr. Sexton, Robert Blatchford, John Ruskin ve Robert Owen. Daha da birçoklarından söz edilebilir.

Eğer Spiritüalizm düzgün bir şekilde kavranacak ve anlaşılacaksa onun dinle uyumu konusunda çok az şüphe olması gerekir. Londra'da çıkan haftalık spiritüalist dergisi *Light*'ın her sayısında yer alan Spiritüalizm tanımı şu şekildedir:

> "Maddi organizmadan bağımsız ve ayrı bir ruhun varlığına ve yaşamına ve bedenlenmiş ruhlar ile bedensiz ruhlar arasında zeki bir irtibatın gerçekliğine ve değerine yönelik inanç."

Burada ifade edilen her iki inanç Hristiyanlık inancının da ana maddeleridir.

Spiritüalizmin dinsel yönü hakkında tam yetki ile konuşabilmesi gereken bir diğer sınıf varsa o da din adamları sınıfıdır. Bunlar arasında daha ilerici olan çok sayıda kişi, konu hakkındaki görüşlerini son derece net bir şekilde dile getirdiler. Söylemlerine bir göz atalım:

Rahip H. R. Haweis 20 Nisan 1900'de Londra'daki Spiritüalistler Birliği'nin huzurunda yaptığı konuşmada, oraya gerçek Spiritüalizm olduğuna inandığı şeyle gerçek Hristiyanlık arasında en küçük bir fark göremediğini söylemek için geldiğini ifade etmişti. Gerçekten de Spiritüalizm, Hristiyanlığa çok güzel bir şekilde uyar; ortada bir zıtlaşma veya husumet değil, makul bir uyuşmanın olması gerekir. Din adamlarının –eğer mesleklerini gerçekten bilseler– Spiritüalizme gerçekten çok büyük bir vefa borçları var. İlk olarak Spiritüalizm, İncil'i rehabilite etmiştir. İnsanların Mukaddes Kitab'ın mucizevi kısımlarına ilişkin artan şüphelerinin bir sonucu olarak dinsel iman ve hürmetin uzun zamandır ölmekte olduğunu kimse inkar edemez. Gerçek dindarlar Hristiyan doktrininin güzelliğine dört elle sarılmışlardı ancak Eski veya Yeni Ahit'teki mucizevi unsurları, anlatıldığı

şekliyle kabul etmekle zorlanıyorlardı. Onlardan Mukaddes Kitab'ın mucizelerine inanmaları istenmiş ve aynı zamanda mukaddes metindeki kayıtların dışında doğaüstü hiçbir şeyin mevcut olmadığı öğretilmişti. Ama şimdi her şey tersine dönmüştü. İnsanlar artık İncil'e, Spiritüalizm nedeniyle inanıyorlardı; İncil'den dolayı Spiritüalizme inanan ise yoktu. Haweis sözlerinin devamında, rahipliğe başladığında Mukaddes Kitap'taki mucizelerden, onları açıklamak suretiyle kurtulmaya çalıştığını söylüyor. Ancak daha sonra Crookes, Flaimnarion ve Alfred Russel Wallace'ın araştırmalarını açıklayamadığını fark ediyor.

Eskiden Brockenhurst'taki Hants'ın papazı olan Rahip Arthur Chambers da insanların dikkatini, yaşamlarının ruhsal yönüne ve bundan sonraki varoluşlarına çekerek önemli işler gerçekleştirdi. *Ölümden Sonra Yaşamımız* adlı kitabı yüz yirmiden fazla baskı yaptı. *Spiritüalizm ve Hristiyanlık Gerçeğine Yaydığı Işık* konulu bir konuşmasında şöyle diyor:

> Spiritüalizm, psişik fenomenleri ısrarla araştırmasıyla ve iki dünya arasındaki karşılıklı iletişimin günümüzün bir gerçeği olduğu konusunda açıkça ilan ettiği ısrarıyla, çok sayıda kardeşimizin "cennette ve yeryüzünde, daha önce felsefelerinde bile hayal edemedikleri pek çok şeyin var olduğunun" farkına varmasını sağladı ve onları Hristiyan erkekler ve kadınlar olarak, imanla daha içten ve gerçek bir tarzda yeniden buluşturdu. Bu bizim bu büyük kainattaki yerimizi doğru bir şekilde anlamamız için temel bir hakikattir –öyle bir hakikat ki, bazı din öğretmenlerinin kaşlarını inanmazlıkla çatmalarına ve asla onaylamamalarına rağmen insanlığın her çağda peşine düştüğü ve bulunca sıkı sıkıya sarıldığı bir kıymet taşımaktadır. Sonuç olarak şunu ifade edeyim; eğer Spiritüalizm öğretisi doğru bir şekilde kavranırsa çağın dinsel anlayışını daha yüksek bir seviyeye çıkarabilir. Zaten şu ana kadar Tanrı ve amacı hakkın-

da daha gerçek ve daha kapsamlı bir kavram oluşturmamıza yardımcı oldu.

Bir başka pasajda şunları söylüyor:

> Evet, Spiritüalizm, İsa'nın İncili'nden ayrılamaz olan bu büyük temel gerçeklerin daha iyi anlaşılmasına yönelik çok ama çok şey yaptı. Erkeklerin ve kadınların, Büyük Ruh olan Baba-Tanrı'yı daha berrak bir vizyonla görmelerine ve içinde yaşadığımız ve her zaman ayrılmaz bir parçası olduğumuz o engin ruhsal kainatı daha derinden kavramalarına yardımcı oldu. Bir Hristiyan spiritüalist olarak, büyük bir umudum var –istikbalde olacaklara dair büyük bir inancım var: Hristiyanlık öğretisi ve genel olarak dünya için çok şey yapmış olan Spiritüalizm, ölüm adını verdiğimiz umacıyı defetmek ve aslında yüce Mesih'in de öğrettiği şeyi yani ruhsal hakikatleri daha iyi anlamamıza yardım etmek suretiyle insanlığa olan hizmetlerini istikbalde de mutlaka devam ettirecektir.

Bay Chambers ayrıca, dünyanın dört bir yanındaki yazarlardan yüzlerce mektup aldığını da sözlerine ekliyor ve *Ölümden Sonra Yaşam* isimli kitabını okuduktan sonra bu insanların büyük bir gönül ferahlığı ve teselli bulduklarını ve Tanrı'ya olan imanlarını tazelediklerini belirtiyor.

Regent's Park, Londra'daki Christ Kilisesi papazı F. Fielding-Ould da Spiritüalizmin istikbalde yapacağı iyi işleri cesaretle ilan edenlerden biridir. *Ruhçuluğun Hristiyanlıkla İlişkisi* konulu bir konuşmasında (21 Nisan 1921) şöyle diyor:

> Dünyanın Spiritüalizm öğretisine ihtiyacı var. Bugün Londra'daki dinsizlerin sayısı son derece şaşırtıcıdır. Toplumun her sınıfında (kendi tecrübelerime dayanarak konuşuyorum) herhangi bir dinden tamamen bağımsız olan çok sayıda insan var. Bu insanlar dua etmiyor, ortak ibadetlere katılmak için herhangi bir kiliseye gitmiyor, şuurlarında ve düşünce alışkanlıklarında ölümün nihai son olduğuna ina-

nıyorlar. Tahayyüllerinde, içine nüfuz edilmesini kesinlikle yasakladıkları kalın, beyaz bir sisten başka bir şey yok. Gerçi sorulduğunda kendilerini İngiliz kilisesinden, Roma katoliği veya yahudi olarak tanımlayabilirler ancak aslında bir mahzende bulunan ve üzerinde ünlü şarapların etiketleri olan boş şişelere benziyorlar. Hayat mücadelesi ve sıkıntı içindeki insanların, doğru yolu Spiritüalizmde bulmaları şaşılacak bir şey değildir. Bütün dinlerden uzaklaştıktan sonra Spiritüalizm sayesinde iman yoluna geri dönen insanları hepimiz tanımıyor muyuz? Tanrı'ya ve ölümsüzlüğe dair tüm umutlarını yitirmiş, dini yalnızca formalite ve kuru kemiklerden ibaret gören ve sonunda isyan noktasına kadar gelen agnostikler. Fakat Spiritüalizm, şafak vakti, bütün geceyi ateşler içinde ve uykusuz geçiren hasta bir adamın yardımına yetişir gibi onlara geldi. İlk başta şaşırdılar ve inanamadılar, yine de dikkat kesildiler ve işte o zaman bu bilgi onların kalplerine dokundu. Tanrı hayatlarına geri dönmüştü; sevinçlerini ve minnettarlıklarını hiçbir söz ifade edemezdi.

Weston, Yorkshire'ın papazı olan ve davaya cesurca emek veren Rahip Charles Tweedale ise 5 Temmuz ilâ 7 Ağustos 1920 tarihleri arasında Lambeth Sarayı'nda düzenlenen piskoposlar konferansında Spiritüalizmden söz etmiş modern psişik araştırmalar hakkında şunları söylemiştir:

> Genel olarak dünya, gerçek bir iman için büyük bir heves ve arayış içindeyken, dini ve ruhsal gerçeğin koruyucusu olduğunu iddia eden kilise, garip bir şekilde, oldukça yakın zamana kadar, ruhsal alemin gerçekliğini işaret eden tüm modern kanıtlara kulak tıkamıştır. Oysa kilisenin varlığının ana amacı bu bilgilere tanıklık etmektir. Şimdi bile kilise, bu konunun kendisi için ne kadar önemli hale geldiğini anladığını gösteren en ufak bir belirti sergilemiyor. Öte yandan, Lambeth Konferansı'nda psişik fenomenlerin tartışılması ve *Günümüzün Ruhsal Olayları ve Kiliseler* adlı broşürümün başpiskoposların onayıyla mevcut tüm piskoposlara sunul-

> muş olması, bu ihtiyacın halen ne kadar güçlü olduğunun yeni bir işaretidir. Zamanın bir başka önemli işareti de Sir William Barrett'ın kilise kongresinde psişik konularda konuşma yapmasıdır [*Light*, 30 Ekim, 1920].

Lambeth Konferansı Bildirileri Raporu'nda, psişik araştırmalara ilgili olarak şunlar ifade ediliyor:

> Eğer konuya başka bir yaklaşım ve yöntemle eğilirsek, gördüğümüz dünyanın gerisinde ve ötesinde başka bir dünya daha olduğunu ve içimizde, bu dünyayla bağlantısı olan bir şey bulunduğunu doğrulayacak yeni bir bilimin eşiğinde olmamız mümkün görünmektedir. Tanrı'nın insanı, ruhsal bir yaşama ulaşması için yönlendirmekte kullanabileceği araçlara bir sınır koymaya, asla cüret edemeyiz.

Fakat bu ihtiyatlı ifadenin ardından rapor, dinsel otoritenin kendini sağlama alma çabasını yansıtmaya başlıyor. Şöyle devam ediyor:

> Söz konusu inançta, öte alemin manasını ve Mesih'in İncili'nde ve Kilise'nin öğretisinde açıklandığı şekliyle onunla olan bağlantımızı belirsizleştiren çok şey mevcut. Bu inanç, bizim öte alemle olan bağlantımızı belirleyen ve kilisenin bize bildirmiş olduğu kuralları küçümsüyor.

Raporda "Spiritüalizm" başlığı altında da şunlar yer alıyor:

> Bu alandaki araştırma sonuçlarının, birçok insanı yaşamlarında manevi bir anlam ve amaç bulmaya teşvik ve ölümden sonra dirilişe inanmaya sevk ettiğini kabul etmekle birlikte, Spiritüalizmi bir din haline getirme eğiliminde ciddi tehlikeler görülmektedir. Bir kült olarak Spiritüalizm pratiği, zekanın ve iradenin bilinmeyen güçlere veya kişiliklere tabi kılınmasını ve bu yapıldığı ölçüde de kişinin özdenetiminden vazgeçmesini içeriyor.

"Gerson" takma adını kullanarak *Light*'a bu hususla ilgili bir mektup gönderen ünlü bir yorumcu, yukarıdaki sözler hakkında şu yorumu yapmış:

> "Zekanın ve iradenin bilinmeyen güçlere veya kişiliklere tabi kılınmasında" şüphesiz bir tehlike vardır, ancak ruhsal iletişim pratiği, piskoposların düşündüğü gibi zorunlu olarak böyle bir itaati gerektirmez. Onlara göre bir başka tehlike de "Spritüalizm diye bir dinin ortaya çıkması eğilimi"dir. *Light* okurları ve benzer düşüncede olanlar hiçbir zaman böyle bir istek duymamışlardır. Ruhsal iletişimi olasılığı, tabiatın basit bir olgusudur ve biz de tabiatın herhangi bir olgusunu bir din haline getirme taraftarı değiliz. Öte yandan, daha yüksek bir dinsel form, tabiatın bir olgusuyla elbette ilişkilendirilebilir. Evrenin güzelliğinin ve düzeninin takdir edilmesi, kendi içinde bir din oluşturmaz, ancak o güzelliğin ve düzenin kaynağına yönelik bir saygıyı ilham ettiği ölçüde, bu da maneviyata bir yardımdır.

1920'deki İngiliz Kilisesi Kongresi'nde, Rahip M. A. Bayfield *Psişik Bilim; Hristiyanlığın Müttefiki* başlıklı bir makalesini okumuştu:

> Din adamlarının çoğu psişik bilime şüpheyle, bazıları ise husumet ve endişeyle bakar. Popüler adı olan Spiritüalizm altında bile Hristiyan karşıtı bir inanç olarak bile kınanmıştır. Oysa bu inceleme dalı, bizim inancımızın tam bir müttefikidir. Materyalist olmayan herkes bir spiritüalisttir ve Hristiyanlığın kendisi de esasen spiritüalist bir dindi.

Bay Bayfield sözlerinin devamında İncil'deki mucizevi olgulara yönelik inancı mümkün kılan Spiritüalizmin, aslında Hristiyanlığa hizmet ettiğini ifade ediyor.

Yine Dr. Elwood Worcester, 25 Şubat 1923'te Philadelphia'daki St. Stephen Kilisesi'nde verdiği *Dinin Müttefikleri* başlıklı vaazında, ruhsal araştırmalar alanından dinin gerçek dostu ve insanın ruhsal bir müttefiki olarak söz etmişti:

> Bu araştırmalar aynı zamanda İsa'nın hayatındaki birçok önemli olayı aydınlatmakta ve aksi takdirde reddetmemiz gereken olayları anlamamıza ve kabul etmemize yardımcı

> olmaktadır. Bilhassa İsa'nın vaftizine eşlik eden fenomenler bu kapsamdadır; Celile Denizi'nde tecelli edişi, havarilerine görünmesi. Üstelik bu, ölüm sorununu çözmek için tek gerçek umudumuzdur. Başka hiçbir kaynaktan bu sonsuz gizemin yeni bir çözümünün bize gelmesi, muhtemel görünmüyor [*Journal, American S.P.R.*, Haziran, 1923, s. 323].

Öte yandan Bay G. Vale Owen bize, belirgin şekilde Hristiyan olan bazı spiritüalistler olsa da Spiritüalizmin aslında Hristiyanlıkla sınırlı olmadığını hatırlatır. Örneğin Londra'da, Yahudi bir spiritüalist cemiyeti var. Kilise önceleri evrimi de bir düşman olarak görmüştü, ancak sonunda onun Hristiyan inancına uygun olduğunu kabul etti. Böylece Owen şu sonuca varıyor:

> Nasıl evrimin kabulü Hristiyanlığa yaratılış ve Yaratıcı hakkında daha geniş ve daha değerli bir anlayış kazandırdıysa aynı şekilde psişik bilimin savunduğu büyük gerçeklerin kabulü de bir agnostiği Tanrı'ya inanan biri, bir Yahudiyi daha iyi bir Yahudi, bir Müslümanı daha iyi bir Müslüman, bir Hristiyanı da daha iyi bir Hıristiyan ve hepsini de kesinlikle daha mutlu ve daha neşeli insanlar haline getirmelidir [*Facts and the Future Life*, 1922, s. 170].

İngiltere kilisesi ve diğer kiliselerden birçok din adamının Spiritüalizmin din üzerindeki iyi etkisi konusunda hemfikir olduğu, yukarıdaki alıntılardan açıkça anlaşılmaktadır.

Spiritüalizmin dinsel yönüne ilişkin görüşler için önemli bir bilgi kaynağı daha vardır ki o da ruhlar alemidir. Bu konuda alıntı yapılabilecek çok fazla materyal var ancak birkaç alıntıyla yetinmek zorundayız. İlki Stainton Moses'ın medyumluğu aracılığıyla verilen o ünlü kitaptan, *Ruhsal Tebliğler*'den:

> Dostum, başkaları sana mesajımızın ve Tanrı'nın gönderdiği diğer kişilerin verdikleri mesajın yararının ne olduğunu sorduklarında, onlara bunun insafsızlığın, gaddarlığın ve tutkuların efsanevi ilahı yerine şefkat, merhamet ve sevginin

> Tanrı'sını ortaya çıkaracak bir müjde olduğunu söyle. Onlara bu mesajın insanları, tüm hayatı sevgi, merhamet, acıma, yardımseverlik ve Yüce Tanrı'ya hayranlıkla dolu olan görünmez zekaları tanımaya götüreceğini söyle. İnsanlar İsa'nın öğretilerinin etrafına yavaş yavaş, tıpkı Ferisi'lerin Musa'nın yasasına yaptığı gibi spekülasyon ve maddeci yorumlardan meydana gelen kalın bir duvar ördüler. İnsanın manevi dünyayı gözden kaybetmesiyle orantılı olarak da bu duvarı daha da kalınlaştırma eğilimi giderek artmaktadır. Ve öyle oldu ki artık elinizde sadece, maneviyatı ortadan kaldırıp görünüşe hitap eden dışsal ritüelleri sürdürmeyi amaçlayan öğretilerden çıkarılan sert, soğuk bir materyalizm kaldı. İsa'nın Yahudilik için yaptığını Hristiyanlık için yapmak, bizim görevimizdir. Eski formları alıp, anlamlarını ruhsallaştıracak ve onlara yeni bir canlılık aşılayacağız. Bizim arzu ettiğimiz şey, ortadan kaldırmaktan ziyade diriltmektir. Mesih'in dünyaya verdiği öğretinin bir zerresini ya da tek bir maddesini bile ortadan kaldırmadığımızı tekrar söylüyoruz. Biz sadece insanın o öğretiye yönelik maddeci tefsirlerini silip atıyor ve ıskaladığı asıl gizli, manevi manayı gösteriyoruz. Misyonumuz, insanın tuhaf bir şekilde değiştirdiği o eski öğretinin bir devamıdır; kaynak aynıdır, yol aynıdır, gaye aynıdır.

Aşağıdaki alıntı ise Bay W. T. Stead'in *Julia'dan Mektuplar* adlı kitabından:

> Azizler hiyerarşisine dair bilgiler aldınız, yukarıda ve aşağıda yaşayan azizlerin Tanrı'nın ordusunu meydana getirdiğine dair her türlü şeyi anlatıyor ve onlar hakkında ilahiler söylüyorsunuz, ancak öte alemden herhangi birimiz, Tek'liği idrak etmeniz için size pratik birtakım bilgiler verdiğimizde ve bunları sayısız tanıklıkla desteklediğimizde, derhal itiraz edip bağırıyorsunuz. Bu Tanrı'nın iradesine aykırıdır! Şeytanların işidir! Kötü ruhları çağırıyorlar! Ah dostum, dostum, bu aldatıcı haykırışlara sakın aldanma! Ben bir şeytan mıyım? Yoksa tanıdık bir ruh muyum? Sürekli olarak size O'na daha fazla inanmanızı, O'na ve tüm yarattıklarına

daha fazla sevgi duymanızı söylerken, sizi Tanrı'ya daha çok yaklaştırmaya çalışırken, O'nun iradesine aykırı bir şey mi yapıyorum? Bütün bunları yaptığımı biliyorsunuz. Bu benim sevincim ve varlığımın kanunudur.

Ve son olarak, *Meslom'dan Mesajlar*:

İnsanlığı buranın ötesinde başka bir yaşam daha olduğuna ve ruhun, yiğitçe karşılaştığı sınavlar ve fethettiği zayıflıkları sayesinde giderek güçlendiğine inanmasına yardımcı olan herhangi bir öğreti iyidir çünkü bu çok temel bir hakikattir. Buna ek olarak bir sevgi Tanrı'sından da bahsediyorsa, bu daha da iyidir. Ve eğer insanlık bu ilahi sevgiyi kavrayabilseydi, yeryüzünde tüm ıstıraplar sona ererdi.

Bu pasajlar yüksek bilgiler içeriyor ve insanların zihinlerini kesinlikle daha yüksek kavramlara ve yaşamın daha derin amaçlarının anlaşılmasına yöneltiyor.

Hristiyanlığa olan inancını kaybeden Bay F. W. H. Myers, Spiritüalizm sayesinde inancını tekrar kazanmıştı. *Nesir ve Şiirlerden Seçmeler* adlı kitabının *Nihai İnanç* başlıklı bölümünde şöyle diyor:

Bütün derin anlamlarını göz önünde tutarak şimdiki inancımı Hristiyanlığa karşıt bir şey olarak görmem mümkün değil. Asla karşılaştıramam. Bunu daha ziyade, Mesih'in öğretisinin ve yaklaşımının bilimsel bir gelişimi olarak görüyorum. Bana tüm bu öğretilerin ahlaki yönünün ne olduğunu soruyorsunuz –cevap beklenmedik derecede basit ve özlüdür. Söz konusu ahlaki yön, kaçınılmaz olarak tüm ahlaki öğretilerin her zaman içerdiği bir niteliktir ve bu nitelik Hristiyanlığın en erken dönemlerinde de geçerli olmuştur. Burada karşımızda yeniden tartılan, yeniden değerlendirilen bir iddia vardır ama bu sefer maneviyatın realite üzerindeki tesirinin yeni kanıtlarıyla birlikte gelmiştir. Nitekim Mesih'in ısrarla üzerinde durduğu hakikat de buydu. Onun Tanrı'ya ve insana duyulan saf sevgi olarak özetlenebilecek olan bildirisi, söze dökülünce ağırlığını kaybetti, fakat şim-

di Ruhçuluk bu bildiriye yeniden hayat vermiştir.

Birçok yazar modern ruhsal araştırmaların İncil'deki anlatılara ışık tuttuğundan söz etmiştir, ancak bu görüşün en iyi ifadesini F. W. H. Myers'ın *İnsanın Kişiliği* adlı eserinde buluyoruz:

> Şimdi cüretkar bir söz edeceğim; ulaşılan yeni kanıtların sonucu olarak bir yüzyıl sonra tüm makul insanların Mesih'in dirilişine inanacağını, oysa eğer bu yeni kanıtlar olmasaydı hiçbir makul insanın, bir yüzyıl sonra buna asla inanmayacağını düşünüyorum. Ve bilhassa, bedenin ölümünden sonra yaşamın devam ettiği şeklindeki temel iddiaya gelirsek; bunun eski gelenekler tarafından giderek daha az desteklenecek olduğu aşikardır. İşte bu yüzden de modern tecrübe ve araştırmalarla giderek daha fazla test edilmesi gerekmektedir. Söz gelimi içinde yaşadığımız bu eleştirel çağda, birinci elden kanıtlara dayanan bu türden birçok vakayı topladığımızı varsayalım; ve yine varsayalım ki tüm bu anlatılar analiz edildiğinde tamamen dağılıyorlar yani hepsinin sanrı, yanlış tanımlama ve benzeri diğer yanılgılardan kaynaklandığı ortaya çıkıyor. Bu durumda, makul insanların, modern İngiliz toplumunda yakından incelendiğinde derhal dağılıveren bu türden mucizevi iddialara, bir Doğu ülkesinde, hâlâ eski batıl itikatlarına bağlı bir şekilde yaşayan bir toplumdaki insanlar gibi hayranlıkla hemen inanıvermelerini bekleyebilir miyiz? Kısacası, eğer "Ruhsal Araştırmalar"ın sonuçları tamamen olumsuz olsaydı, Hristiyanlığın kanıtları -Hristiyanlık duygusu demiyorum, Hristiyanlığın kanıtları- da ezici bir darbe almış olmaz mıydı?

Ünlü isimlerden birçok alıntı yapılabilir. Sir Oliver Lodge şöyle yazıyor:

> Şu andaki durumuma dinsel inancım tarafından yönlendirilmiş olmasam da öğrendiğim her şey, İncil'lerdeki merkezi figürün kişiliğine olan sevgimi ve saygımı artırma eğilimindedir.

Fallodon'lu Leydi Gray, Spiritüalizme anlamlı bir övgüde bulunur ve onu dini canlandıran ve binlerce kişiye teselli veren bir şey olarak tanımlar. Spiritüalistlerden bahsederken şunları söylüyor:

> Spiritüalistler, sürekli çalışıp çaba harcadıkları için Yeni Ahit'in ruhuna birçok kilise müdaviminin inanamayacağı kadar yakındırlar. İngiltere kilisesi Spiritüalizmi kıymetli bir müttefik olarak görmelidir. Bu öğreti materyalizme çok sarsıcı bir saldırıda bulunuyor ve yalnızca materyalist kainatı manevi kainatla özdeşleştirmekle kalmıyor, aynı zamanda insanlara çok faydalı bilgiler ve tavsiyeler sunuyor. Ben bu öğretinin içinde eski inançlara yeni bir nefes getiren canlandırıcı bir akım buluyorum. Kutsal metinlerle ilişkilendirmeyi alışkanlık haline getirdiğimiz Kelam, özünde, ruhsal tebligat olarak verilen mesajlarla aynıdır. Yeni bilgiye kalbini açmış olanlarımız, Spiritüalizmin İncil'in modern bir tefsirini sunduğunu da bilir ve bu yüzden aslında dinin en büyük müttefiki olarak düşünülmelidir [*Fortnightly Review*, Ekim, 1922].

Bunlar cesur ve doğru sözler.

Dr. Eugene Crowell, Roma Katolik kilisesinin, ruhsal tezahürlerin kilisenin ilahi otoritesi altında sürekli olarak meydana geldiğini kabul ettiğini anlatıyor. Ancak Protestan kiliseleri, bir yandan İsa ve havarileri tarafından sergilenen ruhsal tezahürlere inandıklarını beyan ederlerken diğer yandan günümüzde yaşanan tüm benzer olayları reddediyorlar. Dr. Crowell şöyle diyor:

> Bu yüzden, tabiatlarının derinliklerinden manevi beslenme yönünde gelen çok güçlü talebi hissedenler, yani ruhen açlık çekenler -ki milyonlarca kişi bu durumdadır- kilisenin kapısını çaldıklarında, şimdiki haliyle Protestan kilisesinin onlara sunabileceği hiçbir şey yoktur –onlara en iyi ihtimalle öğretinin ambalajını, paketini sunarlar. Günümüzde Protestanlık, kendisini materyalizm ve Katolikliğin teşkil ettiği iki değirmen taşı arasında sıkışmış durumda bulmuştur.

> Mevcut durumunda, bu güçlerin eylemlerine direnmek için gerekli olan enerji ve canlılıktan yoksundur ve tek umudu, yalnızca Spiritüalizmin onun tükenmiş damarlarına akıtabileceği taze kandadır. Bu görevi yerine getirmenin de Spiritüalizmin misyonunun bir parçası olduğuna bütün kalbimle inanıyorum. Hakikaten bu öğreti, Protestanlığın elle tutulur ihtiyaçları üzerine kurulmuştur ve Spiritüalizmin bu vazifeyi gerçekleştirme kapasitesine dair inancım kesindir [*The Identity of Primitive Christianity and Modern Spiritualism*, 2 Cilt, 2. Baskı, New York, 1875].

Dr. Crowell, bilginin yayılmasının modern insanları, ruhsal yaşamları ve gelecekteki varoluşlarıyla ilgili sorulara daha az duyarlı hale getirmediğini, ancak insanların bugün, önceden yalnızca inançla kabul edilen şeylerin kanıtları talep ettiklerini beyan ediyor. Teolojinin bu kanıtı sağlayamadığını ve ciddi bir arayış içindeki milyonlarca insanın tatmin edici kanıtlar beklediğini söylüyor. Spiritüalizmin bu kanıtı sağlamak için gönderildiğini ve bu bilgilerin başka hiçbir kaynaktan sağlanamayacağını iddia ediyor.

Bu noktada üniteryen spiritüalistlerin görüşlerine de biraz yer verelim. Çok yetenekli ve yürekli bir liderleri var; *The Two Worlds*'ün editörü Ernest W. Oaten. Bay Oaten'ın, küçük bir aşırılık yanlısı grup haricinde herkes tarafından paylaşılan görüşü, Hristiyan idealinin yıkılmasından ziyade yeniden inşasıdır. İsa'nın yaşamını ruhsal bilgilerimiz ışığında çok hürmetli bir şekilde anlattıktan sonra şöyle devam ediyor:

> İnsanlar benim Nasıralı İsa'dan nefret ettiğimi söylüyorlar. Doğrusu bu hususta benim için mühim olan Tanrı'nın yargısı ama sanırım İsa'nın yaşamını herhangi bir Hristiyanın bilebileceğinden çok daha yakından biliyorum. Tarihte ondan daha çok değer verdiğim bir ruh yok. Onun söylediklerini bir Mısır hiyeroglifini ne kadar anlayacaksa ancak o kadar anlayan insanlar tarafından yaratılan sahte ve yanıl-

> tıcı kimlikten nefret ediyorum ama adamı seviyorum. Ona çok şey borçluyum. Onun dünyaya öğreteceği daha o kadar çok şey var ki. Fakat onu ibadet ve putperestlik kürsüsünden indirip onunla birlikte, bahçede yanyana yürümedikçe insanlar bu öğretiyi asla kavrayamayacaklar. Onun hayatını "natüralist" yaklaşımla okuduğum söylenebilir. Böyle olmasından, ancak memnun olurum. Hayatı yöneten yasalardan daha ilahi olan bir şey yoktur. Bu kanunları koyan Tanrı, onları tüm amaçları bakımından kifayetli kılmıştır ve onların yerine yenilerini koymasına gerek yoktur. Dünyevi süreçleri kontrol eden Tanrı, ruhsal yaşamın süreçlerini kontrol eden Tanrı ile aynıdır [*The Relation of Modern Spiritualism to Christianity*, s. 23].

Artık konuyu toparlamaya başlayabiliriz. Buraya kadarki bölümlerde, insanın giderek gelişen zihinsel kapasitesinin zaruri kıldığı maddi delil talebini karşılamak üzere yeryüzünün görünmez yöneticileri tarafından bazı bilgilerin ve maddi fenomenlerin insanlığa nasıl verildiğini göstermeye çalıştık. Ayrıca bu maddi tezahürlere ve işaretlere manevi mesajların nasıl eşlik ettiğini ve bu mesajların dünyanın ilk büyük dinsel kavramlarına nasıl uygun düştüğünü, bir zamanlar yanan ama artık kül haline gelmiş olan büyük ilham ateşinin yeniden eşelenip canlandırılmasında ruhçu bilginin nasıl rol oynadığını anlattık. İnsan, çevresindeki engin güçlerle olan temasını kaybetmişti ve bilgisi ve özlemleri, tayfını oluşturan zavallı titreşimler ve işitme aralığını sınırlayan küçük oktavlarla sınırlanmıştı. 2000 yılın en büyük hareketi olan Spiritüalizm onu içinde bulunduğu bu durumdan kurtaracak, etrafını saran ince sisleri dağıtacak ve ona, etrafında ve ötesinde uzanan yeni güçleri ve sınırsız manzaraları gösterecektir. Dağların zirveleri zaten parlaktır. Fakat yakında, vadilerde bile gerçeğin güneşi parlayacak.

BÖLÜM XXV

SPİRİTÜALİSTLERE GÖRE ÖLÜMDEN SONRA YAŞAM

Bugün bir spiritüalistin daha eski dönemlere göre büyük bir avantajı vardır. Bir zamanlar spiritüalist, dünyada eskiden yaşamış olan ruhlarla iletişim kurduğunda, doğal olarak onları mevcut durumları ve burada yaptıklarının sonraki kaderleri üzerindeki etkisi hakkında hevesle sorgulardı. İkinci soruya verilen cevaplar, çoğu dinin halihazırda sahip olduğu görüşleri esas olarak haklı çıkarmakta ve erdem yolunun aynı zamanda nihai mutluluğa giden yol olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte artık, eski çağların belirsiz kozmogonilerini büyük ölçüde aydınlatan daha kesin bir sistem, incelememiz için bizlere sunulmuş bulunmaktadır. Bu sistem, yeni hayata öncülük edenlerin tecrübelerini anlatan birçok kitapta ortaya koyulmuştur. Bu kitapların profesyonel yazarlar tarafından yazılmadığı unutulmamalıdır. Bu yanda ilhamı alan "otomatik-yazı medyumu", diğer yanda onu ileten zeka; ama ikisi de edebi bir anlatım gücünden yoksun olabilir veya bir anlatıyı tutarlı bir bütün halinde bir araya getirme konusunda daha önce herhangi bir tecrübeye sahip olmayabilir. Ayrıca, bu şekilde elde edilen her şeyin son derece külfetli ve çoğu durumda bıktırıcı olabilen bir sürecin sonucunda ortaya çıktığı da unutulmamalı. Bir celsedeki operatörün karşı karşıya olduğu zorlukları, kabaca bir benzetmeyle, kalem yerine şehirlerarası telefon kullanmak zorunda biriyle mukayese edebiliriz. Yine de bu ciddi engellere rağmen alınan bilgiler birçok durumda açık, dramatik ve son derece ilginçtir. İlginç olmaları da çok doğaldır zira bu bilgilerin bugün tarif ettikleri yol, bizim ancak yarın izleyebileceğimiz yoldur.

Bu bilgilerin büyük ölçüde farklılık gösterdiği ve çelişkili olduğu söylenmiştir. Bu fikre iştirak edemeyeceğiz. Ölüm-

den sonra yaşandığı iddia edilen tecrübelere dair sayısız kitap okuduk, ayrıca aile gruplarında özel olarak elde edilen ve halktan saklanan çok sayıda bilgiyi inceledik. Neticede bütün bu bilgiler arasındaki genel tutarlılık bizi fazlasıyla etkiledi. Arada sırada kişinin kendisini aldattığına ve sansasyon yaratma amacıyla hareket ettiğine de rastlıyoruz elbette, ancak esas olarak bu bilgiler makul ve ağırbaşlı bir karakter arz ediyor. Ayrıntılarda farklılıklar olsa bile, genel olarak birbirleriyle uyum içindeler. Kendi hayatımızdan vereceğimiz misallerin ayrıntıları elbette farklı olacaktır ve diyelim ki Mars'tan gelen bir eleştirmen, bir Hindu köylüsünün, bir Eskimo avcısının ve bir Oxford profesörünün anlatımlarını dinlese, aynı gezegende bu kadar farklı tecrübelerin bulunabileceğine inanmayı pekala reddedebilir. Oysa bu zorluk öte alemde ortaya çıkmaz ve bildiğimiz kadarıyla, aynı yaşam planı üzerinde bu tür aşırı zıtlıklar yoktur –gerçekten de yeryüzündeki yaşamın, çeşitli türlerin ve çeşitli derecelerden tecrübelerin bir karışması halinde olduğu söylenebilir- oysa öte alemde varlıklar, tekamül seviyelerine uygun olarak ayrı ayrı planlarda yer alırlar. Oradaki cennet, cehennemden uzaktadır. Burada ise insan, dünyayı cennet haline getirebildiği ve bazen kısa bir süreliğine getirdiği gibi yer yer cehennemler de yaratabilmektedir. Buna karşın araf, burada normal bir durum olarak adlandırılabilir.

Öte alemdeki koşullar kabaca üçe ayrılabilir. Fani bedenlerinin yerine eterik bedenlerine yerleşen ancak kişiliklerinin kabalığı veya dünyevi tutkularının yoğunluğu nedeniyle bu dünyanın yüzeyinde veya yakınında kalıp ayrılamayan, dünyaya bağlı ruhlar vardır. Onların eterik bedenlerinin dokusu da o kadar kaba olabilir ki kendilerini özel bir durugörü yeteneği olmayanlara bile gösterebilirler. Mutsuz ve avare ruhlardan müteşekkil olan bu sınıfta, tarihin her

döneminde insanların dikkatini çeken tüm o hayaletlerin, hortlakların ve perili evlerin açıklaması yatar. Bu insanların durumu anladığımız kadarıyla, iyilik ya da kötülük yolunda olsun, henüz spiritüel hayatlarına başlamamışlardır bile. Yeni varoluş, ancak yeryüzüne olan güçlü bağlar koptuğunda başlar.

Bu varoluşa gerçekten başlamış olanlar, kendilerini, kendi ruhsal durumlarına tekabül eden bir yaşam katmanında bulurlar. Zalimlerin, bencillerin, bağnazların ve sefahat düşkünlerinin cezası, kendilerini, benzerlerinin yanında bulmalarıdır. Bu katmanlarda, varlığın ruhsal tekamülünü simgeleyen bir skala içinde, sisten karanlığa kadar değişen ortamlar mevcuttur. Bu ortamlar kalıcı şeyler değildir. Bununla birlikte, yukarıya doğru bir çaba göstermeyenler o ortam içinde belirsiz bir süre kalabilirler. Ancak yardımcı ruhların, hatta yeryüzündeki ruhsal çalışma gruplarının hizmetlerine kulak verenler, çok geçmeden daha parlak bölgelere doğru ilerlemek için mücadele etmeyi öğrenirler. Biz de kendi aile grubumuzda böyle karanlıklar içinde kalmış varlıklarla zaman zaman temasa geçtik. İçinde bulundukları konum, bunun nedenleri ve çaresi hakkında bu varlıklara bilgiler verdik ve bu şekilde ışığı bir miktar görebilmelerine vesile olduğumuz için bize teşekkürlerini sunduklarında hakikaten çok mutlu olduk. Dr. Wickland'ın *Ölüler Arasında Otuz Yıl* ve Amiral Usborne Moore'un *Öte Aleme Bir Bakış* adlı kitapları yeryüzüne bağlı kalan ruhların durumları hakkında çok detaylı bilgi içermektedir.

Bu tür ruhlar insanlık için sürekli bir tehdit gibi de görünebilir, çünkü eğer bireyin koruyucu aurası herhangi bir şekilde kusurluysa, bu varlıklar adeta parazit gibi auranın içine yerleşerek söz konusu insanın eylemlerini etkileyebilirler. Muhtemeldir ki geleceğin bilimi, cinnet, anlamsız

şiddet veya birdenbire beliren kötü alışkanlıklar gibi pek çok açıklanamayan vakayı bu açıdan da ele alacaktır. Fakat konunun şimdilik hâlâ belirsiz olduğu, toplumsal düşünce ve hafıza formları yüzünden karmaşık bir durumda bulunduğu olduğu ve her halükarda dünyaya bağlı tüm ruhların da mutlaka kötü olmadığı kabul edilmelidir. Örneğin saygıdeğer Glastonbury keşişlerinin, ölümlerinin ardından, bağlılığın verdiği saf güçle eski uğrak yerlerine bağlı kalmaları mümkündür.

Dünyaya bağlı kalan varlığın tam durumuna ilişkin bilgimiz eksik olduğu gibi ne gibi kefaretlerle karşılaştığı hususu daha da belirsizdir. Bay Ward'un *Batıya Doğru* adlı kitabında biraz sansasyonel olan bir anlatım var. Vale Owen'ın *Perdenin Ötesindeki Yaşam*'ında daha ılımlı ve inandırıcı bir anlatıma rastlıyoruz. Tabii Swedenborg'ün vizyonlarında, Yargıç Edmonds'ın *Spiritüalizm* adlı eserinde ve diğer pek çok kitapta da doğrulayıcı bilgiler mevcut. Bu hususta ilk elden bilgi eksikliğimiz bizlerin birer Hamlet olmadığımız ve bu alt kürelerde yaşayan varlıklarla doğrudan temasa geçemiyor olmamızdan kaynaklanmaktadır. Onlardan ancak, aralarında misyonerlik yapan ruhlar aracılığıyla dolaylı olarak haber alabiliyoruz. Bu da tıpkı dünyanın pek tekamül etmemiş karanlık bölgelerindeki insanlarını aydınlatmaya çalışan bir kişiyi kuşatabilecek tarzda bazı zorluklar ve tehlikeler arz ediyor. Bazı metinlerde yüksek ruhların alt kürelere inişini ve oradaki kötü güçlerle savaşlarını okuyoruz. O planlarda hüküm süren kötülüğün prenslerinden bahsediliyor ve yeryüzündeki kötü eylem, duygu ve tesirlerin de o karanlık bölgeleri sürekli beslediği anlatılıyor. Bununla birlikte bütün bunlara cezalandırma açısından değil, iyileştirici açıdan bakılmalıdır. Bu küreler bir bakıma hastanelerdeki bekleme odaları gibi; acı çeken varlıkları tekrar sağlığa ve mutluluğa

kavuşturmayı amaçlayan bir mekanizma işliyor.

Ruhsal tekamül seviyelerine uygun olarak neşe ve güzellikler içinde yaşayan varlıkların bulunduğu daha mutlu bölgelere dair bilgilerimiz ise daha fazla. "Ruhsal tekamül" kavramının yerine nezaketi ve diğerkamlığı koyarsak meseleye daha açık hale gelir çünkü tüm ruhsal tekamül bu yönde bulunur. Aklın ruhani niteliklerle birleşmesi doğal olarak daha mükemmel bir varlık ortaya çıkaracak olsa da bu aslında akıldan tamamen ayrı bir meseledir.

Mütekamil bir varlık için öte alemin yaşam koşulları olağanüstü neşeli olarak tasvir edilir. Zaten öyle olması Tanrı'nın adalet ve merhametinin en doğal bir yansımasıdır. Pek çok kaynakta oranın havası, manzaraları, evleri, tabiatı, meslekleri, hepsi çok ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır fakat genellikle hiçbir kelime bu muhteşem şeylerin gerçekliğinin hakkını tam olarak verememektedir. Bu tasvirlerde bir dereceye kadar benzetmeler veya analojiler olabilir ancak bendeniz bunları nasıl ifade edilmişse öyle kabul etmeye ve Davis'in adlandırdığı şekliyle "Yaz Ülkesi"nin oldukça gerçek ve nesnel bir yer olduğuna inanmaya meyilliyim. Dünyamız bizim için ne kadar nesnelse orası da oradaki varlıklar için öyledir. Tabii bu noktada şu itiraz kolayca ileri sürülebilir: "O halde neden orayı görmüyoruz?" Ama eterik bir yaşamın ancak eterik terimlerle ifade edildiğini ve bizim, beş maddi duyumuzla maddi dünyaya uyum sağladığımız gibi onların da eterik bedenleriyle eterik bir dünyanın görüntülerine ve seslerine uyumlu olduklarını anlamalıyız. Tabii ki burada "eter" kelimesi, atmosferimizden çok daha ince bir şeyi ifade etmekte kolaylık sağlaması bakımından kullanılıyor, yoksa fizikçinin anladığı manadaki eterin, aynı zamanda ruhlar dünyasının da bir vasıtası olduğuna dair elimizde hiçbir kanıtımız yok. Hava ile karşılaştırıldığında eter daha ince ve

hassastır, ama eterden çok daha ince ve hassas olan başka cevherler de mevcut olabilir.

O halde ruhlar alemi, yeryüzünün ve dünya yaşamının, daha yüksek ve daha iyi koşullara sahip, süblime edilmiş eterik kopyaları olarak kabul edilebilir. Paracelsus "Aşağıdaki yukarıdakine benzer" demiş ve bunu söylemek suretiyle kainatın açılış notasını çalmıştı. Beden, büyük evrensel köşkün bir odasından diğerine geçmekle değişmeyen ruhsal veya entelektüel nitelikleriyle orada da yoluna devam eder. Form olarak da değişmemiştir ancak fazla genç ve fazla yaşlıların orada normal yetişkinlik çağlarında göründükleri söylenir. Bunun böyle olduğunu kabul edersek, diğer her şeyin aynı olması gerektiği ve mesleklerin ve genel yaşam tarzlarının da bireyin belirli yeteneklerine alan sağlayacak şekilde ayarlanmış olması gerektiği sonucuna varmak makul olacaktır. Resim yapamayan bir ressam ya da müziğini icra edemeyen bir müzisyen gerçekten de trajik bir figür olurdu. Bu yüzden orada, her insanın kendisine en uygun işi bulduğu ve onu yapmaktan memnuniyet duyduğu çok kompleks bir toplum vardır. Bazen bu bir seçim meselesidir. Nitekim *Lester Coltman Vakası*'nda, ölmüş olan öğrenci şöyle yazar: "Öldükten sonra bir süre, işimin müzik mi yoksa bilim mi olacağı konusunda kararsız kaldım. Çok ciddi şekilde düşündükten sonra, müziğin hobim olmasına ve asıl mesaimi bilime ayırmam gerektiğine karar verdim."

Böyle bir açıklamadan sonra, doğal olarak varlıktan, hangi bilimsel çalışmanın, hangi koşullarda yapıldığına dair bazı detaylar istenmiş. Lester Coltman da çok net bilgiler vermiş:

> Başında bulunduğum laboratuvar, öncelikle buharların ve sıvıların incelenmesine odaklanmış durumda. Bu maddelerin teşkil ettiği bariyeri sıkı bir çalışma ve deneyler yoluyla delebi-

leceğimizi düşünüyoruz. Bu araştırmanın sonucunun, yeryüzü ile ruhsal planlar arasındaki iletişimin kapısını daha kolay açabilecek bir yöntem getireceğine inanıyoruz [*Case of Lester Coltman*, Lilian Walbrook, s. 34].

Lester Coltman daha sonra mesleğinin ve çevresinin daha ayrıntılı bir tanımını veriyor, ki buna benzer pek çok başka tipik örnek zikredilebilir. Aynı eserin 32. ve33. sayfasında şunları söylüyor:

Evlerimizin ve işyerlerimizin nasıl yerler olduğuna dair dünya varlıklarının gösterdiği ilgi tabii ki doğaldır ancak bunları dünya terimleriyle anlatmak o kadar da kolay değil. Fakat kendi durumumdan biraz bahsedersem bu, diğerlerinin mizaç ve zihin tiplerine göre farklılıklar arz eden yaşam tarzları için de bir örnek teşkil edecektir. Yeryüzünde başladığım çalışmalarım burada da aynı şekilde, bilimsel kanallarda devam ediyor ve çalışmalarımı sürdürmek ve deneylerimi yapmak için olağanüstü ve eksiksiz olanaklara sahip bir laboratuvarım var. Kendime ait bir evim var, tarih, bilim, tıp konularında referans kitaplarıyla, ayrıca her türden edebi eserle dolu kocaman bir de kütüphanem. Bizim için de bu kitaplar sizin için dünyada başvurduklarınız kadar önemli. Akustik bakımından çok gelişmiş bir müzik odam var. Nadir güzellikte tablolarım ve zarif tasarımlı mobilyalarım da var. Şu anda burada yalnız yaşıyorum ama arkadaşlarım sık sık ziyaretime geliyor, tabii ben de iade-i ziyarette bulunuyorum. Bazen hafif bir hüzün hissettiğimde dünyadaki sevdiklerimi de ziyaret ediyorum. Pencerelerimden muhteşem güzellikte tepelerle dolu topraklar görülüyor. Evimden çok uzak olmayan bir yerde, laboratuvarımda çalışan birçok kişinin mutlu bir uyum içinde yaşadıkları bir topluluk evi bulunuyor. Kimyasal analizde bana büyük yardımı olan baş asistanım, çok sempatik yaşlı bir Çinli. Kendisi bu topluluğun yöneticisi gibidir. Çok takdire şayan bir ruhtur, herkesle empati kurar ve derin bir felsefi görüşe sahiptir.

İşte bu konuyu ele alan başka bir anlatım:

> Size ruh dünyasındaki sistemin işleyişinden bahsetmek çok zor. Her kişiye, tekamül durumuna uygun düşen bir muamele yapılır. Eğer bir ruh doğrudan yeryüzünden veya herhangi bir maddi dünyadan geldiyse karakterini mükemmelleştirmek için önceki varoluşunda ihmal ettiği her şey ona öğretilmelidir. Yeryüzündekilere nasıl acı çektirdiyse, kendisi de burada acı çekiyor. Eğer bir alanda büyük bir yeteneği varsa onu burada mükemmele ulaştırabilir. Söz gelimi, eğer müzik yeteneğiniz varsa bunu burada çok daha ilerilere taşıyabilirsiniz. Müzik, dünyamızın en büyük motive edici güçlerinden biridir; ancak sanatlar ve yetenekler ne kadar geliştirilirse geliştirilsin, varlıkların kendilerini ebedi hayat için mükemmelleştirmeleri, onların en büyük vazifesidir. Burada çocuklar için harika okullarımız var. Kainat ve diğer dünyalar hakkında, Tanrı'nın yönetimi altındaki diğer alemler hakkında her şeyi öğrenmelerinin yanı sıra, onlara diğerkamlık, doğruluk ve onur dersleri de verilir. Burada bu öğrenimi alanlar eğer dünyanıza gelirlerse çok daha iyi karakterler olurlar. Dünyadaki hayatlarını sadece fiziki işlerde geçirip manevi yönlerini ihmal edenlerse buraya geldiklerinde her şeyi öğrenmek zorundadırlar. Çalışmak burada harika bir şeydir ve bu ruhların öğretmeni olanlar kendileri de çok şey öğrenirler. Edebi tarafı güçlü olan ruhlar büyük hatipler olurlar ve belagatle konuşur ve öğretirler. Kitaplarımız da var ama sizinkilerden oldukça farklılar. Sizde dünya yasalarını öğrenen biri burada olsa bir adalet öğretmeni olarak çalışırdı. Bir asker, hakikat ve onur derslerini öğrendiğinde, Tanrı'ya yönelik doğru bir inancı öğretmek için dünyada veya başka bir kürede ruhlara rehberlik ve yardım edecektir [***Thought Lectures***, The Spiritualists' Reader, s. 53].

Kendi ev grubumuzda gerçekleştirdiğimiz bir celsede irtibat kuran varlık da, "Orada neler yaparsınız?" sorusuna yanıt olarak bize öte alemdeki hayatından söz etmişti:

"Müzik ve çocuklar, annelik, onlara sevgi dolu bir bakım sunmak ve daha bir sürü başka şey. Burada, o gri yeryüzündekinden çok daha fazlası var. Burada hiçbir konuda hiçbir didişme yok. Bu da her şeyi daha mutluluk verici ve daha eksiksiz kılıyor."

"Bize evinizden söz edin.

"Çok güzel. Dünyada onunla karşılaştırabileceğim hiçbir ev görmedim. O kadar çok çiçeğim var ki! Hepsi de her yanından rengarenk parıldıyor, muhteşem kokular yayıyorlar, her biri farklı, ama bütün bu kokular çok zevkli bir şekilde harmanlanmış gibi.

"Yakınınızda başka ev görüyor musunuz? "

"Hayır, bence bu, insanın huzurunu bozar. İnsan bazen sadece tabiatı istiyor. Buradaki evler birbirinden çok uzak. Harika bir manzara uzayıp gidiyor, tabii oralarda da evler var, güler yüzlü, tatlı, sevimli insanlarla, kahkaha ve neşeyle dolu başka evler. Sadece böyle harika bir manzara içinde yaşamak bile herkesi mutlu ediyor. Gerçekten çok güzel. Dünyadaki hiç kimse buradaki manzaranın ışığını ve muhteşemliğini tam olarak kavrayamaz. Renkler çok daha zarif ve evin her bir noktası çok daha parlak."

Mazur görülürse kendi çalışmalarımızdan bir alıntı daha yapalım. Burada da mesajlar pek çok kanıtlayıcı unsurla birlikte sunuluyor ve bu yüzden bilgilerin kaynağına dair bizi tatmin ediyor :

"Tanrı aşkına, bunlara inanmayanlara mutlaka anlatmak zorundasınız. Dünyanın bu bilgiye çok ihtiyacı var. Eğer bunları dünyadayken bilseydim, hayatımı çok değiştirirdi. Eğer beni bekleyen güzellikleri bilseydim, bu bilgilerin güneşi, gölgelerle kaplı yolumu aydınlatırdı. Burada hiçbir uyuşmazlık bulamazsınız. Burada ters akımlar yok. Bir sürü şeyle ilgileniyorum; çoğunlukla da insanla, insanın tekamülüyle. Her şeyden önce de dünya katmanının yenilenmesiyle. Ben bu amaç için çalışanlardan biriyim. Sizlerle

etle tırnak gibiyiz. Asla korkmayın, içinden geçtiğiniz karanlıklar için size daha fazla ışık verilecek. Işık Tanrı'nın emriyle çok yakında gelecek. Buna hiçbir şey karşı koyamaz. Karanlığın hiçbir gücü O'nun ışığı karşısında bir dakika bile ayakta duramaz. Buna karşı ayak direyenler silip süpürülecek. Bize daha fazla güvenin, çünkü yardım etme gücümüz çok büyük."

"Tam olarak neredesiniz?"

"Size burayı anlatmak çok zor. Ben en çok olmayı istediğim yerdeyim. Buradan dünya planındaki sizlerle yakın temasta bulunabiliyorum; yani sevdiklerimle birlikteyim."

"Orada yemek yiyor musunuz?"

"Sizin anladığınız şekilde yemeklerimiz yok, ondan çok daha güzeli var. Muhteşem kokular, harika meyveler ve bunların yanı sıra, dünyada sizde olmayan bazı şeyler. Burada sizi çok şaşırtacak o kadar fazla şey var ki. Hepsi güzel ve muhteşem, çok tatlı ve güneşli. Dünya hayatı bu küre için bir hazırlıktır. Oradaki eğitim olmasaydı, bu görkemli, harika dünyaya giremezdim. Yeryüzü, bizim derslerimizi aldığımız yer, bu dünya ise büyük ödülümüz. En hakiki yuvamız ve hayatımız –yağmurdan sonraki güneş ışığı."

Konu o kadar geniştir ki, tek bir bölümde ancak genel hatlarıyla ele alınabilir. Bu alanda sayısı giderek artan ama hâlâ çoğunluk tarafından kıymeti takdir edilmeyen muhteşem bir literatür var. Okuyucumuz örneğin Lodge'un *Raymond*, Vale Owen'ın *Perdenin Ötesindeki Yaşam*, Bayan Platts'ın *Tanık*, Bayan Walbrook'un *Lester Coltman Vakası* isimli eserlerini ve daha pek çok kitabı inceleyebilir. Bunlarda öte alemdeki yaşama dair açık ve tutarlı anlatımlar bulacaksınız.

Öte aleme dair sayısız anlatıyı okurken insan doğal olarak bunlara ne kadar güvenilmesi gerektiğini sorar. Bunların çok büyük ölçüde birbiriyle tutarlı anlatımlar olması güven vericidir; bizce bu kesinlikle onların doğruluğunu kanıt-

layan bir argümandır. Bu anlatıların hepsinin şuurlu veya şuursuz olarak ortak bir kaynaktan alındıkları da iddialar arasındadır ancak bu savunulamaz bir varsayımdır. Bunların birçoğu, başkalarının görüşlerini hiçbir şekilde öğrenemeyecek durumdaki insanlardan geliyor ve buna rağmen en küçük ve benzersiz ayrıntılarda bile birbirleriyle büyük bir tutarlılık arz ediyorlar. Örneğin Avustralya'nın ücra bölgelerinde yaşayan bazı kişilerin anlatılarını inceledik. Kendileri bile yazdıkları karşısında şaşkınlık içindeydiler. En çarpıcı vakalardan biri Bay Hubert Wales'inkidir [*The New Revelation*, s. 146]. Eskiden ve muhtemelen hâlâ bir şüpheci olan bu beyefendi, bizim ölüm sonrasına dair bazı makalelerimizi okumuş ve bunun üzerine, yıllar önce kendisinin yazdığı ve eğlenceli bir şüpheyle karşıladığı buna benzer bir metin olduğunu hatırlamış. Şöyle diyor: "Yazınızı okuduktan sonra, ölümden sonraki koşullarla ilgili olarak benim yazdığım –veya bana yazdırılan– açıklamaların, hem de en küçük ayrıntısına kadar, sizin açıklamalarınızla hem de birçok farklı kaynaktan elde edilen materyali harmanlamanızın sonucu olan açıklamalarınızla örtüşmesi, beni şaşkına çevirdi.

Eğer bu felsefenin tamamı, önünde sonunda gelip de büyük beyaz tahtında oturan bir Tanrı ile onun yarattığı ve etrafında diz çöküp ona sürekli tapan insanlar şeklindeki bir kavrama çıksaydı, bu sadece çocukluğumuzda hepimize öğretilenlerin bir yansıması olarak kabul edilebilirdi. Ama bu çok farklı ve kesinlikle çok daha makuldür. Bize bahşedilmiş olan tüm bu kapasitelerin gelişimine açık bir alan öngörülmüştür. Ortodoksluk söz konusu tahtların, arp çalan meleklerin ve diğer göksel varlıkların mevcudiyetinin devam etmesine göz yumdu. Oysa eğer bazı şeyler ölümden sonra da devam edebiliyorsa her şeyin de çevreye uygun bir biçimde devam edeceğini varsaymak daha mantıklı değil mi? İnsan-

lığın tüm tartışmalarını incelerken gördüğümüz bir şey var; eskilerin Elysian Diyarı, Kızılderililerin mutlu avlanma alanı dedikleri şeyler, ilahiyatçıların vecd vizyonlarının yarattığı fantastik cennet ve cehennem tasvirlerinden daha akla yakındır belki.

Evet, gündelik işlerin yapıldığı, sade bir cennet tasviri birçok insana çok maddeci görünebilir ancak tekamülün fiziksel planda olduğu gibi ruhsal planda da çok yavaş ilerlediğini unutmamalıyız. Şimdiki düşük seviyeli durumumuzda, bir kerede tüm ara koşulları geçmeyi ve hemen göksel olana ulaşmayı bekleyemeyiz. Bu, asırların, muhtemelen bize ebediyet gibi gelecek süreçlerin çalışması olacak. Henüz tamamen ruhsal bir yaşam için uygun değiliz. Ama kendimiz daha iyi hale geldikçe çevremiz de daha iyileşecek ve insan ruhunun kaderi, hayal edebileceğinin bile ötesindeki bir ihtişam parıltısı içinde kaybolunca ya kadar, bir cennetten diğer cennete tekamül edeceğiz.

Unutulmaz Sherlock Holmes ve Doktor Watson karakterlerinin yaratıcısı olan Sir Arthur Ignatius Conan Doyle, aynı zamanda döneminin en şöhretli ve itibarlı spiritüalistlerinden biriydi. Tıp doktorluğunun yanı sıra botanik uzmanı olarak da çalıştı. Tıp dergilerinde makaleleri yayınlandı. Yirmili yaşlarında dergilerde bir yandan da öyküleri yayınlanmaya başlamıştı bile. Zamanında Dedektif Holmes karakteri halk tarafından o kadar tutulmuştu ki, pek çok kişi onun bir kurgu kişilik değil de gerçek olduğuna inanmıştı. Sherlok Holmes'ün yaratıcısının aynı zamanda çok önemli bir spiritüalist olduğunu ise kamuoyu pek bilmez. Sir Arthur Conan Doyle'un dünyada bir klasik haline gelen Spiritüalizmin Tarihi isimli iki ciltlik eseri, çok itibarlı bazı bilim insanlarının yaptıkları çalışmalara dair detaylı bilgi vermektedir.

ISBN 978-605-9423-49-6

Mavi Kalem
yayınevi